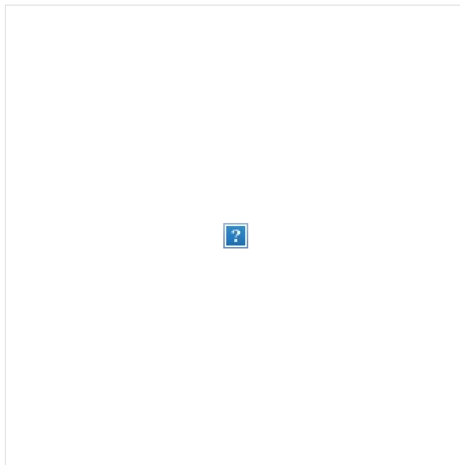
ÅDALENS POESI

Efterlämnade skrifter
af
PELLE MOLIN

Utgifna och försedda med en lefnadsteckning öfver
författaren
af
GUSTAF AF GEIJERSTAM

Femte upplagan

STOCKHOLM - WAHLSTRÖM & WIDSTRAND

Pappersleverantör: Lessebo Bolag
Tryckeri: Isaac Marcus' Boktr.-Aktiebolag
Stockholm 1904

Förord till den digitala utgåvan

Den elektroniska textutgåvan skapades 1998 av Nils Thor. Den baserar sig på 1897 års upplaga. Denna utgåva presenteras först.

I april 2005 tillkom faksimilbilder av femte upplagan, tryckt 1904, vilken till texten antages vara identisk med 1897 års. Gustaf af Geijerstams levnadsteckning ingick inte i e-texten från 1998. Denna utgåva följer i sin helhet efter Gustaf af Geijerstams levnadsteckning.

Läs även Oscar Levertins **recension** av novellsamlingen.

Gamla Ådalen

Nu är det så, att där ödemarker brytas till gifvande jord, och tegar slätas i vildskogen, där är alltid någonting, som lockat i förstone mera än jorden. Därför stiger svedjefallets första rök mot himmelen, där ett fiskevatten eller villebrådsskogar äro nära.

En lapp, som satte försåt för öring i Nämforsfallen i Ångermanälfven, såg en solvarm sommardag lustigt klädda karlar af märkelig längd klifva på klapperstenarne vid Svarfedan. Han förstack sin lilla kropp och dröjde icke. Den bruna slätbarkade skinnkolten kunde knappt skiljas från mossan uppe i nipan.

Såg gjorde han därifrån med skälfvande knän hvad de togo sig till, de som kommit. Detta skedde fordom, men år kan ingen säga. Sägnen berättar märkeliga ting om denna dag i den aflägsna tiden. Hvad icke sägnen vet, ha ristningarne på de svarta hällarna i forsen nyligen berättat, ehuru icke allt. Men tiden kallas enigt bronsåldern.

Ypperligt inhuggna figurer i hällarne berätta detta: *"Hit kommo segelkunniga män, sedan de lämnat sina drakar vid spakvattnets slut. Här fingo de mycket lax och hit drefvo de älgar, som sögos ned i forsen och föllo ett lätt byte under och nedanför fallen."* För den, som kan teckna själf, eller med kärlek ser djuren i deras former, honom är en annan historia gifven därjämte: ingen klen artist var den bronsålder-man, som gjort figurerna. Af de hundratal, som ännu - somliga ¼ tum djupa - finnas kvar, förråder ingen klåparen, utan alla samma mästarehand. Älgens långa mule och höga manke, hans rörelser och hela staturen äro ypperliga, ehuru intet af djuren har mer än ett framben och ett bakben.

Efter dessa första tiders folk funnos i fjor stensatta grafvar.

Om man ville aldrig så litet författa, skulle man af den följande stridfyllda tiden kunna göra en vacker kolorerad plansch, då man får sätta sina tacksamt dimmiga figurer i den violetta, sagofyllda stämning, som den trollska Ådalen äger ännu. Ack, hvad vackert än många trakter äga, intet griper, kastar en in i sagor och sägner som detta land med sina mörka klyftor och steniga strömmar, som gå svarta och hvita på djupet.

Det är Ådalen, Guds verk, då han på samma gång log och vredgades!

Detta är Ådalen, stämningarnes ådal, laxens ådal, sagornas lund, sommardagens ådal med kärfhet i färgen, sommarnattens väna skönhet, då södra bergen äro violetta i gult och de norra i grönt och svart; högvattnets land med vatten i virflar och edor, lågvattnets, med slipade stenars hjässor i ljuset, vinterdagens dimmiga ådal - då forsen fräser som en jättekatt invid ditt öra. - Den hviskar om mycket ännu, denna jordremsa vid det mörka,

rinnande vattnet.

Jag säger: det är en mor, som berättar sagor så länge du vill höra. Vinden tjuter öfver ditt öra och kommer från norr. Då vet du att köld skall bli, när Åkvislans fräs stiger öfver nejden och innesluter dig i en hotfull kupa af brus från fjällsidan. En len vind kommer från Golfströmmen. Då ger Kilforsen ett orgelackord, som du kan höra en mil. Vattniga södervindar segla fram. Ur sin djupa sänka af 200 fot berättar dig Nämforsen detta, om ock vinden är så svag, att ditt uppsträckta våta finger icke kan känna kyla på någon sida.

Här bor du i en kupa af forsars brus från alla håll.

Höstvinden far genom kornhässjorna, som du väl många gånger som barn hört med skräck; vid ladulängan går tröskmaskinen till sent in på lördagskvällen; slutflyttet går med brak och dunder af lossnade bröter vid fallhufven, där timmerkaret står.

Locklåtar komma från skogen. I de branta sluttningarna vid älfven gå fläckiga kor upp och ned och beta på hösten. Skällorna gå i alla tonarter. Vid en liten eld sitta vallhjonen och deras gälla stämmor gå fram och tillbaka med skärpa öfver vattnet. Röken stiger uppåt. Ser du i vattnet, går den nedåt, och alla dina kor och får och getter röra sig upp och ned, och myrens sida speglas i en färgvalör, som, hvad färg den äger, ger intryck af sammet. En båt ror öfver. Då den är uti det ljusa, som speglar luft, ser du en fin linje efter båten; i den sitter gädd-draget. Strax därpå taggas allt sönder: dina kor vagga upp och ned i vattnet, gårdar och ängar röra sig därnere, och slutligen hör du kölen af en båt skrapa mot grus.

Rösterna tala till hvarandra, och du kan höra mannens grofva mörka och gossarnes höga och ljusa.

Högt uppe vid bergets fot ha röda gårdar trängt sig tillsammans. Fält äro nedanför, och höga hässjor bära ljust korn och på sina nedersta stänger svart fruset potatisris. Förbi och genom lägdorna går en slingrande väg och på den en fjällbogumma, som varit hos handlaren. Hon bär en näfverkont och stickar på en grå långstrumpa under marschen, utan att stappla.

Följer du henne med blicken, skall du se hur hon slutligen kommer till byns *"tå",* två paralella hagar med 3 alnars mellanrum för okynnes fä, då det drifves till och från sommarföngset vid åkerhagen. Genom detta går hon in i skogen, passerar en del bara gröna fläckar med omklängda hässjor, där starr hängt en half sommar. Du skall se henne skynda mera vid somliga ställen i skogen. Där vet du då att vitrer bo och att oknytt gärna är framme. Slutligen i en stuga långt inne i ödemarken går hon in, följd af de mötande ungarne, som i grå skjortor och bara ben finna lifvet härligt.

Ett mollackord går fram vid solnedgången. Följ med blicken den slingrande vägen. Tag igen den där du tappat

den i en dal, och längst ned på andra sidan älfven är ett hvitt hus under ett berg, som du skall ge akt på.

Där är det som hälgdagen ringes in.

Detta är Ådalen, sannerligen det fagraste land! Allt detta är min Ådal, mitt sagoskrin, min kärlek och min skräck, ty hur man längtar öfver bergen, håller det fast som en mara. Hvarje ny skönhet som upptäckes, hvarje historia är en hållhake på den, som annars hade tänkt sig lifvet annorlunda, än på samma fläck i passiv tillbedjan af det, som fängslat öga och öra.

Det är Ådalens kraftiga boja *lagd på dess son* - novas res quærentem.

*

Kärnfolk

Två röda fjällbyar lågo midt emot hvarandra på var sin hög nipa; djupt nere och emellan dem gick den kraftiga, svarta älfven med larm och dån i forsar och fall, på sin väg mot hafvet.

Mellan byarne gick älfven i sel, som är spakvatten; men ofvan och nedan gick forsen skummig och hvit.

Vid råmstenen börjas denna historia.

Då floden gick hög nådde råmsten på långt när icke vattenytan, men vid lågvatten stack han ibland sitt svarta, slipade hufvud upp ur djupet. Som alla kraftigare hinder i en ström gjorde han nedanför sig ett bakvatten.

I bygden kallades detta eda. Bar ej sunnan det kraftiga hväset från nedra fallet eller fjällvinden. Åkvisslans breda ljudström ned genom dalen, råmade stenen i vindstilla och tysta nätter, då vattnet gick öfver honom. Af detta hade han sitt namn.

Nu, som hvar man vet, hvilar laxen på dylika ställen, då han tröttnat i strömmen, och där fångas han gärna.

Bönderna på södra sidan hade nätfiske där, därför att råmstenen låg inom deras vattenrätt; norrborna tittade afundsjukt på, satte sina nät på sin sida, men funno ingenting att tala om.

Största bond' på södra sidan hette Zakris och hade halfparten af allt som ficks. Största bond' norr om ån hette Kerstop, och han tog åt sig halfparten af all norråböndernas förargelse.

För hvarje gång han ner till "inget" gick funderade han på talande utvägar att få laxen att gå efter norra fåran.

Sent en halfljus sommarnatt rodde han ut på älfven och hade en konstig maskin i båten.

Nu var råmstenen så bygd, att öfre kanten stod smal och hög; nedanför var en fördjupning med väggar och i den satte han en kvarnkall, gjorde den godt fast, såg till att den var rörlig och rodde småflinande sin snipa norröfver, till denna dök in i nipans djupa skugga.

Dagen därpå stod han bakom en lada och åsåg söråböndernas vittje. Inte ett lif! Jojo , sa' Kerstop. Följande dag på samma sätt. Inte en fena! "Betänk", sa' Kerstorp. Han hörde huru de åkallade afgrundsfursten.

Tredje dagen hade han sina egna nät ute, men såg först på de andras vittje. Inte ett lif! "Ja, men besitta", sa' Kerstop. Han hörde huru förbannelserna korsade hvarandra.

Först då han såg den sista blå bomullsjackan försvinna bakom nipkrönet, rodde han ut och tog ur sina egna nät en hop silfverfjälliga laxar.

Hemma uppe i Kerstops gård satt sonen Olle och tryckte sin lilla näsa platt mot köksfönstret och såg öfver till söder. Alla hans barndoms fantasier gingo dit, till det trollska landet på andra sidan klyftan. Medan ännu fars gård låg i skugga på morgonen, stodo södra bergen i starkt violett ljus och stugan med det konstiga, fyrfältade taket brann i purpur. Midsommarkvällar, då solen dalade, var gården midtemot den sista som hade solljus. Solen tindrade och glimmade. Fönstren tindrade och blänkte som stjärnor, och ljuset bodde och sken i lintygsärmarne på de kvinnor, som gingo mellan härbärge och sommarstuga med träfat i sina händer.

Sådana kvällar kom far hem med lax på ryggen och log med sitt stora ansikte, så att Olle vardt varm. Längre fram på sommarn log ej far; då var han så van att få lax. På höstsidan kom han hem en kväll och hade många färger i sitt ansikte, då svor far - och far och mor talade mycket i vindsrummet sedan de lagt sig, mera på en natt än hvad förr sagts på år och dag. Olle hörde nästan alltihopa, men mindes ingenting annat, än att laxen var rädd för hjul och kvarnkallar, som rördes i vattnet, och att han som bodde midt emot hade haft mycket folk med sig och funderat med far, så att far vardt sjuk efter den betan.

Sedan gick far ej mera på fiske, ej ens ned och hämtade sina nät. Det gjorde han först då snön fallit omkring Mårtensmess, - men då han den resan gick upp genom dälden, var gången senfärdig, ty hämdens tankar äro en tung börda.

Olle ärfde hemmanet efter sin far; han var ende son. Faderns ställning som den främste mannen norr om ån ärfde han ej, förrän han sått sin vildhafre, och det tog flere års tid.

Stor vardt han som den största karl, och han var det och ingen annan, som blåögd och ljushårig, med handspak dref en hungrig björn från en rifven ko. Detta skedde på Tanflohöjdens fäbovall och är dagsens sanning.

Här är naturen stor och hård; luften genomskinlig och spröd. Ligger sol öfver - står allt så distinkt, att man på milsträcka kan räkna alla pinnar på bergens taggiga kammar, men i sommarnätter och dimtunga höstdagar kan det stora vekna, värmas, och då finnes intet land som griper och håller kvar i andakt som fjällbygden. Olle var hög som en nipa, håret hvitt som forsskummet och hårdt for han fram, då han började känna sin kraft. Men häller aldrig kunde någon gripa med hjärtats friska eld som han, då han ville.

Här frias sålunda, att gossarne på lördagsnatt besöka den älskade och påklädda ligga vid hennes sida. Så långt man kan minnas tillbaka, har det friats så. Far till mor, farfar till farmor djupt in i förgångna dagar. Det är ingen skam för den, som knackar på, ingen för den, som öppnar. Dagarnes släp utan ände ge ingen tid att löpa omkring och tala grant som härskapsfolk; med deras sed skulle bonden stå sig slätt. Natten ger förtrolighet. Han och hon få ha sitt för sig, som de vilja och böra få; ty frieri är ingen offentlig angelägenhet.

I socknen var norr-om-ån och sör-om-ån skilda länder. Sällan gick en pojke öfver ån efter käresta.

Men Olle hade sina egna funderingar. Han gick en sensommarkväll till färjsundet, sköt ut sin båt och rodde öfver, gick betänksamt upp för den branta backen fram till Zakris gård och knackade på Imbärs fönster. Han fick den gången vända. Efter en vecka på samma sätt; då gick hon till fönstret och såg hvem det var. Men upp lät hon inte. Tredje gången hade Olle en tång med sig och drog ut fönsterspikarne - men då öppnade hon fönstret och talade skarpt.

- Du far vildt fram, sade hon - skäms du ingenting. Du är slagskämpe, du tuggar snus, du dricker bränvin, du bedrar flickor - och du - du kan gå din väg. Håll dig norr om ån.

Året därpå vid samma tid var dock Imbär hans. Hur det gått är för långt att här förtälja. Han gick nu öfver hvarje vecka, men hvad han icke visste, var att skvallret också gick.

En höstkväll knackade han på.

Mjuka steg gingo inne i den stora stugan, köksdörren vände sig, stegen blefvo betänksammare i farstun, men dörren öppnades. Det första han kände var icke en kyss, utan ett brännande slag öfver ansiktet, och med det steg Zakris ut på bron i bara skjortan. Zakris slog en gång till, så att Olle tog ett baksteg. Ett enda ögonblick tänkte han på Imbär, det andra steg det rödt för hans ögon, och den natten vardt gubben Zakris genompiskad.

- Ni har burit hat till far, sa' han, och slog, hat till mig, och slog på nytt. Feg var du, gubbstut, då du förstörde laxnoten för far. Vill du känna på? - och det sa' skvatt i gubben. En usling var du, då du med mång' mans hjälp gjorde hans lif kort genom hugg och slag - här har du kapitalet, storbonde - klatsch - här har du räntan och den är större - klatsch - kom med drängar och slägt - klatsch!

Men så kom han ihåg Imbär och att de nu skulle bli längre ifrån hvarann än någonsin förr - och med det släppte han gubben och gick.

På långt och länge var han ej öfver.

Imbär gick heller aldrig på en dans. Zakris såg han ej till och ensam gick han; folk steg ur vägen. Han försökte att rita till ett bref åt henne, men kunde aldrig förmå sig att bedja någon bära det öfver. Det brände som eld i honom, och då kastade han harfven lätt som en sticka; det sög i honom och då manade han hästarne för plogen, så att det nästan gick i traf.

En lördagskväll på senhösten satte han in sina ångande kampar tidigare än vanligt; - de hade hela dagen jagats fram och tillbaka på en nyplöjning. Olle gick in i stugan, åt just ingenting, satt och stirrade öfver ån. Så slog han näfven i bordet och begärde varmt vatten. Gumman, som hade lika respekt för sonen som för Kerstop, gammalt i världen, fick brådt.

En stund därpå satt hon i fönstret tårögd och med tjockt i halsen.

Olle gick nyrakad och fin ned för lägdorna och försvann bakom storladan. Gumman satt och bidde. En handvändning därefter såg hon honom ro fram och tillbaka med sin utter, men hon förstod nog att harrfisket var icke allvarligt menadt den gången.

Först då mörkret stod så tjockt som en vägg, gick hon suckande till spisen och satte på kaffepannan.

Dagen därpå var Olle ej från sin säng - illa flidd, skamsen och tyst.

Ute i bygden talades mycket om den nattens händelser. Olle var tuktad, det var visst och sant. Han hade råkat på öfvermakten. Men fritt var det inte att icke det var en liten heder i det nederlaget. Må veta! Utmana en så hårdhändt karl som Zakris, ro fram och tillbaka hälgdagsklädd på ån och visa hvart hågen stod och resan skulle gå, och så gå rakt på gården, då alla visste han var i farten. Här visste de att berätta: det hade varit Zakris och drängarne hans. Där visste man att berätta: all släkten i byn hade haft käppar och störar med sig, då de gått till Zakris på kvällen och druckit kask. Visst var, att Olle stått trångt på den stora gården, så trångt, att han måst slå omkring sig för att kunna röra sig från stället. Visst var också, att så många mångfärgade, svullna ansikten och ömma lemmar aldrig på en gång funnits i Häxmo by.

Gumman slog en gång fram något om det talet för sonen, men det gjorde hon aldrig om.

På många dagar var Olle sig ej lik - det såg ut som om han rufvade på något. Modern sväljde och sväljde, så fort hon kände lust att tala till sonen; - nej, han skulle nog inte ha öra för henne och hon teg.

Uppe på klädvinden såg hon en dag, att från Olles hängare de bästa kläderna voro borta. Längre fram vardt hängarne magrare och glesare, och vid en grundlig undersökning hittade hon en kista halfpackad. Dit gick hon dag efter dag, satt vid kistan och såg. Mellan hvarje plagg som sonen packade in, lade modern varma böner för hans lycka, hvart än vägen skulle gå - men hopp hade hon föga, som det nu var, att glada dagar skulle komma åter till den gamla gården. Där grät hon en afton, då kistan var full, hörde så slammer af steg på de lösa bottensbräderna och fick brådt att torka tårarne. Hon skulle också ha sprungit därifrån, men bäfvan var öfver henne och bröt ned hennes gamla ben.

- Blir det till Amerika, Ola? fick hon fram. Olle hade stått förlägen och ertappad och sett på henne.

- Nej, så långt blir det ej. Men - men sköt gården, du mor, åt mig. Jag blir nog länge borta, men hem kommer jag i alla fall. Och nu kan jag så gärna säga adjö åt dig mamma; i morgon bär det af.

Den kvällen gick han orolig omkring och såg till allting. Han klappade hvarje häst, talade till grisarne, lockade hönsen och gaf dem korn; såg på allting, som om det varit för sista gången.

Så kom det för honom, att båten ej var uppdragen för vintern. Den tanken naglade fast honom, där han stod. Det började brinna i honom, och utan att tänka på hvad han gjorde gick han stigen ned genom dalen. Båten låg flott och vacker. Han var tvungen att ro - och hur det bar sig var han öfver ån och stod framför gården, där Imbär bodde.

Den kvällen träffades han och gubben Zakris igen. Då gubben öppnade dörren och såg hvem det var, försökte han att okväda, men han var så tjock i halsen, så där hördes inte ett knyst. Olle sade häller ingenting, skulle endast skjuta gubben åt sidan och gå in. "Jag skall bara säja Imbär ett par ord", sa' han.

Gubben som en pil efter en ungsraka och började damma på. "Skall det så gälla lifvet, så in skall du inte."

Det vardt nu deras sista nappatag. "Jag ville slippa slå dig", hväste han till gubben och fick honom öfver lifvet. Zakris släppte rakan och dammade på med knyt- näfvarne. Olle böjde ned hufvudet, lyfte gubben lätt som en vante och bar honom fram och åter, tänkte ett slag på att kasta ut honom på gården och stänga dörren och gå in till flickan, men kallt var det och gubben var halfnaken äfven den gången. Ingen sade ett ord. Zakris var för stursk att ropa på hjälp. I den mörka förstugan prasslade gubbens skjorta uppe vid axlarne, då han försökte krypa ur taget; det knakade till i lemmarne; det pustades duktigt och en och annan gång sade det törn i väggen, då en fot stötte till. Hunden började skälla ute på gården.

Men nu vardt Olle ursinnig af smärta. Han kände hur den andras tänder beto sig fast i hans axel. Det gjorde så vansinnigt ondt. Nu var intet skonsmål längre. Zakris lyftes på nytt från golfvet och klämdes med ett järntag. "Din satan - bits du?" - Hade det inte varit för Imbär och modern hade Olle blifvit mördare den kvällen. Men gubben klämdes, så han stönade, bars omkring länge och väl i förstugan, och så kommo de in i köket. Där gjorde Zakris en förtviflad ansträngning så att hans nakna skinn rynkades där Olles tag satt. Hans knä sattes emot Olles lif - - - "Jaså, det är dit du vill. Det var då tusan hvad du är för en nattraka, gubbe. Men nu ska jag bädda ned dig." Och med det låg Zakris i baktråget, där degen gaf efter och gjorde rum. "Ligg nu här", hväste Olle, höll honom med ena handen, och smetade honom full med deg. "Du ska' ha täcke, ska' du - och du ska' ha fothus - du har blifvit kall om fötterna, - och så skall täcket dras öfver ansiktet också - och så ska' du ändtligen sofva godt." -

Med det sprang han sin väg.

Hemma hade alla länge sedan lagt sig, då Olle kom. Det sista taget var han ej nöjd med. Gud vet det, men det gjorde honom ondt, att våld gick med honom på hans friarefärd.

Han väckte drängen; de betslade tyst, och i nattens mörker åkte de i full fart ned för landsvägen.

Två somrars sol torkade niporna i ådalen och två vintras köld bygde isbrygga mellan byarne, innan Olle kom hem. Därefter kommo flere lugna år, hvarunder ingenting skedde, som rör oss. Olle hade varit i någon slags skola söderut, gick stillsam och nästan förnäm; han bar till och med käpp på söndagarne. I sockenstugan tog han först säte och stämma, sedan tog han kraftig del i förhandlingarne, därpå förde han in nya röstande, som stodo under hans ledning, fram gingo nya saker, som ingen skulle tänkt på för några år sedan, och ehuru motståndet reste sitt ilskna hufvud gick han lugnt fram och segrade oftast.

I stämman och i nämnden möttes Olle och Zakris. Men dessförinnan hade de mött hvarandra på kyrkvallen, kort efter det Olle kommit hem.

Vet ni hvad där hände på kyrkvallen, strax före inringningen, då bönderna stodo i klunga och talade om äringen?

Jo, Olle kom fram, rakt fram till Zakris, där han stod i en krets af sör-ås-bönder, sträckte fram handen och sa' med förunderligt lugn och behärskad röst: - Låt allt det, som gått, vara som om det aldrig varit, Zakris. Jag har nu varit ute och lärt mig bättre seder. Nödd är jag att bedja Er om förlåtelse. Har jag farit hårdt fram, har ni det ock - och om två hederliga karlar slå hvarann i handen, sedan de slagit hvarandra på öronen, äro de ännu hederligare efter den betan. Det tror jag.

- Du kan kyssa mej på örat, svarade Zakris. Det vill säga: han sade något annat, men dylikt har ännu aldrig kunnat sättas i tryckt bok.

Med det skildes de.

Efter den betan var Zakris emot allt hvad Olle ville ha fram, men möttes på ett lugnt och försonligt sätt. Och därest Zakris hade ett enda godt att säga, strax instämde Olle med värme och visste att instämma så, att personen fick taga åt sig mera än saken af den rökelse där gafs.

Zakris vardt mjukare invärtes, men utvärtes syntes aldrig ett dugg. Olle hade när som hälst kunnat tränga gubben Zakris ifrån de få hedersposter det fanns att inneha i fjällsocknen, men afböjde allting och föreslog alltid gamlingen.

Om Imbär vardt aldrig taladt ett ord. Ej häller rodde Olle till gilge i sin snipa, men det troddes, att där gick biljetter dem emellan.

Då kom den stora händelsen.

På hösten dog den gamle riksdagsmannen och nu skulle väljas en ny. Hur det var kunde ingen annan socken i tingslaget täfla med denne uti att hafva gode män. Men största parterna tillhörde våra två fiender. Zakris gjorde sitt för att skälla ner motståndaren, ja det antogs att det var han som var upphofsman till de fula plakaten om motståndaren, som en natt spikades upp på mångahanda ställen, som voro i ögonen fallande. Däri kallades aflidne Kerstop en tjuffiskare och en tjuf rätt och slätt - och Olle en hemgångsman och våldsmänniska, som ej borde få gå lös.

På detta svarade Olle i länstidningen med en afsägelse - och icke nog med det - han föreslog Zakris Månsson - och icke nog med det - han visade klart och tydligt på en lifsgärning större än mångens, på ett anseende mer än någon hade, på en rättskaffens vilja, som få ägde, och allt detta var Zakris Månsson. Och icke nog med det - han lät trycka valsedlar, en okänd sak i trakten, lät sina drängar fara utsocknes och dela ut dem, och på alla valsedlarne stod gubbens namn i sirliga stilar.

Under allt detta kom vintern oväntad. Den tiden var det nog, att den skulle komma, men gamla märken hade sagt: ingen snö före pålsmesso.

Zakris satt nere vid färjsundet och läste i tidningen Olles afsägelse och svor åt stor-ån. Hit hade han kommit, hem kunde han ej komma.

Isen flöt så tätt, att där var inte hopp att kunna sticka en åra mellan styckena. Det hade gått an att försöka, om icke forsen legat endast ett par hundra alnar nedanför, och genom den hade ingen annan än en Åselepojk farit med lifvet, och han hade hädat Gud, sedan strömmen fört honom helbregda in i storedan.

Olle var ett stycke ifrån och sågade ved, tittade ibland ut på elfven, ibland öfver till gubben och gick ändtligen ifrån sågbocken för att språka med färjmannen, som också längtade öfver till sin stuga.

Då hände det märkliga.

- Jaså, sade Zakris, ni håll' på såga ved?

- Ja-a-a.

- Jojo.

Därpå vardt det paus.

- Hvarför vill inte du - - - hvarför har du satt in det här?

- Det syns väl i motiveringen.

- Motiveringen - motiveringen?

- Ja, det skäl, som jag ger för'et begrips.

- Jaså, jo-jo.

Ny paus.

- Det är märkligt hvad ån flyter. Slikt har jag aldrig sett. Inte lär jag komma hem i dag.

- Ni ska' inte komma bort, om ni blir hos mej öfver natten.

- Är du stollig karl? Det kan väl aller bli - här i lifvet.

- Ni är välkommen - och det utan baktankar. Om ni vill vara rättvis, är ni pockad att tro det.

- Jaså - hm - mmm.

Zakris Månsson lade in en snushop bakom oxeltänderna och såg fundersam öfver ån. Den flöt allt tätare. Kantstött is stöttes än mera. De gröna fräsande blocken filades ännu rundare. Svart gick vattnet emellan dem, men ej blankt. Svängde styckena så där vardt större öppning, frös strax en ny tunn skifva emellan dem. Klämdes de ihop af nytt, som kom efter, steg det tunna i kantiga figurer rakt opp och ned och blänkte i grönt.

Och midt emot stod Imbär och såg efter sin far.

- Du är en duktig roddare, du Olle, inte annat jag vet?

- Tror ni det?

- En, som skall gå öfver ån efter vatten må väl det. Men det är ju inte alltid - - jo jo.

- Inte alltid, hvad?

- Det är inte alltid - höstmörker och blankvatten -; det är - det är så, att ån kan mota ibland också - hugg och slag nu ock du! Stintan tittar efter dig. Jag skall inte röra ett finger; om du vill ligga hos henne i natt. Jag skall se på, som om det inte angick mig.

- Ni tänker inte mycket på hvad ni säger, Zakris. Den flickan har jag gett slag för, den flickan har jag tagit slag för, och jag skall slå än, om ni det vill tro - men den, som kommer oss emellan, han kommer mina händer emellan, och jag skall inte släppa honom med hälsan i behåll.

- Emellan - emellan; det är, ve mej, ingenting annat emellan än ån, och det är vackert så. Du är ju duktig att ro, ro nu! Hon tycks vänta.

- Det händer att jag gör det. Det händer! Hon kan vara värd det och mer till. Men efter den betan - om jag inte - inte, ja det är förbannadt ruskigt!

Jojo, jojo, - inte vill jag fresta dej. Så mycket är det, att du vet det. Men ska du mågas i Häxmo, så är det lämpligt nu - för husbond är inte hemma.

Zakris såg ut som jag vill inte säga.

- Ja - bröt det löst från Olle och hans ögon blänkte till - jag ror öfver, jag skall öfver i denna dag! Nu strax! Men - och han skakade näfven framför gubben Zakris - kommer jag väl och vackert öfver och ni mokkar efteråt, så ska' jag - ska' jag - jag vet inte hvad jag ska'.

Med det sprang han ned till färjemannens båt, sedan han först satt egarn på hufvudet, då han ville häjda honom.

Ut rodde han ur viken, där båten låg. Det hväste framför kölen. Första årtagen såg han på årorna. De andra på håen och håvidjorna. Det var bra don.

På stranden skreko karlarne. Hvad, hörde han ej - föresatte sig att inte höra. Nu gälde det Imbär och lyckan med henne!

Efter stranden låg isen landfast, en sträcka af tio alnars bredd. Han försökte att kila sig mellan den och flyt-isen; några alnar gick det, så stannade han och var fastkilad. Några ögonblick därefter var han på väg igen, men stötte ut från landkallen. Smått gick det; det tog törn hvarje ögonblick. Än måste stäfven vändas rakt uppför floden, än rakt utför, för att klarera de största blocken. Åran slant, och som i en dröm kafvade han med den, utan att märka, att han intet årvatten hade.

Skymningen föll på. Det såg han ej förr, än han var instängd från alla håll, ett godt stycke ute. Färjstället hade han haft under sig, då han började. Nu var det ofvanför. Forsen hördes närmare och tjöt högt. Imbär sprang efter södra stranden, gubbarne efter den norra. Han såg så tydligt hur Zakris slant på stenarne, sprang och slant. De fäktade med armarne som druckna, och rop hörde han som i ett långt fjärran, inte längre det var.

Olle hoppade ur båten och drog den med sig. Fjällsnipor äro lätta. Undan gick det för lifvet. Då båtens för nådde vatten tog han itu med alla krafter och satte den i ett hujande öfver till nästa is, sprang öfver båten i tre hopp, högg uti och drog. Här gjorde älfven en krökning och vardt smalare. Isen packade sig så att blocken knappast kunde skiljas ifrån hvarandra. Bakom udden började floden luta till fors - forsens olycksbringande sugning.

På stranden frågade vid det ögonblicket färjkarlen gubben Zakris: Hur sker dråp? Zakris ögon stodo vidöppna, öron hade han inga då. Hur kunde Olle stå och se sig omkring? - och han ropade. Visste han ej, att det skulle vara för sent efter några minuter? - och han skrek, men hvad han skrek, visste han ej. "Nu går han ifrån båten med en åra i handen, som han stöter i isen. Nu börjar han springa - det går aldrig väl."

Zakris sprang efter stranden, föll och steg opp, föll och steg opp. Han skulle jämt ha ögonen på honom därute i skymningen, som han nyss velat se död, men som nu var honom så - - han kunde icke neka till, att det var den värsta karl och den duktigaste han kände.

Men ute sprang Olle - stannade - gick rundt omkring och såg - stötte med åran - tog fast och hoppade - sprang rakt emot forsen - vände rätt upp emot färjstugan - steg ned ibland och försvann till hälften - stod nästa stund hög och rak som en fura! Allting gick för hans ögon i grönt. Isen skimrade med fosforsken; det hväste från forsen och hväsandet tonade grönt, så vansinnigt det nu var. Nu trängde sig stränderna närmare hvarandra. Gnyet af det, som flöt, växte till ett larm. Blocken sköto upp och bräcktes; det knastrade och smälde, skalf och försköt sig. Isstyckena rasade som vilda djur, brottades, slogo ned hvarandra, redo på hvarandra som i brunst, och från landkallen smälde det som om någon stått där och skjutit in i det fräsande, gröna helvetet.

Han, som sprang därute, glömde aldrig denna dag: hur is stack upp där foten skulle sättas; hur en ränna öppnade stt svarta, kisande öga, där han skulle stiga; hur de naggade, gröna blocken lossnade ur trängseln, svängde in i

forsens sug och försvunno; hur blodet flutit honom rödt och varmt om händerna efter isens bett, då han fallit; - och då båten, svart och smäcker, svängts ned i hvirflarne och gått nedför - nedför, till dess den med en halfkantring försvunnit i öfversta fallet, hur han då kände det, mindes han lifvet igenom, men kunde aldrig ge ord däråt.

Flottningsbolagets stora timmerdelar vid forshufvudet stack fram ur skymningen och kom närmare. Den tycktes flyta som ett mastlöst skepp, och mot bogen smälde det, knackade det och väsnades, och gröna, stora skifvor af is lade sig upp efter dess sidor, hvälfde om, brusto, gingo in i det hvita skummet och syntes ej mera.

Allt såg han, som sprang för lifvet.

Imbär var ej långt ifrån honom. Han skulle kunnat tala med henne, därifrån han var, - det var länge sen sist. Men han hade en ting framför sig, som kom honom att rådvill springa, som galen löpa fram och tillbaka: vatten. Han kände så väl till det stället. Just så långt vågade folk ro efter stranden, som dit. Här gick en och annan liten svartkrusig sughvirfvel som på försök; några alnar längre ned större - icke längre på försök, och där nedanför - det tjänade ingenting till att tänka på slikt! Där stod Imbär och väntade. Mellan henne och honom stucko svarta stenar upp ur bläcket - som lycka var: här var icke vatten att drunkna uti. Ännu några steg sprang han uppför. Imbär höll jämn höjd efter stranden. Han hörde att hon ropade - och med det tog han fart och hoppade så långt han kunde.

Tunn isskorpa ref sönder hans ansikte, då han dök upp igen; händerna voro trasiga förut. Det var att slå sönder med hela armen för hvarje simtag; - han låg djupt och flämtade. Imbär stod så hög och vacker - och han var så djupt, att han väl aldrig kunde nå upp till henne. Att han hållit sig fast vid en sten och hvilat, mindes han sedan, och att han måtte ha simmat ytterligare, trodde han, men att Imbär stått i vattnet till axlarne, långt innan han nådde henne var alldeles säkert.

Så stodo de våta människobarnen och kände sig varma, medan deras kläder fröso till is, och på andra stranden skrek Zakris och svängde sin mössa i jubel, då han såg dem gifna åt lyckan.

Historien om Gunnel

Nu var det Sago-Gunnels vackra gosse, som talade. - - "och då denna herrns hastigt påkomna sympati bör förklaras .... är det antagligt att jag påminner er om någonting som varit er kärt i ungdomsdagar ... ett ansikte i älskog ... en ljuf stämma ... eller ett hår, blondt och burrigt som mitt ..."

Den unge mannen talade långsamt och med en säflighet, som var gjord.

Inom honom ropade Sago-Gunnel sin förtviflan efter händelse-sommarens kung, som öfvergaf sin drottning och ännu mer. Inom honom ropade hans barnårs nyfikenhet och hans ynglingaårs hämdbegär. Inom honom ropade en händelse i fjällen, en händelse i sommarsol och vintersnö: Sönderslit hans hjärta och lägg hans sinne i sorg!

- - "ja, mor var blond som jag. Håret var burrigt och krusigt. Hon hade mina ögon och jag har hennes blick. Icke kände herrn henne ... Sago-Gunnel, Gunnel Björklid ... ?

Den äldre herrn blef alldeles hvit i ansiktet. Han öppnade munnen för att säga någonting - men teg.

- - "men hvem vet", sade den unge, "de vägar och stigar, som människor gå? Icke kan jag veta hvar en professor i sten har gått i sina dar. Vi ha märkliga stensorter hemma hos oss i fjällbygden."

Han riktade ett par blixtrande blå ögon på den andre, men blicken besvarades icke. Han såg ett stelnadt ansikte, som klippte med nervösa ögonlock, och en skrifkarls hand, som höll ett fast tag i räcket.

Ångaren gick upp efter en vacker flod, mellan höga stränder. Timmer flöt i gula korpralskap och kompanier förbi. Kaptenen hade vänner vid sitt punschbord och skrattsalfvorna gingo i vågor och fall.

- - "Gamla mor ja! Hon är död nu för länge sedan. Det blef för tungt för henne att bära på det där. . och så föll hon samman under det. Det var den enda sorg hon gjorde mig - Gunnel Björklid - och det var under gråtande tårar ... Jag förstår icke hvad som hakade henne fast vid lifvet. Ibland tror jag att det var jag, hennes son - men åter igen var det icke jag, utan någonting annat, som jag icke vet. Jag fick aldrig riktigt tag på henne ... på det där, som låg bakom och som ingen visste ..."

Han sparkade sin näfverkont längre in under bänken och lyfte sina blå ögon mot den andre.

- - "Ni kommer och säger, att ni känner en egendomlig sympati för mig, som ni aldrig har sett förr! Henne skulle ni ha älskat!"

De blå ögonen släppte icke sitt tag. Nu sågo de hur den andre liksom kröp samman och fick ett ännu stelare ansikte. Så gick den blå blicken till en elegant resväska, som vände mot honom en silfverplåt med vackert namn. Han nickade för sig själf.

- - "Ja se, det hade händt henne en olycka en solig sommardag ... och så fick hon en annan olycka, och det var ett barn - och det var jag. Förr hade hon gått som ett ljust och fagert människotroll på sin sätervall och sjungit och diktat solsken från morgon till kväll, så det blixtrade och blänkte om henne ... jag fick aldrig höra henne sjunga solsken ..."

Han såg på den andre och så ljöd åter hans stilla, tankfulla röst:

- - "och den jag har att tacka för det - honom har jag förbannat så länge jag haft det vettet ... Jag sitter här och berättar er en historia, som icke intresserar er ... och passagerarne gå fram och tillbaka och undra på att en yngling från fjällen och en fin herre från Stockholm eller Upsala ha så mycket att öfverlägga om ... och bondbyarna på ömse stränder tåga gröna förbi i midsommarsol ... och lifvet kan vara vackert ibland ... men ingenstans kan jag glömma, att jag har några förbannelser att dagligen läsa öfver en okänd man ... Jag tror ni fryser midt på heta sommardagen ... !

Ja, gråt fick jag öfver vaggan min - och underliga poesier. Kärlek fick jag öfver allting annat. Hur hon kunde kyssa och hviska 'gossen min - gossen min!' kan ni icke fatta. Hade ni fått en kyss af henne, skulle den aldrig gått ur ert minne. Ja, Gunnel Björklid kunde kyssa ... gud vet hvem som lärt henne ..."

Professorn kastade en hastig blick på den unge mannen och mötte ett par kallt illmariga ögon.

- - "och det doftade alltid skog af henne, då jag borrade min lilla näsa intill hennes barm ... skog och förunderlighet ... och någonting af ett fagert fjärran, som jag fattade och njöt, men som jag aldrig kunnat kalla vid namn ..."

Den äldre satt stel och tyst.

- - "De ha berättat mig mycket om henne, de som kände henne i hennes sprudlande ungdomstid. Märkligt folk hela högen, skall ni tro. Det diktades mycket i denna afsides fjälldal och där lefde folket två lif. Det ena gick med dem i dagligdags stök hemma vid de grå husen. Det andra följde dem i skogen, bodde med dem på sätervallen, var samman med dem i de små vattensågarna och skvaltkvarnarna, tumlade på hästtomman, lät dem gå vilse af trolleri på en myr, hojade till dem från gran och fur, berg och lid. - Tänk, om ni kunde begripa allt det där! ... Det lifvet gick aldrig öfver Lappmyrhöjden utan att känna en underlig händelse vara i faggorna och trampade aldrig en fäbodvall i kvällningen utan att ly efter viterhundarna, som skälla två gläfs i taget eller rysa till de hemlighetsfullas barn, som gråta under störesgolfvet. Slikt satte ibland sådan fart i de drygaste bondgubbar, att näfverskorna piskade deras okammade nackmanar - efter stigen - framåt liden - utför byvägen hem till stugan. För ett folk att lefva i dikt, herr - professor?

Folket därhemma - det var kåda, linnea och nattvaka.

Jag ser så tydligt min fjällby - grå hus i klunga för att icke vara så bittert allena, då vintern står mörk öfver landet. Deras glimmande fönstergluggar kan man gärna taga för ögonen af en hop vargar. Men under sommarnattens ljus

ligga de som en flock getter och vänta på solen ...

Ni har naturligtvis aldrig hört talas om Gunnel med historierna. Då hon gick förbi med sin inåtvända sagoblick och sin guldfläta på ryggen, nickade alla gummor och värmdes alla gubbar, och ynglingarne fingo sugande hjärtelängtan. - Ni har naturligtvis aldrig hört Gunnel berätta - men gud vet hvar hon tog sin färg ifrån! En historia var violett och vemodig med dunkla figurer, som rörde sig i skymningen. En annan var blågrå. Det var en historia i insjöns dimma en höstmorgon. Lommen skrek gärna i en sådan. - Eller satt hon, ljushårig och blåögd, och kastade lyssnaren in i en händelse, som var blixtrande gul i skinande sol. Och midt i allt kunde man höra tranan ropa och koskällan pingla från löfskogen ...

Hon, Gunnel, som var så vek, lade en dag sina späda fingrar om min hals och klämde till. Då gröt hon och skrek ett mansnamn, som jag aldrig förr hade hört. Ingen hette så i vår bygd. Jag tror - tror icke ni, som jag, att det var namnet på någon, som hade blifvit långt borta ifrån henne - som hon ville kalla tillbaka ... ?"

Han log, då han såg huru den andre skakades af en rysning.

- - "Att glömma", sade han så sakta, som om han velat pina någon, "att glömma det man hör i en dylik stund gör ingen människa ... Hvad tror ni? Då mitt högst älskade på jorden går från förståndet af sorg skulle jag glömma hvad jag hörde, då jag hade hennes små järnhänder på strupen min? - Men det gjorde jag. Jag var för ung att begripa, att den dag skulle komma, då jag hade något att tala med den där herrn om ... Tror ni icke, som jag, att det var namnet på den, som hade lupit ifrån henne - och mig?"

Han lade handen på professorns axel och sade stillsamt:

"Ibland har jag längtat efter att tala en sansad mans sansade ord med den främling, som kom henne att gråta under dessa år. Jag ville se honom - Gunnels sommarkung - jag, som är hennes sagoprins. Gud för en karl han må ha varit, den solskensdag han med ungdomens och kärlekens rätt tog Gunnel! Jag ville ha honom här framför mig och tala med honom som jag talar med er, stillsamt och sakta, och lika innerligt som stillsamt förbanna honom. Han skulle icke höra orden, icke märka någon brist på förbindlighet, men jag hoppas att han förr eller senare skulle må godt af mina bönesuckar."

"Nej - nej - säg icke så!" sade professorn med tjock röst.

Gunnels vackra gosse, diktaren, knäppte sina händer om knäet och såg ut mot solskenet.

- Håhå, håhå, tänkte han. Ja, är du den jag tror, skall jag draga dig vid benen, ditt gamla murmeldjur. Finns det en

själ, som ropar i denne gamle laban, skall han få sin svåra stund i denna dag!

Nu åter professorn:

"Var icke bärgningen svår och lifvet torftigt i obygden? Hörde hon aldrig af främlingen i fråga?"

"Pengar, menar ni? Jo, hon fick ett penningbref. Tänk, att han sände henne pengar ... var det icke styggt? Var det icke? Fy fan ... Den dagen hon fick det brefvet sjönk hon ihop på brosteget och hennes runda skuldror skälfde och skakade. Jag vill säga, att därmed var hennes sommarsaga riktigt slut. Hon gick i förstone och ordnade ifrigt med sitt hus för vintern. Det var svagår det året. På hennes hemman hade frosten stigit hvitklädd ur kärret och bitit stridkornet så att det dog. Hon var rastlös några dagar, men mumlade hvart hon gick: 'Måste tänka på det här - måste tänka på det här. Det går öfver mitt förstånd hvad det nu skall bli af mig.' Men efter den tiden satt hon ofta hopkrupen, med det storrandiga förklädet kastadt öfver sitt hufvud, och försökte att bara icke tänka på det där - icke tänka på det där - icke tänka på det där ...

Den fattiga jordremsan vid det mörka rinnande vattvet såg denna höst en förtviflad kvinna vanka omkring, se och lyssna. Hade nordan blåst länge och gingo små hvita molntappar i linie från norr till söder, blef detta henne en väg för flyttfåglarna - och hon hälsade till sagokungen från juni. Hösten hade kommit för henne och vek sedan aldrig från henne, trots mig hennes son, som hon födde några månader därefter under större jämmer från själen än från kroppen. Jag är ändock glad att jag fått göra henne glädje - åh, min härliga mor! Jag gjorde henne glädje. Hon sade mig det innan ögonen brusto i det hufvud, som blef silfverhvitt innan det nådde sitt trettiofemte år, dödsåret ...

Hvad tycker herrn om historien? - -

Men långt fram i mars kommo varma vindar från golfströmmen. Skogen svartnade och det droppade från tallen. En sådan dag snörde hon sina skidor. Hon kände, att hon skulle få sin pröfvande dag, och den kunde hon icke vänta i stillhet. Det var en sorg, som gick öfver allt förstånd. Gud vet ett vilset sinnes vägar, men hvarför - hvarför - rände hon till fjälls med slikt i sikte - hvad tror ni att hon ville? ... Ville hon lefva? ... Snön klabbade och det var sent på dagen, då hon nådde Tjalafjälls rygg. Hon hade varg i följe. Där måste hon sätta sig - måste lägga sig - och där föddes jag ... Det här är Gunnels historia ... Öfver detta fjäll går kanske en gång hvar tredje vecka en människa. Hade det icke händt denna dag - hvad så, min herre? Än i dag vet jag icke, om lappen, som kom, hade följt vargspåren eller skidornas spår, men han kom lämpligt. Han hjälpte henne att stöka undan - babade mig i snön tog mig i sin kolt och rände nedför fjället genom Granliden till Maktoberg. Hon kom efter, tyst, matt och tårlös i kvällningen, några timmar senare.

Hvad tycker ni om historien? Det var tre kvarts mil till Maktoberg från det blodiga stället i snön ... Hvad har ni att anmärka till historien? - Det är historien om Gunnel ... Ni har tårar i ögonen ... Gud i himlen herre, om ni nu icke hade haft tårar i ögonen ... !"

"Det finns icke spår af skonsamhet hos er", mumlade den andre.

"Var ... hm ... främlingen mera skonsam?"

Den unge diktaren, Gunnels vackre son, såg upp och såg på den elegante mannen bredvid honom.

"Jag ville skrika ett okvädinsord i ansiktet på någon", sade han.

"Talade hon aldrig om den sommaren, då främlingen var hos henne?" Frågan kom nästan hviskande.

"Nej, men folket berättade om den."

"Och hvad sade de?"

"Mycket. Mer än som sant var. Jag ville slutligen ingenting höra ... Hon vallade själf sin boskap den sommarn, ni vet. Sätern var långt från byn ... Mycket kom det nog af att hon var så ensam där. Det var icke säter att vara ensam uti, ty där - ni kan gärna le bodde vitrer och fanns osynlig boskap och där fanns annat, otrefligare än vitrer, ty dessa skada ingen, om icke i välmening. Där förde osynliga buller i kokhuset om nätterna och där skymtade besynnerligheter bakom knutarna och i småskogen, då hon i solnedgången gick med sina bara fötter på den kortgnagda, sammetsmjuka gräsvallen fram och åter till meskoket. Sång och saga kommo med korna på aftonen, då solen glödde mellan de mörka granarna, och luften var gul. Talltrasten sjöng och ugglorna ropade ho! Med ett sinne som hennes var detta hennes värld. En dag skedde något midt i solskenet. Gunnel hade setat med hufvudet på armen och sofvit. Hon vaknade då ett följe af vitrer stod rundt om henne och fordrade bröllop. En ung man af de besynnerliga i skogarna skulle gifta sig med henne. Ja, hon vardt som borttagen i äfventyret. Hon kläddes i brudestass med vitersilfver och konstigt arbetadt viterguld. Ringar på händerna. Söljor på bröstet. Kring midjan en slingrande orm. Gunnel satt som i en dröm. Pynta fingo de. Vallhunden tjöt af rädsla. Solen glittrade och sken. Tranorna ropade från sjön, skogen doftade, luften skälfde. Det var ett tindrande bröllopsväder. Jadmos snöiga topp lyste hvit som ett vårmoln långt borta ... och nu skedde det ... att han kom ... främlingen i fråga ..."

"Ja", sade professorn sakta och utan medvetande, att han talade. "Ja, det såg besynnerligt ut, men något dylikt som vitrer såg jag icke, då jag kom, vilse i fjällen, öfver fäbodvallen till hennes störes."

"Det är endast söndagsbarn, som få se sådant ... och då ni kom ... ?"

"Då jag kom, sprang hon mig till mötes skälfvande och fager. Hon hade icke silfver och guld på sig, men tårarne hängde i hennes ögonhår och solen bodde i hennes tunga fläta. Jag glömmer det aldrig: blicken var förunderligt inåtvänd ... skimrande och fuktig ... aldrig i hela mitt lif har jag sett något så välsignadt vackert. 'Du är min rädderman', sade hon och log med sitt ljusa ansikte ... och så kom det, som ... jag icke hade väntat ..."

"Jag vet hvad ni icke väntade - jag vet hvad det var. Hon föll er om halsen och gömde sig ... Ni visste icke, att ett sådant äfventyr tager en människa så, att hon icke vet hvad hon gör och att folk, som kommer till, jaga de besynnerliga bort. Då händer det alltid, att den borttagna klamrar sig fast vid den, som kommer - yrvaken, glad, förkrossad."

"Ja", sade den gamle. "Jag miste sans och besinning, då jag höll det varma människobarnet i min famn ... "

Ynglingen fortsatte: "Hon var den fagraste plantan i landet. Hvem hade icke mist besinningen i hennes armar ... ? Och sålunda gick det till att hon ... ?"

Professorn suckade. "De dagarna komma aldrig åter och hon kommer aldrig tillbaka. Jag har rest upp för att söka henne nu ... och kommer för sent. Jag följer dig till obygden och du följer mig tillbaka. Du är ju min son och hennes."

"Nej, det vill jag icke. Hennes årslånga gråt skall alltid stå mellan er och mig. Jag skall aldrig glömma den stund, då hon hade mördat mig, som hon trodde, och ropade ert namn i förtviflan. Jag sade att jag hade glömt namnet ... nej - ingen kan glömma det han hör en sådan stund. Jag visste hvad han hette, som jag bar hat till. Vänd om här och låt oss skiljas. Jag har icke kämpat mig fram hittills, för att nu, då jag känner min egen kraft, bli en pappas gosse. Min väg går till fjällen och till min diktning. Hvad Gunnel kände där hon sprang fridlös i hembygden, skall jag dikta. Jag har historier i blodet ... jag är ju Gunnels gosse. Oäkta kalla de mig - äkta säger jag. Jag går till fjällbygden och händelserna."

Han axlade sin näfverkont och räckte handen till den gamle.

"Ni skall icke förklara någonting. Jag vill ingenting veta. Jag är nöjd att ha sett er ... jag förstår nu, att Gunnel kunde glömma allt, då hon hade er ... och nu skall ni lefva så väl. Ni skall få höra om mig."

Där han gick uppför vägen, upprörd och med darrande läppar, ljus och stark, var han som en ung viking.

Den gamle såg efter honom med en tiggares blick.

En ringdans medan mor väntar ...

EFTER den krokiga vägen öfver Hästberget sprang nu midt i natten Salmon från Nysvedjan. Nu hade han nytta af sin vana att löpa i skogen med lapparnes knämjuka gång: vägen var oländig och brådskan stor. Ännu hade han en god bit till bygden och dessutom ytterligare en half mil innan ... hvad var det?

Det knastrade i torra kvistar som under en tung kropp.

.... innan han om två timmar var framme hos den senfärdiga och hårdsöfda kvinna, som han så väl kände från föregående tillfällen af detta slag. Så många hundrade ifrige män, som bultat på hennes väggar och dörr medan svetten - ibland kall af ångest - gjort ljusa ränder i deras sällan tvättade ansikten! Ja hon tog det där yrkesmessigt, vände och vred sig i sin varma säng och funderade på hvilken af hustrurna, som nu kunde vara i tur .... nej, hvad var det?

En häftig fnysning afbröt skogens nattliga frid. Salmon förstod men fortsatte knämjuk och spänstig som en stålfjäder.

- I natt skulle han icke vänta så tålmodigt som förr ... det var fara å färde i nybygget hemma; han skulle slå ut hennes fönster och dra henne i håret ur det där yrkeslugnet ... Gud i himmelen! ... Det gällde ju ett mänskolif! Klaga se'n för nämd och präst öfver Salmon i Nysvedjan ... . håhh! Nej nu!!

Ett ilsket brummande, som strax öfvergick till ett hostande vrål några få alnar framför! Salmon hade förstått för en stund sedan, att björn var i närheten, men - så nära och af den kalibern! Han tvärstannade: "jag skall ge honom tid att lugna sig och löpa sin väg", tänkte han.

Ur vindfällen och risbråten reste sig besten på två ben och visade sina kritande hvita tänder och en öppen käft, röd som blod. "Är du af den sorten?" sade Salmon. Med ett kattlikt språng nådde han en vissnad granruska från vinterns huggste, såg sig kvickögd omkring och sprang fram till en större fura. Nu stod det icke rätt till; hvad var det för en klåpare, som varit framme och svedt björnpälsen med en blykittling, gjort honom ursinnig - och tagit till bens? "Det ger sig väl ... det går väl öfver", puttrade Salmon förargad.

Nu kom björnen under rytande raseri rakt emot honom. Det här blef en allvarsam sak; gudskelof för den tjocka furan. Nu var hon värd pengar för en obeväpnad man! Kunde han nu endast ha tillräckligt kvicka ögon och sina gamla säkra fötter - annars blefve affären si och så.

Björnen är icke den senfärdiga, ludna klump, som man vanligen tror. I raseriets stund kasta honom hans kraftiga

ben i långa, skjutande språng framåt mycket fortare än en senig och snarbent man kan löpa. Då brakar det i skogen; kvistar och torra grenar smälla under hans fötter; stubbar fara som boss åt sidorna; små granar böjas ned som hö. Om han då har ett ärende att uträtta hos en ensam man i skogen, är detta öfverstökadt på två blodröda minuter - om icke Gud är god.

Och knappt hade nybyggaren hunnit sin fura, förr än besten var honom så tätt i hälarne, att det susade om honom. Men nu stod Salmon i lä och spände sina vakna, ljusblå fjällboögon i den ludne gossen, färdig att som en blixt kasta sig undan famntaget, färdig att löpa rundt och att alltid hafva furan emellan sig och den andre under den dans, som skulle börja. Han kände sina knäsenor stå som strängar af fjäderstål, och handen, som låg på furustammen, förnam icke tecken till skälfva ... nu kom den ludne farandes!

Ett hopp i half cirkel och Nalle susade förbi, knappt en half aln ifrån. Det förfelade språnget slutade med ett tvärstopp i mossan, däri nosen plöjde en liten väg. Ett larmande ryt ... mossan refs upp i tvärvändningen ... den stod som en sky ... och så kom han igen i blind ilska ... gjorde hastig halt invid trädet, då han såg Salmon vika undan ... rusade nu efter honom men kunde icke hålla cirkeln så snäf som Salmon; hans kropp var för lång ... och så bar det sig igen, att han sköt fram och tillbaka i spetsiga vinklar ... gjorde tvära vändningar och kast som en skrämd gris ... kastade om ... stötte emot ... röt, så att det slamrade om det ... klöste i mossan, så att den magra sandjorden tittade upp med aflånga gula ögon ... men kom alltid på sidan om Salmon. Kvistar knastrade, och alla små stenar rasslade och skreko.

Solen hade gått ned för en god stund sedan - en timme väl. Men det var ljust som på dagen. Strax efter midsommar var det, då här i våra uppsvenska bygder ingen natt är under de två timmar, som solen sofver.

Luften var ljust gul med eldfållade små moln i väster. Salmon och björnen dansade i det trollska ljuset sin lidelsefulla ringdans på Hästberget, den ene sjudande och bullersam, den andre snabb och tyst.

Och mor som låg hemma i vånda!

Af ortens björnjägare var Salmon den främste. Allt intill Dorotea socken fanns ingen, som haft sådan lycka i björnskog. Han hade till dag och datum skjutit flere än tjugu björnar, det man visste säkert. Själf sade han tjugufem, och det kunde vara sanning. Men aldrig förr än denna lidandets och nödens och brådskans natt hade han sett maken till denna. Han kunde icke förklara detta ofattliga raseri ... och denna envisa löpande kanalje, var han kanske jagad och sårad, hade man beröfvat honom ungarne? Nej, det fanns icke bloddroppe i de bruna håren.

Inga skott hade hörts i skogen alltsedan tjädern slutade spela. Nu - nå här var endast frågan att kunna akta sitt skinn.

Nalles små stickande ögon glödde. Ryggens hår låg tätt, slätt, bakåtlagdt. Öronen hade han dragit intill hufvudet Det låg någonting af isande beslutsamhet hos denne kamrat i skogen. Utan ett ögonblicks uppehåll jagade han efter den magre nybyggaren, men sprang nu i cirklar rundt, rundt, försökte knappa in dem och komma rakt på fienden, men sköt då alltid för långt och måste vända i en spetsig vinkel. Salmon var varm i händerna efter detta oafbrutna gnidande af furans stora bark. Kanske hade de jäktat i tio minuter, kanske mindre, kanske mera. Tänk innan folk skulle komma häråt och göra ett slut på historien. Och mor, som hemma kämpade med döden! Nu ropade han

Hjä-ä-ä-ä-älp! Hallå-å-å-å-å-å!

I ett tystnadens ögonblick kunde Salmon höra hundarne från bygden, där de under natten sutto på stugubroarne, lyssnade till hvarandras skall och skällde tillbaka, till dess ett dussin stämmor blandades. Det grofva målföret hos nämdemannens älghund hördes gång efter annan, men det tjutande, melankoliska, dödspående skallet hos kyrkväktarens hynda var som ett långt snöre utan knutar och ändar ... skulle ingen enda bonde vakna under sin fårskinnsfäll, stiga upp och huta åt dem, höra hvad som stod på en fjärdingsväg till skogs och komma till hjälp?

Haall-å-å-å-å! Hoj!

Och Nalle fortsatte med sin manöver; kunde någon fatta ett sådant raseri? Ibland snuddade han tallen så nära, att pälsen skafdes, men alltid var Salmon några tum på sidan, kall i blicken medan svetten rann utaf honom i små floder under kläderna. Den fina mossan hade han med sina näfverskor - först trampat stora hål uti - så gjort stora refvor uti - slutligen alldeles flitt undan - och nu sprang han på en rund upptrampad cirkel af naken jord. Så hade den ena näfverskon lossnat och gått till spillo, medan den andre ännu hängde fast, men uppfläkt så att några blödande tår syntes.

Och mor, som arbetat hela aftonen med sitt - och väntade ... . väntade!

Nalle bytte om taktik. I stället för att ideligen springa började han kasta sig, slänga sig, hjula, snurra på sin bak, såsom björnar pläga göra, då de förfölja en jägare, som fattat post vid ett träd och som de icke hinna eller träffa med språng på alla fyra. Jag berättar som mig är berättadt.

Så kastade han sig omväxlande på framfötterna, och bakfötterna, men emellan hvarje gång stack han Salmon med sina hvassa, ilskna små ögon.

I torparen från Nysvedjan kokade det. Icke af rädsla för björnen, men af aggande oro för mor hemma i stugan - med tre gråtande barn omkring sig i väntan på det fjärde, som ... ja, det var icke godt att vara ensam och fattig midt på skogen långt från människor och hjälp i nödens stund! Nåde Gud den fattiger är i denna världen!

Salmon gled kring furan, och hans tankar gledo med:

- och då han sprungit från sin stuga med öronen fulla af jämmer, med ängslan vaggande i oroliga vågor i själen, hade han känt sig som ett rullande grått viternystan, som kastas fram af trollformler och osynliga händer efter en mörk hemlig stig. Det hade nog funnits inom honom det, som kastade honom fram denna ljusa midsommarnatt. Och nu var han spikad fast på Hästberget, hans eget gamla Hästberg, där han pröfvat så mycket af fara och tur ...

Björnen rullade sig, och Salmon gled med armarne slagna omkring furan.

.... såsom den där gången - han kunde se platsen hit - då han räddat sitt lif med ett skott, då björnen redan stått framme vid skidornas brätten. Eller då en gång Nalle låg på en nyss rifven kviga och tuggade på hennes jufver, medan hon ännu lefde. Hon hade slängt sitt hufvud, så att skällan hade pinglat så besynnerligt, icke såsom från ett betande djur eller ett idislande ... . ja den björnen hade visat tänderna ... sprungit ett stycke in i grantjålen men kommit rytande tillbaka emot Salmon och hans följeslagare. Salmon hade stött en torr granruska i hans gap, och kamraten hade stått med deras enda vapen, en yxa, i högsta hugg: "kom - du - din - arme - hundra - tusan!" ... och björnen hade vändt.

Aldrig hade Salmon sett maken till björnfrossa som hans, kamratens, på väg hem efter detta. Den skakande uslingen hade sett en björn bakom hvarje träd och hvarje sten i höstkvällen och ideligen tittat sig åt sidorna: "där är han, Salmon - Gud nåde oss!" Ja, det hade varit tider i skogen här uppe!

Nalle fortsatte i vanvettigt raseri. Barr och mossa hängde i hans päls. Det ångade af honom. En talgoxe kvittrade: hvad månne det var? Hvem månne det var, som icke hade tid att sofva den korta stund, som solen själf sof under denna härliga sommarnatt?

Och nu satte sig odjuret på hasorna för ett ögonblick men kastades upp igen af sitt brinnande blod och gick - gick! emot trädet, där det stannade med ett öfverljudt flåsande några få tum ifrån Salmon. Det såg ut, som var det björnens mening att på detta sätt skrämma den oangriplige ifrån hans fasta värn. Käften grinade halföppen. I den litet kyliga natten blef Nalles andedräkt synlig som en svag ånga. Nu kände Salmon en kall kåre efter ryggen: hans skinn liksom krympte. Omedvetet grep han sin slidknif ... måste han låta sitt lif? Björnen hade sitt hufvud tätt intill tallen; en aln ofvanför hade Salmon sin hand. Det var icke tio tum från björnens käft till nybyggaren. Kunde han nu slå mannen ned, skilja honom från furan, skulle resten bli ett arbete på en minut.

Salmon grep säkert fast med vänstra handen, måttade åt björnens vänstra öga och sänkte sin långbladiga knif med en snabb rörelse. Någonting rödt och varmt sprutade uppefter hans arm, hvad det nu kunde vara. En svidande känsla stack i hans axel, och medan björnen, vimmelkantig af hugget, hoppade högt i vädret där han stod, högt i vädret som en boll, under ett afgrundsvrålande, såg Salmon att han fått sin rock söndersliten och sitt skinn

rispadt. Nu visste han, att leken icke skulle ändas förr än en af dem låg kall och stilla. Hade utsikten till en uppgörelse i godo för en stund sedan varit ringa, var den nu ingen. Det syntes tydligt, att nu skulle det gälla för Björn-Salmon, om han ännu var Björn-Salmon. Nu skulle enderas lif spillas, men knappast björnens ... i sådan ojemn strid. Salmon tänkte: "det är icke jag, som blir änkling i natt; det är mor, som blir änka ... mor, som väntar mig."

Nalle dansade som en besatt, skummade, väsnades och skrek. Han sprang icke längre i lofvar. Han stod vid trädet i upprätt ställning och bet å ömse sidor efter nybyggaren. Barken klöstes och föll till marken i stora flagor under klornas jämna piskande. Salmons klädslarfvor fingo också sitt. Axeln var halfnaken och våt af blod, men den hand, som höll knifven, rörde sig oafbrutet och var alltid färdig.

Solen gick upp. Det berg i söder, som syntes från detta ställe, stod violett och drömde, utom i toppen, som var vaken och skinande röd af solsken. Så här dags borde Salmon varit hemma med hjälpen ... hemma i stugan ... som nu skulle bli ödsligare än förr ... barnen jagade ut i bygden att tigga och lida nöd ... far borta för alltid ... en historia från fjällbygden ... en riktigt svart obygdshistoria, sådan som de kunna vara här uppe.

Det som nu hände, gick i hvirflande fart.

Än en gång öfvergick björnen till sina kastningar, rullningar, volter och äfventyrligheter i den högre gymnastiken. Salmons ögon voro blå och kalla som en frostnattshimmel - veko icke en sekund ifrån den hoppande besten, som, inom håll, alltid möttes af en knif, som fördes vigg-snabbt. Salmon kröp i hop, rätade ut sig, smög, smet, rann omkring trädet. Näfverskon var genomtrampad och hade åkt upp på smalbenet, där den ibland vred sig rundt och gjorde röda ringar i skinnet. Den vänstra handen, glidhanden, stödhanden var uppsvälld och full af blåsor, somliga höga och fyllda, andra spruckna, tömda, svidande.

Och så hände det sig, att Salmon en gång sjönk ned på knä. Då hade han vilddjuret på knappa två fots afstånd. Innan han rätade sig igen hade han björnens ögon inpå sig och kände en het, odän luftström, då den grinande björnkäften öppnades och slog ihop med en smäll och - ännu en gång öppnades. Det var så nära, att Salmon då skulle mistat känningen af sin skyddande tall. Det svartnade och blef rödt för hans ögon på en enda sekund, men nästa sekund hade han baklänges glidit undan - och den därpå följande sekunden, då han trodde dödsminuten vara inne, rörde sig knifven och skar i något mjukt och - på fötter var han igen, Björn-Salmon!

Nalle släppte sig ned från sin stående ställning och rusade blindt efter honom, försökte snedda rundt och gjorde verkligen två hastiga rundresor icke långt från trädet; men då han försökte skära in, var farten för stor, och försöket slutade med ett för långt språng och en tvärvändning. Han röt. Ett par slimsor af inelfvor hängde och slängde ur ett sår. Dam och jord och mossa och barr förtogo dem deras verkliga färg. De sågo ut som grå trasor på en brun jacka.

Solen nådde furutopparne, där valplatsen var. Nalle reste sig på sina bakben mot Nysvedjebyggarn, kom fram, grep i raseri furan om lifvet, som om det varit hon som skulle läggas i bänk. Tassarne slogo ihop på baksidan. Salmon grep fast i den högra, lutade sig hastigt åt höger och sänkte knifven en, två, tre gånger mellan björnens refben med syfte åt hjärtat. Salmons läppar voro blå, skrumpna; tungan var torr i munnen; ögonen gnistrade. Ännu var Salmon Björn-Salmon!

Och Nalle sjönk på stället, rullade baklänges, men studsade upp igen, sprang i en hvirflande krets inåt småbuskarne, som böjde sig som säf, kom tillbaka, steg ännu en gång i brottareställning fram, fick på nytt smaka den långa knifven och snurrade rundt.

Salmon var i en undrlig sinnesstämning. Inom honom, vaggade, som han tyckte, röda vågor fram och tillbaka, marken gungade under honom, och ögonen sågo icke riktigt ... "det vore dumt att svimma nu", tänkte han och drog djupt efter andan: "jag får icke gå under för mors skull."

Någonting rörde sig uppe i furans krona. "Det var en djärf fågel, som sitter där", tänkte Salmon och högg ännu en gång björnen till möte, ännu en gång mellan refbenen.

Salmon mäktade aldrig riktigt skildra det som nu kom, då han ibland berättade historien. Men Nalle hade tumlat som en hösäck och vält sig. Han hade hoppat på stället och vrålat högt. Han hade sprungit små susande snabba krokar på stället, sade han. Det oskadda ögat hade glimmat som ett eldkol och stuckit som en syl, men det andra hade varit gömdt af blodlefrar, sade han. För hvarje steg, för hvarje flåsande suck hade blodströmmen stått som ett groft spö, som ett skackel-ämne så groft, påstod han, och mycket hade det gjort, att det gick som det gick, att Nalle inte gifvit sig tid att stanna ett ögonblick, draga skinnet öfver såren och vrida håret i en tått öfver dem, såsom de bruka ibland, som han sade och påstod. Om han ljög eller ej, vet jag icke. Han är för öfrigt icke den ende, som haft att berätta om sådana ting. Det är många konstiga historier ur våra skogar här nordpå.

Solen hade stigit högt. En glimmande guldtråd smög sig genom barr och löf till stridens fura för att se hvad som stod på. Rundt om sjöngo trast och fink. Järpen hvisslade i sidlandet, och tranan ropade från träsket. Vinden låg från bygden i dag.

Ännu en gång stod björnen upprätt vid furan, men den käft, han öppnade, var full af blod från genomstungna lungor. Än en gång smög Salmon undan i en halfrund rörelse och än en gång nyttjade han knifven: det tog rätt i hjärtat. Än en gång: det tog i halsen. Och den sjunkande, blödande, ludna massan fick rasande hugg på hugg ... i bringan ... i hufvudet ... i ramarne ... i sidan ... "Där har du", skrek Salmon och svor en kötted ... "där har du! ... där! ... där! ... där! din karibel! ... mera! ... mera! ... där har du för mor! ... där för ungarne! ... där för hela natten, din satans djäfvel! ... vill du dö? ... vill du? ... vill du? ... vill du? ... vill du?"

Björnens sista rytande kväfdes halffärdigt, och som genom ett silande höstregn på en fönsterruta såg Salmon

genom svett och tårar, hur Nalle reste sig igen, föll, reste sig, skalf i ryckningar, föll ännu en gång och låg där.

Salmon sjönk ihop vid furans fot. Han var dödstrött och ledbruten; nu kände han det. Hans högra hand hängde som död, men höll ännu knifven. I denna ställning träffade honom några solstrålar och kysste honom på kinden.

Han klippte med ögonlocken och ville mota sömnen. Han tänkte: skulle han fortsätta i sitt ärende ... det kunde ju hända, ja ... eller skulle han vända om och gråta öfver liket hemma? Det var en så sugande ångest uti honom? Han skulle nog aldrig slippa olyckan denna dag, hvad heller som var. Den fattige får veta, att han är till i denna världen. Hvem skulle han få att bära liket öfver skogen på lördag ... det blefve dyrt ... kistan fick vara omålad som fattigfolks kistor i vanligheten ... häradsdomarn hade bräder vid Lillsjösågen ... häradsdomarn var den värsta gnidare, som fanns ... det är en hop karlar, som bära en lång låda öfver kafvelbron på Långmyran ... hvem ligger i lådan? ... att de kasta den ifrån sig så där! ... och springa kring ett träd efter en björn ... det är mor som ligger och väntar på dem ... hon får alltid vänta ...

Och så somnade Salmon.

Vid pass en halftimme därefter är det något, som rör sig i furans krona. Det sticker fram ett hufvud, drar det tillbaka och sticker ut det på andra sidan. Det är björnhonans unge. Han är oviss på betydelsen af denna djupa stillhet efter detta långa larm. Men han ser, att mor gjort fred och den andre med, och han känner längtan att komma härifrån. Han har icke varit litet rädd häruppe. Nu sätter han tassarne intill stammen och börjar masa sig ned. Det går sakta till en början ...

Det var icke en vettig mans blick hos Salmon, då han väcktes af ett tungt bylte, som föll ned på honom. Det var hos honom, då han rusade i väg till bygden, något af ett jagadt vildbråd, en vettskrämd grå tuss med något af svansen mellan benen. Där fanns ingenting alls af nattens hjälte, af Björn-Salmon. Det var endast en svulten nybyggare, afkvistad och allena, som sprang för sitt fattiga lif.

Senjens storbjörn

En historia från Tromsö stift

GÅRDSMANNEN på Kvanaas hade lagt sig till hvila en månskensnatt under uppfrosten.

Käringen låg vid hans sida och snarkade. Hennes mun var öppen. Genom två luckor i hennes bruna tandrad gick andan ut och in under oljud och jämmer. Det pep i hennes näsa som ett fjärran skrik af en lom.

Månen var full och sken som den kan göra endast häruppe. Hela Senjen, den stora ön, med fjäll, åkrar och gårdar, låg som i ett elektriskt ljus. Husens fönster glimmade. Fjällen hvitnade och blånade. Hvarje grässtrå på gårdsplanen blänkte af frostens silfver.

Gårdsmannen kunde icke sofva; det var käringens och hans väntans skull. Hans väntan kittlade honom i kroppen. Käringens pipande näsa varslade en fara, en jämmer, en olycka. Det liksom ropade till honom fjärran ifrån af en i nöd stadd - det var käringens näsa, visserligen, visserligen! - och det var ändock så obeskrifligt hemskt i den tysta natten.

Han steg upp och tassade omkring på golfvet med ohörbara barfotasteg. Han bar på ett hjältemodigt beslut, men det syntes icke på honom. Han skulle göra en hjältegärning, men han skälfde vid tanken på det afgörande ögonblicket, som skulle komma förr eller senare denna natt. Bössan lutade mot dörrpanelen och tittade mot taket med sitt djupa och svarta öga.

Vid fönstret stälde sig gårdsmannen, som var en tysker, och såg ut öfver fjället och slätten: där i klyftan skulle Senjens storbjörn komma som ett stort bylte med gnistrande ögon. Huru de skulle göra upp sina affärer i den tysta natten visste den store i höjden! Om han ändå hade skrutit mindre - om han hade låtit vara att lofva så stort, att Storbjörnen skulle dö för hans hand denna höst och denna vecka! Handelsmannen på Giboustad, hans gode vän, skulle grina åt honom i flere år, om han icke höll sitt ord.

Ett stilla tramp hördes. Det växte och kom närmare. Tyskens varma bön om ett uppskof till nästa natt hade vår Herre alltså icke hört!

Björnen!!

Där kom han utför sluttningen, utför backen. Han gjorde sig ingen brådska och hade ingen rädsla. Han stannade gång emellan och vädrade - stod mörk och tjock som en fläck i det månglänsande landskapet, målerisk och jovialisk.

Natten förut hade han gjort ett besök i granngården och försökt sig på porkan, den stora slaktsuggan. Man hade väntat honom. Folk hade haft gevär och hållit sina ögon öppna. En åtel med självskott hade placerats på lämpligt ställe, och det oaktadt ... ! Så konstigt hade det tillgått, att självskottet lossats af sig självt och narrat jägarne att löpa till - och under tiden var det som bamsefar var sta' och tog porkans lif. Hon skrek i början för det hon tyckte det var farligt. Och då hon kände, att det gjorde ondt satte hon i väg med ett illvrålande, som hördes öfver halfva Senjen. Då kom folk och bamsefar gick hungrig till fjälls.

Björnen stod ett stycke uppe i backen och vädrade med framsträckt hufvud. Gårdsmannen stod vid fönstret och

såg på honom medan hjälten inom honom ropade på dåd och stackaren i hans inre grät och bad om uppskof till en annan natt - en mörkare. Käringens näsa pep och kved. En koskälla hördes från ladugården och strax därpå ett fnysande från bamsefar.

Nalle satte i gång utför backen.

Han gick rundt fjöset och såg sig om med en humoristisk kännaremin i ögonen. Han hade gått in i ett fjös förr och tagit en kossa; han var säker på sin sak.

Hvarje hans steg utaf de stora, varma labbarne smälte frost. Visset gräs tittade upp och undrade.

Gårdsmannen hade vågat sig till förstugudörren, som han höll på glänt och färdig att genast slås i lås. Han undrade han med.

Det klang af glas i den tysta natten.

En ko bölade och skällkon slängde sin skälla. Den ko, som stod närmast det lilla fjösfönstret, hoppade långt in i sitt bås, trängde sig mot krubban, vände sig dubbel och såg sig om. Hon hörde fnysningar och såg en stor labb i fönstret. På väggen skrapade det af klor.

Frisk och kylig luft strömmade in i fjöset; korna skälfde. Ut genom fönstret gick synlig, varm ånga och den starka lukten af djur och gödsel; björnen skälfde, men af begärelse.

Hittills hade han gått lugnt tillväga och icke visat någon ifver, men nu hoppade han upp efter väggen och höll sig fast med bägge framtassarne i det högt sittande fönstret. Baktassarne skrapade och klöste längre ned. Han fick ej en blick in i fjöset förr än han ramlade tillbaka.

Den blicken piggade upp honom.

Men då han såg sig i stånd att direkt från den släta väggen klifva in genom fönstret, betraktade han med illslug uppsyn slipstensställningen strax bredvid och beslöt att hafva den till trappa. Alltnog han klef upp - och det såg i början lofvande ut. Hans hufvud var i jämnhöjd med fönstret, som var litet på sidan af slipstenen. Med framtassarna skulle han just taga ett säkert tag i fönsterkarmen, då - slipstenen började bli orolig och gå rundt.

Bamsen trampade och balanserade. Slipstenen vickade hit och dit och gick ett slag rundt. Den ludne fyren tumlade öfverända i det han linierade väggen med djupa klösningar af hvarje sin klo.

Han brummade ilsket, och ett ängsligt råmande svarade från fjöset.

Ett fönster öppnades i huset och en käringröst ropade ut i månskensnatten:

- Far! Hvar är du nån stans?

Men far låg i den lilla träfästning med skottgluggar, som han enkom gjort för denna nattens händelse och placerat under stabburet. Han svarade icke: han hade en propp i halsen.

Bamsen klef på nytt upp på slipstenen, trampade balans ännu en gång, men slog öfverända och stötte käften mot fjösväggen. Nu röt han.

Han kom ur humör, såsom lätt är att tänka.

Ännu en gång och under växande ilska steg han upp på det rullande, runda, röda öga, som föresatt sig att skydda kossorna på Kvanaas. Ännu en gång trampade han, klöste han, balanserade och vickade och än en gång

Han kom gränsle på slipstenens järnaxel och föll baklänges mellan två vingar i svängkorset.

Järnaxeln hade träffat honom illa; han var halft bedöfvad en kort minut.

Så tyst det vardt.

Tysken stack fram hufvudet som en nyfiken vessla. Han såg på den svarta gossen vid slipstenen - så präktigt skotthåll! Icke mer än femton alnar. Det ångade ännu ur det krossade fjösfönstret. Månen sken hvit och stor - eller var det det slätrakade, runda grinansiktet på handelsman i Gilbostad?

Skulle han skjuta?

Ja, det skulle han - och befalla sin själ i försynens händer. Men i detsamma steg bamsefar upp och utandades sitt brinnande raseri i ett långt vrålande och ett skrik, som kastade tysken hufvudstupa in i förskansningen.

Så dunsade det. Det var hela slipstensgrejan, som storbjörnen slet från väggen och skickade ut på gårdsplanen.

Han - björnen - kände hungern egga sig. Det luktade ko så läckert. Han började lufsa omkring fjöset, i början sakteligt och eftersinnande, men sedan allt mera hetsigt. Tak ville han ej pröfva på i natt; han hade fått nog af att klättra. Fönster funnos ej mer än det enda, där den härliga, luktande ångan välde ut i månskenet. Men vid tvärändan af fjöset var en liten glugg - med tunnbräder omkring och en hög inunder. Hvad slags - förstår man.

Då stannade bamsen och tänkte, och sedan han tänkt klef han upp på högen, stack sin tass genom gluggen och förde den så långt in som möjligt var. Han kände den skarpa gumpen af en ko, som skuttade och slängde sig i sitt bås. Han hörde en förtviflad konsert af de andra korna och hörde bindslena rassla. Den gamle storbjörnen! Han klämde sig tätt intill väggen för att nå långt och åtminstone få klösa. Käften stod halföppen och visade tänderna, som löpte i vatten - i seg saliv, som sakta steg öfver bräddarne och sakta sänkte sig mot gödselkasen i två månskensbelysta silfvertrådar.

Bamsen stod länge - så länge tyst och orörlig, att tysken kröp ur sin fästning och sakta smög sig fram.

Bamsen stod länge, men i ett nu drog han ut sin tass och angrep väggbeklädnaden. Samma sekund var det ett lefvande väsen med lyft gevär, som tog till fötters och försvann.

Bräderna bräcktes och klöstes i trasor, smulades och ströddes omkring på gödselkasen. Det smälde för hvar och en, som lossades. Det skrek i spikarne, som drogos krokiga ur sina rostade hål. Det dunsade och var oväsen bakom fjöset, och inuti det var ett lefvande lif, som aldrig förr under tyskens tid, så länge han varit på Kyanaas.

Väggen blef i en hast naken, men hålet blef icke större. Den gamle ludne gossen stod missnöjd bland brädstumpar, splintor och stickor.

Så lockande godt det luktade ur gluggen! Varma lefvande djur! Han måste sticka in hufvudet och vädra litet.

Den gamle bamsen - han hade grå hår i pälsen led mera än de stackare, som därinne sågo det ludna hufvudet och de små stickande ögonen. Korna sleto i sina kedjor och vände sina stora ögon så att de blänkte som téfat inne i fjösets skumrask. Men hur de kastade sig, så sågo de detta lurfviga hufvud snusande föras fram och åter i gluggen.

Nu gick sista afdelningen i rykande fart. Än en gång bearbetade björnen den förargliga gluggen, så att stora stycken af stockarne refvos loss. Han rasade, röt - och om man kan säga det om en svulten gammal björn - han grät högt. Han hoppade jämfota och svor på björnavis. Han kände sig gammal och öfvergifven. Kasen, som han stod på, luktade ko: han ref i den. Hon stank så retande; han började krafsa i den. Och då han väl kommit i gång grep honom raseriet, och han kastade gödseln vida omkring, så att stora stycken klaskade och smälde mot väggen. Han arbetade och svettades, och gaf sig icke förr än hela högen var kringspridd och skingrad.

Då gick han.

Bakom knuten mötte han tysken. Bägge stannade - men tysken föll hufvudstupa och svimmade. Skottet gick af och kulan hvisslade förbi bamsefars öra så elakt, att han beslöt sig för att lämna detta ställe.

En sedvänja var på Senjen att man skulle varsko hvarandra, då björn kom fram till en gård.

Han, gårdsmannen på Kvarnaas, gaf sig i väg till en granne då han vaknat ur sin dåning, men hann icke halfvägs förr än han mötte denne. Ja, hos grannar hade björnen nyss tagit en kviga ur en "grinda", ett fyrkantigt stängsel, däri småkreaturen stängas in öfver nätterna. Det var ingenting att göra med den saken.

Men detta var storbjörnens sista bragd.

Två dagar efter

Två dagar efter gick en lappyngling sin vanliga sex mils väg öfver fjällen med post. Bössan hängde på hans rygg. Han var känd för att aldrig skjuta bom.

Högt till väders på ett gräslöst fjäll såg han långt nere på en myr den ludne syndaren gå och lukta. Bakom små bärgknallar, ömsevis på fötterna och ömsevis framstupa smög han sig närmare: jo det var storbjörnen och han sköt honom genom ögat.

Men han, som sköt detta mästerskott, fick björnfrossan, då skottet fallit. Han hukade sig ned bakom sin betäckning, satt där skälfvande timmar igenom och vågade sig icke fram förr än halfva dagen gått.

Sjul

Första kapitlet ur en lapphistoria

NU är det så, att på förejulen drager renlappen med sin hjord från fjällen, ty det kärast är af vintern söka renarna sin mossa under snön i skogarne nere i landet, och ofta komma de ända fram till hafvet. Men på våren tidigt vandra de tillbaka; vajorna äro drägtiga och på fjällen kalfva de.

Klämmet var en af de förmögnaste lapparne på sitt fjäll, såsom ock hans fader Anders före honom; och denne var det, som genom allehanda skymningshandlingar ökat slägtens vålmåga, men ej dess anseende. Svårt är att skilja sanning och saga, men kändt var allmänt, att Anders dömts att gälda bot för renstöld, suttit inne, kommit tillbaka en bruten man och dött kort därefter. Klämmet ärfde honom ensam; han var nu enda barnet och under hans tid visade sig olyckan; hjorden minskades hvarje år genom krypskyttar, varg och processer. Han hade en son Sjul, det är Sivert; han var 18 år, då fadern dog, och tog jämte modern Gåli hjorden i arf och ego.

Få mil från Sjuls kåta vid Bitåsen var pålsmessomarknad; dit hade Gåli, det lilla surögda krypet, begett sig, men en akja med renkött drog hon efter sig; hon skulle sälja efter vägen. Sjul var hemma, vaktade renarne och tänkte på den sommarnatt uppe till fjälls, då han just träffade sin hjärtans kär och de båda beslutat att ha sina hjordar gemensamt för all framtid. Hans käresta var nu långt ifrån, men till våren skulle de mötas, slå hjordarne tillsammans och bilda hushåll på Gitsfjäll.

På marknaden fick Gåli höra mångt och mycket och aldrig glömde hon den resan. Det berättades af den ene för den andre, mottogs med glädjeskratt och skickades vidare. Ingen af lapparne visste det säkert, men det låg i luften som syre; och visst hade det händt - ändtligen! Nu kunde de börja lefva! Det skulle lysa sol öfver dem, som vandrade i obygden. Glädjen och bränvinet gick efter den långa raden af gäster på lappbröllopet; de sutto på sina korslagda ben och stucko flottiga fingrar i puttrande grytor, däri halfkokadt kött och urkramade tarmar summo omkring och anammades med ett fast grepp. De skrattade och berättade; kvinnornas bjäfs och pärlor glittrade och glimmade; nyheten hade gjort dem uppsluppna; de slängde med ett plirande skratt köttstyckena af sina tjufskjutna renar: "nu skulle det vara slut med det." Folket stod omkring och gapade, ty huru ofta nordsvensken än kommer i beröring med fjällfolket, huru mycket de båda folken så att säga gnida sig mot hvarandra, alltid finnes hos lappen något hemlighetsfullt, något bakom, som ingen vet. Ho, hej, hvad glädjen stod högt! Det ångade lifslust af hvar enda päls. De skrattade och berättade. Visste någon att kungen påbjudit: hädanefter skall lag skydda ren och lapp bättre än hittills? Kungen hade sagt det till höga herrar, höga herrar till lägre, och nu var det gånget från topp till topp som majeldar tills de hunnit hit och sken öfver deras tillvaro - och de jublade. En så'n kung! Ingen visste det säkert, men alla kunde berätta det. Aldrig mera skulle de plocka upp sina dödsskjutna djur under förbannelser. Om nu bara fan ville ta gråben - de skrattade. Björn, det var ingenting. Honom hade Klämmet utrotat. Och nu kommo historier. Hade någon hört att Klämmet nyss varit i färd med björn? Renfett rann i mungiporna på honom, som frågade. Åh Klämmet, björnmannen: i honom bodde mera än hin håle visste, fast det aldrig fick ord. Då han var ute sist, hade han skjutit ett felskott, björnen rusade på honom; Klämmet stöp i brådskan, fick handen i den öppna björnkäften, grep tag i tungan och höll fast. Det fälde lifvet. Klämmet kastades som en vante omkring, men höll, famlade efter knifven, fick honom i handen och stack så blodet forsade. Det var en seglifvad best. Tänk, öfver 30 stygn innan kan stöp. Huden var platt förderfvad och där fans icke fläck på den, som ej rann röd af blod. Men då björnen låg död, låg Klämmet bredvid honom och lefde, men det syntes ej på honom.

"Var du inte rädd, Klämmet?" hade länsman sedan en gång frågat honom. "Ja tyss rå på'n", sa' Klämmet. Men nu

hade han varit ute med sin sista björn likväl, och den hade han inte rådt på. Det sägs att hela hufvudsvålen följde, då björn bet. - "Ja-ja, han är heller inte riktig se'n", sade en. Ja, far hans, Nila var en konstig kropp, det med. Om honom var det många svarta historier - hade någon hört då han lät döpa sonen sin, Klämmet, björnjägaren? De storskrattade; det var nog en glad historia, en så'n historia! - Men då kom Sjul på skidor, åkte fram till hopen, slängde skidorna och föll som en trasa bredvid Gåli. "Puorist, Sjul, puorist"; han svarade ej, låg endast och stönade. Gåli stirrade på honom med ostadig blick - hon var full redan - och järnpipan, fyld med hurf, slängde i mungipan, ville falla, men nappades efter och stannade. "Drick nu, här är gästabud." Hon räckte honom en skopa bränvin, men den slogs ur handen på henne, "ditt fyllvrak, som du är!" skrek Sjul och grät högt. "Son min, son min" - hon kom ej längre af förskräckelse - hon ränkte väl säga, "jag är din mor", men dit hann hon aldrig, förr än Sjul var midt uppe i en historia och den var hans egen och den strypte skrattet i struparne rundt om. Ja, det var dimmans fel, ty ingen kunde se något, hur kan man begära det, då den är så tjock, att den kan klippas i remsor? Man hade ju ej hört till ett ljud eller sett ett spår på hela vintern, och just den dagen skulle de komma, komma ett helt följe med vinden, så att renarne icke kunde vädra; men att det skedde, som nu kom, - herre Gud i himmelen! Utför berget hade det gått i hvinande. Fetaste renarne lågo döda på stället, och resten, alla de flera hundra, jagades af vargarne - faen! - i ett huj mot stupan och utför. Tusende täta knäppningar i tusen springande klöfvar upphörde, där stupan vek in, och så ingenting förrän kropparne dunsade djupt nere tätt som jordklumpar, som falla ur en stjälpkärra.

Sjul grät; församlingen svor och larmade.

"Femton stycken har jag kvar, hvem är det här, som vill ha en fattig dräng, femton stycken, bara femton." "Bara femton", lallade Gåli efter - nu ha vi inte flera" - hennes tårar runno.

"Vargen, vargen, släppte du den?" Hvad hans historia gick sakta: "Skulle du Nila, skulle du Lars Abram, skulle du Nich-Nichsen - tro-tror ni jag är tokig?" Nej, hvad han det inte hade gjort! Det var nu två dagar sedan. Bägge två hade han ränt efter, förlorat spåren, där renarne gått i hopar på en myr, fått ögna dem och ränt igen. "Ja de' ä' hårdsprungna satar", sade en. Nere i skogen hade det gått undan. Sjul hade sprungit med skidorna medan svetten rök om honom. Där vardt mössan efter; hon hade strukits af i skogen - och ändtligen hade han sett en varg - den största af hopen - i en bergstigning. - Nu gnisslade och gnydde det från alla som hörde. "Nåå?" De skreko af ifver. Ja, det hade burit uppför, mest i zigzag; det var brant, och där hade skinnpälsen blifvit efter - den var för tung och varm och se'n hade han ränt i underkolten. På höjden hade vargen stannat. "Bet han emot?" Nej, han hade legat som en rem efter snön, då det bar utför igen. Sjul efter. Där hade det varit att se sig för - här stirrade allas ögon - berget var fullt af branter, skog och vindfällen. Han hade naturligen aldrig släppt vargen ur sigte, men måst väja för träden, ligga på sidan, skefva i snön med skidorna för att vika - här böjde sig åhörarnes kroppar efter, utan att de visste det, - och då berget drog sig inåt vid bråddjupen, hade han under farten hukat ihop sig, spänt de böjda benen och legat an, han hade gjort hoppet med horisontala skidor - det gick en rörelse efter hela raden, som om de susat utför ett djup -: "Sjul, det var en skidlöpare!" Herre Jesus en sådan karl! Gåli hade fattat i hans päls såsom för att dra honom upp ur en håla; hennes tandlösa mun var vidöppen. Grön gimpa syntes på tungan.

Då hade vargen vändt och gått uppför igen och så uppför och utför hela dygnet. Hade det icke varit månljus, hade han sluppit.

Ändtligen på en sjö, knappt hundra alnar före, hade han stupat af trötthet, stigit upp igen, stupat. - Hvar enda en af dem, som hörde, liksom grep efter en knif för att sarga kanaljen. - Sjul hade varit icke mindre trött och slut, hjärtat hade bultat uti honom, nästan till döds. - Gåli mumlade sakta sitt Fader vår, det grep henne. Attje mijen, jukko leh almisne; ailesen sjaddes to namma, påtes to rik, sjaddes to situd; hvad kunde hon annat, det gamla kräket? Men då han hunnit fram, hade vargen rest sig igen på sina sargade fötter och grinat med öppen käft - Gåli: ho almesne, nau ai adnamen noln - men då hade Sjul stannat för att pusta, innan han gjorde slut; de hade sett på hvarann, han och vargen - det fanns ej kring grytorna ett enda öga att det ej begärde blod - "du har gjort mig till en fattiglapp, du, du, du satan!" Och sedan hade han slagit ihjäl honom med stafven, och sedan hade han hackat och sargat och påtat uti honom med sin korta knif, "du, du, din satan!" innan han sjunkit ned öfver det trasiga odjuret och fallit i dödlik sömn. Vadde miji farten aiken - - Gåli bad än.

Här såg sig Sjul omkring liksom för att se hvar han skulle sjunka ihop - en fattiglapp! - såg modern som genom ett silande tjockt regn och kröp in till henne, föll ihop och tjöt.

Hvar enda en hade sprungit upp, och alla skreko och lade ut att så, så och så, men Gåli kände sig liten, rörde onykter och förkrossad Sjuls hår som i en dröm och läste sitt Fader vår.

Lofvad vare Gud, som gifvit de elända att döfva sorgen genom bön.

Tack skall du ha!

DENNA historia är för dem, som anse, att människorna böra hjälpa hvarandra.

Anders Olsson var bonde i Fjällsele och Lars Persson var backstugusittare. Anders var smått förmögen, men Lars var det fattigaste kräk på denna Guds gröna jord. I den fjällsocken, där han bodde, var hans fattigdom blifven ett ordspråk, och då kan man förstå, om man också icke är fallen för att begripa.

Anders var gift med en ragata, desslikes Lars. Hvilken af käringarne var det större trollet, må vara osagdt. Anders svor att hans käring var den ledaste, och Lars förbannade sin själ - som han sade - på att hans leda troll var makalöst ledt.

Nu var det före jul och kallt. Luften var grön som späda ärter, men där solen gått ned var den som blank brons. Byns stora fors fräste som en jättekatt. Det knäppte och skalf i ett ishvalf, och dimman från det frysande vattnet fyllde älfvens djupa klyfta till bräddarne.

Lars Persson stod på sin vedbacke med hängslena utanpå sticke-tröjan och högg ved ur ett vindfälle, som han

stulit dagen förut. Öfverallt i byn svarade honom andra ifriga yxor denna bitande eftermiddag.

Anders Olsson kom byvägen framåt. Det låg någonting af gammal röd räf i hela karlen. Hans hår och nos sade emellertid icke nej till den liknelsen. En molnstod gick ur hans mun för hvarje steg han tog; det såg ut som gick han med ånga. Det skrek under hans fötter såsom det brukar göra vid vargakyla - och var det hans mening att smyga sig på Lars för det usla vindfällets skull, så lyckades det inte en sådan här dag. Det var på Anders Olssons skog som Lars kommit att hitta det där, som han höll på med - och därför och då Anders vek af mot vedbacken hanses Lars, så fick det ohuggna en hastig skjuts.

Det var två kostliga gubbar, som nu hälsade på hvarandra. Lars tänkte: "hvad har han nu för rackartyg i kikarn?" Anders tänkte: "vedtjuf ... vedtjuf!"

Högt sade Anders:

"Dä ä jäsiken så kallt dä ä i dag."

"Jojo ... du säjer det! Ja inte är det någon fattigmansvinter", sade Lars.

"Nää ... för den, som skall köpa vedpinnarne åf andra, fastän han har det smått redan med matbitarne, är då int' just nå roligt ... men nog reder du dej, Lasse ... som vanligt ... utan att betala alltför öfverdrefvet för ... veden, som du ... får tag i!"

Alltid kommo orden med mellanrum, då Anders ville vara jäklig.

"Är det åf mej, som du ... köpt den här veden ... hva?" - Han grinflinade.

"Har du kommit hit för att skinnkanera mej, så har du ett svårt dagsverke för dej ... vet du hva dä var, din bondkanin? Min ved angår dej inte!"

Lars var röd i synen och kramade yxskaftet, så att det knarkade under kalfskinnshandsken.

"Jaså", sade Anders. "Den här veden skall inte angå mig således ... jo jo."

Nu skrek Lars:

"Anfäkta och regera dig innerligen, din karribel! Är det meningen att vara svinaktig, så skall du få smaka af ett vedträ ... mitt vedträ ... för det är mitt ... midt för näsan på dej."

"Så ... så ...så ...så ..."

"Ja ... så ...så ...ja!"

Begge voro de rödglödgade i synen och ångan stod dem ur trutarne som från ett par ångmaskiner. Ingen af dem kände, att det var kallt. Det fräste om dem.

Anders tog nytt tag:

"Det är ena fula laddor du ha' på fötterna, du Lasse. Skulle vara ... försiktigare än du är ... då du är ute och ... hm ... köper hem ved ... ville jag råda dej!"

Lars fräste till.

"Mina laddor angår dej inte, din bondhund! Packa dig i väg härifrån!"

"För då du är ute ... och köper ved ... med de där laddorna ... så får en veta efteråt ... att det är till dej, som ... en råkat sälja lite ved ... om en inte visste förut ... att du köper ibland. Du ska' sälja laddorna, Lasse! De ä alldeles för talande, om jag får säja som jag tycker att dom är!"

Lars stod och tittade på yxklacken. Det var intet godt märke att han teg, för det var bekant, att han då inte hade knifven långt borta. Anders fick brådt att maka sig bakom sågbocken, därifrån han sade så lugnt som det var möjligt:

"En tankställare skulle smaka nånting i den här kylan, du, hva?"

Lars fnyste till och tog ett steg mot sågbocken. Anders drog upp en literbutelj och makade sig längre bort.

"Egentligen", sade han. "Egentligen kan det vara din ved det här ... och det angår mej inte, som sagdt var. Vi ska inte vara osams hvad det anbelangar, för jag vill, att vi två ska bli alldeles innerligen mol go' vänner ... vill du ta mej i hand på det, så ta vi oss en kolijoxare på min ... din ved, du? Jag tror, att det är din ved, Lasse!"

"Men hvarför börja' du å skälla då?" frågade Lars.

"Det är du, som kalla mej för bondhund, så det är du, som skällt. Vill du ha flaskan eller vill du inte ha henne?"

Nu spred sig ett lyckligt leende öfver synen på Lars. Alla fattigdomens och sväItens skrynklor jämnades. All vrede var glömd. Han tog flaskan i sina händer såsom en länge barnlös skulle tagit sin förstfödde. Han såg på henne - och man kunde se på honom, att han tyckte hon var härlig, öfver allan beskrifvelse alldeles ursinnigt vacker!

Han strök en klar droppe från nässpetsen med det främsta af tröjans högerärm; just den fläcken på tröjan var frusen till is, för den fläcken var hans näsduk, förstås. Den stackars sönderkörde arbetaren fick något af lifvets glädje glimtande i sina ögon.

Nu söp han.

Anders Olssons ögon följde buteljen såsom en jakthunds följer smörgåsarne, då man äter matsäck i skogen. Och så vardt det Anders Olssons tur. Sedan han supit, sade han:

"Du skulle kanske villa hjälpa mig ett spatag med nånting, Lasse?"

"Ja, det kan du slå dej i backen på ... och det skulle då vara?"

"Nog vet du hva för en sorts käring jag fått tag i. En kan aldrig ha någe roligt för sina pängar ... ha nån kagge hemma, förstår du ... för henne. Och nu, då jag sålt en skogbit till bolaget ..."

"Ja den käringa töktar dej allt ibland, du Anders."

"Liksom inte din töktar dej ..."

"Åh hut!"

"Hut själf du!"

De skulle inte gräla nu igen, menade Anders, och så togo de då en kolikvintare på den saken.

"Kan du inte ta hem en kagge till dej, Lasse? Och så komma hem till mej på mörna och bju på en kaffekask ... finurligt, hva?"

"Nog skulle jag väl kunna det ... men käringa din kör väl ut mej ... "

"Du kan vara kolugnus att hon får lof att låta bli ..."

"För dej, hva?"

"Ja just för mej, du."

"Nä hör du ... nu är du rolig ... "

"Åh din backstugusittarekanalje ... jag ska' ..."

Nej nu skulle de inte bråka igen, menade Lars, och så togo de sig en själastämmare på den saken.

"För hur det är, så är inte min käring en bit villare än din", sade Lasse. "Jag vill mena, att hon är ett större hår af hin håle än din. Ä hon inte?"

"Nä dä ä lögn."

"Sitter jag kanske och ljuger?" skrek Lasse.

"Du gör aldrig annat, din lögnhals!" vrålade Anders.

Lasse hoppade jämfota.

"Nu skall du få för gammal ost! ... Så att skjortan ska bli tom!"

Att de jämt skulle gräla, tyckte Anders. Det borde de låta bli, tyckte Lars, och så togo de sig en dragnagel på den saken.

"Såless ska' du ta hem lite supanmat till dej och bju på kaffekask på mörna ... och jag ska' vara som en brudgum hvar eveli dag!" sade Anders. "Hejsan!"

"Men bruden din ska' du försöka sälja!"

"Sälj din du!"

"Kanske du tror, jag vill köpa den där gamla fölmärren?"

"Skall jag kanske köpa din, då?"

"Käre gör det ... hon skulle just passa dej."

"Det var tusan hvad du är bråkig med dina eviga käringar!"

"Du är en bråkmakare själf ... men härvidlagen ska du få se ... "

Nej att de skulle råka ihop jämt, då de kunde ha det så bra här på vedbacken. De skulle vara goda vänner, mente Anders, och på den saken togo de sig en piliknarkare.

"För dom där käringarne skulle äta opp hvarann, om dom kom i samma gård, och då kunde vi få det så bra", sade Lars.

"Men inte vill jag föda ihjäl dem, de bestarne", mente Anders på tro.

"Inte jag häller ... för du har bättre råd."

"Föd din käring själf du!"

"Ja, inte tänker jag föda din."

"Har jag bedt dej, kanske?"

"Det hörs slikt."

"Ja, men nu är du evinnerligen olycklig, gosse lilla."

Anders slog ihop näfvarne, så att det sade skvatt.

Hå, hå, hå, förmanade Lasse. Inte skulle de slåss för så usla skrällen. Nej, det skulle de då inte, och så togo de sig en sextumsspik på den saken.

På det sättet uppgjordes småningom affären i sakta mak och blef klappad och klar vid kvällningen. Då var också literbuteljen klappad och klar och litet af en annan literbutelj. Gubbarne voro hvarken klappade eller klara, hvad det beträffade.

De båda gubbarne fingo en härlig jul. Hvarje morgon kom Lars hem till Anders, och ena rockfickan hängde då alltid tungt och vackert. En rår egentligen inte för, att en tycker att en flasktyngd ficka är en vacker syn; det ligger likasom i enses själ, så att säga, att tycka så - om jag så får uttrycka mej.

Hvar morgon låg Anders som en brudgum och fick kaffe på säng. Bruden gick och slängde i dörrarne, luggade ungarne för rakt ingenting att tala om, och såg ut så att man kunnat stämma blod med henne. Kölden var ihärdig det året. Termometern visade 40 grader ett par dagar, till dess att kvicksilfret med ens ramlade ned i kulan och tjurade där en vecka eller mer. Alla tyckte det var kallt, men ingen visste hur kallt det var.

Det angick egentligen icke Lars Persson, att det var kallt den vintern. Han hade godt om ved och - hade aldrig någon vinter varit så ärlig i vedväg sedan han kommit i den kalla stuga han hade. Saken var den, att Anders Olssons drängar körde hem kastved till honom - tänk kastved, gratis! Inför detta lyckliga faktum tyckte Lasses käring, att hon kunde blunda för sin gubbes kuttingar och det där. Hvad brydde hon sig egentligen om att han betedde sig som om han den ena dagen haft en cirkus i hufvudet och den andra dagen en ångkarusell! Käringen var egentligen icke så svår, bara det fanns att äta och dricka och lägga i spisen med i backstugan - och såsom denna märkvärdiga vinter hade det aldrig funnits förr i det huset af lifvets tarf.

Denna ljuflighet hade räckt länge, om inte det blifvit det där storkalaset i timmerkojan en dag i februari.

Anders Olsson afverkade af sitt sålda skogsskifte, och hans gode vän Lasse var med honom, utom drängarne förstås. Det blef icke så allra värst mycket hugget och framforsladt som fast mera ätet och drucket. En väldigt snygg och vacker ankarekagge hade Lasse kört från bygden en kväll, så att ingen skulle se det. Strax utom åkerhagen mötte honom Anders, och så körde de tillsammans och styrde tillsammans och hade ett oherrans trefligt lass, tyckte de. Kaggen räckte länge och väl, med vardt tom en vacker dag.

Långt var det till magasinet och "platsen", där bränvin fanns. Man suktade en dag, suktade två. Men hur det kom till, vardt en dag en särskild anledning att taga ett rus.

Alltså. Lasse tog en kont på ryggen och traskade af ned till en bondhandlare, som sålde sup-eau-de-Cologne. Där köpte han för Anders Olssons kontanter tjugufem flaskor luktvatten.

Dagen därpå kom en dräng från ett annat huggste åkande i full karrier på en stötting skogsvägen utför emot byn. Han hade haft ett ärende till Anders Olssons timmerkoja och snart kommit underfund med att han måste för brinnande lifvet fara efter doktorn åt dem, som där lågo dödssjuka. Lite funderingar hade han också haft att hämta prästen, men det fick vara tills vidare.

Ja - doktorn kom och reste till timmerkojan midt i svarta natten. Räddade uslingarne på ett eller annat sätt, så att

de lefde igenom, och kom tidigt på morgonen till bygden igen i spetsen för en treflig karavan. Så här var tågordningen: Först doktorn i vargskinnspäls och jämtskrinda efter Blacken. Efter honom på en bogsläde Anders Olsson, insvept i en hundskinnspäls och med stora lappstöflar på fötterna. Han var för resten fastbunden, så att han inte skulle trilla af, fastän Bruna drog jämt och bra på skogsvägar. Tredje ekipaget i ordningen var Lars Perssons. Han åkte också på bogsläde, men insvept i en fårskinnsfäll och snörd med ett par gamla tömmar. Honom drog norskhästen, som var köpt från Åsele. Lars hade aldrig kommit till byn förut med sådan pomp och ståt och i så styft följe.

Sist kommo drängarne hans, Anders'. De hade också varit illa supna, men kunde nu sitta för sig själfva bland mesar, kontar och gräjor i en skäppsläde. Dem drog unghästen. Två timmerhuggare kuskade för slädpartiet.

Historiens hjältar föreföllo stukade. De hvilade under tystnad sina kopparslagareverkstäder på hvar sin hösäck.

Strax inom åkerhagen mötte deras käringar. På långt håll hade doktorn sett Anders Ols' Greta Kajsa stå med händerna under förklädet ett godt stycke ifrån Lars Pers' Gertru'-Dea, som också hade händerna under förklädet. Bägge voro de, märkvärdigt nog, moltysta. Andra käringar omgåfvo dem och barnkvaddar var det häller ingen brist på. Doktorn stannade sin häst, då han fick samma fråga af en käring till höger i snödrifvan och af en käring till vänster i snödrifvan. Han grundade litet på svaret, men därpå sade han sakta och innerligt:

"Söndersupna!"

Med detta besked reste han sin väg i skarpt traf.

Det lärer ha varit en kostlig ting att se eau-de- Cologne-karavanens väg genom byn. Solen sken och skatorna skrattade. Det droppade från taken. Från hvarje gård steg frukoströken lätt och fin upp genom luften, och skogen stod tövädersmörk.

Greta Kajsa kröp upp till sin herre och man på bogsläden; Lars Perssons Gertru'-Dea desslikes till sin Lasse. Men aldrig att de ägnade gubbarne ett spår af deltagande! Det var just det, som var kostligt. Utan Greta Kajsa vände sig och drog skånkarne in under kjolen, hvarpå hon satte ögonen i Gertru'-Dea; det var tydligen meningen att titta ihjäl henne eller åtminstone glo henne gallfeber i köttet. Gertru'-Dea var inte den, som var sen att skottväxla med korpgluggarne, så hon blinkade inte - det en människa kunde bli varse - ifrån åkerhagen och till vägskälet hemma.

Fråga hvem du vill i byn, så skall du aldrig höra någon berätta, att det sades ett enda ord på denna färd, vid pass en half fjärdingsväg!

I alla fönster tittade folket ut ifrån rykande varm strömming och potatis och herrejessade sej öfver en tocken farlig ställning! Småpojkar sprungo på dörren och gubbarne skreko efter dem: sitt inne, din vettvilling! Men efter småpojkarne smögo sig drängarne ut, och hur det var kunde inte gubbarne hålla sig i skinnet heller, utan gingo ut på sina stugubroar i tur och ordning, efter som tåget gick genom byn. Där stodo de i sticke-tröjor och utan mössor och ropade nedåt i vägen: "ha' dom supe' ihjäl sej? - Ä dom schöl (döda) bägge?"

Ingen svarade ifrån slädpartiet.

Käringarne extimerade inte att tala - och följet gick under den själen förlamande känsla, som man känner, då man hvarje sekund väntar, att en finare sortens cyklon skall komma svepandes. Här voro socknens största och värsta käringkäftar på några alnars afstånd från hvarandra, och alla tyckte hur de sutto och laddade sig. Den ena hade sin casus belli i en hundskinnspäls och den andra hade sin i fällarne, så den saken fattades inte. Men inte ett knyst hördes.

Detta gjorde, att det hvilade någonting alldeles obeskrifligt hemskt öfver färden.

Summan af saken vardt den, att gubbarne kryade till sig. Men med bränvinsaffärerna kom det inte till någon fortsättning. Det var andra dagar nu, än då Anders låg i sin säng och var brudgum hvarje morgon och fick kaffekaskar af Lars Persson. Nu voro de en visa i hvar mans mun, och alla hade ögonen på dem, om de försökte snedda öfver till hvarandra.

Begrips: de hade inga glada dagar.

Visst gick Anders ibland så att han kunde se Lars Perssons vedbacke - som var tom nu för tiden - och Lars Persson strök omkring och kände längtan efter Anders Olsson. Men i bägge fallen var det en käring, som gick efter dem. Nu är det så i vissa byar på landet, att skvallret är likasom en samhällsinrättning, som ligger alla på hjärtat. Två vänner, som haft mycket tillhopa, äro ifrån hvarandra ett par veckor och - sedan känna de ingen annan längtan att råkas än för det ädla syftet att ge hvarandra på den så kallade svinpälsen. Då har denna samhällsinrättning arbetat litet. Det gick så här.

Men Lars hade det drygt. Byborna och sockenborna kände sig utomordentligt anständiga och nästan religiösa, då de jämförde sig med Lars och Anders. En sådan ny och ovanlig känsla ompysslas, tills den blir stor och stark, hvarpå någon alltid får sitta emellan. Då nu någon skall stukas, vet folk, att det har sig lättare med en fattig än med en förmögen. Det är således tryggast att slå ned på en stackare, då moralen vill ha motion.

Lars vardt utan mat i stugan och utan arbete i bygden. Ovett fick han af bönderna, då han bad om det ena, och ovett, då han bad om det andra. Ryktet går före mannen, och eau-de-Colognes-historien gick före Lars Persson. Hemma skällde käringen på honom, i byn skällde bönderna på honom, efter vägarne skällde alla de grå söta bondhundarne på honom.

Ingen skällde på Anders; han var inte fattig han! Där hade han nu, för det han hjälpt den där Anders. Tack skall du ha, Lars - du fick det fett, hva?

Gertru'-Dea visste sig ingen lefvande råd för matbitarne. Alla matmoror sade nej, och nu måste hon skicka en unge till Anderses Greta Kajsa så bittert det än var.

Det gällde en kanna mjölk af den allra blåaste sorten. Men ungen kom hem igen om fem röda minuter: "hon var otäckt hvit i syna och sa', att ni skulle ha tack för sist ... och bränvinet kunde ni begagna till grötväta, om det så skulle behöfvas nån'."

Nu snöt sig Gertru'-Dea i näfven och hårdrog gubben sin. "Jäkeln annacka", sade hon vänligt beskedligt och slog näfven i bordet, "och du har bjutt Anders Olsson på kaskar hela halfva vintern!"

Lasse smög sig ut och träffade oförhappandes bakom knuten - Anders. Aldrig hade denne varit så lik en räf som den gången.

"Vet du", sade han, "hocken som äger skogen där denne?"

"Ä'nte din?"

"Jo, dom säj' så ... Men det är inte värdt, att du går dit och ... köper nån ved ... i min tid ... jag känner mina svin på gången ... åh, det är ett par sju hälsikes talande laddor du har, om jag får säga, hur jag tycker att dom ä. Är dom inte - hva?"

Därmed snodde han i väg, och Lars stod som ett mähä och stirrade efter honom länge och väl, innan han begrep.

Hans själs känslor voro obestämda, men inte voro de glada.

Han stod bakom knuten och mumlade, medan han lyfte sitt förskinn på ena sidan:

"Ja, aller ska' jag då bju' bönder på kask mer ... om mörna ... som jag fäll' heller egentligen inte ha' gjort ... som jag fäll' inte ha' ... för det ha' jag inte ... om en vill hålla med rättvisan! Besväret var fäll' inte så stort, men tacken är heller inte stor ... som tack betraktad. Jo, tack ska' du ha, Lars Persson! Där har du. Greta Kajsa är arg på dej ... och Gertru'-Dea är arg på dej ... och barna är arg på dej ... och byn är arg på dej ... och socken är arg på dej ... och Anders Olsson är arg på dej ... och du är arg på dej själf. - Tjvi!"

Han spottade fundersamt och gick in och lade sig i fållbänken midt på ljusa förmiddagen.

En fridens förmiddag

FÖRST kan jag tala om, att fällmakarekäringen var socknens största ragata och hennes styfson Jonas den största vettvillingen både när och fjärran. Käringen och pojken passade ihop som två kugghjul - men ibland var käringen ensam den kuggade.

Nu var far borta för att göra fällar åt folk, men skulle komma hem i kvällningen. Käringen hade ränt till by's för att ralla ett tag medan bakugnen skulle bli uppeldad, och Jonas hade smugit i väg efter henne att se hvart det bar för att därefter kunna beräkna hur lång tid han hade att ostörd ägna sig åt sin enskilda praktik, som denna fridens förmiddag var särdeles brådskande, ty han hade stralat litet krut - verkligt krut! Det var mycket viktigt att komma åstad med den där skjutningen medan käringen var ur vägen.

Den tilltagsne ynglingen kom icke tillbaka gående. I hägnen hade han fått syn på bocken och ansett att det skulle gå mycket fortare om han red till gårds. Han red således, men något konstigt. Stundtals satt han gränsle, men det gjorde så nedrigt ondt i - ja utaf den hvassa bockryggen (den, som ridit på en bock känner till den bordknif de ha till ryggben!) och därför bytte han om och hoppade på ett ben medan det andra fick ligga öfver fålen. Ibland gick det mycket fort; ibland tvärstannade det snälla djuret. Bocken och Jonas hade skilda åsikter. De hade haft skolridter förut och icke enats. Jonas tyckte om dem, bocken icke. Det var således skilda meningar hvad det anbelangade. Nu skulle Jonas på samma gång akta den medikamentflaska, som han hade krut uti, och därför måste han hålla den ena handen i fickan - omkring skatten. Därför bar det sig icke bättre än att det bar på tok framför stugubron, där Jonas trillade utaf och bocken firade sin triumf med ett långt huckrande bä-ä-ä-ä, fullt utaf tremulation och chevrottering.

Han var rolig att se, den lille gentlemannen. Han höll fast i hornet då han föll och höll det fortfarande, då han stigit upp. Bocken kunde icke stångas således och detta märkte han, men han kunde ta spärr med sina fyra fötter och det gjorde han därför. Jonas spjärnade på sitt håll och sålunda sysselsatte de sig att spjärna emot hvarandra dragande åt hvar sitt håll. Det brann en rodnad i Jonkes ansikte och hans ögon stirrade kallblå emot bocken. Bockens ögon lurade bakom stora ögonfransar som på en riktigt ruggig pudel; han syntes häller icke god. Jonke stod länge tyst; bocken sade häller ingenting. De representerade två olika ting där de stodo. Bocken passivitet och Jonas aktivitet. Håret stod honom upp genom mössan, armbågarne ut genom skjortan, knäna fram genom

byxorna och en flik af en smutsgrå skjorta bak genom. Snor hängde under näsan: han var typen för en verksam ung gentleman.

Tystnaden varade länge och väl. Det låg någonting obeskrifligt hemskt däruti:

Slutligen sade Jonas afmätt och begrundande:

"Din jäkla bocknäck!"

På detta svarade bocken ingenting, utan tjurade en stund och drog sig då baklänges emot en huggkubbe. Jonas var svagare och måste följa med. Hans lifliga ögon hade sett en syl instucken i kubben och nu beslöt han sig för att hämnas, om bara bocken skamligt nog skulle begagna sin styrka för att draga honom med dit. Ja, han nådde sylen.

Här på landet slaktas getter och bockar på det sättet, att en karl stiger gränsle öfver djuret och klämmer det mellan knäna medan han sätter en syl mellan ett par halskotor och klämmer till. De bruka dö utaf det där - getterna - hvad det anbelangar för resten! Det är mycket ohälsosamt att nyttja sättet på getter eller bockar, som bara ska' tuktas, ohälsosamt för getterna naturligtvis. Bättre är då, att slå dem i hufvudet med en yxhammare eller en stör en liten stund, hvilket de bli spaka och beskedliga utaf. De klättra icke öfver gärdsgårdar samma dag de fått smaka sådant.

Jag vet icke om Jonas tänkte slakta bocken eller tukta honom. Jag vet således icke om jag skall taga honom i försvar eller icke. Men han tog sylen, siktade noga en stund, och dammade till.

"Bää-ähh-ähh-ähh-ähh -"

Bocken jämrade sig öfverljudit, fast det tagit bara i köttet, men blod kom. Öfver hela gårdsplanen dansade de tillsammans och endast bockens jämmer hördes. Jonas teg länge, men han sade slutligen (han var rädd att jämmern skulle höras långt) sakta och förebrående:

"Låt om dä. Nog gjorde dä förståss nalta ondt, men så rämjä' du väl noge å!"

Då denna förebråelse icke inverkade, fick uslingen löpa. -------------

Egentligen hörde detta förspel inte hit, men får jag inte berätta som det gick till, kan jag ingenting berätta.

Krutflaskan var hel och oskadad och det var Jonas glad åt, om jag skall berätta som det var. Han höll henne i näfven som en fångad fågel, då han gick in i stugan, för att skaffa en ledningstråd. Det är ingen ringa konst att första gången skjuta med verkligt krut. Jonas visste, det och visste att man inte kunde sätta tändstickan direkt till krutet, utan borde ha ledningstråd. Länge petade han, innan han fick en ullgarnssnodd igenom korken, men det fick lof att gå för sig; men med resten af programmet gick det sämre.

Katta satt som vanligt där det var varmt, och nu var det som bäst i bakugnsöppningen där det ångade så varmt in från glödhögen.

Nu skall jag berätta hur det gick till att bakugnen vardt pistol och katta förladdning! Jonas lade sina skjutremedier framför bakugnsöppningen alldeles bredvid katta. Hon skulle få sig lite roligt, hon med, som fick sötmjölk, då Jonas aldrig fick annat än blå mjölk eller surmjölk! Om hon nu ville så att säga "stryka åt" så skulle det kanske bli sötmjölk öfver till Jonas någon gång.

Han fick tag i en tändsticka, lyfte på ena benet och strök eld manhaftigt som han sett pappa göra och tände därpå stubintråden, hvarpå han gnodde allt hvad tygena höllo.

Ute på gården gick de andra ungarne i all sin oskuld och visste intet ondt utaf. Jonas lagade så, att de packade sig undan och själf stod han midt på gården och väntade smällen. Men det blef ingen på länge.

Hur det kom sig, förstod inte Jonas, men smög sig tvekande till fönstret och tittade in. Ja, katta låg där hon låg, hon, och flaskan bredvid. Ingenting brann och ingenting glimmade. "Det är bäst att akta ögona här", tänkte Jonas och dök ner. "Här är ingen fara", tänkte han och dök upp. Katta låg där hon låg och flaska bredvid.

"Om jag skulle gå in" - ja, och så gick han in, men stannade väl tio gånger och väntade smällen. - Men då han tittade in genom dörren låg katta där hon låg och flaska låg där hon låg.

Ullträden hade inte brunnit längre än till korken.

Jonas insåg att han skulle ha bättre tråd, men under det han sökte, kom morsan gåendes. I häpenheten slängde han flaskan in i bakugnen rakt på glödhögen, räckte lång näsa åt katta, som låg där hon låg framför öppningen och marscherade med frank uppsyn och hastiga steg förbi käringen på stugubron.

Käringa såg på pojken, att han hade haft lite raktik för sig och skyndade sig in för att se hvad det var för något, innan Jonas skulle komma utom strykhåll.

I detsamma käringen steg in - pang!!

Ugnen var som en stor pistol; det stod eld och rök ur den och katta - förladdningen! - flög tvärs öfver golfvet i andra väggen, som en kula, omgifven af eldslåga. Käringa kastades på sin bak där hon stod, så att det sa' duns i golfvet. Nu kan tänka - - - !

Vips var käringen ute på jakt efter sin älskade styfson. Han såg henne komma farandes i brådska, men han ville inte träffa henne för tillfället, utan lägsnade sig hastigt af till storstenen. Bredvid stenen var en gran-"låge". De startade uppför samtidigt men pojken hade några steg före, och för hvarje gång han vid löpandet rundt stenen kom till granruskan hoppade han lätt öfver den, medan käringen inte var "god för" det, utan var tvungen att lyfta på kjortlarne och klifva, för hvarje gång hon fullbordat ett hvarf kring stenen. De hade en sträng sysselsättning ganska länge och ingenting sades, ehuru de sågo hvarann ibland. Jonas var mera professionel, medan käringen deltog såsom amatör. Han var också i bästa kondition då hon började flåsa. Detta gjorde honom öfvermodig och säker om att komma in som n:o 1. Hinderridt var hans specialitet - till den grad att han tog den så där mera nonchalant. Därför fastnade han också i granen och låg på näsan ett-tu-tre. Tänkte nog stiga upp och återupptaga den afbrutna täflingen men käringa hade fått honom i kaluffsen!

Med hans öra i ena nypan sökte hon sig ett spö och behandlade honom så en god stund.

Löpningen hade gjort henne andfådd och piskningen gjorde saken inte bättre.

Hon var rakt tvungen att hvila ett tag. Jonas som hade hållit mun hela tiden, lät henne hvila en fem minuter men då han såg, att det tycktes bli fem minuter till, tilltalade han henne höfligt och beskedligt och sade:

"Ha' ni hvila nog än? Dä' ä bäst att vi gör ifrån oss det här - vi ha' väl anna' och göra."

"Din armade karibel", sa käringen och dängde allt hvad hon var god till kors och tvärs öfver pojkakroppen, öfver ryggen och hufvu' och anstans. Och det höll hon på med tills hon tröttnat en gång till.

Då gick hon in för att se efter om katta lefde.

Jonas tog sig öfver ena ögat, där ett rapp tagit. Han vardt brydd då han kände att ögat svullnade och satte sig att fundera på frågan, huruvida han nu skulle bli blind eller icke. Han lyfte ögonlocket och tittade. Nej, han såg nog lika bra - men det var styggt så svullet ögonlocket var!

Det där skulle hon få igen!

Mellertid vardt han länge varande bakom sten, där han låg och funderade till middagstid. Ögonlocket var som en bulle. Och Jonas hade funderat ut någonting.

Käringen skickade de andra ungarne efter honom och de - ledde pojken, som nu inte såg ett Guds skapande grand!

Käringen vardt änna' tvärgafsen!

"Herre min je, hur är ä vä öga ditt?" - "Jo, jag är blind nu, så nu mår ni väl bra." - "Aldrig kan jag väl tro . . . !" - "Jo men det ä' så ändå. Hvarför slåss ni så ovårdsligt alltid - men vänta då pappa kom' hem!"

Käringen satte sig ned. Hon orkade rakt icke stå på benen. Hon grät ända utöfver sej.

- "Käre hjärtandes gosse, ser du rakt ingenting?" - " Nej hur kan ni begära det." -

Och så grät Jonas en stor och lång vers, som flöt med ett sakta kvidande. Käringa grät ytterligare och ville ta honom i knä och se på ögat.

"Kan ni inte låta bli mej. Är det int' nöjd nu, då jag är blind." -

"Åh jag blir evinnerligen evigt olycklig. Giss på, då gubben kommer hem, hafva mig att inte ralla Jonas." - Hon snyftade så att kroppen skakade.

"Nej, jag skall tala om det." - Jonas snyftade också.

"Nej, - - uhh-hu-hu-uhh."

"Jo - - uhh-uhh-hu-hu -"

"Kan du inte säga att du fari' illa dig - uhh-hu -"

"Det är synd te' ljuga i far sin."

"Jonas - - uhh-uhh-hu."

"Och den som ljuger blir osalig. Och jag vill bli salig, mor, fastän jag är blind."

"Jag blir rakt sjuk, om du talar på det där sättet - - "

"Få dom komma i himmelrike, som ha blitt blind, då mamma domses ha gjort dem uhh blind! uhh!"

"Jag gråt' om du talar på det där sättet, lill Jonas. Du får int vara elak på mig nå' längre - Jag ska' uhh - uhh - aldrig slå dig mer. - Vill du ha en smörgås lill' Jonas? - -"

"Nej, men jag känner jag blir så skral . . ."

"Gu' trösta mej hur jag buri' mig åt - jag ska' bära dej till sänga."

Men det fick hon inte. Han ville försöka gå själf. Som han vändt henne ryggen, räckte han ut tungan och gick med vett och vilja rätt på kallkällvattenbyttan och där ramlade han lika skickligt, som om han varit blind.

Käringen vardt alldeles utom sej, förstås. Hon bar pojken till sängen rände af ett tråg och smorde ögonlocken med fil.

"Jag vet att det är bra! - Ser du ingenting, lill Jonas.

"Nej, jag lär aldrig få se någe mer här i lifvet - jag - nå - inte. - -"

Käringen smorde och grät.

Janne sa' att det gjorde ondt - och grät. Barnungarne rundt omkring gräto hvar efter sin art.

"Kära dej lill Jonas, får jag smörja, jag vet att det är bra. Kanske du vill försöka äta nå' fil." - Jo, han skulle väl försöka att äta litet om hon så promt ville, fastän nog vore det bäst att han finge dö - nu - då - han - var - blind - uhh.

Käringen rände utaf ännu ett tråg och gaf honom hela satsen skedvis. Fil är godt, som hvar man vet, men ändå gick det trögt för Jonas. (Han ville njuta långsamt och af hvarenda droppe, den sluge odygdingen.) Käringen matade honom och han gapade som en fågelunge och jämrade sig ibland för att hålla käringen varm.

På detta kalas lutade han sig ett tag och skulle sofva.

Morsan gick orolig rundt omkring och kunde inte hålla sig från sängen i fem minuter.

"Lill Jonas - sir du någe än?"

"Nej - int' ser jag någe, men det svider mustigt sedan ni smorde med fil." -

"Jag ska' smörja mer så länge jag har en droppe kvar."

På det sättet tog filet småningom vägen till ögonlocken och Jonkes mage.

Det började bli långsamt att ligga längre; det var inte för att Jonkes hade annat att göra. Han beslöt sig för att småningom bli bättre.

"Kära mor, nu tror jag att jag ser lite grann."

"Åh herre gud Jonas, va du säger - och tack och lof - nu skall jag smörja en gång till - vill du ha nå' mera fil."

"Jo-o-o."

Så smordes han invärtes och utvärtes, tills allt fil var slut, och då ansåg pojken att det inte lönade sig längre att vara blind. Han vardt småningom så att han kunde se gå riktigt bra.

"Men ni får inte slåss så okrestligt mor, om en råkar ut för att göra någonting."

"Nej, jag skall aldrig slå dej mer lill Jonas."

Med detta löfte gick Jonas ut. Bakom dörren gjorde han ett luftsprång, en lång näsa och en helsikes bra och lyckad grimas.

Kams

Tokerier från Ådalen

JONAS måste stanna hemma och valla sina sju yngre syskon, men far, mor och äldsta dottern Anna gingo till bröllops i aftningen. Jonas hängde vemodigt på gärdsgården och såg dem tåga bort i småskogen. Först far, maläten, men ganska tvärsäker. Tre steg efter, styfmor med skosnytorna inåt, tung som en förjulsko. Sist Anna med någonting af fällmakarestugans hungerelände i sin taniga kropp.

"När skall det bli min tur, mån tro", undrade Jonas.

"Du understår dej inte att slå barnen och ve dej, om du sticker näsan i skåpet, och hemma håller du dej om du vill att det skall gå dig väl!" Styfmor talade alltid med tydlighet.

Nå, ungarne brydde Jonas sig häller inte värst om. Värre var det, att hans enskilda praktik skulle ligga nere en hel eftermiddag, och på det funderade han.

Då skymningen var inne, hade han en tanke klar: "Je gett sta". Då klockan vardt åtta hade han räknat ut: "det får

dom inte veta". Då ute var alldeles svart och ungarne sofvo under trasmattorna i fållbänken, svor han till så godt han kunde: "jädran anfrätta", och en handvändning senare gnodde han efter den steniga bergvägen genom hägnen, nedför åkern, uppför nipan, efter mon, öfver stenhammarn, genom lia, till dess han såg gäspesgårdens upplysta fönster och hörde stoj och stamp. Då saktade han och kände sig glad.

Glädjetjut och buller trängde ut genom farstudörren som en vällande stark ström och bröt i breda vågor genom den sofvande byn. Det var ett lifvadt bröllop.

Jonas, vår lille man, hade räknat ut att han skulle se på dansen och något af flatbäddens glädje, om det ville sig väl.

Det var tjockt med fulla karlar på bron; han kilade sig mellan, vig och rask. Koxarne - objudna, som här liksom alltid glodde på fönstren - hade inte ens sett honom. I köket var det ett bra äfventyr, då han smet förbi den öppna dörren: två gubbar hade tagit kragtag och andra stodo omkring som hvass i blåsväder förbannande med ömse rop, att det skulle gå så och inte så. Men nu hade det gått inte så och inte häller så, utan så - att tretti kannsgrytan gått med då Nils Emanuel bänklades.

I trappan vardt vår hjälte gripen och kritande hvit i syna.

"Hårst någe stans ska du? Nu - om mor finge si dej, vore du evinneligen oklar; gud nådade dej."

Anna höll honom fast i den enda hängsle han hade och vände sitt magra ansikte åt alla håll för att se efter käringen, som också brukade hålla henne varm de stunder hon inte var upptagen af Jonas. De stodo på afsatsen midt i vinkeltrappan. Uppifrån ungdomsbädden hördes dunsar af slängda kuddar och gälla kvinnoskrik.

"Har du varit la' med dom Anna? Tror du jag törs gå dit och si på hur dem regerar ... tyst nu va' det en som fick sej en i hufve' - - jag ska' bara edeligen titta litte vätte ... "

Anna stod och funderade på sitt gamla. Hon hade kommit till den åldern att hon skulle raka upp i vädret och bli fullväxt på en vinter, och ingen kan tro huru mycket en sådan behöfver äta. Än så länge tänkte hon inte på fästman, utan endast på hur hon skulle ut och tjäna nästa år och ändtligen få äta sig mätt. Hittills hade det inte skett för ofta.

"Jag är så hungrig, du Jonke, att så hungrig har jag aldri vari ... nej veamäg jag det har ...

"Alltid ska' du då tänka på mat ..."

"Och om du inte genast går hem och gör några kamsar och bär hit, så skall jag tala om för mamma hvad du gjort din onytting ... så sant jag här står ska' jag inte ... det kan du ge dig den på!"

Nå, inte för det Jonas ville, men han tordes inte annat. Hungrig var han själf och i väg bar det ... icke bara för den hungriga flickungens skull. Kams var godt.

Det var lång väg att springa tillbaka, men så gick det också i flygande fläng. Ungarne sofvo så att det surrade i fällmakarestugan. Jonas gjorde upp eld, sedan klef han försiktigt uppför stegen till vinden, där mjölet stod. Ett tråg skulle han ha, det visste han. I ifvern hittade han inte något bättre än det stora baktråget - "det blir väl kams ändå". Näfverkonten med mjölet stod i en vrå. Här fanns grejer att göra med.

Och nu börjar historien.

Jonas hade aldrig gjort kams förr. Så mycket visste han, att det tråg som begagnades, fylldes till hälften med vatten och därpå med mjöl, som rördes fliteliga till dess massan var så tjock och fast, att den kunde formas med händerna och klappas till kakor. Han fyllde tråget till hälften med vatten och öste i mjöl så att det dammade. Men vattnet ville aldrig mättas, och han måste röra uti mjöl länge och väl. Då det ändtligen var lagom tjockt i tråget, var näfverkonten tom.

Nå ja, hvad gjorde det? Nog var Jonas illa känder, men ingen kunde väl tro att han ätit upp så mycket mjöl på en enda aftonstund. För öfrigt: alla aggande tankar trängdes undan af en enda hjärtligt glad: en gång i lifvet skulle han få äta så mycket kams han ville. Bara det nu ville räcka. Han visste ju inte huru mycket han förmådde äta på en gång! det hade han aldrig fått försöka. Anna skulle nog också hjälpa till. Hon hade som han en jädrans bra mataptit att äta med.

Grötgrytan stod redan full af kokande vatten, då han såg att hon var för liten för ett sådant bak. Sexkannsgrytan var den största i huset. Han tog henne i stället.

Det var lustigt, att han en gång fick göra kams själf. Så många han ville. Så stora han ville. Så tunna han ville. Och äta så mycket han ville.

Och så fridfullt det var. Morsan fjärran! Syskonen sussande som mullvadar.

Jonas satt redan med fötterna i spisen, petade vedkabbarne till rätta med sina svarta stortår och klappade kams så att det sade smisk smask. Han tänjde på dem om de blefvo för tjocka, slet i dem då de klibbade, snittsade till dem, smekte dem och gjorde dem vackra till fasonen.

Det vardt en hel hop. På stoppbänken lågo de i dubbla led och på stolarne likaså. Sexkannsgrytan var full, och ändå fanns det färdiggjorda kamsar på hillskänken, som inte hade fått rum - och uti tråget var ungefär hälften kvar.

Jonas skrockade belåten som en höna i ett grötfat. Han hade aldrig känt sig så lycklig och han kände behof att meddela sig med någon - skulle han väcka någon af de sju utsvultna ungarne? Nej det skulle bara bli otrefligheter. Och kanske kamsen icke räckte till.

Ändtligen var maten ätbar. Den första kamsen var underbart härlig och försvann hastigt. Numro två var präktig och tog samma väg. Numro tre var god - och följde de förra efter. Numro fyra var medelmåttig, men fick gå för sig. Numro fem var en segäten best, men nog var han af samma smet och lika väl kokad. Numro sex befans omöjlig redan i midten. "Är det jag som är mätt, eller är det något annat som fallerar?"

Icke för det att Jonas kunde multiplikation, men nu såg han sig ha råd att vara ädel mot sina svultna syskon. Kamsarne skulle räcka till och bli öfver.

Han väckte de äldsta och efter hand de öfriga.

Det fröjdade hans själ att se dem alla sitta med kams i händerna och sömn i ögonen. Elden sken vänligt och förtroligt på dem alla, där de sutto i ring kring spisen under mumsande och smackande. Sexkannsgrytan spände ut sin trinda, svarta mage, spärrade ut benen, stod där så trygg och språkade med sitt på nytt bubblande vatten. Aldrig hade Jonas varit värd förr. Nu var det han, som bjöd på kalas.

Varma vågor kommo och gingo öfver hans hjärta. Annas del hade han satt till sidan; "ni skall få allt det öfriga, om ni bara vill äta."

Tänk att grytan vardt nära full en gång till!

Nu satt en af ungarne och gjorde ingenting, snart en annan på samma sätt. Det började gå trögt.

"Drick vatten", sade Jonas, och stälde kallkällvattnet invid spisen. Så drucko de då vatten och togo itu på nytt.

"Mammas kams är bättre", sade en. - "Jag vill inte ha mer". - "Jag vill lägga mej". - "Får jag slippa nu, Jonas". - "Åh, ät en till". - "Nej". - "Jo". - "Jag ska' säga det för mamma, så mycket du vet det". - "Då slår jag dej".

Jo, nu hade han det här, därför att han velat dem väl. Ingenting hade de ätit, att det var att tala om. Olåt skulle han få i morgon, om han inte kunde lugna dem. Hans auktoritet skulle få en knäck, om han tog till bönboken, men det kunde inte undvikas och därför gjorde han det. - "Och inte ville de vara så innerligen snälla och vakta den andra kamsgrytan medan han sprang till Anna med vrilen - då skulle de inte behöfva äta mer."

Nu var han mätt, men hade inte roligt; med tanke på vrilarne och all den myckna kamsen anträdde han färden till bröllopsgården. Anna var i dansarstugan och dit tordes han inte gå. Där fanns någon som var gift med far hans, och hon tittade så han kände det i hårrötterna. Han satte knytet på en väfstol i farstun och strök länge omkring som en orolig ande. Slutligen beslöt han att krypa bakom några långa drängar strax innanför dörren. Därifrån skulle han försöka göra tecken åt Anna.

I detsamma vardt ett gräseligt buller i förstugan. Det hördes som om en karl fallit hufvudstupa; - mycket riktigt: det var någon, som låg där och svor öfver någonting. Han svor och det för säkerhetens skull flere gånger innan han kom inlinkande och ställde sig under taklampan. Det var bröllopets "bonde", det vill säga värd; han stönade illa och lyfte ena skanken mot lampan, men tog öfverbalansen och låg där igen. Stoj och skri och skratt! "Det var något otyg på förstugolfvet" sade han då han hjälptes upp.

"Hvad kunde det vara?"

"Si åt!"

"Huga då, hva' ha'n på foten, är det en kladd?" - En dräng hjälpte honom att hålla skanken i vädret.

"Det är en kams", sade alla. De stodo fulla och trefliga rundt omkring och vaggade som vass i blåsväder.

"Åh, herre min je, är du här med kamsen nu, Jonas?" Anna drog honom ut med sig uti svalen; där stodo några hundar och tuggade på kams. Det var sy mat för dem. De vredo och välte sig, gnedo tassarne intill nosarne och buro sig befängdt åt.

"Det är din kams de äter på", sade Jonas. - "Du får gå hem och göra flere." - Göra flere", sade mister Jonas Lundmark, "göra flere kamsar än jag gjort i kväll? Nej det är omöjligt, för så mycket kams, som jag gjort i kväll har jag aldrig sett och inte du häller. Sexkannsgrytan var bräddande full och bräddande full en gång till."

Anna grät och hotade att skvallra, om hon inte fick sitt. Hemma i stugan borde han sopa igen efter sig.

Mon och svedjan och myran och brännan och tå och hägnen voro oändligen långa. Han snubblade öfver hvarje sten och stötte sig blodig; det var inte som då han sprang första gången.

Stugan var mörk, då han kom hem. Mörkt var det i spisen, tyst i grytan. Han stöp öfver en unge, som låg på golfvet med en kams i sin hand. Jonas steg i någonting klibbigt, lyfte foten och strök af'et. Han gitte inte tänka efter hvad det var.

Jonas beslöt att inte ge tappt ännu. Han gjorde en ny eld för att ansa kamsgrytan färdig, förstås. Men ack, ack, ack! Nu satt all kamsen som slagg i botten af grytan.

Jonas bände och bröt med sina små fingrar, men det gick nu inte. Med stickor gick det lika när, och därför sökte han under sängen efter fars lillbila, som var så hvass och som var hans ögonsten. Gubben brukade göra tjärtunneved med den. Han gjorde sig en kil, stack en af dem emellan lavan och järnet och klämde till med yxhammarn. Kilen brast.

Han fick fatt uti en bordknif. Med den fick han fäste mellan kamsen och järnet. Yxan tog han i bägge händer, vände hammaren till och dammade sta'. Ja, knifskaftet gick i stycken förstås och knifven rände sig fast, så att det inte var hopp att få lös den igen. Nå, saxen ... tjo ... saxen hade nu icke mer än två skalmar.

"Fasiken, jädran, anfrätta, din karibel." Jonas började känna fasa för sitt eget verk. Aldrig hade han sett annat än beskedlig kams, men den här var underlig. Den såg ut som han klamrade sig fast med näbbar och klor. Järn skulle det vara, tillplattadt järn, men stadigt - kanske ett stort stämjärn. Det låg i en verktygslåda. Han tog det största och nalkades lavan. Icke utan att han log: "Nu skall du få se på Lundmarks Jonas du." Ett slag, ett skratt, ett tjut: "Åh herre min skapare - sexkannsgrytan".

Ett stort stycke af grytans ena sida låg i askan. Och kamsen i öppningen! Jonas såg rödt för sina ögon och satte sig att hvila.

Väggklockan visade sig ha hunnit till 4 på morgonen. Det var mycket att stöka med ännu, men pojken kände sina lemmar värka och sköt upp minut för minut; de fingo komma från bröllopet om de ville - och så skulle han då

taga hvad han förtjänt? Nej!

Med ett skafjärn, som far brukade göra träskedar med skrapade han grytan fin, slog vatten i hennes botten, och inpassade den bortslagna biten förslåtligt. Om han stälde den illa till i grytskåpet, skulle morsan tro, att det var hon, som ... ja, att det var hon själf. Stortråget af jätteasp orkade han icke släpa uppför stegen till dess plats på vinden, men ut fick han det, så att de icke skulle falla öfver det genast.

Ett knyte kams gömde han bakom "murla'", ett annat i sängen, ett tredje ute. Nu tog han kvasten och sopade så godt han kunde i mörkret, men hann knappt börja förr än han hörde steg.

Far, mor och Anna lade sig utan att säga någonting. Jonas sade heller ingenting.

* * *

Om några timmar väckte han ungarne och log huldt mot dem, halade fram sitt kamsknyte och började truga och bjuda. Välmeningen vardt inte uppfattad såsom sådan, men huru det nu bar till, så hade de hvar sin kams i handen och en tidig frukost började. Det gick ypperligt på morgonkröken, änskönt den välsignade rätten endast bestod af kornmjöl och vatten; det smackade och tjaskade i sängen. Ungarne började väsnas; en kams föll till golfvet och mor vaknade: "hvad gör ni, vettvillingar - jestanes så här inne ser ut!!"

Det blef en lång paus. Käringen gick omkring och laddade sig. Oföret på golfvet och den tömda mjölkonten blef krutladdningen, ullsaxen vardt pappskifvan framför krutet, sexkannsgrytan blef järnskrot och finbultade tegelstenar, kamsknytet bakom la' blef såpa i kanonmynningen, men fars illa flidda lillbila blef krutråden och ungarnes skvaller tändstickan. Det började med en sakta fräsning, som sökte sig ut, där tandlösheten gjort öppningar i tandraden. Det skorrade, hvisslade och tjöt i hela det gamla magra skrofvet. Hon rättade ut sig och drog sig tillsammans, förbarmade sig och kved, dansade ned på en stol, for handlös ut på golfvet, där hon snurrade omkring som en förgiftad fluga. Håret ringlade som ormar af stry; hennes ögon brunno som mareld i aska; fradga stod som lödder af såpa, som vispad grädde i munnens skälfvande gipor; det kluckade och pumpsög då hon flämtade. En skur af skällsord och infamier tumlade fram öfver hennes tunna läppar, trillade, hoppade, trängdes, gjorde kullerbyttor öfver hvarandra, snurrade i luften som dampartiklar och inpyrde den lilla stugan med sitt gift. Gubben satt yrvaken i sängen och lät bli att knysta. Öfver hufvud taget knystade ingen i hela stugan.

Så slog hon som en hök ned på Jonke och när denne efter fem minuter kom upp ur underjordens fasor såg han henne dimpa ned på stoppbänken kippande efter andan.

Lille Jonas Lundmark blef med åren en stor och jäf karl, men aldrig glömde han den gången när han skulle koka

kams.

Kungen i Jorm

VI träffade honom i Gäddede under Mikaelihälgen.

Jormsfolket sade, att det var "kungen", som skulle afgöra, om vi två resenärer kunde få följa med kyrkbåtarna till Jorm, en half dags rodd eller mera.

Bland allt kyrkfolk, som kom och gick efter landsvägen i Gäddede, fanns ingen, som såg ut som en kung. Där var handelsmän från Ström och ett par bönder från Hammerdal, en del norskar från gränsen, "Kristiania-gymnastik" och lappar, men ingen mjölkfet och myndig man med fjällkungalater.

"Sänd er kung till gästgifvaregården och säg att vi vill tala med honom", sade doktorn, som just kommit tillbaka från ett barmhärtighetsvärk, det första, men icke det sista under vår långa fotvandring. Och därmed blef det.

Kungen kom.

En medelstor, gråklädd man, med hvassa, lugna, grå ögon, mörkt helskägg och fjällpjäxor. Ingenting af kung, men så mycket mera af fjällbo, af sliten illusionslös halfgamling. Han tog oss lugnt i ögonsikte, lyfte icke på mössan, sade icke "herre", gjorde inga frågor, sporde ej om namn, men lofvade kort och godt att vi skulle få plats i hans båt.

Gästgifvaren hade visat oss fotografier från Jorm och berättat om en underjordisk älf strax bortom gränsen, och så hade vi räknat ut att vi kunde lika så gärna se detta vackra och mera därtill och sedan rikta kosan mot Mosjöen i stället för Namsos.

Frampå förmiddagen hade kungen trummat ihop sitt folk. Dyrbara fysionomier och lustiga kroppar!

De stora kyrkbåtarna fylldes med allsköns mjölkflaskor, matsäcksmesar och albarkade skinnväskor. Man talade jormsk rotvälska i munnen på hvarann och det beslöts fram och åter, innan vi blefvo färdiga att stöta från land. Doktorn och jag hade svårt att förstå deras tal: det var icke vanlig jämtländska; den förstår jag godt. Sedan vi kommit in i Norge funno vi att gränsbyggare - både svenskar och norrmän - hafva sitt eget egendomliga språk, hvars spår vi funno så långt ned som i Faldmo, två mil från norska kusten.

Båtens tre par åror gingo oförtrutet såsom munnarna, till dess vi kommo till näset mellan de två sjöarne Kvarnbergsvattnet och Jormsjön. Under marschen däröfver passerades Jönstraforsen, vacker som allt jämtländskt forsvatten: kristallklart, af kall grön färg, törstskapande.

Åter i båtarna på Jormsjön. Åter mycket funderande och mycken rotvälska och åter i väg.

Efter oss drog sig stranden alltmera tillbaka. De aderton stora kyrkbåtarna som stodo där kvar, pekade med sina master i vädret och lågo på sina sidor som i sömn. En järnspis låg ibland dem. Hur de fraktat den hit utan hästar och åkdon vill jag icke tänka på. Man led redan af att se huru gubbar, män, käringar och unga flickor under vandringen öfver näset dignade under de tyngsta bördor. Svetten lackade i strömmar på de feta, runda fjällstorsorna; deras kinder brunno af glöd, men de höllo jämna steg med de otröttliga, torra männen. Våra halft kurtisanta försök att "hjälpa fröken att bära" uppskattades icke till fullo.

Gladlynt folk!

Då de förstodo hvad vi sade, så skrattade de, och då de icke förstodo, så skrattade de, och då vi icke förstodo dem, så skrattade de än värre och visade alla sina tänder. Vi lågo hårdt på årorna och det blef kapprodd och ännu mera skratt. Då stockholmaren, göteborgaren och kungen listade sig en hårsmån före, var det roligt, och då de blefvo efter, var det ännu roligare. Och roligast blef det då kapprodden skulle gälla kaffe i Kycklingvattnet.

Vattnet var spegelklart och fjällen stodo blå och allvarliga och sågo ned på oss, gladlynta människor. Tre båtar gjorde tre långa skåror i vattenytan. Årorna böjde sig under våra tag. Röda tröjor och grå rockar och gula näfverkontar och brunröda skinnväskor och blå ögon under kvinfolkens hufvudplagg! Det var färg öfver det hela.

Kycklingvattnets bondgård fick taga emot oss alla vid middagstiden. Köket blef fullt af folk och alla fingo vi kaffe och mjölk. Karlarne kommo i den lifligaste duspyt om någonting, och därpå kom historien om ett olofligt älgskytte. Älgen kallades "äsch" och allt annat hade lika lätt begripliga benämningar. - -

Det var först på aftonen vi började lära känna Jens Jonsa, Jormkungen. Han satt då vid styret och talade fram och åter med någonting på sitt hjärta, som hade svårt att få luft.

Lifvet hade lärt honom varsamhet med läkare. De voro alltid långt från Jorm boende lärda herrar, som en eller annan gång på allmän bekostnad gjorde en resa till Ankarede och då togo emot sjuka. Jormkungen berättade historier om dem, och ingen enda historia var vacker.

Här, där tolfskillingarna ha större värde än riksdalrarna hafva nere vid kusten, hade de, enligt hans mening, farit

hårdhändt fram med de magra pänningbörsarne. Hvarenda historia ägde en spets, som ibland låg halfdold och ibland uppljust - och efter dem alla sporde han den medicinman, som satt i årorna, om dennes åsikt. Drog jag en moral ur någon historia eller yttrade mig med eller emot honom, syntes han icke bry sig stort om det. Det var doktorns mening han ville veta, och denna var svårare att få reda på. Den älskvärde medicinarn berättade lustiga historier och hörde gärna andra i stället, men så fort någon började hacka på läkarekåren, då var han tyst, så vidt han icke rent af började skälla. Jag fick erfara det på Dærgafjäll, då jag försökte ge honom en liten inblick i pastor Liljeqvists ögondiagnos.

Men den i grått vadmal och tjock yllehalsduk klädde kungen i Jorm fullföljde sina funderingar. Om också en kvart eller en halftimme förspildes med tal om annat - strax var han åter inne på det där kapitlet om läkare.

Så och så hade det gått med en och annan fattig i Jorm. Så och så hade en fått plågas i denna afsides fjälldal, därför att läkaren bodde 14 mil härifrån och man icke hade råd att hämta bonom.

Det började skymma medan Jormkungen talade. Fjällens hvita snö mörknade till blågrått. De gula och ljusbruna färgerna blefvo mörkbruna och sammansmälte. Skogens gröna fält under fjällens fötter svartnade. Ett litet ljus tändes långt bort på sjöns högra strand.

De andra båtarna hade lämnat oss och inga skämtsamma utmaningar gingo öfver vattnet. Men Jöns Jonsa talade fortfarande vid styråran.

Där framme, där det lyste, bodde en man, som var svårt sjuk. Stackare! Gud vet hur det skulle gå för honom?

Om han doge från familjen - hvad skulle då icke hända!

Jag sporde om mannen icke ägde hemman och hade något till öfvers.

"Ja, det var ett slags hemman - det vill säga: det var icke att tala om hemman. Här uppe voro de alla fattiga. Om man ändå vore så lycklig att man kunde någonting göra för andra; som gått långa tider med sjukdom och plågor!"

Den varmhjärtade, sluge Jormkungen!

Vi förstodo honom, och det föll sig naturligt att medicinmannen gaf order att båten skulle styras mot det ensamma ljuset på Jormsjöns strand.

Tysta och snubblande gingo vi uppför backen. I ett rum med tälgstenskamin satt den sjuke och hostade. Jöns Jonsa gjorde klart för honom, att han skulle blotta sin öfverkropp för undersökning. Skygg och afvisande svarade sjuklingen att han icke hade sändt bud på någon läkare. Han tänkte nog på skillingen. Men det hjälpte icke.

Han fick andas och hosta - andas och hosta. Han blef knackad på rygg och nyckelben, fick hålla andan och göra andra konster. Hans öga stirrade slött och förtvifladt. Hans underkäk hängde som på ett färskt lik. Hans ansikte var det tröstlösaste jag någonsin i mitt lif har sett - och jag har sett några sorgsna ansikten. Hans tass var som ett skelett med stramande, spändt skinn på sig. Armarne smala som trumpinnar.

"Caverna magna" sade eskulapen om ena lungan. "Hvem vet hur detta skall gå?"

Kungen Jöns Jonsa hörde noga på föreskrifterna och råden. För hvarje ny sak, som doktorn kom med, nickade han belåtet, och då det hela var färdigt och befanns vara vederfaret gratis, märkte jag på den allvarlige, grå mannen att han var nöjd med sin dag.

Nu berättade han, medan vi rodde genom mörkret, att de funnit det bäst i Jorm att hålla tillsammans och vara hvarandra till hjälp under hårda dagar. Skulle han icke mana godt för en, som var sjuk och behöfvande och icke var i tillfälle att tala för sig själf? Det fanns många i Jorm, som just nu behöfde läkare, men där fanns icke mycket pängar - och icke kunde man begära att - en som reste härigenom och kanske hade brådt - kunde eller ville -.

Ja, den Jormkungen!

Sent på aftonen skrapade båtens köl i strandens grus. Upp för en långsluttande åker gingo vi till kungens gård och mottogos af en skällande hund, som smektes och tystades.

Den som har sett det inre af en gård i fjällen, behöfver ingen beskrifning af den stuga vi nu sutto uti. Den, som icke har sett någon sådan behöfver en så lång, lefvande och detaljerad beskrifning, att jag icke vill inlåta mig därpå.

Intrycket var torftighet och fattigdom, såsom alltid till fjälls - och i första ögonblicket. Om några timmar blir man varse ett och annat försonande. Om en dag eller ett par ser man ingen brist på komfort. Och blir man längre, skall man snart hålla en sådan otapetserad, torftig fjällmansstuga kär.

Han hade två stugor, hvaraf den ena var helt och hållet beklädd med fjäll, som vid närmare påseende befanns

vara tjock spån. Denna stugas förstugukammare fingo vi för oss. En präktig renhud och en pampig skinnfäll i dess tvåmanssäng lofvade en varm natt.

H. M. kungen uppvaktade vid hr doktorns lever lär smörja hans långa pjäxor, passade på hvarje hans önskan, förhörde sig artigt om det ena och det andra och riktigt insockrade sig i hans gunst. Ja, det gick för öfrigt lätt: han syntes riktigt godt om denne allvarlige man, som gick så många krokvägar och spelade på alla de strängar, som medlidandet kunde äga hos en man - för att få hjälp åt sina vänner vid den vackra sjön. Redan innan Jöns Jonsa hade sagt ett direkt ord om sina afsikter, förstodo vi, att han hade en eller annan, som han tänkte mana godt för, innan vi skulle aftåga till Blåsjön.

I vår kammare uppstämde vi det ena glada skrattet efter det andra åt diverse originalkvickheter, medan Jormkungen säkerligen gick och tänkte, huru han på bästa sätt skulle få eskulapen att arbeta och ändock varliga fara fram med pänningbörsarne.

Mycket riktigt. Sedan vi gjort en hastig toalett och beundrat en bild af Sankt Göran och draken (draken fattades: "det kan du vara själf", sa' eskulapen) i botten af tvättfatet och konstaterat att hästens ben liknade de bourbonska liljorna, gingo vi upp till kungen och fingo se - -

Fingo se, att kungen varit ute och berättat. Där satt en gammal man - jag minns ej hvad sjukdom han hade - och talade skyggt om att han inga pängar hade, men gärna ville tala vid doktorn. En kvinna hade en egendomlig sjukdom i sitt hufvud o. s. v.

Alla undersöktes de grundligt och fingo sina recept. Alla sporde om priset och fingo det gratis. Och flere och flere kommo till, och det blef förmiddag och middag, och vi kommo oss icke i väg.

Kungen tassade tyst omkring och såg belåten ut. Han hade fått en klinik i gång och fått sina sjuka vänner tröstade och kanske något hjälpta, och det hela hade gått som oljadt och smordt. Vi voro alla belåtna. Min käcke, unge reskamrat, för det han kunnat stå till tjänst; folket för det de fått riktigt grundligt berätta, hur de hade det och blifvit tålmodigt hörda; kungen för det han tagit oss med i sin kyrkbåt och - jag för det fått köpa ett par präktika band till pjäxorna.

Litet fingo vi tid att se utaf Jorm, vi skulle till kvällen vara i Blåsjön. Men vi sågo, att här var vackert vid det stora vattnet mellan de höga snöfjällen och fingo höra, att det ägde sitt behag att bo i Jorm eller Jormlien. Frost härjar sällan kornet om hösten och jordmånen är god. Fryser det i Jorm, fryser det samtidigt långt söderut. Skatterna voro nog stora för den nya landsvägens skull, men icke som i Blåsjön.

Då vi ändtligen blefvo färdiga att aftåga och tryckte allas deras händer till afsked, som i kungens stuga voro, var

det som skulle vi lämna gamla bekanta. Jag tror, att de också kände det på samma sätt. Där var icke en enda, som icke hjärtligt önskade oss lycka på vår långa vandring, och i synnerhet vännen Jöns Jonsa, deras talman. Han var en af de märkligaste bekantskaper vi gjorde under resan och många gånger talade vi om honom och hans sätt att diplomatiskt ställa till en klinik i Jorm.

* * *

Om själfva sjön och folket är icke mycket att säga. De hade det mycket fattigare än Jorms bebyggare och voro därför häller icke så snacksaliga och lifliga. Hvad de mest talade om var den nya landsväg, som från Gäddede byggts genom Gusvattnet och Storvattnet för att vidare i sinom tid fortsätta till Ström.

Vi sutto i en eländig "bondgård" och talade med dem om en lots till ett läppläger på Blåsjöfäll och kommo att berätta, att vi från Håkafot gått öfver nedre delen af Karlberget och genom skog för att pröfva den nya landsvägen till Gäddede. Vid första ord om vägen kommo jämmervisor.

Vägen hade dragit öfver dem oerhörda skattebördor. Tre hemman i Blåsjön skulle just gå på auktion - för utskylder sades det. En man vid Rankasjön hade nödgats sälja sin bästa ko för landsvägens skull. Med mycken ansträngning hade medlidsamt folk året förut skaffat den ofärdige och sjuke mannen en häst, och denne skulle just tagas, då mannen beslöt sig att offra kon.

Han hade 8 barn och hade knappast en matbit i huset.

Förr än landsvägsbygget började, hade han haft omkring 10 kronor i skatt, hvilken nu fyradubblats.

En annan man hade genom landsvägsbygget fått 100 kronors extra utskylder, ett väldigt extra tillägg för en bonde utan annan förtjänst än det obetydliga, som kan bli för smör, ost och ett och annat slaktkreatur. På flera år ha trävarubolagen icke drifvit någon afverkning i denna trakt, och man vet hvad det betyder.

En tredje bonde - den vi just sutto hos - hade också fått sig en knäck af landsvägen. Under den sommar, som gått, hade från denna gård tarfvats 53 dagsverken till vägbygget, men då han ingen hade att sända i sitt ställe och själf såsom invalid icke var i stånd till sådant arbete, debiterades han med 2:50 pr dag. Nu skulle en större pantning eller konkurs öfvergå honom.

Den förbannade landsvägen! Det var så få människor och byar efter den sträcka, som landsvägen skulle få, att det icke var mening i att skaffa fattiga fjällbor i dussintal från gård och grund för den saken. På sommaren var ju Vattudalen den bästa förbindelseled, och på vintern var dess is lika god som en landsväg. Endast under en liten tid höst och vår skulle träpatroner och inspektorer - hvilka andra flackade omkring? - få den afsedda nyttan af den.

Ja, ja, ja! Vi höllo med dem. Landsvägar äro bra, men att folk skall gå från en mödosamt uppbruten torfva och en med nöd uppsatt gård är icke bra.

Vi kände oss riktigt lätta, då vi fått dalen under oss, all tanke på landsväg bakom oss och fjällens obanade vidder framför oss. Nu skulle vi icke se landsväg på 14 dagar.

Åh! Se där springer en flock renar - och se där stiger röken ur Torkels kåta! Burribè!

Norges märkligaste ström

VI hade nästan glömt lögnerna af alla lögnhalsar i Nordland och Lofoten och hoppades ändtligen få utomordentliga ting af Saltströmmen, Norges mest storartade ström, Malströmmen öfverlägsen och snart desslike i rykte.

I Lofotens rorbodar hade sillfiskare berättat oss stycken ur Saltströmmens förskräckliga saga och spottat åt Malströmmen - ändock att denne Edgar Allan Poes och Jules Verne's hiskliga hafshvirfvel, sade de, vid vissa tider icke af fiskarebåtar kunde passeras på kortare afstånd än två mil! Hvad skulle då icke Saltströmmen vara?

Kejsar Wilhelm besökte den här om året och Hohonzollerns avisoångare låg där flere timmar, medan käjsaren från Kungsstötten på Knaplundö såg strömmen gå galen och vild. Kungsstötten, därifrån han såg undret, är rest till minne af kung Oskar II:s besök där 1873 och smakar grafsten öfver en grosshandlare, trots att Bodö landsförsamling gjort allt för att få den prydlig och lagt ut 3,200 kronor för den.

Bodö stad är utgångspunkten för en resa till Saltströmmen. På en eller två timmar kommer man dit. Ångaren styr ut ur Bodö hamn, går rundt den udde, på hvars yttre sida staden af misstag blifvit bygd, och traskar sakta och makligt uppför Saltenfjord till Knaplundö.

Ejder, måsar, skarvar och andra sjöfåglar simma framför oss under färden. Innanför den nya molon förekomma de i flockar på trettio, fyratio, femtio - intill hundra.

Utanför molon bilda de formliga fält af rastlöst rörliga grå och hvita punkter. Man kan icke förebrå dem för feghet. Ångaren kan händelsevis ha sin kurs rakt på ett sådant där fält af ejder och nalkas obevekligt, trots att de snabbt simmande fåglarne nästan springa på vattnet och med mirakulös säkerhet klara alla små backar, som vågorna bilda. I allra sista stunden dyka de med hastiga knyckar och ett raskt slag af vingarne eller flyga de upp för att slå ned strax vid sidan.

Ett intressant skådespel var det, som bjöds vid mynningen af Saltenfjord. En god stund hade vi iakttagit en större fågel, som med slappa, långsamma vingslag hållit sig högt uppe i luften och nu sänkte sig öfver en flock ejder. Det var en hafsörn af största kaliber. Ejdrarne skockade sig tillsammans, men döko icke och flögo icke. Örnen kom allt närmare, fortfarande med slapp och slö flykt. Vi väntade hvarje ögonblick att han skulle lägga sina vingar tillsammans och störta sig öfver flocken. Spänningen ombord var lika stor som bland ejdern, men medan ejdrarne summo hit och dit rådvilla, stodo, vi som fastspikade och väntade katastrofen. Jag hade min lilla blixtkamera i beredskap, allting var på så nära håll, att de skarpsyntaste bland passagerarne kunde se örnens onda och stela blick. Men där hände icke något som vi väntade. Örnen flaxade och vinglade, var ovig och obeslutsam, ville gärna ha sin stek, men högg den icke. Slutligen var han endast några alnar från ejderflocken, och då flög den ifrån honom med snabba, hvinande vingslag. Örnen höjde sig genast, hade icke tanke på en förföljelse, utan började samma klumpiga attack på en annan flock och på en tredje, fjärde och femte under loppet af en fjärdedels timma. Slutligen ledsnade han och satte sig på ett skär. Då vi där passerade honom inom det präktigaste skotthåll, lade han sina vingar till rätta och gned näbbet emot sin klo.

Hvad denna vinterklädda kust är tryckande storslagen! Otto Sindings älskade Bodö myr ligger som ett liklakan och hans högt älskade fjällö står blåhvit i hafvet och fryser. Han har målat vackra taflor från dem bägge och skrifvit vers om dem. På myren med den första odlingens djupa diken kors och tvärs och med de vida vyerna vill han bli begrafven, då han blifvit färdig med sitt måleri och sina verk. Ja, det är en intressant grafplats. Midnattssolen gör denna låga platå på näset trolsk och fager, och vinterstormarne susa häröfver med ett till och med här i Nordland sällspordt raseri. Midnattssolen tittar upp mellan ett par djärft tecknade tinnar på Landegode och - snön myllrar från Börvastinden, Bejarens fjäll och det aflägsna Sulittelma vid svenska gränsen. Man ser Sulittelma härifrån under klara sommardagar och under solsken om vintern.

I söder står Sandhornets fjällrygg med skarpa linier och bakom och ut på hafvet blånande fjäll af egendomlig byggnad.

Springare i dussintal följa oss från Saltenfjords mynning och visa sin vackra simkonst. Af och till plaskar det i vattnet på ömse sidor om ångaren, då en af de vackra fiskarne gjort ett bågigt, mjukt hopp öfver vattnet och nu i lättjefull lek smäller sin sida mot en våg. Vinterliggande seglare ligga i fjordens vikar med snöhvita branta fjäll öfver sig; vår kapten talar om Orientens hvitbarmade odalisker; bestyreren för Ankers marmorbrott talar om hvit marmor; den nordlandsbåt, som hämtar oss och för oss till land, är halffyld af snö och mellan soltindrande höga snödrifvor söka vi oss upp till en landthandlare, som bor midt i strömmen. Här och där i allt detta hvita brinna gårdarne i ilsket gult och rödt i solskenet. På trappan står den halflame handlaren i Rembrandtsbelysning; en droppe under hans nässpets glänser som en diamant, darrar och faller.

Nu är ingenting att göra; strömmen är lugn. I natt blir ebb; då är det för mörkt att se något. I morgon vid flod blir det lämpligt.

Saltströmmens stora märkvärdighet är, att den är en salt ström till och från hafvet. Den stora Skjærstadfjorden har en smal förbindelse med Saltenfjord och hafvet, och denna förbindelseled delas utaf två öar till tre smala sund.

Då ebb eller flod inträffar, pressas vattnet våldsamt ut eller in genom dessa sund, som då bli som forsar, fulla af hvirflar, sugande stora vattenkittlar och små fall. Sex timmar går vattnet utåt och sex timmar inåt. Endast en kvarts timme vid full ebb eller flod ligger strömmarnes vatten stilla. Denna stund begagna lokalångarne för att slippa igenom. Det händer visserligen någon gång att strömmen kan passeras då den går stark, men då måste man gå med den och icke emot den.

Den mellersta strömmen är den starkaste, djupaste och obändigaste; det är den berömda Saltströmmen, en af Nordlands stora märkvärdigheter: fruktad, älskad och rik.

Stränderna på ömse sidor äro låga, delvis bestående af nakna hällar och delvis gräsbeväxta. Små hus stå uppklifna i sluttningarna, och i lä bakom en udde har ett dussin fiskarekåkar trängt sig tillsammans i en pittoresk grupp och se ned på det ständigt oroliga salta vattnet med det rika fågellifvet på sin yta, mången slags läcker fisk i djupet och hundratals väldiga jättegrytor i sin konstigt bygda stenbädd.

Vi kommo till Saltströmmen under en olämplig tid - i slutet af Oktober. Vill man se naturundret som storslagnast bör man vara här i April. Då öfversvämma alla vatten, som ha sitt inlopp i Skjærstadfjorden och strömmen ryter och rasar, då ebben suger den stora fjordens vatten genom sunden.

Här är ett rikedomens och olyckans vatten. Fisk och fågel trifs här och fröjdar sig vid lifvet. Olyckan drabbar Saltströmmens folk årligen; döden i sughvirflarne är icke så ovanlig. Här är ett sagors och "skröners" vatten: det konstiga här sker, och det olyckliga häri händer, öfverdrifves, under det berättelserna gå man emellan. Här är ett vatten af ständigt intresse: de, som här bo, tröttna icke att tala om strömmens mångfaldiga ting, lefvande och döda. Skäggiga och grönsvarta stenar stå blöta i "fjären" (ebben; äfven den landremsa, som står torr under ebb), och jättegrytorna med sina hvilande svarfstenar äro föremål för kråkors och måsars undersökning och högljudda konversation. Ejdern, den romantiska fågeln, som på samma gång är leverantör till något så prosaiskt som dunhandlare, bor här i hundraden och lägger ägg och beskattas på ett litet skär här bredvid.

Springare besöka detta vatten och leda sig igenom det, ty deras simning - så förunderligt kraftig den är - är endast en lek. Grindhvalen kan gå hit in i stora skaror, hoppande efter hvarandra under muntra åtbörder - och till och med hvalen!

Ja, om hvalen berättade Andreasson i Kapstö en historia. Detta jättedjur, denne storsimmare, som med en harpun i kroppen kan bogsera ett hundra hästkrafters ångfartyg en hel dag, trots att fartygets maskin arbetar back, detta väldiga hafsvidunder klarar sig icke i Saltströmmen, då den har godt om vatten från Skjærstadfjorden och är riktigt galen. Mången gång har Andreasson stått ute på gårdens trappa och haft storartadt nöje af väldiga hvalar, som försökt gå emot Saltströmmen. De ha piskat vattnet i raseri, sade han, och gjort vildsinta, stora hopp, men hvirflarne ha fattat dem och lekt med dem och gifvit dem respass tillbaka.

Ett "skrön" från Salten hade vi fått till lifs, och det hade berättat, att en stor lastpråm, som tillhörde Sulitjelmabolaget, på försök hade släppts i strömmen vid utgående ebb. Det gick bra ett långt stycke. Pråmen dansade och kastades emellan stränderna, men höll sig flott. Så nalkades den en skummande hvit fåll af upprördt vatten; en hvirfvel mötte och pråmen dök rätt ned och försvann. Den hade ett par timmar därefter kommit upp på Saltenfjords yta, mald till små smulor. Ett äkta Saltenskrön!

Det ges så mycken olycklig sanning om Saltströmmen, att det synes mig vara onödigt att ljuga på den. Under fiske efter torsk, kvetja, sej, lax eller rödfisk kan det hända sig, att en smidigt fager saltværing (nordlandsbåtens vackraste typ) kan våga sig för nära - kan ryckas med - kan klara sig några minuter - kan komma till en sughvirfvel och dragas ned. Om en stund komma spillrorna af båten upp till ytan, medan liken af familjefädren ännu svänga om i djupet bland hopar af kvetja och uhr. Olyckan blir strax bekant. Strömmen ligger strax under gårdarnes fönster. Sådana dagar gråter man vid Saltströmmen, men dagen efter är man där igen och fiskar - och kanske vågar lifvet.

En gång hände sig att en ångbåtskapten gick med sin ångare i Saltströmmen på olämplig tid. De, som från stränderna sågo försöket, väntade ångarens krossande eller sjunkande och hvarje mans död, som ombord var. Men strömmen var nådig. Där det såg som farligast ut och hvarenda man ombord väntade sig döden på ögonblicket - där togs ångaren af en kraftig våg och kastades helt lätt på en slät klippa vid ena stranden, där den blef liggande oskadd, men halfstjälpt.

Strömmen är lika stark vid utgående och ingående med undantag af vårtid. Skjærstadfjorden har då sina älfvar svällande af allt snövatten från fjällen omkring, och strömmen är då vid inträffande ebb som en låg, våldsam fors. Husen på stränderna lära darra. Rykande vattenskum stiger upp från de breda, men låga vattenfallen, och dånet hörs på långt håll. Så berättas.

Nu var här icke så intressant. Vi som visste att vi här hade framför oss Norges mest storartade ström, kände oss besvikna och talade sakta med hvarandra om våra lögnhalsar i Lofoten.

Nu var här som ett kraftigt hvirfvelvatten mellan två fall i en fors. Men här och hvar gingo elaka hvita strömmar mellan vågorna och hvirflarne, och det var nog så trolskt i alla fall. Här började en hvirfvel svänga helt plötsligt, därpå draga sin periferi tillsammans, djupna till en tratt och så plötsligen fyllas och dö. Där slogo sig två svängande vattengrytor tillsammans och gjorde hvarandra om intet. Tusende sömmar och fållar fårade vattnets yta, men ingen dess teckning bibehöll sig. Hvarje ögonblick förändrades strömmens riktning. Det var som en berättelse, huru onda andar i Saltströmmens djup jagade hvarandra i planlös ilska.

Ejdern låg och vaggade på de vanskligaste ställen, svängde med i hvirflarne, gungade på vågkammarne och snurrade mellan stenarne, men klarade sig och led ingen manspillan.

Midt i allt detta kom en listerbåt.

Då fingo vi se att en färd genom detta fruktade sund kunde vara vansklig nog - om också icke så farlig en Oktoberdag.

Listerbåten sköt god fart för vind och ström, men gick icke långt, förr än han, trots att han hade väl skotadt, föll af betydligt, gick rundt och kovände till hälften. Med aktern före började han så en annan afdelning i sin seglats och gjorde lika god fart som kräftgångare. Han såg hjälplös och komisk ut.

Efter förtviflade ansträngningar lyckades männen få sin farkost upp i ett bakvatten under land. Där åstadkommo de något som skulle föreställa stagvändning; båten låg på andra bogen ut i strömmen med samma resultat som förut, med den skilnad att han hamnade vid andra stranden. Under nytt försök att stagvända rände han sig upp på ett skär och skrämde upp en väldig mängd ejder. Nu lät han gå pik- och försegelsfallen och inväntade bättre tider.

"Det där borde de ha tänkt sig", sade folk.

Lofotens målare.

SVOLVÆR i Lofoten i Norge var Gunnar Bergs hemort, och **Gunnar Berg** var Lofotens målare och dess högt älskade son.

Lofoten!

Ja, det är ett herrens under, antingen det står med tindrande fjällspetsar och midnattssol eller dess taggade fjällsamling står upp ur hafvet en solskensdag om vintern, hvit som den hvita, hvassa tandraden på ett sällsamt, sagostort vidunder till rofdjur. Det är ett enda stort sagoland, fattigdomens land och rikedomens, ett land af vänhet och fasa, alltid detsamma land, hvars namn är titeln på Norges största sagoäfventyr, som fortgått hundraden af år före våra dagar, och som skall locka och tjusa dem, hvilka komma efter oss led för led i långa tider. Där finns ödslighet, som pressar ens sinne och väcker längtan bort; där skiner Guds klara sol öfver skönheter, som hålla en kvar i ständig växande kärlek till det förunderliga landet. Att vara född där är detsamma som att bära en målare och diktare inom sig, om de också icke ge sig tillkänna i skapelser.

Mellan dessa yttersta öar går ännu Malströmmen såsom den gått i tidernas tusentals år, visserligen icke Jules Verne's och Edgar Allan Poës Malström, med vidunderliga strömhvirflar och svängande, afgrundsdjupa trattar af vatten, men dock en ström, som måste tagas med i beräkningen, som inger mer än respekt.

På dess nyker (folgerberg) bygga milliarder fåglar. Det säges, att de skymma solen, då ett skott faller, och det är sant.

Torsken stiger hvarje nyår in i den stora Vestfjorden och leker. 30,000 fiskare taga årligen på 3 månader 30 millioner, men man har icke märkt att fisket minskas. Lofotens fiskevær äro då som myllrande myrstackar. Hundraden af köpefartyg komma och gå. Telegrafapparaterna knacka ideligen. Fjären är full af fiskaffall och måsarne skrika där nere hela dagen. Här utföras hjältebragder. Här spar man och här slösar man - och här är man ena dagen en asket och den andra ett njutningslystet djur. Många segla i kvaf under en stormdag och bli borta. Andra ödelägga sin hälsa för återstoden af lifvet: Lofoten ger hvar och en ett minne.

Allsköns parasitfolk strömmar till. Den ene har manufakturer och bränvin. Den andre är en äcklig klockjude. Den tredje förevisar en dansande usling till björn, en raggig, vansläktad djäfvul.

Midt i detta land af underbar natur och äfventyrligt folklif lefde Gunnar Berg sitt korta målarelif.

Jag stod en dag i Oktober förlidet år i hans präktiga atelier på Svinöen i Svolvær. Där var instängd luft, kallt, tyst, ängslande - såsom alltid där dödens natt efterträdt en härlig, solbelyst arbetsdag. All måleraglädje hos de brokiga friska taflorna stämde egendomligt mot de begrafningskransar, som hängde under den döde mästarens porträtt. Vid ett bord lågo lådor fulla af nya, svällande färgtuber. Bredvid låg paletten med hoptorkade färgklickar och de sist använda färgfylda penslarne, som fallit den kraftige 30-åringen ur handen.

Allt är lämnadt som det var hos honom, som gått. Allt samladt pittoreskt målarbråte ligger i dam och gömmer på historier ur hans lif. Minnen från södern, fynd af järn och brons, lappgudar af trä, skeppmodeller, gallionsbilder, konstiga fiskar - "han Gunnar" hade många intressen.

Min följeslagarinna berättar för mig om den dödes lefnad. Hon säger, att han var ett barn af Lofoten och var kärligt fastväxt här såsom Lofotens folk hade växt fast i genkärlek till honom, den vackraste lofoting, som någonsin seglat i en nordlandsbåt. Hvarje fiskare kände honom och var hans gode vän, såg honom gärna sitta i sin fenböring eller ottring och berättade honom sina besynnerliga historier, ty han förstod dem och hafvet. Han, som de, såg i nordlandsbåten det fagraste och bästa, som flyter på nordländskt vatten. Han var, som de, inne i allt och lifligt intresserad af allt det stora och lilla i lifvet häruppe. Karlakarl var han: kunde i köld och vinterdag sitta på ett skär och måla långa timmar; han kunde segla sin båt och visa ett kraftprof af det sega slag, som stormsjö kräfver. Talar man med en nordländing om Gunnar Berg, får man höra mycket om hans taflor, men med säkerhet också om huru stark och vacker han var. Ingen enda glömmer den sidan af saken.

Och denne unge konstnär, som själf fröjdade sig af sitt öfvermått af krafter och gladde sig åt sin gärning och åt det fagra lifvet, - han dog som krympling ifrån alla sina tilltänkta arbeten och ifrån de landsmän, som kappades om att beundra honom.

Hans far skrifver därom till mig: "han bar i längre tid på ett ondt i ena benet och då det efter flere operationer visade sig vara en kräftböld, blef han nödsakad att låta amputera det. I augusti 1893 blef det aftaget högt upp på låret under ett uppehåll på Trondhjems sygehus. Gunnar var oss en kär son. Då han vände tillbaka till hemmet mottogo vi honom som krympling på två kryckor".

Han bar sin olycka med tålamod och hade återvunnit lifslust och glädje, då han strax därpå reste till Berlin, där han dog dagen före julafton i lunginflammation, en svit af influensa. Fadern, som genom dag och natt rest dit ned, hann icke fram medan han lefde. Men liket förde han hem och begrof det i ett särskildt uppfördt grafkapell på sonens egen ö i Svolværs hamn "Gunnarholmen".

- Och nu var historien slut.

Dock icke ännu. Så länge det finnes brokigt sagolif i Lofoten och ett stycke därutöfver, skola hans taflor berätta om en vaken sannskildrare därifrån. Och här i den öfvergifna ateliern finnas taflor, som kunna berätta, antingen de äro färdiga eller endast påbörjade. Äkta pärlor, käckt målade dukar, målareglada. Här fiskare, där fiskareskär, här en bit snöyra, där midnattssol och där - åh! - ett solbelyst fjäll med grönskande gräs från fot till topp, ett gräsfjäll, sådana som de kunna finnas i Lofoten, det jättestora stenröset!

Här ropar en brokig och glad tafla, att det låg sol öfver Lofoten, den dag han målade just detta skäret.

Här hviskar en älsklig skönhet, att mästaren vid nattens inbrott tagit posto så, att han haft Svolværgeita framför till vänster och fiskeskäret under sig. Då hade någonting oändligt vackert visat sig för honom. I lä för midnattssolen hade stenhällar och hus legat i skugga och sofvit. Gräset hade varit dunkelt och mörkt, hafvet stilla och alla brunbarkade segel på hamnen hängt slappa till torkning. Då hade händt, att en fjällspets på en gång blifvit yrvaken och illande röd af rodnad: solen hade sett på honom. Därpå hade ett helt fjäll färgats rödt af solen, medan de andra sofvit i sin blågrå och violetta midnattsfärg, och så hade de tindrat och glimmat i halfva landskapet, medan den andra hälften legat i skugga och sömn.

En stor skisserad duk - skada att den icke blef färdig! - berättar huru det går till en solig vintermorgon, då hundratals fiskebåtar vid uppseglingspolisens signal på en gång sätta ut i hamnen för att vittja linor och garn ute på Vestfjorden.

En sådan morgon och en sådan syn lärer den aldrig glömma, som sett dem.

Så hafva vi "Sjödrabbningen i Troldfjorden", som har sin märkliga historia.

Från kejsar Wilhelms älsklingsställe i Nordland - Raftsund - sticker sig en liten smal fjord in mellan höga nästan lodräta fjällväggar. Det är den berömda Troldfjorden.

Hände sig en dag 1890, att torsken, som detta år icke gjort så stort "insig" som vanligt, gick upp efter Raftsund och stack i otaliga skaror in i Troldfjorden. Några fiskare stängde den med not och skulle just bereda sig till att på en enda gång bli rika män, då något annat hände.

Genom telegrafen blef "stänget" snart kändt öfver halfva Lofoten. Fiskare kommo till i tusental och ville vara med. För att skydda de förstkomnas rätt hade fiskeriuppsyningscheferna mellertid låtit afspärra fjorden med fyra ångare, som surrats vid hvarandra och godt förtöjts vid stränderna med kättingar och kablar.

De anstormande fiskarena mottogos med vattensprutning och andra lämpliga medel och hejdades för några minuter. Men snart kokade det nordländska blodet. Ångarne stormades. Sprutorna riktades emot deras manskap. Kablarne kapades. Kedjan sprängdes. Rikligt med stryk bestods. Fiskarena sprängde sig igenom. Gnyet och larmet af striden hördes långa vägar.

Inom en halftimme var den trånga fjorden full af fiskarebåtar. Små garn utsattes och drogos fulla upp och - sålunda fiskades där många dagar igenom innan fjorden började tömmas.

________________ **Var född** i Svolvær den 21 Maj 1863, utbildade sig i sin konst i Düsseldorf, Berlin och Paris, dog i Berlin den 23 December 1893 på Elisabeth Krankenhaus. Från den tid - 1883 - då han första gången reste ut, gjorde han under loppet af de tio åren flere resor till kontinenten, men vistades mest hemma i Lofoten, som för honom var allt.

Mor utrustar Lofotfiskare

MAN har bakom sig jul och nyår, som man firat lika högtidligt som i Sverige med undantag af att matsedeln varit sämre och julotta icke förekommit.

Ja, den gamla julottan!

Ty här efter Nordlands kust seglar man icke gärna en lång väg till kyrkan, medan mörkret ligger öfver jorden som en svart päls, svarta skär icke synas i svart vatten och lömska stormar när som hälst kunna kasta sig utför en fjällsida och utan varning stjälpa allt seglande på fjorden.

Mor i huset och pigorna ha sett med bäfvan helgens slut. Första delen af Januari är för dem - i Helgeland, Nordland och Tromsö amt - den sträfsammaste tiden på hela året. Far och hans folk skola utrustas för det kommande stora torskfisket i Lofoten. I midten af Januari skall allt vara färdigt. I bästa fall böra de då vara stationerade i sitt vær.

Den 16 Januari börjar torskfisket enligt Lofotlagen. Då äro alla för fisketiden tillförordnade läkare, telegrafister, uppsyningsmän, domare, polismän, länsmän o. s. v. stationerade på sina platser och alla gå i spänning. Skall fisket bli bra? Skall torsken bli fet eller mager? Är det lina eller garn, som blir mest vinstgifvande? Vestlofoten eller Östlofoten? Prisen? Blir lefvern fet? Måtte det bli bra väder! Gud nåde oss för de kalla östanvindarne, fjällvindarne, de torskfördrifvande vindarne!

De första dagarne i Januari, kanske redan i jul kommer ett telegram till tidningarna, det intressantaste och mest efterlängtade telegram. Det handlar om den första torsken. Nyheten kommer från Röst, den yttersta ön i Lofoten, brottslingarnes och lagfiendernas afsides liggande ö, strandningarnes och vrakplundringarnes ö med en arkipelag af farliga små öar och skär omkring sig.

I år är torsken mycket mager! Man skall således minnas om 1895 års torskfiske, att garnmännen klagat medan linmännen varit belåtna. Ty då torsken är mager går den flitigt på lina, men obetydligt på garn. Den är svulten och biter med nöje på krokarne, antingen betet är salt sill, lodde, torskrom eller stycken af blækspröiten - ett slags bläckfisk.

Strax efter nyår sätter sig mor och hennes tjänsteandar i rörelse. De ränna i feberaktig hast mellan de många husen på gården. Mor har att göra, om hennes man är egare af en femböring och har eget eller legdt folk ombord. Hon skall i så fall baka bröd till alla männen ombord, se om och förstärka deras ylleförråd, tänka på och fylla allas behof af smör, kött, levser och allt annat, som enligt hundraårig tradition skall höra till en Lofot-matsäck.

Den fattige fiskaren går ofta som legd man och får då utrustning af sin husbonde. Annars utrustar han sig själf och är lottegare i en båt. Utrustningen blir efter omständigheterna och tager icke så långt tid eller så mycket arbete.

Men är det hos en förmögen landthandlare, där mor skall ställa matsäck och kläder i ordning för flere båtlag - ibland med en sammanlagd besättning af t. ex. 30 man - får hon icke värma jorden med senfärdiga steg de fjorton dagarne efter nyår. Man har god matlust i Lofoten under de tre månaders aptitskapande arbetet på Vestfjorden.

En förmögen landthandlare på dessa trakter har gärna kor för gårdens behof och litet därutöfver; han är ju också i regeln gästgifvare. Fjällbetet är rikligt och ger fet mjölk af stark gräddhalt. Myrarne mellan fjälltopparne ha rikligt med gräs, som slås och vinterbärgas med stort men lönande besvär. Fram på hösten bli smördrittlarne innehållsrika, men innehållet är tillsvidare fridlyst. Det är Lofotfararnes smör; de skola ha minst 5 kilo per man.

En tid före jul har det varit storslakt och en mängd af gårdens stora får - man har stora bondfår i Norge - har fått släppa till lifvet. Hvarje man skall ha i sin kista ett "smalfald", hvilket är bogarne, låren och sidorna af ett får - saltadt, rökt och torkadt kött.

Desslikes 3 mjölkostar af höstkokningen; desslikes 3 kilo gammal ost, 4 kilo hemfläsk och 3 à 4 talgljus pr man. Sillfjärdingen, med världens bästa sill uti, den sill som nordländingen icke säljer, är afsedd för hela båten. (Man äter icke så mycket sill här i sillens land. Aldrig steka de den i papper och aldrig äta de den med potatis till frukost. I en landsända, där punsch icke är aftondryck, är sillen icke så begärlig frukostmat. Man lägger den i ättika och lök eller kokar den till middag, då gärna serveras en soppa tillredd af sillspadet, kallad "sillgryn" - en hemsk uppfinning.)

På hvarje båt beräknas ytterligare en viss mängd salt och ett halfankare "syre" eller myse, kokad af sur mjölk, alltså mjölksyra. Nu mera är den ofta ersatt af ättika.

Kaffe beräknas till ½ kilo pr vecka och båtlag. En del brännes och males; det är afsedt för självfva resan till Lofoten.

Under dessa januaridagar med det ofta otäcka vädret är det ett sjudande arbete i hvarje gård där Lofotmän finnas. Mor och pigorna springa om hvarandra. Far, drängarne och legdkarlarne gå af och till, fram och tillbaka mellan sjöbod och båtar. De larma och arbeta i "nöstet", där femböringen 1 ligger, under tak; de syna näten och slamra med draggarne. Åror och skott kastas in eller ut. Smällarne gå med doft ljud upp till gården, förbi stabbur och fjös till vedbacken, där yxhuggen ljuda, så att det ger eko mot den tvärbranta fjällväggen bakom gården.

Man tager ved med sig till Lofoten; där är det smått af den varan. Lofoten är ju nästan ett enda stort stenröse. Vanligen bränner man där engelskt stenkol såsom för det mesta efter hela kusten allt ifrån Helgeland.

Nu drager man alltså i sär dessa egendomliga tätt sammanlagda huggna lunder af björk, som från första snöföre så småningom rests på vedbacken med stammen ned och kronorna upp. Träden - gamla och knotiga, men små björkar - köras hela utför fjällsluttningarne med kronorna släpande såsom kraftiga bromsar. Mellan tunnor och allsköns bråte i femböringen staplas vedträden för att vid framkomsten till rorværet splintas i små stycken att göra upp eld med, innan kolen läggas in i den opraktiska norska triumfbåge-kaminen.

Så kommer den dag, då femböringen sättes på vattnet, försedd med sitt ankare och sina två draggar. De barkade garnen läggas in i tomma silltunnor och föras ombord. Glaskafveln - runda ihåliga glaskulor - glimmar i grönt och blått. De synas bräckliga och dyrbara, men äro ingendera. Det är det här allmänt använda flötet för garnen.

Strax därpå stufvas tolfbandstunnorna med sängkläder uti: en stråputa, en rya och en skinnfäll. Madrass begagnas icke af vanligt manskap i Lofoten. Man lägger ryan på britsens hårda bräder och sofver den arbetströttes tunga sömn.

Men mor och hennes pigor?

Hon och de ha det värre än männen. Bakningen och tvätten hålla dem i rörelse natt och dag. Man vet hur kvinnfolk säga, då de ha mycket att beställa.

Det baket är svårt. Flatbrödet, som är ackurat det svenska tunnbrödet med den skillnaden att det är bakadt af råg, tar det mesta besväret och den största tiden. Hvarje man skall hafva sina fem bismerpund eller 30 kilo. Af rågkafring (rågskorpor) skall han hafva 18 kilo och af mjukt stombröd (limpor) 12 kilo samt därtill 50 hvitlevser.

Dag och natt är bakugnen varm. Kvinnorna äro hvita af mjöl och röda af svett. Medan det ena gräddas, jäser det andra och så fortgår det veckan igenom dag och natt - i stora gårdar naturligtvis. Gårdsmannens "kona" vet att hon lefver. Hon stickar på långa Lofotstrumpor, lappar ylleskjortor, går till kvinnfolken som baka och bjuder kaffe och till tvättkvinnfolken med bränvin. De sistnämnda stackars människorna äro nere vid sjön och sticka oupphörligen sina röda händer i det kalla vattnet, medan frosten gör deras kjolar till styfva, knastrande iskrinoliner.

En dag inbäras männens matkistor i dagligstugan och mor packar dem med döttrars och pigors hjälp.

Flatbrödet, som hängt på ett loft att torka, bäres nu ned i stora korgar, och mor börjar det omsorgsfulla, rumbesparande inläggandet af de tunna bröden. Ett flatbröd är en lev. Två och två lever åt gången läggas på ett varmt järn att mjukna, vikas dubbla och placeras på kistbotten. Två lever är en skrok och hvarje skrok är beräknad för en måltid. För hvarje nytt lager flatbröd klappar mor dem tillsammans med ett lock, så att intet utrymme skall gå förloradt - hon "linner" brödet.

Efter flatbrödet komma rågkafringarne såsom slantar i en myntrulle, därpå levserna och sist stombrödet. Man frågar hvad en levs är.

Levsen bakas af råg i kakor så stora, att ett silltunneband nätt och jämt kan omsluta dem, och dubbelt så tjocka som flatbrödet. Med en röra af mjölk och hvetemjöl smetas ett öfverlag på bröden, som därpå gräddas, dunkas på baksidan med ljumt vatten och läggas, två och två med vackra sidan in. Skäras i lämpliga trianglar och äro färdiga.

Klädkistan, som också mor ombestyr, skall hafva en omgång hälgdagskläder, strumpor, fem par väldiga vantar, skor, oljedräkt och en mängd småting till lappning, lagning och annat.

Då allt är färdigt och stufvadt i båten, blir en kort paus, så vidt icke vädret är gynsamt för afseglingen.

Men i hvarje fall skall ungdomen ha en dans ofvanpå tillrustningarna. Det är en gammal sedvänja.

Där möter en mö sin gut, som skall till Lofoten, och tager sig en sväng med honom. Icke så sällan för sista gången. Hur mången käck gosse har icke "blifvit borta" i Lofoten. Vestfjorden är en stor kyrkogård med många hvitnade människoben i sitt djup. Där går icke en vecka, utan att någon blir borta. Vågorna slå öfver honom och det stora äfventyret fortgår i væren. Han saknas knappt bland de 30,000 äfventyrarne, om icke i en stuga på ett naket skär af en moder eller käresta.

Midt i dansen kan den gynsamma vinden blåsa upp. Höfvidsmannen samlar sitt folk; det är icke tal om att stanna ännu en timme. En liten jolle ror fram och tillbaka mellan stranden och femböringen. Flickorna följa gossarne ombord och trakteras med "kistebetten": en levs, en bit spickekött, en kringla och ett glas vin.

Gossarne lofva bref, de efterlängtade Lofotbrefven. Flickorna lofva trohet, ändock det icke behöfves: det finns nästan ingen manlig ungdom kvar.

Strax därpå stå de alla i land och se huru jollen drages upp på femböringens "farm" (midt), seglet hissas och färden anträdes. Mor står i fjæren (ebblandet) och ser på. Hon grät icke, då mannen tog farväl af henne. I denna landsände får man aldrig se känslosamhet och tårar, då man och hustru skiljas. Han smeker henne icke då folk ser på; hon visar honom icke att det kostar tårar att se honom draga bort.

* * *

Men männen segla mellan de branta fjällöarne inomskärs. Bakom ett svart, väldigt fjäll blir sällskapet ökadt af andra Lofotbåtar. Vid sidan af ett annat tindrande hvitt stöta flere till, och slutligen räknar sällskapet sjuttio, åttio, nittio båtar.

Kvinnfolket hemma får en väldig rengöring att begynna med, innan de få taga itu med ullspånaden och väfvarne. Pigorna tröska med handslagor de få tunnor korn, som växt och mognat vid gården, och så går lifvet enformigt till våren.

En enda gång, den 2 Februari, Kyndelsmässodagen, ha kvinnfolken en liten festlighet, som kallas käringjulen. Då är rengöringen länge sedan öfverstånden och då är, men först då, julen slut. Öfver backar, efter stigar och på vägar gå från morgon till kväll käringar och flickor gårdmellan och dricka kaffe, äta levser och läsa Lofotbref.

Femböringen är den största typen af nordlandsbåt, oftast försedd med ett litet hus i aktern. Besättningen är vanligen 6 man, någon enda gång 7. Såsom alla nordlandsbåtar har den gammaldags råsegel, hvarför han icke kryssar så bra som han länsar undan, hvilket han gör storartadt.

Nordlandsbåten med de höga stäfvarne och det oändligt finbildade skrofvet är den vackraste båt man gärna ser på ett vatten, en sjöduglig båt, en båt med själ.

Jag skall senare skrifva om honom och hans vackra saga.

En olycksdag i Lofoten

Henningsvær, ombord å räddningssköjten Liv, påskmorgon

NÄR skall man glömma gårdagen?

En blågrå, iskall dag - gul ett par förmiddagstimmar i snötjocka - blåsvart med matta stjärnor och röd måne på kvällen. Skrikande hundratusen måsar; oroligt sträckande, giftasfärdig ejder; båtar så långt ögat såg på fiskehafvet; en stampande lifräddningssköjt - och så den olycka, som vi skulle hindrat.

Vi kunde icke.

Ombord föra vi med oss det största ansvar båt bär i Lofoten, en räddningssköjts ansvar för de fiskandes lif och egendom. Det är icke juridiskt, men bjudande moraliskt. Ögon följa oss, då vi gå ut, och möta oss, då vi gå in. Ögon tala till oss, då någonting kräfver hjälp ute på fiskehafvet; och så visst som vänliga ögon smeka vår skuta, kan också en mörk blick skjuta förebråelser öfver oss, då sköjten icke varit just där det hände, som galet var.

Dessa skäggiga Lofotfiskare äro dumdristiga våghalsar. De sitta vid sina åror och dra sina linor eller spela upp sina fylda garn, som om mannaåldrars torskfisken icke för hvarje år varnat på nytt och på nytt, att snötjocka öfver Lofotväggen är en liksvepning.

Små öppna båtar lasta de med blöt torsk, till dess endast ett par tum af båtens rand står öfver vattnet. En och två mil kan det vara till land. De sätta sina segel och stryka i väg backe upp och backe ned på det backiga hafvet. Än ser man ingenting annat än ett segel, ofta endast masttoppen, pekande mot himmelen med ett smalt finger.

Jag följer en tid **räddningssköjten Liv**, för att se dess arbete och fisket. Liv är en ny sköjt, bygd 1894 i Porsgrund, mäter några och 40 fot i längd, sticker 9 fot djupt, för storsegel, mesan, topp, fock och klyfvare och kostar något öfver 9,000 kronor. Man kan icke se någonting solidare flyta på ett vatten. Den har en uppsyn som en ilsken tjur. Dess stäf är som den elakt buktade profilen på en **stenbit**; dess dubbla, solida eksidor äro trotsigt hvälfda; dess rigg är beräknad för storm; det är någonting att tvinga sig fram med - fram med våld. Den påminner mig om en af våra främste konstnärers valspråk, det som hjälpt honom fram genom fattigdom och begabbelser: "Ta mig fan skall jag inte fram!"

Sköjten är stationerad i Henningsvær, ett af Lofotens största, beläget på öar under Lofotens största fjäll, sagans och värklighetens imponerande stenjätte, Vaagekallen.

Ur det trånga, stenkastbreda sund, där tusentals farkoster ligga, lämnande en spottbred ränna öppen, kryssade vi i går som vanligt ut till sjös. Vädret hade föregående dagar varit stillt med solsken. Nu var fiskets sista (officielt) dag, påskafton. Luften tjock. Vinden stark SSV kuling, längre fram på dagen snöstorm.

Vaagekallens skyhöga vägg var borta - inne i tjockan. Fiskarebåtar voro ute för att draga garn och taga upp nattståndna linor. Nu sågo vi icke den härliga synen af tusenden på en gång milslånga sträckor utanför Lofotväggen, men en och en dykande upp med sitt oljeklädda folk och sina vippande master.

Sköjtens kapten, Sven Antonisen, en broder till den berömde föraren af den berömde räddningssköjten "Colin Archer", stod i styrluckan och lät sin bitande blick gå rundt. Hans stora mustascher bildade samma profillinie som hans ta-mej-fan-skuta. Rodret låg säkert i hans hand. Seglen stodo fulla och det fräste framför bogen och sprutade öfver däcket.

Sjögångens tjusning grep oss, och vi sjöngo ombord, medan störtsjöarna gingo öfver oss. Sörensen slog kana i den hala backe, som däcket bildade. I ett enda tag ratschade han från för till akter, gjorde eleganta hopp för skoten och satte sig framför styrluckan. Pedersen grinade med alla sina tänder och Olsen gick i det inre och snaskade smörrebröd.

Vi ha tänkt på det där sedan.

Icke en minut slappnade vår forskning efter fiskebåtar; icke en sekund gick, utan att flere par blickar borrade sig in i den jagande snön - men hvarför skulle vi sjunga?

Strax efter vår utsegling ströko vi förbi en arbetande nordlandsbåt. Fem män drogo linor och togo in torsk. Båten arbetade lätt i sjön, var ännu icke fyld med fisk. Seglen voro nere. Ett par tre af männen sutto vid årorna. Ingenting sade de, men sågo på sköjten som om: "Är du i närheten, så är det ingen fara."

Strax därpå passerade vi ännu en båt och därpå en efter annan och flere tillhopa. Ingen gaf nödsignal, och vi läto i stormen alla våra klutar arbeta. Sköjten har nära 3 mil fiskehaf att vaka öfver och omkring 3,000 båtar att se efter. Vi styrde åt Balstadhållet, strängt följande ihlerna (glaskafvel och träbitar, som uppbära linorna till garn och lina), till dess det var tid att vända.

Ingenting förtärde vi på hela dagen. Sjögången vände upp och ned på allting ombord; hvem tänkte på mat?

Alltjämt ströko vi tätt förbi de båtar vi sågo för att se, om de kunde reda sig i den allt starkare sjögången, men ingen anropade oss, och ingen fara var det häller, så länge de ansågo sig fortfarande kunna draga sina linor och lasta båtarna med fisk.

Så seglade vi den långa dagen, hungriga och genomvåta af störtsjöarna. Saltvattnet afsatte konstiga figurer i våra ansikten. Det luktade och smakade saltvatten af hela denna dag.

Då vi två gånger seglat öfver det viktigaste af vårt fiskehaf, var klockan 6 på aftonen, och stäfven vändes inåt Vaagekallen.

Vinden gnisslade i riggen allt framgent. Allt framgent sökte vi med ögonen efter fiskebåtar: - ingen världens ting sågo vi.

Men då vi passerade utanför fyren, stodo där fyra män och riktade stadigt kikaren mot sköjten, följde oss envist, rörde sina händer i tunga gester, gingo fram och tillbaka, läto kikaren gå man emellan och talade ifrigt.

Var någon "borta"?

Vi längtade efter hamn och mat. Vi voro nu de enda, som ströko omkring, sedan alla andra dragit sig in i fiskeværets mångrenade hamn mellan öarne.

Bergknallarne på bägge sidor af vår farled voro tätt besatta af en oändlighet hvita fläckar: mås. Ett litet rundt skär som en näckros så hvit - af dessa jämrande orosfåglar.

Ett fält af flere hundrade tättpackade ejdrar - ljusa hanar och gråbruna honor - jagades af sköjten, så att skummet efter deras springande simfötter stod som en sky. De flyga icke gärna förr än i sista ögonblicket. Det vackra, lefvande, skarpt begränsade fågelfältet sträckte ut före oss. Fötter och vingar gingo i otrolig snabbhet. Ingen lyfte. Ingen gick ur fyrkanten. Så veko de in i en vik och snattrade.

Vi vågade icke kasta ankar. Vi ville vänta de män, som vi sett vid fyren - och de kommo.

Allvarliga och tysta rodde de fram till sköjtens sida: "har dokker noko nyt?"

De saknade sina kamrater, fyra man. På en annan båt hade hade två man blifvit borta. Flera båtar hade stjälpt och drifvit bort.

Medan vi, som vår plikt bjöd, seglade ute på fiskehafvet, förolyckades våra vänner fiskarena tätt under land - där vi icke voro och där vi icke hade rättighet att ligga. Vår plats var ute på hafvet, men vår plats var också där olyckan var framme.

Sedan fiskarena berättat sin nyhet, sutto de tysta i sin båt, och vi stodo tysta på däck.

Aftonvinden stank af torsklukt, den torkande torskens fräna lukt från gällarne, och den ännu värre af hufvuden och ryggar från holmarne omkring oss.

En båt hade stjälpt i närheten af en annan, sade de skäggiga männen i båten. Men innan hjälpen hann komma, var allt förbi. Ett enda ögonblick hade de hållit sig kvar på båthvalfvet - det nästa sopades hvalfvet rent af en jättevåg - och ingenting syntes af dem, som lefvat nyss.

En båt hade kapsejsat icke så långt från land. Två man räddades strax; två strax därefter och sist båten, sedan den passerat några bränningar.

Några båtar sades drifva inåt Västfjorden, sedan dess folk räddats. En båt hade tagits in till Hopen. - Ja, en olyckans dag var det.

Hvad som skett vid de andra væren visste ingen, och vi veta det icke ännu. Men vi vänta olycksbud och ingenting annat.

Mörkret föll på, men vi kunde icke kasta nakar. Återigen styrde vi till hafs och sökte i alla riktningar tills klockan var tolf. Stämningen ombord var ohygglig. Oss var icke gifvet att se något denna dag. Icke ett båthvalf, icke ett lif, ingenting mer än sjön och ovädersluften, Vaagekallen och det brinnande vargögat från det lilla fyrtornet.

Räddningssköjterna äro privat egendom: "Norsk selskap för skibbrudnes redning". Sällskapet, hvars värksamhet påkostas af frivilligt tillskjutna medel, lär nu hafva inalles 11 sköjter, värda mer än 100,000 kronor.

Icke Jämtlands fagra stenbit, bäckarnes rödspräckliga skönhet. Nej en ilsken saltvattenfisk, 3, 4, 5 fot lång, en blågrå fuling som i raseri biter sig fast och följer med till vattenytan, om man sticker ner en åra och slår honom på käften.

Stormfartyg

SNÖN yrde den oktoberdag då vi två svenskar med näfverkontar på ryggen trängdes med flere hundra sillfiskare, som skulle lämna Lofoten med "Raftsund".

Fjällen stodo frysande hvita - me svarta och grå, där branter hindrade snön att fastna. Hafvet var svart som bläck.

Ett tjugotal sillångare lågo i hamnen och förlorade pängar hvarje dag, därför att sillen aldrig kom. Femtiotal af seglare redo för sina ankare. Femtiotal af roddbåtar svärmare kring "Raftsund", och alla ville komma först.

Icke långt från oss låg ett litet fartyg af förnämt utseende. Elegant ordnadt däck, oljade eksidor, solid rigg.

Där lättades ankare och sattes segel. Det gick utan skrik och gnissel - och så snabbt som om osynliga händer hade skjutit på ilade "sköjten" ur hamn.

Seglet var märkt med ett R. S. i en svart ring. Ofvanför var en etta.

"Nu seglar Colin Archer till Finmarken", sade en fiskare. "Det är en af Norges bäste seglare" lade han till.

* * *

Solen sken och himmelen var blå och Lofoten var strålande vacker den vårdag jag kom till Henningsvär under det stora torskfiskets sista och brådaste tid.

Hamnen i väret befanns vara ett långt och smalt sund mellan två öar under det 1,000 meter höga fjället, Vågakallen. På ömse sidor lågo ångare, seglare och fiskarebåtar så tätt att segelrännan kunde öfverspottas. Och hvad för en trafik! Den var så stark och örondöfvande, att jag icke - behöfver ljuga på den.

Vid hvart annat årtag stötte vi samman med mötande båtar. Där skreks och präjades. Där skällde bergensare. Där bredde sig breda trönder i breda årtag. Där kafvade kväner och lappar - och helgeländare - och Vefsenväringar - och Statfjelddalingar - och Saltdalingar - och Gildeskålingar - och Senjeniter - och Svenskar - och klockjudar och frälsningsarmén!

På rännans ena sida låg en liten elegant ekskööjt med en stäf som om den velat stångas. En elak uppsyn i oljad ek.

Det var räddningsskööjten "Liv", som hade sig betrodt att vaka öfver fem tusen fiskares lif på fiskehafvet utanför.

* * *

En mulen stormdag i medlet af maj stampade sig en Hamburgerångare förbi det stora fågelfjället Svärholtklubben, i nordligaste Finmarken.

Akterdäcket var vått af regn och sjöar. Ångaren raglade som en rusig man. Få passagerare. Allt det nöje jag hade var att dricka pjolter med en gudsman och sedan gå upp och slå kana i de präktiga backarne på akterdäck.

Så kom en matros och rände förbi mig och kastades som en vante till akterdäcket. Han hissade flagg och halade den tre gånger upp och ned till hälsning.

Intet världens ting var att se på hafvet mer än en obetydlig seglare, som hoppade mellan skumkammarne som en springare.

Räddningssköjten "Bergen".

Den sackade snart bakom oss och gömdes i den stora svans af stenkolsrök, hvilken vi släpade efter Östfinmarken.

* * *

Nu får du komma hvart du vill efter Norges kust, där storfiske drifves, och du skall se en af dessa solida farkoster bland fiskarbåtarne - såsom vallhunden följer hjorden. I stilla och vackert väder ligga de för ankar, men ingen storm är så stark och ingen orkan är så häftig, att icke räddningssköjterna ha ett väder som passar dem, precis.

De segla bra och äro så konstruerade, att ingen storm och ingen sjö kan krossa dem. Endast skär och grundbrott får en räddningssköjt ha respekt för. Åhja, - grundbrott? "Colin Archer", den mest bekanta af dem, utförde i fjor sin stoltaste bragd midt bland grundbrotten i Havningberg, där ishafvet i hela sin kraft stormade in i hamnen.

Många gånger under årens lopp har storm tagit fiskarelif, somliga dagar intill ett hundratal. Båtarne ha i stora oväder icke kunnat reda sig, och ingen har kommit dem till hjälp. Svensk publik minnes säkert ännu den stora olyckan här nordpå för några år sedan.

Under Lofotfisket detta år var det en daglig stark trafik på räddningssköjterna. Fiskare, handlare, ämbetsmän och resande kommo i båtar, stego ombord, gjorde samma frågor, som förr under vinterns lopp gjorts och besvarats tusende gånger och alltid besvarats med samma tillmötesgående.

Inflytelserikt folk inbjödos på profseglingar, som ofta på "Liv" aflöpte så, att sjösjuka grasserade bland gästerna under de något skarpa seglingarna.

En sköjtekapten vill nämligen ogärna göra lustseglatser med folk, om icke vinden är så pass att landkrabborna få lära sig förstå, hvad storm vill säga, och hvad en räddningssköjt duger till.

Rödletta och modiga stiga gästerna ombord i nya oljekläder. Bleka och matta gå de i land, men ingen ångrar sig - ingen har ångrat sig mer än doktorn i Henningsvär!

Jag hade många gånger seglat med "Liv" i storm och sett hur öfverlägset säker den var, men blef ändock förvånad den stora orkandagen i Finmarken förliden maj.

Storm hade gått på från morgonen. Vi tyckte att det var ett präktigt väder att komma fram med, och vi tänkte nå Köllefjord den dagen - ifrån Hammerfest.

Inga seglare funnos på Vestfinmarkens haf den dagen, och de stora kustångarne, som icke lägga sig inne för en vanlig storm, ville icke ut.

"Liv" var mol allena och länsade för så stora segel som det bara var möjligt att föra. Molnen släpades på de ödsliga fjällen som ljusgrå blöjor, och hafvet gick svart och hvitt.

På en gång bryter orkanen fram - kastar sig utför fjällsidorna - jagar genom sunden - vrålar, skriker, larmar - gör vattnet svart och slätt - gör det hvitt och fräsande - kommer så våldsamt fort, att vi icke hinna refva. Nu gäller det riggen på "Liv"!

Bakom oss se vi stiga upp en hög hvit vägg, som blir allt högre, ju närmare den rullas fram mot oss på orkanens vagn: Vattenrök! Ty orkanstötarne skära af stora vågor, smula sönder dem och drifva dem som aska och damm före sig i vild fart. Nu gäller det om "Liv" är lif!

Ombord taga vi saken med ro. Icke en enda blinkar. Tvärtom; vi spärra riktigt upp ögonen för att ingenting af skådespelet skall gå förloradt. En forskande blick af kaptenen på rigg och grejer - ett säkert tag i rorpinnen af bäste man. -

Sjö och orkan slå "Liv" nästan öfver ända.

Vi se icke någonting för vattenrök och spolande sjöar. "Liv" hvisslar långa melodier med sin rigg. Och så slängas vi fram en timme i ett orent farvatten . . . . . .

Det gick ypperligt.

Sköjten hade icke en enda skada, hur noga vi synade. Ingenting hade bekommit den - ingenting af skavank och missöde en slik dag, då vi fingo se den synen vid Finkirken: att en - bäck, som annars kastade sig rätt i hafvet från en fjällkant, nu drefs som en rök tillbaka öfver fjället.

I midnattssol

DENNA löfprydda väg från den norska kuststaden till det låga fjället har kejsar Wilhelm gått. Så långt det gick, åkte han i vagn efter en bondmärr från Jensvold.

Bonden sade: - Stor ära för mig det här, ers majestät, men ännu större för märra!

Här på en naken skifferstensplatå är "kejsarvarden" rest till en åminnelse af Tysklands oroligaste ande. Här satt han och njöt champagne medan Bodöjuristen, hvilken lupit som en röd hund en hel vecka för arrangementer och agrementer för kejsaren, fick nöja sig med ett torftigt vin tillsammans med tjenareflocken - afsides.

Man berättar att han led.

Genom löfskog och rara blomster har stigen gått i skugga, medan alla kullar brunnit och glödt i nattsol.

Här ha vi nu sett midnattssolen i snart två hela månader, men ännu göra inbyggarne hvarje vacker afton stora utvandringar till turisthyttans låga löffjäll. De ha öppet sinne för naturens härligheter, dessa norrmän här uppe. Gå de i mörker och storm under långa vintrar så veta de också att dricka sol, då sommaren kommer. De ha knappt tid att sofva.

Är midnattssolen så vacker?

Ett fullkomligt uppriktigt svar vore väl närmast: dess största märkvärdighet är, att den ses klockan 12 på natten, att det icke svider i ögonen att se på den och att den är så dyr för utländingar.

Det är svårt att säga, hvad den kostar kanonkungen Krupp, som nu ligger där nere på Bodö hamn med sin hvita lustjakt, full af gäster och tjänare, på väg till Nordkap.

Eller hvad den kostar engelsmännen på de andra lustjakterna, svarta svanor som flockat sig omkring den hvita.

De resa dyrt som furstar och föra med sig all den komfort, som får rum i ett 800-tons fartyg.

Undrar, om de icke alla känna sin stora förväntan något sviken såsom den gör, som ser midnattssolen för första gången och har burit i sitt minne de solglänsande rader som Björnstjerne Björnson skref om sin solresa efter nordlandens kust.

Många gånger har jag sett elden gå fram i de ångermanländska och jämtländska skogarne. Röken har legat öfver byggderna milalångt och milabredt, och solen har sett på eländet. Om man då med sitt ämbar och sin granruska har kommit midt in i historien och någon gång i brända skor fått löpa för det kära lifvet, har det händt, att man sett ett stort blodsprängdt öga stirra på sig genom röken.

Det har varit solen - mera röd än en midnattssol, mindre glänsande, mindre innerlig, men lika vacker.

Men midnattssolen är vacker - här från kejsarvarden på löpsfjället. Jag skulle likväl icke offra en rad på den, om det icke vore för landskapets skull, ett historiers och naturunders land. Först Atlanten, blickstilla och blank så långt ögat ser. Så denna kust med några af Norges originellaste fjäll, hvart med sin historia. Så Landegade fjällö i imposanta former, rosafärgad och violett. Och Vestfjorden - och Lofoten!

Öarne därute på hafvet äro "fuglevär", där ejder häckar i tusendetal, skattas som bondhöns och är tam, fastän vild. Nära kusten reser sig Fuglö, konstigt och trotsigt. Bakom står det runda Rota, som också heter Kunna, fastän man icke skall säga detta namn.

Fram ur fastlandet sticker en stor udde, slät och grön. Det är den stora Bodömyren, som nu är odlad, men där för endast tio år tillbaka stadens kossor drunknade lätt. Staden och hamnen äro på ena långsidan; Saltenfjord på den andra. Härifrån ser jag, hur gräset står grönt på hustaken i Bodö. - Nu ha de slutat att beta sina getter på taken.

Från staden går en hvit väg, som grenar sig. Hvita hus äro strödda kring på myren. Ett af dem är stortingspresidenten Sivert Nielsens, litet och anspråkslöst, envånings med frontespice. Där finns ungdom och glada viljor, och där kan man vara säker på att ha det koseligt - så länge gamlingen är borta på stortinget. Är han hemma, går det mera högtidligt tillväga. Han själf är en gammaldags man, som stiger tidigt upp och går tidigt i säng - hvarje morgon redan klockan 9 på vandring till staden och sitt postkontor.

Följer man hans väg och viker af till vänster där den grenar sig, kommer man på en kort stund till landtbruksskolan. Corps de logiets ena hörnrum var för ungefär hundrade år sedan bebodt af sedermera fransmännens konung Ludvig Filip, den tid han lefde i landsflykt som prins. Hans rum är orördt och hans nordlandshistoria lefver än. Man vet mycket om hans äfventyr och hans illegitima afkomlingar i Salten och Ofoten.

Luften är i natt full af en åska, som aldrig kommer, och ett regn som vi vänta på i dessa solheta dagar.

Molnen äro violetta och röda. Fjälltopparne stå i ljusare rödt och deras eviga snö i illande rödt - i midnattssol.

Saltenfjords vatten är som blod, så ock Beierfjordens, Nordlands egendomligaste fjord, trång, märkvärdig, fylld af besynnerligheter. Det var där som en man för några sedan på en natt stängde in sill för 40,000 kronor. Något platt, glänsande rödt och långt synes däröfver och bakom på fjällen.

Soartisen. En isbrä, som är femtio kilometer lång och tio bred, den andra i ordningen i Europa. Turister i tusental besöka den under sommaren och förvånas öfver att se kornet mogna och morötter bli stora alldeles intill den väldiga isen, som styckevis stupar i fjordvattnet. Där knäpper och bullrar det alltid, då den förfärliga massan skrider fram - och moränen rasslar.

Från Svartisen sträcker sig en kedja af de elegantaste fjäll, en del med pyramidsidor skurna efter linial. Längst i öster - Saulo - i gamla Sverige! Toppen sticker upp bakom en låg och jämnskuren fjällrygg, vacker, naken och röd. Och i närheten Sulitjelmatopparne i snöns solbelysta karamellsfärg och fjällets allvarliga svarta, där stupen äro, och ingen snö kan fastna.

Detta griper - att långt ute i hafvet på andra sidan den 15 mil breda Vestfjorden, se Lofotens sagoland i toppar och tinder, och i fjärran öster Sverige, därifrån de varma sommarvindarne komma. Saulo är som en rödlett god vän, som ser öfver gränsen och hälsar mig hemifrån.

Där borta under Sulitjelmatopparne är en femårig svensk koloni - ett kopparverk, som ger arbete åt 800 människor. Midt i ödemarken ha svenskarne byggt järnväg och satt ångare på vattnen. Jag ser, hur på Saltenfjord en hvit, tvåmastad ångare rör sig framåt mot saltströmmen. Det är svenskarnes "Fortunatus" med flaggor och vimplar i den dagsljusa natten. Antagligen gäster ombord. Ty svensk gästfrihet är medförd hit. Då den hvita "Fortunatus" kommer in i hamnen, känna en del små damer försmaken af champagne och god mat på Grand.

Nu går ångaren mot saltströmmen, (det märkligaste vatten Norge eger) ett af de sund, som förbinda den inre stora Skjärstadfjorden med den yttre Salten och hafvet. Där trafikerar man endast under stilleståndet mellan ebb och flod, annars går det olyckligt. Ty då hafvet tränger in till Skjärstadfjord genom de trånga sunden, eller ebben suger vattnet tillbaka, är här en rytande fors, som intet fartyg och knappast hvalen reder sig med.

Detta landskap skall jag aldrig lyckas att beskrifva. Det skall målas. Hur annars visa, hur förtrollande fagert allting är i midnattssol: de löfklädda fjällen i närheten, de snöiga topparne i fjärran, de röda speglande vattnen, allt det gröna och violetta, som sofver, och allt det röda, som står vaket i solsken. Och Landegade, det stora fjället i hafvet, två mil från kusten, skall jag glömma det? Ingen som en gång sett dess stolta linier, som haft det som segelmärke på femton mils afstånd, som sett det rodna i sol eller stå hvitt och frysande i det svarta vinterhafvet, kan glömma det. Nu är det fagert som en saga, och solen ser på det natt och dag.

Nu solen - -

Ni kan tro, att många ansikten äro vända mot henne en sådan natt som denna - sista midnatten detta år. Man sjunger gluntar här bland allt annat svenskt. Två andäktiga unge män ropa till henne "ack om du hjärta har - flyende sol dröj kvar!" Barytonen är torr, men basen är mjuk och saftig och beder så innerligt.

Mossan är röd, stenarne röda, sanden, gräset, blommorna och alla ansikten som vändas mot norr, där solen ligger med sin nedrekant på hafvets yta.

Nu ser man på henne, utan att det smärtar ögonen, men gredelina fläckar får hon att dansa, hvart man än ser efteråt. Hon glöder, brinner och flammar, men skjuter ej strålar. All eld har hon inom sig. Gröna eldvågor och blåaktiga, gula, röda och violetta gå fram och tillbaka i evig oro inne i det brinnande ögat.

Aldrig glömmer jag den natt, då hon steg ned mot Lofotens orimliga och otroliga fjäll och tog dess stoltaste stenjätte Vågekallen i sitt sköte, så att han genomglödgades och försvann i minuter - för att skymta fram ett ögonblick inne i solen - för att åter slukas af elden och brinna. Skyar lågo omkring, genomglödgades som trådar i en glödlampa, gingo därifrån i varma färger och döko in i den gulröda etern i allt kallare färg, ju längre de kommo från det brinnande äfventyret.

Annorlunda var Vågekallen under påsklördagsstormen i Lofotfiskets sista tid. Nära oss, där vi seglade på hafvet, reste den sig hotande med stormskyar omkring. Ovädret rasade omkring honom och kastade sig ned på Västfjorden, som den dagen tog många fiskarelif. Och Västfjorden, som nu ligger blickstilla och blank - jag har sett den, då tusenden af fiskarebåtar kämpat på den, med ref satta, medan öskaret varit i gång och oljekläderna isnat.

Vi gå nu mot mörkrets tid. Det är förbi med midnattssolen till nästa år - på dessa trakter. Ännu ses den en god tid från Nordkap, ett stycke in i Augusti.

Om några månader är här ett middagsmörkrets land.

Ned med dem som tala om krig!

Ned med dem, som tala om krig mellan Sverige och Norge!

Må tungan låda vid deras gom. Må man se till att skoningslöst tillämpa lagen på dem - då lag finnes!

Så hjärtligt jag detta år önskat att någon med kraftig pänna velat hem till Sverige ideligen skrifva varma och försonande ord om våra bröder i Norge - det käcka präktiga folket!

Att någon, som kunnat se ifrån den gyttjepöl, där den politiserande fänaden trampat sig fast, velat med hög röst predika öfver gränsen att folket vill ha fred, att folket ingalunda vill strida om ting, som på tillmötesgåendets vägar kunna afgöras, utan att det ena lider något till sin självständighet och det andra till sin hegemonis tvifvelaktiga ära.

Någon gång har jag väntat, att det här skolat väcka en förfärlig skämtare med ett förfärligt vapen, en pänna doppad i gift och saft att därmed sticka hål på, peta sönder, plocka i småbitar de väderhanar, som talat stora ord och bakefter skramlat med sablarne. Han skulle ha följts af folkens bifall, då han för det här lifvet gjort dem till föremål för ett evinnerligt hån och grin.

Ja våra politiserande dårar ha gjort oss mycket ondt.

Res hvart du resa vill i detta landet, och jag är säker på att du skall få höra upprepas Åkerhjelms bekanta dumhet "tala svenska med norrmännen". Det svenska krigshotets pappa är hjärtligen hatad och beledd i detta land - och kan man undra på det? Du kan möjligen resa ifrån dina bekymmer, din nervosité och dina kreditorer, men om du reser i Norge rastlöst genom natt och dag, skall du aldrig lyckas resa ifrån hr Åkerhjelm! Jag lämnade honom i september vid Namsenälfs källor i högfjällen i en nybyggarestuga, där han serverades varm tillsammans med bättre mat - gula myrbär och röd öring - men han mötte mig i Vefsendalen, han steg ombord i Mosjöen och var i matsalen hos oss till Sannesjöen, pinade mig en half natt inne i Ravern - för att dyka upp i Bodö - för att spöka i Lofotens rorbodar - för att vändas och vridas på i Tromsö - för att snos och skärskådas i Hammerfest - för att under en solnatt hundrade gånger spottas mig i ansiktet af en rödhårig uppkomling i det yttersta Finmarken, ett stycke bakom Nordkap.

Jag kan på samtalet ackurat räkna ut den sekund, jag har att gapa för att få Åkerhjelm i halsen och för tiotusende gången svälja honom ned - i min egenskap af svensk. Men jag smälter honom icke. Jag skall aldrig lyckas smälta hr Åkerhjelm.

Här ler man godt åt en krigsminister, som tar sin friherrinna med sig och tackar Gud för ett ökadt krigskreditiv.

Stackars Gud! säger man. Vet han, på hvilken sida han skall stå? I Sverige får han äran vara storsvensk. I Norge - har ni sett den här poesin?

Hurra för det rene flag,
det tegn paa himlens sag!

Nu fara onda andar i många af dem, som skrifva om unionsfrågorna - såsom de under den bibliska tiden foro in i andra svinahjordar. Ja, svinen i judalandet kunde man slagta ned och slå petroleum på.

Men . . . .

Från ett bekant, lärdt håll, ha under årens lopp utgått försök till historia, som skolat visa Sverges rätt att betrakta Norge som inkorporerad provins, om det funnit så för godt. Från andra håll ha gjorts uppmaningar till krig.

En riksdagsman har kallat Kielertraktaten en norsk lögn. Och så vidare.

Tror ni, att norrmännen känt broderkärleken ökas af slikt, eller tror någon att alla dessa funderingar i tal och skrift gjort någon nytta - - låtit saken avancera i det förnuftiga?

Hur är det i Sverge?

Har Björnsons politiska värksamhet - eller Ullmans - eller Lövlands - eller Arne Garborgs gjort Sverges norskvänlighet större? Jag tänker, att ni ännu minnas Alexander Kiellands ord om Tordenskiöld och hans "lystige latter". Och - är det icke ljufligt att läsa den målsträfvande och svenskhatande skalden Per Sivles dumma värs, som detta år ideligen spottat på Sverge!

Så kommer en stor hop tidningar i bägge landen. Ha de troget gifvit sina läsare till lifs dessa enskildas brottsliga ord och skrifverier - eller ha de det icke?

Ha de svenska förtegat en norsk mans dåraktiga tal eller ha de norska förtegat en svensks? Nej. Allt, som kunnat såra folket, har fått trycksvärtans ödesdigra lif. Men det goda, rättvisa, sansade, som sagts, - det har sällan kommit fram; det har icke hjälpts på väg, det har icke upprepats på torgen, det har icke bitit sig fast, det frågar ingen efter.

Stortingsmän och riksdagsmän ha vetat, att de icke talat för lykta dörrar, men att deras ord skolat nå fram till rikenas alla bygder.

Tidningsmännen ha vetat, att hvarje ondt ord, som de återgifvit eller själfva hittat på, varit en ond sådd till onda skördar.

Och likväl ha de förra förälskat sig i sitt stora mod att tala ur skägget eller lige fra leveren och bara gifvit hals - och de senare ha sutit på sina stolar och skrifvit med sina pännor och låtit de stora orden och det feta fläsket gå ut i världen och göra det ondt var.

* * *

Ni vill veta, hurudan stämningen mot Sverge är, här i Nordlanden.

Om man tänker på att äfven hit nått allt, som kunnat hetsa och skapa hat, att äfven här finnas missionärer för splitets lära - får man vara glad öfver, att den är så genomgående svenskvänlig som den är!

Nordlanden äro öfvervägande vänstersinnade landsändar, men ha icke på många år varit så politiskt intresserade som nu. Här har under de senaste åren agiterats mycket - självfve Sivert Nielsen har arbetat sig hes och svettig mången gång - och att vänstern är talrikare, får man icke undra på. Den har lockat med norsk utrikesminister, norska konsuler och allmän rösträtt. Jag tänker, att Åkerhjelm på sin tid också hjälpte till med att i en hast framställa en hop vänsterfolk.

Nu är det så, att de, som arbeta för något nytt, alltid gå fram med större våldsamhet än de, som hålla tillbaka. De bullra mer, ty det ligger så nära till hands att göra det, då de ha viktiga ting att trumfa in i det tröga folket. Därför skall man också af anförarne för det nya få höra en mängd starka och väckande ord, som icke varit så illa menade som de höras, ty det starka och väckande har ofta i hastigheten blifvit det utmanande och skärande - därför att eftertanken råkat komma fem minuter efter tågets afgång.

Man må alltså se till rättvisan i den sak, som förfäktas, och icke fästa sig vid de yra och sårande orden. Här i staden finnes en jurist, som håller på att arbeta sig upp till en politisk person. Han hatar icke Sverge som man skulle tro af hans ord - ty det händer ingen enda gång, att vi mötas utan att han mobiliserar norska krigsmakten emot mig och de andra svenskarne. Han anordnar guerillakrig emot mig och dräper mig med ett Krag-Jörgensen-gevär från ett bakhåll. Han sänder Ryssland emot mig, och jag kan ingenting annat göra än lida nederlag. Han förgiftar det vatten, som jag skall dricka och den mat som jag köper af honom. Han står på stranden och grinar godt, då jag kommer gående med en pansarbåt och söker farleden i en fjord.

Och då kriget är slut, och jag skall pacificera honom (om jag har vunnit), så säger han, att han skall lönmörda mig, hvarhälst jag går i hans land.

Han har i det stora hela rätt, men hvarför skall han mobilisera, och hvarför vill han förgifta mig och lönmörda

mig - och slätt icke låta sig pacificeras?

En rektor vid ett allmänt lärovärk i Nordland redigerar också en vänstertidning. Det kan ju hända, att han vill sitt land allt väl i världen, men han bär sig illa åt emot just detsamma landet, därför att han tar munnen full - och låter hjärnan stå för tom. Han gaf tidigt i vinter plats i sin tidning för det där (Harvigs?) telegrammet, att kungen skulle ge stortinget val mellan total underkastelse eller krig med Sverge - fastän han säkerligen insåg och visste, att telegrammet icke var värdt sitt porto en gång. Han lyckades få en del prenumeranter rasande på Sverge och uppmuntrade dem bakpå med en ledare, som slutade: "få vi krig med Sverge reda vi oss nog".

Han förde den 17 maj ett oförsonligt krig mot de svenska färgerna - ett krig, däri han hade en del af sina skolgossar emot sig. Seger och lagrar vann han icke, men han lyckades att reta folk.

Slika personer - slika stridslystna människor - slika krigförande män: ned med dem, antingen de äro svenskar eller norrmän!

Det egäntliga folket här vill icke höra talas om ett krig med Sverge. De förstå att - om det också icke skall föra till seger för Sverge - det i alla fall skall ödelägga deras land, deras näringar och deras lycka för många år.

Huru många ha icke sagt mig: "hällre än ett krig - skall Sverge få sköta om både konsuler och utrikesminister och litet till. Det skall aldrig göra oss så stor skada som ett krig."

Och de tro icke på möjligheten af krig.

I det nordliga Norge finnas många svenskar, och en ström af svenska arbetare går ständigt fram och tillbaka genom landsändan. De äro icke sin mors bästa barn. Sulitjelma stora kopparverk är deras hufvudstad.

Huru många gånger under arbetarnes resor fram och åter har det icke händt, att Bodö på en gång fått besök af stora hopar af dem. Då är det icke fred i staden. Jag skall icke fästa mig vid de kära landsmännens skrän och skrik, svordomar och okvädingsord - bara tala om, att de äro farliga, om man icke går ur vägen för dem. Sitt hufvudkvarter i staden ha de hos en illa beryktad kvinna, och hon är svenska.

Begås en våldsamhet här i trakten, är det icke sällsynt att vederbörande är svensk.

En och annan fockas naturligtvis, men det är nästan rörande att se, huru fördragsamma norrmännen äro emot

dem. Låt det ske, att en landsända i Sverge blir föremål för invasion af norskt slödder (och inga hyggliga norrmän) år efter år. Låt det ske, att de flesta fyllhundar och svärjande individer på gatorna äro norrmän och att en och annan af de få bildade, inflyttade norrmännen äro svärjande, drickande, nattsjungande gentlemän - och säg mig sedan, att denna svenska landsända godt kan fördraga norrmän!

Men detta göra de här med svenskarne, trots allt. Hvad bevisar det?

Det hände sig i mars under Lofotfisket, att i fiskeværet Stamsund lönnkrögeriet gick öfver alla gränser för det fördragliga. Fiskarena samlade sig (de voro tusental) och stormade några af de värsta hålorna, slogo sönder bränvinsflaskorna och tömde faten. De nödgades själfva taga saken om händer för att få nattro i det stora fiskeværet. Fiskepolisen gjorde icke sin plikt.

Härunder hände sig att en af lönnkrögarne, som var svensk, sköt flere skott in i folkmassan och sårade en del. Han blef icke lynchad, icke ens genombultad - och nu är han frikänd af en norsk jury. Detta fastän han icke försvarade sitt lif mot fiskarena, som förut hade varnat honom som de andra och nu endast ville befria sig från hans handtering.

Jag kom till Stamsund några dagar efter detta. Det var landligge den dagen, och mycket folk var i rörelse. Jag talade svenska öfverallt, men ingen enda sade mig ett ondt ord - ändock jag var midt ibland de minst hyfsade af landsändans befolkning.

* * *

Den, som lefvat sig in i det svenska folkets lif och sett, huru alla krafter måste spännas för lifvets uppehälle - den, som lefvat sig in i norskt folks lif och sett och något deltagit i dess - särskildt nordpå - lifsfarliga gärning på hafvet - han har svårt att tänka sig, att någon kan ha hjärta att reta upp dem mot hvarandra till blodsutgjutelse och våldsdåd. De ha, hvar på sin kant, så tillräckligt af detta lifvets vedermödor; de följas under sitt lif af ett tungt arbetets ok utan återvändo; hvem vågar taga ansvaret på sig att ha spridt elände i tiotusenden af deras hem?

Hvad heter den, som efter slutadt broderkrig vågar stiga fram och säga: "Jag var en af dem, som dref saken därhän. Jag tar på mitt samvete, att ett tusen hus ryka, att socknar ligga för fäfot och ödeshemman ligga tätt. Jag ser horder af tiggande människor stryka omkring; jag har ingenting att ge dem att äta - men jag tar ansvaret på mig. Jag är skulden till, att så många jordstycken blifvit kyrkogårdar och att så många ungdomar linka omkring på träben. De som skratta i vansinne, då de borde gråta om de hade förståndet i behåll, få skylla på mig. För min skull var det, som under kriget nödropen stego som en tjock sky mot himlen, och som de sårade lågo där och förbannade, till dess de blefvo svarta i halsen."

Vågar någon komma fram med slikt och tillägga: min politiska chimäre var värd så mycket.

De här orden höras litet storslagna och skrifna som i ett gå-bara-på. Men i händelse af ett krig: skall det lyckas alla dårarne och förbrytarne att så gömma sig bakom hvarann, att ingen syns, som dessa ord passa in på?

Norge är ett förrådt land och man har velat förråda Sverge.

Man har velat ödelägga Norges unga frihet och förstöra Sverges historia.

Man har vågat tala om krig.

Ned med dem!

Gud skydde gamla Sverge! Gud bevare det vackra Norge!

Bodö 29 juni 1895.

"Lefve gamla Sverge!"

Om du icke är längre utomlands än i Norge, där flere ting än tändstickor och Eskilstunaknifvar (från Tyskland) dagligen påminna om fosterlandet, skall alltid ett oväntadt rop - lefve gamla Sverge! - låta varma vågor gå fram öfver din själ.

En majnatt i fjor hörde jag det i Hammerfest och blef hjärtligen stolt öfver den svenske landstrykare, som kom med det. Dess värre tappade jag bort honom i folkhopen och fick icke skaka hand med honom.

Jag kom från klubben, där den lilla stadens manliga grädda hade gjort mina timmar angenäma, och skulle nu ha en flottman att sätta mig ombord på det fartyg, som om ett par dagar skulle föra mig förbi Nordkap - kanske, om det ville sig väl, den natt då midnattssolen för första gången på vårsidan skulle stå med sin öfre rand öfver hafsytan. I stort följe hade vi seglat från Lofoten på knappa två dagar. Hela följet låg i Hammerfests hamn jakter, jäkter, galeaser, femböringar och allt slags, som flyter på norskt farvatten - och alla skulle de till olika fiskeplatser i Finnmarken.

I den stilla nattens timma gick folk omkring på gatorna och väntade hamburgerångaren. Fiskare stöflade tungt. Grå fiskarelappar tassade omkring med veka knän. En och annan ryss syntes.

I Hammerfest har ingen ro att sofva en vacker majnatt - ändock där knapt gräs grönskar, intet löf spirar och ingen fågel sjunger i stenöknen.

Nu steg plötsligen ett härskri upp i nya staden. En bred våg af obegripliga okvädingsord forsade fram öfver hus och gator. Alla fötter fingo lif. En del ungdom sprang. Vi gamla gingo bara fortare för att se - mordet som begicks, trodde jag.

Ju närmare vi kommo, desto intensivare skreks det. Någon skrattade i ilska. En basröst grät högt. Jag har aldrig hört så lidelsefulla röster här nordpå, där folk i säflighet sjunger sitt tal. De kokade och sjödo i brinnande hett raseri utan styrsel och sans.

På en brygga mellan två stora magasin, som badade sina många fötter i sjön, hade folket slagit en ring om fyra massiva figurer, som okvädade hvarandra på ett språk, som få förstodo, men som alla sade vara kvänska.

En stor kvän med tjurnacke och svarta släggor till händer var den förorättade. De tre andra höllo tillsammans och skreko massor af ord i munnen på hvarann. Han med tjurnacken dansade i raseri omkring dem under en ström af skrik och gråt. Han hoppade jämfota och slog sina handsläggor tillsammans så att det small, och innan man visste ordet utaf, hade han kastat benen i vädret, slagit fötterna tillsammans och var på benen igen. Han kretsade rundt de tre, krafsade i den närmaste och ville ta honom, men de ryckte hvarann sorgfälligt ur den stores klor.

Här är icke knifven långt borta, tänkte jag. Ty lika väl som vi svenskar ha det ordet om oss i Norge, att vi gärna bruka knif - lika visst äro vi svenskar af samma åsigt om finnarna. Och kväner äro icke annat än sedan långa tider tillbaka i Norge invandrade finnar, naturaliserade, men icke sammansmälta med norrmännen. De äro ännu finnar till kropp och språk, hett humör och seg uthållighet.

Det var ett par män med ett slags ovanliga mössor, som försökte få dem stillsamma, men kvänerna togo för hotande miner för dessa Hammerfests poliskonstaplar. De fortsatte med sina indiantjut och sina bocksprång. Folket ledsnade till slut, då det icke blef annat än skrik, gråt och vigheter. En del föreslog, att man skulle drifva dem i sjön, en annan att man skulle "jule dem op". Och allt trängre blef det stora rummet mellan magasinen. Alla ville se så mycket som möjligt. Icke att undra på, - ty om jag skall vara uppriktig - bli af vanliga slagsmål dessvärre mindre än orden lofva, och man går ifrån dem besviken.

Huru det bar sig, troppade kvänerna nedför den breda trappan och klefvo under skrik öfver den mängd båtar, som bildade en brygga till deras femböring. Sist klef den gråtande basrösten, han med släggorna och den stora

byxbaken.

På en jolle nära trappan stannade han och vände sig emot folkhopen. Han ropade någonting på sitt vokalrika språk, fick fatt på jollens åra och slog den med ett väldigt slag i bitar.

Ögonblickligen skilde sig en jättelik norrman från hopen och tog trappan i ett par väldiga steg. Det var hans jolle och hans åra. Jag var just färdig att gå därifrån, missnöjd med kvänernas stridssätt. Nu begynte det att bli intressant. Trots en månad bland massan fiskare i Lofoten, hade jag aldrig sett de väldiga norska fiskarena slåss. Det här var midt i krigsryktenas tid. Det skulle bli intressant att se. Här var en kraftig representant för hvardera af de hårdföra folkslagen, kväner och norrmän.

"Betal aaren!" skrek norrmannen. Han satte en stadig näfve under kvänens näsa.

Den andre vände sig och tjöt. Han satte en af sina mörka släggor emot norrmannens. Hans kamrater vände om från sin båt. Folket trängde sig ned på trappan. Det blef det allra lifligaste spektakel. Ur hvarenda båt kröpo fiskare upp i smutshvita kalsonger och skjortor; alla med röd topplufva. Det myllrade af nattklädda människor i mastskogen.

"Du maa betale - fan snuse mig!"

På kvänens åtbörder kunde jag förstå, att han lofvade att göra norrmannen till krympling på två röda minuter.

En och annan föreslog, att man gemensamt skulle löpa till storms mot kvänerna, som envist höllo de närmaste båtarne besatta. Men de, som gingo först, lupo till storms några få steg och sågo efter flere. Och så blef det ingenting.

Den store norrmannen, som såg sig allena, sänkte tonen och blef beskedlig. Nu underhandlade han lågmält, medan den andre ref upp himmel och jord och svängde näfven. Man förstod snart, att det icke skulle bli någon öfverenskommelse.

Jollar äro, som man vet, korta skålformiga båtar, bäriga men ranka. Den, som kvänen regerade i, vaggade duktigt.

Ett-tu-tre sågs en fot sträckas fram. Jollen fick en puff, och kvänen gick hufvudstupa i sjön. Det var ingen fara. Vattnet var kanske 4 fot djupt.

Spottande kom han upp i jollen. Foten sträckte sig blixtsnabbt fram igen. Kvänen gick ånyo till småflundrorna.

Han som ägde foten, sade både första och andra gången: "lefve gamla Sverige!"

Man kunde se, huru kvänen arbetade i det grunda och icke så rena vattnet för att komma på rätt köl. Jag var skälfvande rädd för att han, som talat svenska - en bred, långryggad och kortbent man - skulle få hvad han behöfde, då kvänen nu gjorde en stor ansats under härskri och spottande. Men förr än jag hunnit ögna det, hörde jag en klask, och där låg kvänen igen. Samma historia om igen några gånger. För hvarje smäll lät det i vanlig samtalston: "lefve gamla Sverige - nu skall du lära dig veta hut!"

Nu stod också folket så skockande tätt, att kvänerna icke vågade rycka fram. De vände litet tvekande och sakta till sin femböring - basrösten sist och saktast. Men åran blef nog icke betalad.

Bragden var icke stor som bragd betraktad, handlingen icke så vacker som handling betraktad och risken icke så stor som risk betraktad. Men denna oförfärade landstrykare värmde hjärtat, då han slog i rättan tid, stillsamt och beskedligt och med gamla Sverges namn på sin tunga.

På alla båtar gick ett surrande sorl af fiskare i kalsonger och topplufva: - - "Ss-a dok at han var svenske. Nei, naa mein eg - - !"

ETT SVENSKT SKALDEÖDE.

Det var en afton på vårvintern, då jag satt samman med ett par af mina litterära vänner, och samtalet råkade falla på den geniale unge målaren Sager-Nelson, hvilken då nyligen aflidit. Nu är det med den svenska konsten och litteraturen alldeles som med vildmarkens människor. Bland dem händer så mycket, som intet öga ser och intet öra hör och i ingen människas hjärta skrifvet är. Där formas stora människoöden, där stiga de vildaste drömmar mot himmelen, där dö dessa stora drömmare, innan de hunnit gifva sina tankar blifvande lif. Det är ofta en slump, om ett förstående öga, när det länge sedan blifvit för sent, upptäcker hvad ett sådant människoöde *varit* och söker återställa bilden af en sådan diktare eller konstnär för den stora mängden af hans landsmän, hvilka med undran skola lyssna till sagan — och fortfara att stå likgiltiga inför hvarje nytt sådant människoöde, som inför deras ögon utspelar sin traditionela tragik.

Om detta och mycket annat därmed sammanhängande talade vi denna afton, och från Sager-Nelson kom samtalet att springa öfver till den unge diktare, hvilkens namn ännu är obekant för alla andra än för dem, hvilka hörde till hans personliga bekanta, och de få, hvilka i tidskrifter och kalendrar med förkärlek dröja vid den förhoppning, som ligger i en gryende, okänd talang. Vi kommo nämligen att tala om *Pelle Molin,* om hans märkliga och egenartade begåfning. Den ene berättade om sitt intryck af den starka originalitet, hvilken väller fram i noveller sådana som “Historien om Gunnel“ eller “En ringdans medan mor väntar“. En annan hade att förtälja drag och sägner ur ett lif, som bär prägeln af sagans äfventyrslust och sagoprinsens kamp med trollen om prinsessan och riket.

Att vi så direkt kunde komma öfver från Sager-Nelson, som då redan var död, till Pelle Molin, som vi trodde oss veta vara vid god hälsa uppe i Nordland, har sedermera gjort ett besynnerligt, nära nog vidskepligt intryck på mig. Ty det förgick endast en dag mellan detta samtal och den aprilmorgon, då jag läste, att Pelle Molin hastigt aflidit i Bodö, långt borta från familj och hemmavarande vänner, endast 32 år gammal.

Sedan denna dag har denne mans öde på ett egendomligt sätt fortsatt, jag kan nästan säga att förfölja mig. Jag kände honom endast genom de ytterst få litterära alster, som funnit väg till några af de organ, hvilka allmänt läsas inom våra litterära kretsar. Men hur ringa detta än var till kvantiteten, bars detdock af så stor intensitet, präglades af något i den grad egenartadt, personligt och storslaget, att det syntes mig mera värdt än mängden af de böcker, som finna en lätt väg till bokhandlarens disk och i tusental spridas bland den läsande allmänheten. Dessa få skisser — jag kände knappast flere än tre — visade på sina få sidor bilden af en författare tydligare än många romaner på hundratals pagina. Här var ett svenskt lynne af det sällsynta slag, som återspeglade den norrländska naturens hela vildhet och på samma gång hade något af midnattssolens trolska och svärmiska poesi. Ju längre jag läste i dessa skisser, desto tydligare stod det för mig, att denne okände skald i nordlandet var en boren furste i diktens värld, och fragmenten af hans författarskap syntes mig visa hän på obrukade rikedomar, sådana som endast de födda söndagsbarnen med obekymrad hand kunna förslösa eller låta ligga.

Så kom det sig att jag började spana efter vänner till den döde och försöka skaffa mig något af hans litterära kvarlåtenskap. Det sista har för kort tid sedan lyckats mig och den ringa kvarlåtenskapen rymmer åtminstone ett verkligt mästerstycke, nämligen berättelsen “Kärnfolk“, som spelar i Ångermanälfvens ådal. I närvarande stund vill jag emellertid inskränka mig till de drag af Molins författarlynne, som återfinnas i hans förut kända skisser. Genom vänner till honom har det nämligen lyckats mig att få taga del af hans bref, hvaraf stora samlingar kommit i mina händer. Af dessa hans vänner har jag också fått berättelser om hans lefnadsöden och hans person.Det är ur hvad jag sålunda funnit som jag sökt sammanfoga bilden af en af de egendomligaste människor och skaldenaturer, hvilka diktat på svenskt språk. Jag rår ej för, att mitt försök i någon mån kan liknas vid företaget att måla porträtt efter hörsägner och fotografi. Jag vet också, att jag på sin höjd kan uppnå en viss sanningstrohet, men icke glansen af denna personlighet, hvilkens på en gång skarpa och vemodiga ögon blicka fram under lappmössan, som fulländar hans egendomliga kostym.

*

Hvad man först af allt måste komma ihåg, när man söker göra sig en föreställning om Pelle Molin, är, att han på intet sätt erinrar om den typ, hvilken vi pläga sätta i samband med begreppet författare. Någon har sagt om diktaren, att han är i grund och botten ingenting annat än en vanlig människa, hvilken tänker med sin fantasi. Om Pelle Molin skulle man kunna säga, att han själf personligen lefde den dikt, som han drömde om att tolka i ord, och man skulle därigenom ändå endast helt svagt hafva antydt kraften och fulltonigheten hos denne diktarnatur, där alla mänskliga lidelser lågo obrutna sida vid sida med poetens finaste och mest sammansatta förnimmelser. Ingenting är nämligen så tydligt hos denne diktens vagabondnatur, som att han omsatte i lefvande äfventyr massan af det jäsningsstoff, som hos kammarpoeter förvandlas till dikter. Han var en fjällman till hela sitt valsen, och han kände i hela sitt lif lockelsen afden trolldom, med hvilken vildmarken fängslar de stora skaldenaturer, hvilka födts i fjällen och för hvilka det är lika omöjligt att finna sig till rätta i civilisationens förhållanden, som det är omöjligt för lommen att trifvas i en zoologisk trädgårds konstgjorda insjöar. Den skriker efter fjällen, när det ligger storm i luften, och rusar fram utåt vattenytan i stum förtviflan att den skall vara för kort för att lämna dess tunga vingar plats att lyfta sig till flykt.

Pelle Molin var född i en afsides trakt af Ångermanland. Hans fader var bonde, och han trodde själf, att modern hade zigenarblod i sina ådror. Det är som klingade en ton af hans hela lif ur detta enkla faktum, och han har själf berättat om det folk, hvaraf han är kommen, så som ingen annan kan göra det, i den underbara “Historien om Gunnel“.

“Märkligt folk hela högen, ska' ni tro. Det diktades mycket i denna afsides fjälldal, och där lefde folket två lif. Det ena gick med dem i dagligdags stök hemma vid de grå husen. Det andra följde dem i skogen, bodde med dem

på sätervallen, var samman med dem i de små vattendragen och skvaltkvarnen, tumlade på hästtomman, lät dem gå vilse af trolleri på en myr, hojade till dem från gran och fur, bärg och lid . . . Det lifvet gick aldrig öfver Lappmyrhöjden, utan att känna en underlig händelse vara i faggorna och trampade aldrig en fäbodvall i kvällningen, utan att se efter viterhundarne, som skälla två gläfs i taget — eller rysa till de hemlighetsfullas barn, som gråta under störesgolfvet. Slikt satte ibland sådan fart i de drygaste bondgubbar, att näfverskorna piskade deras

okammade nackmanar — efter stigen — framåt liden — utför byvägen — hem till stugan — — — — —

Folket därhemma — det var kåda, linnea och nattvaka.

Jag ser så tydligt min fjällby — grå hus i klunga för att icke vara så bittert allena, då vintern står mörk öfver landet. Deras glimmande fönstergluggar kan man gärna taga för ögonen af en hop vargar. Men under sommarnattens ljus ligga de som en flock getter och vänta på solen . . .“

Jag vill nu icke uppehålla mig vid, huru rent af ypperligt detta är skrifvet. Men klingar det icke genom dessa rader som grundtonen af de melodier, hvilka fylla en hel barndom och ungdom, och som följa genom lifvet, lockande och dragande tillbaka till de trakter, där sådana melodier en gång kommit till? Det är forsens, skogens och den tysta ödemarkens klang i dessa ord, hvilka bildats af minnena från allt det, som satt sig fast i det unga sinnet, fyllt det med lifvets blandning af rädsla och jubel och dragit honom öfver på den sida, där man endast lefver *det ena* af de två lif, som Molin sett och känner hos skogsbon och hos sig själf.

Det var naturligt, att han icke valde det lif, hvilket låg uti att “gå i dagligdags stök hemma vid de grå husen“. Han ville bort för att få tolka det lif, som inom honom lekte och flammade i samband med den stora sagovärld, hvilken han bättre än någon kände igen, när den en vinterkväll vid den sprakande härden glödde upp i hvardagströtta ögon. Han ville bort för att blifva artist, och han kom till Stockholmoch fick sin plats bland eleverna i Fria konsternas akademi.

Jag har svårt att tänka mig en mera komisk kontrast än Pelle Molin i denna omgifning. Hvem kan tänka sig, att en natur, sådan jag ofvan sökt antyda den, skulle kunna slå rot och växa sig stark i Stockholm? Allt hvad som kallas smidighet, förmåga af anpassning efter yttre förhållanden, lätthet att lämpa sig efter andra, saknade denne man. Det var honom lika omöjligt att foga sig, som han öfverhufvud var ur stånd att gå andra vägar än dem, dit hans egen natur förde honom. Han var oppositionel, men icke som man är oppositionel af princip och för att genomföra en ny åskådning i konst eller politik. Därtill var Molin alldeles för litet metodisk, och detta var just ett af grundelementen i hans natur. Han var oppositionel af instinkt. Han satte sig upp emot allt, hvilket låg i vägen för utvecklingen af hans egen människa, så som starka personligheter göra, hvilka kräfva växt för sig själfva lika våldsamt och obevekligt, som eken tränger de svagare plantorna undan. Om sådana människor säger man, att de “hafva lätt att stöta sig med folk“, och omgifhingen har understundom svårt att förstå dessa, som det synes, våldsamma och opåkallade skiftningar i ett lynne, hvilket af ingenting kan tillfredsställas.

Stockholms artistvärld har i vissa kretsar ett byråkratiskt drag, hvilket ej gärna kunde antagas stämma med ett lynne, sådant som det ofvan skildrade. Själfva hufvudstadslifvet, sådant det utvecklar sig i alla de stora centra, borde dessutom redan i sig själft pådenna friluftsnatur verka som ett tvång. Och som Molin icke var ett kraftigt träd, hvilket var bundet till platsen, utan en kraftig människa, hvilkens längtan att lefva sitt eget lif var en makt, så utbytte han helt lugnt en dag artistlifvet i Stockholm mot det lif, som lockade honom med hela kraften af barndomsminnen, hemlandstoner och sagomusik. Han återvände till Ångermanland, och då han brutit med sin familj, gjorde han ett försök att lifnära sig, så godt han kunde, genom att bo ensam på ett torp i bygden under åratal. Det sägs, att Molin då icke varit långt ifrån att gå under.

Att han vid denna tid och den, hvilken närmast föregick beslutet att lämna Stockholm, genomgått en stark inre kris, är tämligen säkert. I någon mån har kanske därtill bidragit den slitning mellan penna och pensel, som han ej kan ha alldeles undgått att känna. Det är egendomligt att veta, att Molin länge i första rummet betraktade sig själf som målare, då han utan tvifvel hann längre som berättare. Men hvad som egentligen gjorde, att Molin ändrade

vistelseort, det var att han *ville* tillbaka. Vid senare år hade han planer på att emigrera. Men jag vågar påstå, att han ej skulle stannat länge borta. Äfven om han i främmande land lyckats trygga sin existens och haft, hvad han hela sitt lif så bittert saknade: godt om pengar, han skulle hafva vändt tillbaka till äfventyrslandet, som för honom låg i norr. Han skulle hafva längtat till skidfärderna och snön, forsarne och de ljusa, långa nätterna, då sommaren kom som genom ett trollslag. Han skulle hafva vändt åter, som man berättar attlapphunden vänder hem igen från sydligare trakter, letande sig fram på obanade vägar, till dess han finner den låga trappan till det gråa huset, där han slitit ondt, tjutit om nätterna och svultit, men där han hörde kända röster och visste sig hemma. Hade han ej *kunnat* vända hem, skulle han hafva förtvinat af brist på hemkänsla, liksom renarne på Skansen, hvilka förtviflade gnida sina kroppar mot de af solen upphettade stenarne af längtan efter fjällens snö.

Pelle Molin kom emellertid hem och han fick tid på sig att känna hela motsatsen mellan den längtan, som en gång drog honom ut, och den hvilken så snart förde honom tillbaka. I hans bref är det som om zigenarlynnet kämpade med bondlynnet en hård kamp, och under denna tid förefaller det, som om det senare behållit segern. Envist och trögt höll det honom kvar på samma plats — Näsåker i södra Ångermanland ej långt från hans eget hem — och fruktan att rent af gå under af armod synes hafva bundit honom vid jorden.

Då kom en man vandrande, hvilken hade något af samma blod i sina ådror som Molin själf. Det var en ung medicine kandidat, hvilken för sitt nöjes skull vandrade genom Norrland. Han kom en dag in i huset, där Molin bodde, och de båda männen möttes på trappan. Molin hade emellertid i denna undangömda trakt af världen lika litet som annorstädes lefvat i fred med sin omgifhing. Han fick människor antingen till fiender eller till beundrare. Bland annat, som han företog sig, var äfven att i sin hembygd under dessa år en gång uppträda som ett slagssjälfgjord advokat. Han ådagalade därvid ett slags hänsynslöshet, som i allmänhet utmärkte honom — och han afslutade aldrig denna process. Detta hade samma effekt som hela hans personliga uppträdande i allmänhet. Det skaffade honom både vänner och fiender, och det var ingen ovanlighet, att fienderna gingo till handgripligheter. Visserligen hörde Molin till dem, som kunde försvara sig, och som också gjorde det efter noter. Men han måste alltid vara på sin vakt, och när han fick syn på den omtalade resande medicinaren, som, medtagen efter en lång fotvandring och allt annat än herremannamässig i sitt yttre, trädde emot honom på trappan, så gick Molin honom därför hotfullt in på lifvet och frågade hvad han önskade i en ton, hvilken tydligt angaf, att han var beredd på det värsta. Det lär ha fattats föga, att de båda herrarne vid detta sitt första möte kommit i handgemäng. Men när bekantskapen slutligen var gjord, och den misstro, hvilken Molin öfverhufvud hyste mot alla människor, till sist var öfvervunnen, så blefvo de vänner för lifvet — eller för den korta tid, som den unge författaren då ännu hade kvar att lefva.

Det var emellertid denne man, hvilken ödet synes hafva sändt i Molins väg just i det rätta ögonblicket, då han behöfde en medmänniska att trygga sig till. Den unge medicinaren ryckte honom nämligen loss från enstöringslifvet, helt enkelt genom att taga honom med sig på vandring, och hur Molin kände denna förändring i sin tillvaro berättar han på sitt eget energiska sätt i ett af de mest intressanta bref jag funnit i hans efterlämnade papper.

Han ger i detta bref utkastet till en novell, hvilken, så vidt jag känner, aldrig blef fullbordad. Den handlar om en ung man, hvilken genomgått ett par klasser på gymnasium, sedan “kommit in på funderingar och fått leda vid civilisationen“. Denne man gaf sig till fjälls och försvann för en räcka år.

Hans anhöriga, om han hade några, visste ingenting om honom. Så en 8—10 år därefter får man ofta i Ådalssocknarna se en ung man komma dragande på en kälke i sällskap med en afskyvärd lappkäring. Han kallades för lapp-Svedberg. Det sades att han var gift med henne, och som alla lappar utan renar lefde de af tiggeri. Det var käringen som tiggde. Mannen följde henne tyst, sluten och besynnerlig. Folket begrep snart, att icke allt var, som det skulle, och man antog därför, att han var en *städd:* d. v. s. en, som genom lapparnes hemliga konster blifvit bunden vid dem för hela sitt lif, utan hopp att undslippa, såvida ej kraftigare trolldom kom på tvären mot den förra.

Hvad han trodde själf därom, visste ingen. Fick han brännvin, söp han sig full och grät då ofta och jämrade sig.

Han var en vilsen människa, det sågs.

Denne underlige man, som var bunden af fjällfolks trolldom, som tog en ny lappkvinna, när den gamla dog, som kände sig hemma hos lapparne — därför att dem hörde han till — som finner en afkrok af världen med lax i älfven och skytte i skogen, som därigenom kommer i konflikt med samhället, ser sig själf och sitt eget lif under bilden af en spån, hvilken snurrar rundt i älfvens sughvirfvel, och som slutligen springer som en rädd usling i skogen, då han velattaga en annans lif af hämd för sitt eget — denne man ville Molin skildra. Och han hade rätt att tycka, att hans uppslag var ypperligt.

Han tillägger en parentes i det bref till den omtalade vännen, däri han skildrar dessa öden, som han en gång ville forma till dikt. Brefvet är dateradt den 29 augusti 1895, och han säger i denna parentes:

“Då du i fjor räddade mig i Näsåker, hade jag gått där i förtviflan i 4 år. Icke så att jag jämrade mig, men så att jag fått pröfva fattigdom så ohygglig, att du icke kan det tro. Jag lärde mig under dessa år att resignera, att fatta, att ungdomens och kraftens år gingo, och att jag aldrig skulle bli konstnär. Jag var ung, obunden, kunde ett och annat, och ändock satt jag där fast. Du minns, då vi gingo därifrån den 26 september i regnet, att jag åter och åter — i fattigmannens och den värnlöses ängslan för slantarne — talade om, att jag *måste* ha 50 kronor, då vi kommo till Trondhjem på återresan. Jag kunde icke tänka mig en omplantering. Du minns mitt obehagliga sysslande med, att det gick mycket pengar för oss. Hade du icke varit så förståndig och så öfver-seende och begripande, som du var, hade vi skilts i ovänskap, och jag hade genom nöd och elände åter kommit tillbaka till Näsåker för att fortsätta fångenskapen. Jag hade det bra med mat, då du fann mig — men det var som du vet, kreditmat.

Under dessa år gingo mina tankar besynnerligt. Jag längtade, men kände ingen kraft. Jag vet ju, att min bildning, jämförd med lapp-Svedbergs, är mycket fin och solid. Men då nu jag var sådan —“Och han tillägger: “nu skall du bättre förstå historien“. —

Hur djupt och bittert skall icke en människa hafva känt sig själf som en vingklippt fågel, för att de tankar, han vill forma till dikt, i den grad skola få ljudet af förtviflans kväfda ångestrop. Det är det förgångnas hela tyngd och elände, som ropar inom honom för att få luft, och han kläder icke sagan om sitt eget lifs största smärta i praktfull kostym eller glansen från den förgångna sagoperioden. Så osminkadt, hårdt och lefvande har han känt sitt eget öde hota ur djupet af sitt jag, att han ej finner någon bättre bild för detta öde än den fattige lapp-Svedberg, som föraktad och sjunken lefvat ett förverkligadt drömlif och nu dränker drömmarnas missräkning i brännvin. Så var han också fäst vid det land, där han var född, att han såg sitt eget öde i samband med hemlandets underliga, trollbundna barn.

Men han kom dock loss från trolldomen, och öfver fjällen tog han sig fram till mera bebodda trakter. Han drog till Norges nordligaste kust, där hafvet aldrig fryser till, och där midnattssolen månader om året lyser öfver fjällen. Sedan den unge läkaren återvändt till sina studier i hufvudstaden, lefde Molin i denna trakt hela den återstående delen af sitt lif. Med den lilla staden Bodö som hufvudsaklig vistelseort besökte han Nordkap och Nordkyn, Lofoten och Hammerfest, och från denna tid datera sig lifliga skildringar, hvilka han sände till Göteborgs Handelstidning, Jämtlandsposten, Göteborgs Aftonblad m. fl. Det ständiga behofvet af penningar hindrade honomemellertid från en mera samlad författarverksamhet, och det är ytterst rörande att läsa i hans bref, hvilken kamp han stred för att icke andligen duka under. Ingenting kan vara mera karaktäristiskt för ett svenskt författareöde än denna dubbla kamp, där det så att säga gäller att på en gång rädda så väl själen som kroppen — och där man vanligen ej lyckas med mera än att förstöra endera. Ty det är att märka, att de sträfvanden, hvilka gå ut på att lifnärakroppen, d. v. s. tjäna pengar, de skada själen eller m. a. o. ödelägga författarskapet. Och de sträfvanden, hvilka å andra sidan gå ut på att hålla författarskapet uppe, måste alltid utföras på bekostnad af det materiela. Hela vår litteraturhistoria är en historia om denna omöjliga kamp, och aldrig har jag sett den framträda under mera bisarra och förtviflade former, än i hvad som rörde denne glömde äfventyrarenatur, hvilkens lif var lika fullt och helt, som hans diktning blef fragmentarisk.

Nästan hälften af hans stora korrespondens är ett enda nödrop af brist på mynt. Fattigdomen hos hans få vänner,

bristen på fosterlandssinne hos mängden af dem, med hvilka han kom i beröring, och som ej ens kunde skaffa honom ett års lugn, var det som framkallade alla dessa svårigheter, af hvilka Molin i hela sitt lif hölls nere. Han klagade icke, men han var i en oupphörlig nervös verksamhet för att kunna skaffa sig mynt. Han gör långa uträkningar, hur mycket han skall kunna tjäna på det och på det. Han skrifver kolumner med siffror, som om dessa skulle kunna fylla hans tomma börs. Han berättar om lånpå 5 eller 10 kronor, hvilka fylla honom med oro, emedan han icke kan betala dem. Han har vilda planer, än på att emigrera, än på att skrifva om Lofoten till utlandet, än på att köpa en kutter och segla världen rundt, än på att fara till Spetsbergen och skildra det världshistoriska ögonblick, då det sista bandet skulle brista mellan Andrée och *terra firma.* Som hindret för allt detta stod öfverallt bristen på mynt och som målet begäret att ernå detta “Sesam öppna dig!“, hvilket i Molins situation var det samma som själfva lifvet.

Hur den mannen slitit ondt, och hur han kände sig till mods, har han bättre än någon målat i ett långt bref — nästan ett manuskript — där han skildrar, hur han hållit ut ensam i ett tält i 2 $^1/_2$ dygn under snöstorm på Sulitjelma.

Sulitjelmabolaget skulle nämligen anordna en expedition dit upp för kartläggning af glaciärerna, och Molin följde med för att måla. Medan han sitter ensam i tältet och väntar på bättre väder, skrifverhan, som följer:

“Min verksamhet skulle vara halfvägs upp på Stortoppen. H. skulle mäta glaciärdelen inom Sverige. (Nu stormar det, så jag tror, att tältet skall ryka i väg.) Han hade begränsad tid, och då han såg, att vädret blef allt värre, beslöt han att afstå. Men jag var envisare och tänkte: än komma gyllene dagar. Jag telefonerade till kontoret, tog hela stassen, tältet och all maten (beräknad för tio dar till 3 man) och allt brännvin förstås. H. resonerade icke. Bra pojk. Unnade mig brännvinet. Vi slogo till sist upp mitthem, drucko kaffe, och sá kom skilsmässans högtidliga ögonblick. Då fotograferade H. mig och karlarna, tältet och klöfjehästarne och foten af Kjeurajokke (toppen i moln såsom ock Stortoppen).

“Och så blef jag allena. Jag stökade litet med bädden — en viktig sak — och så såg jag på, hur tältet var förtöjdt. Men det gjorde jag dåligt och så dåligt att jag aldrig skall glömma den natt, som gått. — Fy fan! — Den var intressant, men ledsam i längden. Det blef en rykande storm med hällrägn, snöblandadt. Jag måste ut i kolsvarta mörkret och söka stora stenar att lägga på tältlinorna och nedikring. Men det gjorde liten mån. — Tältpinnarna voro så vårdslöst nedslagna och anbragta, att tältets duk icke var spänd. Så måste jag vaka och ligga vid den mest hotade punkten, där hvarje sekund vinden ville lyfta hela skräpet — och hålla fast så godt jag kunde. Tältduken var kall som is. Jag har i natt hållit den i nyporna, så att jag är öm i naglarne. Tordes icke lägga mig att sofva. Stod och låg så hela natten. Blef hungrig. Måste i hast på alla fyra söka mig några skorpor och något kallt. Lefde och uppehöll vakenhet och intresse genom att dricka hälften af en stor flaska whisky.

“Fram mot kl. 5 bedarrade vinden. Snön föll mera tjock och tung. Snart bågnade tältsidorna och styf-nade. Då somnade jag. Opp igen kl. 7. Jag frös ohyggligt. Snön hade lagt mest på, där jag hade hufvudgärden och så blef där dropp, så att jag frös om axlarne. —

“Här sitter jag nu och skrifver på mitt färgskrin.“

Brefvets fortsättning är daterad annorstädes den 4 september. Det börjar sålunda:

“Ja det gick icke i tältet där uppe vid isbræen. Stormen tilltog och varade. Jag var där $2^1/_2$ dygn — fick och kunde icke sofva. Höll nästan på att falla samman af trötthet och sömnlust. Så tyckte jag icke det var idé att vara där längre, ty snön låg så djup, att den steg mig till knäna, utom i lä, där snövallen stod till armarna. Kl. 4 om morgon satte jag mig i ordning till hemfärd. Packade ihop, så godt, jag kunde, och tog nästan Gud i hågen. Du skall tänka dig att gå ett par mil i ett oländigt fjäll och icke ha mer att rätta dig efter än *motvinden*, som här icke alltid går så rak. Jag kunde då jag startade kl. $^1/_2$ 7 på morgonen, icke se tio eller femton steg framför. Snön gjorde som alltid under dessa dagar — jagade fram i *horisontalplanet.*

“Jag tänkte att taga brännvin med mig för att värma upp mig på vägen, men återigen lät jag bli, då jag ju måste

tänka mig möjligheten att omkomma och icke ville att man skulle finna *en halftömd brännvinsflaska hos liket!*

“Efter en förhållandevis snabb marsch kom jag lyckligen till Furuland, där man just skulle utrusta en expedition för att söka upp mig och hjälpa mig. Hyggligt folk de här styrande i Sulitjelma!“ — — —

När man läser en sådan skildring, förstår man en god del af Molins karaktär. Hvem mer än han skulle fallit på den idén att låta lämna sig ensam i fjällen för att få måla, tänka och dikta i fred! Sådant var naturligt för honom, liksom för oss att stängaoss inne i ett arbetsrum. Men vi måste också komma ihåg, att Molin var en man, hvilken för sitt nöje dagligen under lång tid badade i motströmmen omedelbart ofvanför Nämforsen i Ångermanland, ensam besteg Sulitjelmas topp, åkte skidor som en lapp, lät sig glida utför bärgshällar nästan med fallhastighet och njöt af nöjen som att bland glaeiärerna hoppa öfver afgrunder på 1,000 fot.

Hur djupt han kände sitt eget lifs underliga enstöringsöde visar midt i den karga, torrt humoristiska skildringen en passus sådan som den om brännvinsflaskan och liket. Hela tiden fanns hos honom en underström af den känslan, att han var en paria, men en paria, som förfogade öfver hela skatter af den rikaste poesi.

Det är karaktäristiskt, att han i sina bref så sällan kommer sig för att tala om sina litterära planer. Det är, som om tanken på allt annat knappast lämnade honom tid. Men man får en inblick i, hur mycket som sysselsatte honom, när man läser följande i bref till en af Molins konstnärskamrater och vänner. Detta bref visar hela vidden af det stoff, med hvilket denne rike fattigman satt inne. Det visar också enstöringens försagdhet och bristande tilltro till framtiden och de möjligheter, hvilka lifvet plägar skänka, just när allt hopp synes ute.

I detta bref, som är dateradt Bodö den 26 mars 1896 — alltså ungefär en månad före sin död — skrifver han:

“En sådan gosse som jag slår sig aldrig i världen igenom — och, hör det!

Därtill behöfves ungdom och tro på sig sjäif — och en obändig arbetshåg, tillsatt med hänförelse. — Jag arbetar *ibland* — för att icke svälta ihjäl. Jag har ingenting att säga folk; hvarken med penna eller pensel och skall aldrig i lifvet få något heller. Äregirig är jag icke mer än en dillströmmare. Det finns ingenting som sporrar åsnan framåt. En eller annan gång drar henne hungern i hennes långa öron — och då går hon ett par steg. — Jag trodde en gång att jag skulle bli tillräckligt kär för att sporras framåt för att få äga den älskade.

Well. Kär är jag, men därmed stannar det, troligen och visserligen.

Medan jag låg i Näsåker och var hälft vansinnig af svält och skam, fanns ännu hopp på framtiden. Ser du — man lär icke känna sin begränsning, förr än man kommer upp till 30-åren. Men då blir det en plågsam uppgörelse med ungdomsdrömmarne. De puttas en för en i en påse för att dränkas. Jag har dränkt mina. Där fanns en af de där små kära valparne, som var rosenröd och fin, men han lefde icke längre än de andra. — Har du icke dränkt dina drömvalpar, så gå ut och gör det! Akta dig! Annars blir du en Ibsen-figur! Och det är det dummaste, jag vet. De äro som bläckfiskar — sakna kropp — materie. Gå och ljuga för sig självfva — lefva och dö själfkuggade. —

En af mina vackraste valpar var “Forna dagars Ångermanland“. Jag arbetade på den ungen i flere år, men då den skulle födas, var lifskraften otillräcklig.

Ångermanland är ett historieland — sagoland —berättelseland. Alla de gamla skatterna af allmogediktning och verklig historia var min mening att rädda. Förtjänsten hade varit liten i pekuniärt hänseende, men jag var förälskad i uppgiften. — Nej, folk ville icke hjälpa till, och det behöfdes pengar. Nu får den där skatten multna ned. I dragspelets tid dö gamla melodejor.

Om du läste en förvirrad bit i Nornan, som hette “Historien om Gunnel“ kan du kanske få en idé om åtskilligt af det egendomliga i denna landsända, ehuru jag i den begränsade ramen icke orkade återge det. — Dessutom kan det lända till min ursäkt, att historien skrefs under lifsfara — snöstorm vid Sulitjelma-glaciären.

Där ensam i ett svagt tält — vakade 2 dygn — dissekerade min dödsfruktan, som f. ö. *icke fanns.* För slö, gamle, att vara rädd! Dessutom: den som skall hängas dör icke för en snöstorm.

Det finns mycket af min egen mor i Gunnel. Hon var så där. Och där finns ännu sådant folk. Diktareflickor i höga

furuskogar. —

Min andra dröm, medan jag var i Näsåker, var ett härskri för lapparne. — En bit i “Julkvällen“ 1891 var ett af kapitlen i den tilltänkta boken. De lefva under förtryck, stackrarne, och där behöfdes ett nödrop och ett härskri. Jag tänkte skrika i den vildaste och originelaste bok, som varit skrifven på svenska. Skulle bli lapproman. Tänkte stegra verkan genom tidningsartiklar. Ämnade göra nytta, min far. Ämnade bli lappfar. Ämnade slå mig litterärt igenompå den. — Och där var ett ämne, som icke blifvit uttröskadt af dåliga skribenter.

Jag arbetade och svalt. Frös i min usla stuga, så att jag blef nästan hälsolös.

Så kunde norrmannen i Ljusnedal (Härjedalen) icke hålla sig i skinnet. — Renstölderna blefvo allt tätare, våldet allt större. Det blef offentligt bekant. Aftonbladet sände dit en korrespondent. En lapplags-kommitté nedsattes. — De ha nu gjort en dålig lapplag. En här af usla skribenter skref sentimentala lappskisser — fastän de ingenting visste om lappar — och därmed hade de brutit äfven min lappska rosenknopp! — — —

Jag var ledsen i 8 dar och så tog jag i igen, medan jag drog spänntampen i byxorna strängare för magaknorret!

Min *tredje* dröm var också ett härskri. Norrlands bönder äro utplundrade af sågverksägarne. Norrland skall icke gå framåt, som det står att läsa i avisorna. — Norrland är icke något framtidsland. Där skall bli ödemark.

Well. Jag skref på en bok. Det var mycket egendomligt i den. Gammalt och nytt stötte ihop. Det egendomliga sagofolket — berättarefolket — diktarefolket — med dragspel i händerna och växelblanketter i bakfickan!

Det numera fattiga banaliserade folkets dödssång, men på samma gång ett kraftigt: *“Ned med vampyrerna!* — —

Well! För sent nu! X. kom hit upp, skref en lång serie om skogsskövlingarna och allt detandra, som var *mitt.* Jag tog det med ro. Jag hade nästan anat det. — — —

För öfrigt är det svårt att skrifva, gut. Där skall vara rödkindad bondnatur och den finaste korsettkonst. Publiken skall vara ett viljelöst ting i skribentens hand, ett ting, som han handlöst skall kunna kasta in i hvad stämning han vill. Språket skall vara raffineradt och — okonstladt. Du skall icke kunna sätta ditt finger på ett enda ord och säga, att det var onödigt.

Det är känslan af vanmakt inför dylika fordringar, som gör mig skrifvandet af mina små bitar så svårt.“

*

Den, som något förstår konsten att bakom orden gissa sig till meningen, ser lätt, att i dessa till utseendet så förtviflade uttryck om sig själf har bref-skrifvaren, kanske utan att veta det, på samma gång gifvit uttryck åt en inre rikedom, hvilken är hans bästa eftermäle. Han har arbetat — för att få tid att arbeta, något som är den medellöse konstnärens hårda öde. Han har sett åren gå under svält och umbäranden, han känner, att han under detta besynnerliga lif, hvars mening och mål han tycker vara hans egen önskan så spöklikt främmande, hunnit öfver 30 år, utan att han fäst i blifvande ord något af allt, hvad han i drömsyner sett glida förbi sin själs öga. Han ser detta så bittert, att han känner behof af att försvara sig själf. Och han gör det genom att nämna ett par serier af tidskriftsartiklar, hvilka i själfva verket icke skulle betydt det minsta, i fall de verk, Molin här nämner som sin egen oskrifna lifsgärning, hade blifvit till och färdiga kommit på papperet.

Molin var en eldnatur, och allt hvad han företar sig bär prägeln däraf. Hans kärlekshistorier, af hvilka brefven bära många spår, visa ett temperament, som i vildhet och kraft gör intryck af något helt annat än den i allmänhet tama eller raffinerade tid, i hvilken vi lefva. På det erotiska området uppenbarar han en underlig motsats mellan den mest lidelsefulla ömhet och en fatalistisk köld, hvilken verkar med något af det ödesdigra i en naturmakt. Allt igenom får man intryck af en person, hvilken äger naturlig öfverlägsen-het, utan att synas medveten därom. Han är obekant med lifvets små lagar, och i sitt förhållande till dem är han ej sällan naiv. Men alla de stora krafterna i lifvet leda honom, liksom de synas lyda honom med den egendomliga villighet, hvarmed yttre förhållanden i allmänhet pläga mottaga sin prägel af de naturer, hvilka ej låta kufva sig.

Denna egenskap synes vid första påseendet stå i motsats mot den ytterliga nedstämdhet, hvilken be-tviflar till och

med möjligheten af en slutlig seger. Men här är det enstöringen som talar. Det är enstöringen, hvilken ej är i tillfälle att genom jämförelse på nära håll reducera svårigheterna till deras rätta valör. För en sådan enstöring blir lätt sandkornet ett bärg, och för honom blir det möjligt att i sin ensamhet tro, att några tidningsartiklar om lapparne gjort den lapproman, om hvilken han själf drömt, till en omöjlighet.

Man kan nu säga: är det då så säkert, att Molin verkligen förmått att utföra de planer hvarom han drömde?

Jag svarar härpå, att väl ingen någonsin utför ens halfparten af det, som han en gång drömt. Men sedan jag sagt detta, ber jag att få hänvisa till de bref, jag redan citerat, till utkastet till en lapproman (Julkvällen 1891), novellen i Nornan (1895) samt berättelserna i Ord och Bild samma år. Tillsammans visa dessa fragment en diktarbegåfning, som är säker på sig själf, en originalitet så djup och rik, att vår litteratur lidit en större förlust genom denne okände unge mans död än genom många af de förluster, som begråtits i massor af samtida nekrologer. Ytterligare starkes denna öfvertygelse genom kännedomen af författarens efterlämnade papper, hvilka i ett land som är månt om sin litteratur, ej lära sakna förläggare.

Molin hade en ny insats att göra i vår vitterhet, och jag vågar påstå, att det lilla vi sett af hans hand visat, att denna insats hade han också varit mannen att göra. Han skulle hafva infört Norrland, det obekanta jättelandet, med sina skatter af nytt lif och ny poesi, i vår litteratur, och härpå har litteraturen länge nog väntat.

Sverige är ett underligt land, därigenom att det är så mångskiftande och vidsträckt. Det rymmer inom sin vida yta ej blott de mellersta landskapens lynne, som företrädesvis kallas svenskt. Det rymmer västkustens hårda och på samma gång lätta karaktär. Det har äfven plats för norrländingens sagolynne, som Molin karaktäriserat i de vackra orden om dess kvinna: “Diktareflickor i höga furuskogar“. Det svenska lynnet rymmer öfverhufvud en mängd af motsatser, som aldrig enas hos en diktare, och ingen har hellerhaft större blick för dessa motsatsers kamp än den diktare, hvilken efter hvarandra skref “Kapellet“, “Drottningens juvelsmycke“, “Det går an“ och “Svenska fattigdomens betydelse“ — C. J. L. Almqvist, den diktare, hvilken själf var rikast på motsatser. Ur dessa motsatsers kamp och utveckling är det emellertid som den största framtid för svensk dikt en gång skall träda fram. Har man rättighet att om denna diktnings utveckling hysa stora förhoppningar, är det just emedan denna motsatsernas rikedom är så omätlig, som landet är stort och bygderna olika.

Men på Norrland vänta vi ännu, och om jag vågat upptaga läsarens tid så länge med ett obekant namn, är det bland annat därför att den karaktär, han redan i hvad han gifvit oss ställer inför våra ögon, har detta nordlandets, midvinterns och midnattssolens särdrag, så som ingen svensk diktare före honom ägt.

Om Molin klagade, att han ej skulle “slå sig igenom“, så fick han, förr än han anade, rätt. Ty döden bröt tidigt hans bana, och hvad han efterlämnat, är blott fragmenten af ett författarskap. Han dog i Bodö. Norska kvinnor bundo kransar till hans bår, och norska tidningar skrefvo de första runorna öfver hans öde. Hans sista hälsning till hans bästa vän var en försäkran att han ej fruktade döden och icke sökte tillbaka till en gammal tro i sina sista stunder.

Detta var den sista yttringen af ett trots, som aldrig lämnade honom, och det erinrar om slutorden i Gunnels historia: “Han liknade en ung viking, när han gick“.

Ja, man kan väl säga, att mången har skäl att se på detta lif så som den korrekte hufvudstadsbon, hvilken i samma novell skådar efter den bortgående fjällvandraren. Där står nämligen, att han “såg efter honom med en tiggares blick“.

Gustaf af Geijerstam.

ÅDALENS POESI

EFTERLÄMNADE SKRIFTER

AF

PELLE MOLIN

SKISSER

OCH

BERÄTTELSER

GAMLA ÅDALEN.

Nu är det så, att där ödemarker brytas till gifvande jord, och tegar slätas i vildskogen, där är alltid någonting, som lockat i förstone mera än jorden. Därför stiger svedjefallets första rök mot himmelen, där ett fiskevatten eller villebrådsskogar äro nära.

En lapp, som satte försåt för öring i Nämforsfallen i Ångermanälfven, såg en solvarm sommardag lustigt klädda karlar af märkelig längd klifva på klapperstenarne vid Svarfedan. Han förstack sin lilla kropp och dröjde icke. Den bruna slätbarkade skinnkolten kunde knappt skiljas från mossan uppe i nipan.

Såg gjorde han därifrån med skälfvande knän hvad de togo sig till, de som kommit. Detta skedde fordom, men år kan ingen säga. Sägnen berättar märkeliga ting om denna dag i den aflägsna tiden. Hvad icke sägnen vet, ha ristningarne på de svarta hällarne i forsen nyligen berättat, ehuru icke allt. Men tiden kallas enigt bronsåldern.

Ypperligt inhuggna figurer i hällarne berätta detta: *»Hit kommo segelkunnige män, sedan de lämnat sina drakar vid spakvattnets slut. Här fingo de mycket lax och hit drefvo de älgar, som sögos ned i forsen och föllo ett lätt byte under och nedanför fallen.»* För den, som kan teckna själf, eller med kärlek ser djuren i deras former, honom är en annan historia gifven därjämte: ingen klen artist var den bronsålder-man, som gjort figurerna. Af de hundratal, som ännu — somliga $^1/_4$ tum djupa — finnas kvar, förråder ingen klåparen, utan alla samma mästarehand. Älgens långa mule och höga manke, hans rörelser och hela staturen äro ypperliga, ehuru intet af djuren har mer än ett framben och ett bakben.

Efter dessa första tiders folk funnos i fjor stensatta grafvar.

Om man ville aldrig så litet författa, skulle man af den följande stridfyllda tiden kunna göra en vacker kolorerad plansch, då man får sätta sina tacksamt dimmiga figurer i den violetta, sagofyllda stämning, som den trolska Ådalen äger ännu. Ack, hvad vackert än många trakter äga, intet griper, kastar en in i sagor och sägner som detta land med sina mörka klyftor och steniga strömmar, som gå svarta och hvita på djupet.

Det är Ådalen, Guds verk, då han på samma gång log och vredgades!

Detta är Ådalen, stämningarnes ådal, laxens ådal, sagornas lund, sommardagens ådal med kärfhet i färgen, sommarnattens vana skönhet, då södra bergen äro violetta i gult och de norra i grönt och svart; högvattnets land med vatten i hvirflar och edor, lågvattnets, med slipade stenars hjässor i ljuset, vinterdagensdimmiga ådal — då forsen fräser som en jättekatt invid ditt öra. — Den hviskar om mycket ännu, denna jordremsa vid det mörka

rinnande vattnet.

Jag säger: det är en mor, som berättar sagor så länge du vill höra. Vinden tjuter öfver ditt öra och kommer från norr. Då vet du att köld skall bli, när Akvisslans fräs stiger öfver nejden och innesluter dig i en hotfull kupa af brus från fjällsidan. En len vind kommer från Golfströmmen. Då ger Kilforsen ett orgelackord, som du kan höra en mil. Vattniga södervindar segla fram. Ur sin djupa sänka af 200 fot berättar dig Nämforsen detta, om ock vinden är så svag, att ditt uppsträckta våta finger icke kan känna kyla på någon sida.

Här bor du i en kupa af forsars brus från alla håll.

Höstvinden far genom kornhässjorna, som du väl många gånger som barn hört med skräck; vid ladu-längan går tröskmaskinen till sent in på lördagskvällen; slutflyttet går med brak och dunder af lossnade bröter vid fallhufven, där timmerkaret står.

Locklåtar komma från skogen. I de branta sluttningarne vid älfven gå fläckiga kor upp och ned och beta på hösten. Skällorna gå i alla tonarter. Vid en liten eld sitta vallhjonen och deras gälla stämmor gå fram och tillbaka med skärpa öfver vattnet. Röken stiger uppåt. Ser du i vattnet, går den nedåt, och alla dina kor och får och getter röra sig upp och ned, och myrens sida speglas i en färg valör, som, hvad färg den äger, ger intryck af sammet. En båt ror öfver. Då den är uti det ljusa, som speglar luft, ser du en fin linje efter båten; i den sitter gädd-draget.Strax därpå taggas allt sönder; dina kor vagga upp och ned i vattnet, gårdar och ängar röra sig därnere, och slutligen hör du kölen af en båt skrapa mot grus.

Rösterna tala till hvarandra, och du kan höra mannens grofva, mörka och gossarnes höga och ljusa.

Högt uppe vid bergets fot ha röda gårdar trängt sig tillsammans. Fält äro nedanför, och höga hässjor bära ljust korn och på sina nedersta stänger svart fruset potatisris. Förbi och genom lägdorna går en slingrande väg och på den en fjällbogumma, som varit hos handlanden. Hon bär en näfverkont och stickar på en grå långstrumpa under marschen utan att stappla.

Följer du henne med blicken, skall du se hur hon slutligen kommer till byns *"tå",* två paralella hagar med 3 alnars mellanrum för okynnes fä, då det drifves till och från sommarföngset vid åkerhagen. Genom detta går hon in i skogen, passerar en del bara gröna fläckar med omklängda hässjor, där starr hängt en half sommar. Du skall se henne skynda mera vid somliga ställen i skogen.

Där vet du då att vitrer bo och att oknytt gärna är framme. Slutligen i en stuga långt inne i ödemarken går hon in, följd af de mötande ungarne, som i grå skjortor och bara ben finna lifvet härligt.

Ett mollackord går fram vid solnedgången. Följ med blicken den slingrande vägen. Tag igen den där du tappat den i en dal, och längst ned på andra sidan älfven är ett hvitt hus under ett berg, som du skall ge akt på.

Där är det som hälgdagen ringes in.Detta är Ådalen, sannerligen det fagraste land! Allt detta är min Ådal, mitt sagoskrin, min kärlek och min skräck, ty hur man längtar öfver bergen, håller det fast som en mara. Hvarje ny skönhet som upptäckes, hvarje historia är en hållhake på den, som annars hade tänkt sig lifvet annorlunda, än på samma fläck i passiv tillbedjan af det, som fängslat öga och öra.

Det är Ådalens kraftiga boja *lagd på dess son* — novas res quærentem.

*

KÄRNFOLK.

Två röda fjällbyar lågo midt emot hvarandra på hvar sin höga nipa; djupt nere och emellan dem gick den kraftiga svarta älfven med larrft och dån i forsar och fall, på sin väg mot hafvet.

Mellan byarne gick älfven i sel, som är spakvatten; men ofvan och nedan gick forsen skummig och hvit.

Vid råmstenen börjas denna historia.

Då floden gick hög nådde råmstenen på långt när icke vattenytan, men vid lågvatten stack han ibland sitt svarta slipade hufvud upp ur djupet. Som alla kraftigare hinder i en ström gjorde han nedanför sig ett bakvatten.

I bygden kallades detta eda. Bar ej sunnan det kraftiga hväset från nedra fallet eller fjällvinden Åk-visslans breda ljudström ned genom dalen, ramade stenen i vindstilla och tysta nätter, då vattnet gick öfver honom. Af detta hade han sitt namn.

Nu, som hvar man vet, hvilar laxen på dylika ställen, då han tröttnat i strömmen, och där fångas han gärna.

Bönderna på södra sidan hade nätfiske där, därför att råmstenen låg inom deras vattenrätt; norrborna tittade afundsjukt på, satte sina nät på sin sida, men funno ingenting att tala om.

Största bond' på södra sidan hette Zakris och hade halfparten af allt som ficks. Största bond' norr om ån hette Kerstop, och han tog åt sig halfparten af all norråböndernas förargelse.

För hvarje gång han gick ner till “inget“, funderade han på talande utvägar att få laxen att gå efter norra fåran.

Sent en halfljus sommarnatt rodde han ut på älfven och hade en konstig maskin i båten.

Nu var råmstenen så bygd, att öfre kanten stod smal och hög; nedanför var en fördjupning med väggar och i den satte han en kvarnkall, gjorde den godt fast, såg till att den var rörlig och rodde småflinande sin snipa norröfver, till denna dök in i nipans djupa skugga.

Dagen därpå stod han bakom en lada och åsåg söråböndernas vittje. Inte ett lif! “Jojo“, sa' Kerstop. Följande dag på samma sätt. Inte en fena! “Betänk“, sa' Kerstop. Han hörde hur de åkallade afgrunds-fursten.

Tredje dagen hade han sina egna nät ute, men såg först på de andras vittje. Inte ett lif! “Ja, men besitta“, sa' Kerstop. Han hörde hur förbannelserna korsade hvarandra.

Först då han såg den sista blå bomullsjackan försvinna bakom nipkrönet, rodde han ut och tog ur sina egna nät en hop silfverfjälliga laxar.

Hemma uppe i Kerstops gård satt sonen Olle och tryckte sin lilla näsa platt mot köksfönstret och såg öfver till söder. Alla hans barndoms fantasier gingo dit, till det trolska landet på andra sidan klyftan. Medan ännu fars gård låg i skugga på morgonen, stodo södra bergen i starkt violett ljus och stugan med det konstiga, fyrfältade taket brann i purpur. Midsommarkvällar, då solen dalade, var gården midt-emot den sista som hade solljus. Solen tindrade och glimmade. Fönstren tindrade och blänkte som stjärnor, och ljuset bodde och sken i lintygsärmarne på de kvinnor, som gingo mellan härbärge och sommarstuga med träfat i sina händer.

Sådana kvällar kom far hem med lax på ryggen och log med sitt stora ansikte, så att Olle vardt varm. Längre fram på sommaren log ej far; då var han så van att få lax. På höstsidan kom han hem en kväll och hade många färger i sitt ansikte, då svor far — och far och mor talade mycket i vindsrummet sedan de lagt sig, mera på en natt än hvad förr sagts på år och dag. Olle hörde nästan alltihopa, men mindes ingenting annat, än att laxen var rädd för hjul och kvarnkallar, som rördes i vattnet, och att han som bodde midt emot hade haft mycket folk med sig och funderat med far, så att far vardt sjuk efter den betan.

Sedan gick far ej mera på fiske, ej ens ned och hämtade sina nät. Det gjorde han först då snön fallit omkring Mårtensmess, — men då han den resan gick upp genom dälden, var gången senfärdig, ty hämdens tankar äro en tung börda.

Olle ärfde hemmanet efter sin far; han var ende son. Faderns ställning som den främste mannen norr om ån ärfde han ej förrän han sått sin vildhafre, och det tog flere års tid.

Stor vardt han som den största karl, och han var det och ingen annan, som blåögd och ljushårig, med handspak dref en hungrig björn från en rifven ko. Detta skedde på Tanflohöjdens fäbovall och är dagsens sanning.

Här är naturen stor och hård; luften genomskinlig och spröd. Ligger sol öfver — står allt så distinkt, att man på milsträcka kan räkna alla pinnar på bergens taggiga kammar, men i sommarnätter och dimtunga höstdagar kan

det stora vekna, värmas, och då finnes intet land som griper och håller kvar i andakt som fjällbygden. Olle var hög som en nipa, håret hvitt som forsskummet och hårdt for han fram, då han började känna sin kraft. Men häller aldrig kunde någon gripa med hjärtats friska eld som han, då han ville.

Här frias sålunda, att gossarne på lördagsnatt besöka den älskade och påklädda ligga vid hennes sida. Så långt man kan minnas tillbaka, har det friats så, far till mor, farfar till farmor djupt in i förgångna dagar. Det är ingen skam för den, som knackar på, ingen för den, som öppnar. Dagarnes släp utan ände ge ingen tid att löpa omkring och tala grant som härskapsfolk; med deras sed skulle bonden stå sig slätt. Natten ger förtrolighet. Han och hon få ha sitt för sig, som de vilja och böra få; ty frieri är ingen offentlig angelägenhet.

I socknen har norr-om-ån och sör-om-ån skilda länder. Sällan gick en pojke öfver ån efter käresta.

Men Olle hade sina egna funderingar. Han gick en sensommarkväll till färjsundet, sköt ut sin båt och rodde öfver, gick betänksamt upp för den branta backen fram till Zakris gård och knackade på Imbärs fönster. Han fick den gången vända. Efter en vecka på samma sätt; då gick hon till fönstret och såg hvem det var. Men upp lät hon inte. Tredje gången hade Olle en tång med sig och drog ut fönsterspikarne — men då öppnade hon fönstret och talade skarpt.

— Du far vildt fram, sade hon — skäms du ingenting. Du är slagskämpe, du tuggar snus, du dricker brännvin, du bedrar flickor — och du — du kan gå din väg. Håll dig norr om ån.

Året därpå vid samma tid var dock Imbär hans. Hur det gått är för långt att här förtälja. Han gick nu öfver hvarje vecka, men hvad han icke visste, var att skvallret också gick.

En höstkväll knackade han på.

Mjuka steg gingo inne i den stora stugan, köksdörren vände sig, stegen blefvo betänksammare i farstun, men dörren öppnades. Det första han kände var icke en kyss, utan ett brännande slag öfver ansiktet, och med det steg Zakris ut på bron i bara skjortan. Zakris slog en gång till så att Olle tog ett baksteg. Ett enda ögonblick tänkte han på Imbär, det andra steg det rödt för hans ögon, och den natten vardt gubben Zakris genompiskad.

— Ni har burit hat till far, sa' han, och slog, hat till mig, och slog på nytt. Feg var du, gubbstut, dådu förstörde laxnoten för far. Vill du känna på? — och det sa' skvatt i gubben. En usling var du, då du med mång' mans hjälp gjorde hans lif kort genom hugg och slag — här har du kapitalet, storbonde — klatsch — här har du räntan och den är större — klatsch — kom med drängar och släkt — klatsch!

Men så kom han ihåg Imbär och att de nu skulle bli längre ifrån hvarann än någonsin förr — och med det släppte han gubben och gick!

På långt och länge var han ej öfver.

Imbär gick häller aldrig på en dans. Zakris såg han ej till och ensam gick han; folk steg ur vägen. Han försökte att rita till ett bref åt henne, men kunde aldrig förmå sig att bedja någon bära det öfver. Det brände som eld i honom, och då kastade han harfven lätt som en sticka; det sög i honom och då manade han hästarne för plogen, så att det nästan gick i traf.

En lördagskväll på senhösten satte han in sina ångande kampar tidigare än vanligt; — de hade hela dagen jagats fram och tillbaka på en nyplöjning. Olle gick in i stugan, åt just ingenting, satt och stirrade öfver ån. Så slog han näfven i bordet och begärde varmt vatten. Gumman, som hade lika respekt för sonen som för Kerstop, gammalt i världen, fick brådt.

En stund därpå satt hon i fönstret tårögd och med tjockt i halsen.

Olle gick nyrakad och fin ned för lägdorna och försvann bakom storladan. Gumman satt och bidde. En handvändning därefter såg hon honom ro fram och tillbaka med sin utter, men hon förstod nog att harrfisket var icke allvarligt menadt den gången.

Först då mörkret stod så tjockt som en vägg, gick hon suckande till spisen och satte på kaffepannan.

Dagen därpå var Olle ej från sin säng — illa flidd, skamsen och tyst.

Ute i bygden talades mycket om den nattens händelser. Olle var tuktad, det var visst och sant. Han hade råkat på öfvermakten. Men fritt var det inte att icke det var en liten heder i det nederlaget. Må veta! Utmana en så hårdhändt karl som Zakris, ro fram och tillbaka hälgdagsklädd på ån och visa hvart hågen stod och resan skulle gå, och så gå rakt på gården, då alla visste han var i farten. *Här* visste de att berätta: det hade varit Zakris och drängarne hans. Där visste man att berätta: all släkten i byn hade haft käppar och störar med sig, då de gått till Zakris på kvällen och druckit kask. Visst var, att Olle stått trångt på den stora gården, så trångt, att han måst slå omkring sig för att kunna röra sig från stället. Visst var också, att så många mångfärgade, svullna ansikten och ömma lemmar aldrig på en gång funnits i Häxmo by.

Gumman slog en gång fram något om det talet för sonen, men det gjorde hon aldrig om.

På många dagar var Olle sig ej lik — det såg ut som om han rufvade på något. Modern sväljde och sväljde så fort hon kände lust att tala till sonen; — nej, han skulle nog inte ha öra för henne och hon teg.

Uppe på klädvinden såg hon en dag, att från Olles hängare de bästa kläderna voro borta. Längre fram vardt hängarne magrare och glesare, och vid en grundlig undersökning hittade hon en kista halfpackad. Dit gick hon dag efter dag, satt vid kistan och såg.Mellan hvarje plagg som sonen packade in, lade modern varma böner för hans lycka, hvart än vägen skulle gå — men hopp hade hon föga, som det nu var, att glada dagar skulle komma åter till den gamla gården. Där grät hon en afton, då kistan var full, hörde så slammer af steg på de lösa bottensbräderna och fick brådt att torka tårarne. Hon skulle också ha sprungit därifrån, men bäfvan var öfver henne och och bröt ned hennes gamla ben.

— Blir det till Amerika, Ola? fick hon fram. Olle hade stått förlägen och ertappad och sett på henne.

— Nej, så långt blir det ej. Men — men sköt gården, du mor, åt mig. Jag blir nog länge borta, men hem kommer jag i alla fall. Och nu kan jag så gärna säga adjö åt dig mamma; i morgon bär det af.

Den kvällen gick han orolig omkring och såg till allting. Han klappade hvarje häst, talade till grisarne, lockade hönsen och gaf dem korn; såg på allting, som om det varit för sista gången.

Så kom det för honom, att båten ej var uppdragen för vintern. Den tanken naglade fast honom, där han stod. Det började brinna i honom, och utan att tänka på hvad han gjorde gick han stigen ned genom dalen. Båten låg flott och vacker. Han var tvungen att ro — och hur det bar sig var han öfver ån och stod framför gården, där Imbär bodde.

Den kvällen träffades han och gubben Zakris igen. Då gubben öppnade dörren och såg hvem det var, försökte han att okväda, men han var så tjock i halsen, så där hördes inte ett knyst. Olle sade hälleringenting, skulle endast skjuta gubben åt sidan och gå in. “Jag skall bara säja Imbär ett par ord“, sa' han.

Gubben som en pil efter en ungsraka och började damma på. “Skall det så gälla lifvet, så in skall du inte“.

Det var dt nu deras sista nappatag. “Jag ville slippa slå dig“, hväste han till gubben och fick honom öfver lifvet. Zakris släppte räkan och dammade på med knytnäfvarne. Olle böjde ned hufvudet, lyfte gubben lätt som en vante och bar honom fram och åter, tänkte ett slag på att kasta ut honom på gården och stänga dörren och gå in till flickan, men kallt var det och gubben var halfnaken äfven den gången. Ingen sade ett ord. Zakris var för stursk att ropa på hjälp. I den mörka förstugan prasslade gubbens skjorta uppe vid axlarne, då han försökte krypa ur taget; det knakade till i lemmarne; det pustades duktigt och en och annan gång sade det törn i väggen, då en fot stötte till. Hunden började skälla ute på gården.

Men nu vardt Olle ursinnig af smärta. Han kände hur den andras tänder beto sig fast i hans axel. Det gjorde så vansinnigt ondt. Nu var intet skonsmål längre. Zakris lyftes på nytt från golfvet och klämdes med ett järntag. "Din satan — bits du?" — Hade det inte varit för Imbär och modern hade Olle blifvit mördare den kvällen. Men gubben klämdes, så han stönade, bars omkring länge och väl i förstugan, och så kommo de in i köket. Där gjorde Zakris en för-tviflad ansträngning så att hans nakna skinn rynkades där Olles tag satt. Hans knä sattes emot Olles

lif — — — “Jaså, det är dit du vill. Det var då tusanhvad du är för en nattraka, gubbe. Men nu ska' jag bädda ned dig.“ Och med det låg Zakris i baktråget, där degen gaf efter och gjorde rum. "Ligg nu här", hväste Olle, höll honom med ena handen, och smetade honom full med deg. “Du ska' ha täcke, ska' du — och du ska' ha fothus — du har blifvit kall om fötterna, — och så ska' täcket dras öfver ansiktet också — och så ska' du ändtligen sofva godt.“ —

Med det sprang han sin väg.

Hemma hade alla länge sedan lagt sig, då Olle kom. Det sista taget var han ej nöjd med. Gud vet det, men det gjorde honom ondt, att våld gick med honom på hans friarefärd.

Han väckte drängen; de betslade tyst, och i nattens mörker åkte de i full fart ned för landsvägen.

Två somrars sol torkade niporna i Ådalen och två vintrars köld byggde isbrygga mellan byarne, innan Olle kom hem. Därefter kommo flere lugna år, hvarunder ingenting skedde, som rör oss. Olle hade varit i någon slags skola söderut, gick stillsam och nästan förnäm; han bar till och med käpp på söndagarne. I sockenstugan tog han först säte och stämma, sedan tog han kraftig del i förhandlingarne, därpå förde han in nya röstande, som stodo under hans ledning, fram gingo nya saker, som ingen skulle tänkt på för några år sedan, och ehuru motståndet reste sitt ilskna hufvud, gick han lugnt fram och segrade oftast.

I stämman och i nämden möttes Olle och Zakris. Men dessförinnan hade de mött hvarandra på kyrkvallen, kort efter det Olle kommit hem.

Vet ni hvad där hände på kyrkvallen, strax före inringningen, då bönderna stodo i klunga och talade om äringen?

Jo, Olle kom fram, rakt fram till Zakris, där han stod i en krets af sör-ås-bönder, sträckte fram handen och sa' med förunderligt lugn och behärskad röst: — Låt allt det, som gått, vara som om det aldrig varit, Zakris. Jag har nu varit ute och lärt mig bättre seder. Nödd är jag att bedja Er om förlåtelse. Har jag farit hår dt fram har ni det ock — och om två hederliga karlar slå hvarann i handen, sedan de slagit hvarann på öronen, äro de ännu hederligare efter den betan. Det tror jag.

— Du kan kyssa mej på örat, svarade Zakris. Det vill säga: han sade något annat, men dylikt har ännu aldrig kunnat sättas i tryckt bok.

Med det skildes de.

Efter den betan var Zakris emot allt hvad Olle ville ha fram, men möttes på ett lugnt och försonligt sätt. Och därest Zakris hade ett enda godt att säga, strax instämde Olle med värme och visste att instämma så, att personen fick taga åt sig mera än saken af den rökelse där gafs.

Zakris vardt mjukare invärtes, men utvärtes syntes aldrig ett dugg. Olle hade när som hälst kunnat tränga gubben Zakris ifrån de få hedersposter det fanns att inneha i fjällsocknen, men afböjde allting och föreslog alltid gamlingen.

Om Imbär vardt aldrig taladt ett ord. Ej häller rodde Olle till gilge i sin snipa, men det troddes, att där gick biljetter dem emellan.

Då kom den stora händelsen.

På hösten dog den gamle riksdagsmannen och nu skulle väljas en ny. Hur det var kunde ingen annan socken i tingslaget täfla med denne uti att hafva gode män. Men största parterna tillhörde våra två fiender. Zakris gjorde sitt för att skälla ner motståndaren, ja det antogs att det var han, som var upphofsman till de fula plakaten om motståndaren, som en natt spikades upp på mångahanda ställen, som voro i ögonen fallande. Där kallades aflidne Kerstop en tjuffiskare och en tjuf rätt och slätt — och Olle en hemgångsman och våldsmänniska, som ej borde få gå lös.

På detta svarade Olle i länstidningen med en af-sägelse — och icke nog med det — han föreslog Zakris Månsson — och icke nog med det — han visade klart och tydligt på en lifsgärning större än mångens, på ett anseende mer

än någon hade, på en rättskaffens vilja, som få ägde, och allt detta var Zakris Månsson. Och icke nog med det — han lät trycka valsedlar, en okänd sak i trakten, lät sina drängar fara utsocknes och dela ut dem, och på alla valsedlarne stod gubbens namn i sirliga stilar.

Under allt detta kom vintern oväntad. Den tiden var det nog, att den skulle komma, men gamla märken hade sagt: ingen snö före pålsmesso.

Zakris satt nere vid färjsundet och läste i tidningen Olles afsägelse och svor åt stor-ån. Hit hade han kommit, hem kunde han ej komma.

Isen flöt så tätt, att där var inte hopp att kunna sticka en åra mellan styckena. Det hade gått an att försöka, om icke forsen legat endast ett par hundraalnar nedanför, och genom den hade ingen annan än en Åselepojk farit med lifvet, och han hade hädat Gud, sedan strömmen fört honom hälbrägda in i storedan.

Olle var ett stycke ifrån och sågade ved, tittade ibland ut på älfven, ibland öfver till gubben och gick ändtligen ifrån sågbocken för att spraka med färjmannen, som också längtade öfver till sin stuga.

Då hände det märkliga.

— Jaså, sade Zakris, ni håll' på såga ved?

— Ja-a-a.

— Jojo.

Därpå vardt det paus.

— Hvarför vill du inte — — — hvarför har du satt in det här?

— Det syns väl i motiveringen.

— Motiveringen — motiveringen?

— Ja, det skäl, som jag ger för'et begrips.

— Jaså, jo-jo.

Ny paus.

— Det är märkligt hvad ån flyter. Slikt har jag aldrig sett. Inte lär jag komma hem i dag.

— Ni ska' inte komma bort, om ni blir hos mej öfver natten.

— Är du stollig karl? Det kan väl aller bli — här i lifvet.

— Ni är välkommen — och det utan baktankar. Om ni vill vara rättvis, är ni pockad att tro det.

— Jaså — hm — mmm.

Zakris Månsson lade in en snushop bakom oxeltänderna och såg fundersam öfver ån. Den flöt allt tätare. Kantstött is stöttes än mera. De gröna fräsandeblocken filades ännu rundare. Svart gick vattnet emellan dem, men ej blankt. Svängde styckena så där vardt större öppning, frös strax en ny tunn skifva emellan dem. Klämdes de ihop af nytt, som kom efter, steg det tunna i kantiga figurer rakt opp och ned och blänkte i grönt.

Och midt emot stod Imbär och såg efter sin far.

— Du är en duktig roddare, du Olle, inte annat jag vet?

— Tror ni det?

— En, som skall gå öfver ån efter vatten må väl det. Men det är inte alltid — — jo jo.

— Inte alltid, hvad?

— Det är inte alltid — höstmörker och blankvatten — ; det är — det är så, att ån kan mota ibland också — hugg

och slag nu ock du! Stintan tittar efter dig. Jag skall inte röra ett finger, om du vill ligga hos henne i natt. Jag skall se på, som om det inte angick mig.

— Ni tänker inte mycket på hvad ni säger, Zakris. Den flickan har jag gett slag för, den flickan har jag tagit slag för, och jag skall slå än, om ni det vill tro — men den, som kommer oss emellan, han kommer mina händer emellan, och jag skall inte släppa honom med hälsan i behåll.

— Emellan — emellan; det är, ve mej, ingenting annat emellan än ån, och det är vackert så. Du är ju duktig att ro, ro nu! Hon tycks vänta.

— Det händer att jag gör det. Det händer! Hon kan vara värd det och mer till. Men efter den betan — om jag inte — inte, ja, det är förbannadt ruskigt!— Jojo; jojo, – inte vill jag fresta dej. Så mycket är det, att du vet det. Men ska du mågas i Häxmo, så är det lämpligt nu — för husbond är inte hemma.

Zakris såg ut som jag vill inte säga.

— Ja — bröt det löst från Olle och hans ögon blänkte till — jag ror öfver, jag skall öfver i denna dag! Nu strax! Men — och han skakade näfven framför gubben Zakris — kommer jag väl och vackert öfver och ni mokkar efteråt, så ska' jag — ska' jag — jag vet inte hvad jag ska'.

Med det sprang han ned till färjmannens båt, sedan han först satt ägarn på hufvudet, då han ville häjda honom.

Ut rodde han ur viken, där båten låg. Det hväste framför kölen. Första årtagen såg han på årorna. De andra på håen och håvidjorna. Det var bra don.

På stranden skreko karlarne. Hvad, hörde han ej — föresatte sig att inte höra. Nu gällde det Imbär och lyckan med henne!

Efter stranden låg isen landfast, en sträcka af tio alnars bredd. Han försökte att kila sig mellan den och flyt-isen; några alnar gick det, så stannade han och var fastkilad. Några ögonblick därefter var han på väg igen, men stötte ut från landkallen. Smått gick det; det tog törn hvarje ögonblick. Än måste stäfven vändas rakt uppför floden, än rakt utför, för att klarera de' största blocken. Åran slant, och som i en dröm kafvade han med den, utan att märka, att han intet årvatten hade.

Skymningen föll på. Det såg han ej förr, än han var instängd från alla håll, ett godt stycke ute.Färjstället hade han haft under sig, då han började. Nu var det ofvanför. Forsen hördes närmare och tjöt högt. Imbär sprang efter södra stranden, gubbarne efter den norra. Han såg så tydligt hur Zakris slant på stenarne, sprang och slant. De fäktade med armarne som druckna, och rop hörde han som i ett långt fjärran, inte längre det var.

Olle hoppade ur båten och drog den med sig. Fjällsnipor äro lätta. Undan gick det för lifvet. Då båtens för nådde vatten, tog han itu med alla krafter och satte den i ett hujande öfver till nästa is, sprang öfver båten i tre hopp, högg uti och drog. Här gjorde älfven en krökning och vardt smalare. Isen packade sig så att blocken knappast kunde skiljas ifrån hvarandra. Bakom udden började floden luta till fors — forsens olycksbringande sugning.

På stranden frågade vid det ögonblick färjkarlen gubben Zakris: Hur sker dråp? Zakris ögon stodo vidöppna, öron hade han inga då. Hur kunde Olle stå och se sig omkring? — och han ropade. Visste han ej, att det skulle vara för sent efter några minuter? — och han skrek, men hvad han skrek, visste han ej. “Nu går han ifrån båten med en åra i handen, som han stöter i isen. Nu börjar han springa — det går aldrig väl.“

Zakris sprang efter stranden, föll och steg opp, föll och steg opp. Han skulle jämt ha ögonen på honom därute i skymningen, som han nyss velat se död, men som nu var honom så — — han kunde icke neka till, att det var den värsta karl och den duktigaste han kände.

Men ute sprang Olle — stannade — gick rundtomkring och såg — stötte med åran — tog fast och hoppade — sprang rakt emot forsen — vände rätt upp emot färjstugan — steg ned ibland och försvann till hälften — stod nästa stund hög och rak som en fura! Allting gick för hans ögon i grönt. Isen skimrade med fosforsken; det hväste från forsen och hväsandet tonade grönt, så vansinnigt det nu var. Nu trängde sig stränderna närmare

hvarandra. Gnyet af det som flöt växte till ett larm. Blocken sköto upp och bräcktes; det knastrade och smällde, skalf och försköt sig. Isstyckena rasade som vilda djur, brottades, slogo ned hvarandra, redo på hvarandra som i brunst, och från landkallen smällde det som om någon stått där och skjutit in i det fräsande, gröna helvetet.

Han, som sprang därute, glömde aldrig denna dag; hur is stack upp där foten skulle sättas; hur en ränna öppnade sitt svarta, kisande öga, där han skulle stiga; hur de naggade, gröna blocken lossnade ur trängseln, svängde in i forsens sug och försvunno; hur blodet flutit honom rödt och varmt om händerna efter isens bett, då han fallit; och då båten svart och smäcker, svängts ned i hvirflarne och gått nedför — nedför, till dess den med en halfkantring försvunnit i öfversta fallet, hur han då kände det, mindes han lifvet igenom, men kunde aldrig ge ord däråt.

Flottningsbolagets stora timmerdelar vid forshufvudet stack fram ur skymningen och kom närmare. Den tycktes flyta som ett mastlöst skepp, och mot bogen smällde det, knackade det och väsnades, och gröna, stora skifvor af is lade sig upp efter dess sidor, hvälfde om, brusto, gingo in i det hvita skummet och syntes ej mera.

Allt såg han, som sprang för lifvet.

Imbär var ej långt ifrån honom. Han skulle kunnat tala med henne, därifrån han var, — det var länge sen sist. Men han hade en ting framför sig, som kom honom att rådvill springa, som galen löpa fram och tillbaka: vatten. Han kände så väl till det stället. Just så långt vågade folk ro efter stranden, som dit. Här gick en och annan liten svartkrusig sughvirfvel som på försök; några alnar längre ned större — icke längre på försök, och där nedanför — det tjänade ingenting till att tänka på slikt! Där stod Imbär och väntade. Mellan henne och honom stucko svarta stenar upp ur bläcket — som lycka var: här var icke vatten att drunkna uti. Ännu några steg sprang han uppför. Imbär höll jämn höjd efter stranden. Han hörde att hon ropade — och med det tog han fart och hoppade så långt han kunde.

Tunn isskorpa ref sönder hans ansikte, då han dök upp igen; händerna voro trasiga förut. Det var att slå sönder med hela armen för hvarje simtag; — han låg djupt och flämtande. Imbär stod så hög och vacker — och han var så djupt, att han väl aldrig kunde nå upp till henne. Att han hållit sig fast vid en sten och hvilat, mindes han sedan, och att han måtte ha simmat ytterligare, trodde han, men att Imbär stått i vattnet till axlarne, långt innan han nådde henne var alldeles säkert.

Så stodo de våta människobarnen och kände sig varma, medan deras kläder fröso till is, och på andra stranden skrek Zakris och svängde sin mössa i jubel, då han såg dem gifna åt lyckan.

*

HISTORIEN OM GUNNEL.

Nu var det Sago-Gunnels vackra gosse, som talade — — “och då denna herrns hastigt påkomna sympati bör förklaras . . . är det antagligt att jag påminner er om någonting som varit er kärt i ungdomsdagar . . . ett ansikte i älskog . . . en ljuf stämma . . . eller ett hår, blondt och burrigt som mitt . . .“

Den unge mannen talade långsamt och med en säflighet, som var gjord.

Inom honom ropade Sago-Gunnel sin förtviflan efter händelse-sommarens kung, som öfvergaf sin drottning och ännu mer. Inom honom ropade hans barnaårs nyfikenhet och hans ynglingaårs hämdbegär. Inom honom ropade en händelse i fjällen, en händelse i sommarsol och vintersnö: Sönderslit hans hjärta och lägg hans sinne i sorg!

— — “ja, mor var blond som jag. Håret var burrigt och krusigt. Hon hade mina ögon och jag har hennes blick. Icke kände herrn henne . . . Sago-Gunnel, Gunnel Björklid... ?“

Den äldre herrn blef alldeles hvit i ansiktet. Han öppnade munnen för att säga någonting — men teg.

— — “men hvem vet“, sade den unge, “de vägar och stigar, som människor gå? Icke kan jag veta hvar en professor i sten har gått i sina dar. Vi ha märkliga stensorter hemma hos oss i fjällbygden.“

Han riktade ett par blixtrande blå ögon på den andre, men blicken besvarades icke. Han såg ett stelnadt ansikte, som klippte med nervösa ögonlock, och en skrifkarls hand som höll ett fast tag i räcket.

Ångaren gick upp efter en vacker flod, mellan höga stränder. Timmer flöt i gula korpralskap och kompanier förbi. Kaptenen hade vänner vid sitt punschbord och skrattsalfvorna gingo i vågor och fall.

— — “Gamla mor ja! Hon är död nu för länge sedan. Det blef för tungt för henne att bära på det där . . . och så föll hon samman under det. Det var den enda sorg hon gjorde mig — Gunnel Björklid — och det var under gråtande tårar . . . Jag förstår icke hvad som hakade henne fast vid lifvet. Ibland tror jag att det var jag, hennes son — men åter igen var det icke jag, utan någonting annat, som jag icke vet. Jag fick aldrig riktigt tag på henne . . . på det där, som låg bakom och som ingen visste . . .“

Han sparkade sin näfverkont längre in under bänken och lyfte sina blå ögon mot den andre.

— — “Ni kommer och säger, att ni känner en egendomlig sympati för *mig,* som ni aldrig har sett förr! *Henne* skulle ni ha älskat!“

De blå ögonen släppte icke sitt tag. Nu sågo de hur den andre liksom kröp samman och fick ett ännu stelare ansikte. Så gick den blå blicken till en elegantresväska, som vände mot honom en silfverplåt med vackert namn. Han nickade för sig själf.

— — “Ja se, det hade händt henne en orycka en solig sommardag . . . och så fick hon en annan olycka, och det var ett barn — det var jag. Förr hade hon gått som ett ljust och fagert människotroll på sin sätervall och sjungit och diktat solsken från morgon till kväll, så det blixtrade och blänkte om henne . . . *jag* fick aldrig höra henne sjunga solsken . . .“

Han såg på den andre och så ljöd åter hans stilla, tankfulla röst:

— — “och den jag har att tacka för det — honom har jag förbannat så länge jag haft det vettet . . . Jag sitter här och berättar er en historia, som icke intresserar er . . . och passagerarne gå fram och tillbaka och undra på att en yngling från fjällen och en fin herre från Stockholm eller Uppsala ha så mycket att öfver-lägga om . . . och bondbyarna på ömse stränder tåga gröna förbi i midsommarsol . . . och lifvet kan vara vackert ibland . . . men ingenstans kan jag glömma, att jag har några förbannelser att dagligen läsa öfver en okänd man . .. Jag tror ni fryser midt på heta sommardagen . . .!

Ja, gråt fick jag öfver vaggan min — och underliga poesier. Kärlek fick jag öfver allting annat. Hur hon kunde kyssa och hviska 'gossen min — gossen min!' kan ni icke fatta. Hade ni fått en kyss af henne, skulle den aldrig gått ur ert minne. Ja, Gunnel Björklid kunde kyssa . . . gud vet hvem som lärt henne . . .“

Professorn kastade en hastig blick på den unge mannen och mötte ett par kallt illmariga ögon.

“— — och det doftade alltid skog af henne, då jag borrade min lilla näsa intill hennes barm . . . skog och förunderlighet... och någonting af ett fagert fjärran, som jag fattade och njöt, men som jag aldrig kunnat kalla vid namn . . .“

Den äldre satt stel och tyst.

— — “De ha berättat mig mycket om henne, de som kände henne i hennes sprudlande ungdomstid. Märkligt folk hela högen, skall ni tro. Det diktades mycket i denna afsides fjälldal och där lefde folket två lif. Det ena gick med dem i dagligdags stök hemma vid de grå husen. Det andra följde dem i skogen, bodde med dem på sätervallen, var samman med dem i de små vattensågarna och skvaltkvarnarna, tumlade på hästtomman, lät dem gå vilse af trolleri på en myr, hojade till dem från gran och fur, berg och lid. — Tänk, om ni kunde begripa allt det där! Det lifvet gick aldrig öfver Lappmyrhöjden utan att känna en underlig händelse vara i faggorna och trampade aldrig en fäbodvall i kvällningen utan att ly efter viterhundarna, som skälla två gläfs i taget — eller rysa till de hemlighetsfullas barn, som gråta under störesgolfvet. Slikt satte ibland sådan fart i de drygaste bondgubbar, att näfverskorna piskade deras okammade nackmanar — efter stigen — framåt liden — utför byvägen — hem till

stugan. — För ett folk att lefva i dikt, herr — professor?

Folket därhemma — det var kåda, linnea och nattvaka.

Jag ser så tydligt min fjällby — grå hus i klunga för att icke vara så bittert allena, då vintern står mörk öfver landet. Deras glimmande fönstergluggar kanman gärna taga för Ögonen af en hop vargar. Men under sommarnattens ljus ligga de som en flock getter och vänta på solen . . .

Ni har naturligtvis aldrig hört talas om Gunnel med historierna. Då hon gick förbi med sin inåtvända sagoblick och sin guldfläta på ryggen, nickade alla gummor och värmdes alla gubbar, och ynglingarna fingo sugande hjärtelängtan. — Ni har naturligtvis aldrig hört Gunnel berätta — men gud vet hvar hon tog sin färg ifrån! En historia var violett och vemodig med dunkla figurer, som rörde sig i skymningen. En annan var blågrå. Det var en historia i insjöns dimma en höstmorgon. Lommen skrek gärna i en sådan. — Eller satt hon, ljushårig och blåögd, och kastade lyssnaren in i en händelse, som var blixtrande gul i skinande sol. Och midt i allt kunde man höra tranan ropa och koskällan pingla från löfskogen . . .

Hon, Gunnel, som var så vek, lade en dag sina späda fingrar om min hals och klämde till. Då grät hon och skrek ett mansnamn, som jag aldrig förr hade hört. Ingen hette så i vår bygd. Jag tror — tror icke ni, som jag att det var namnet på någon, som hade blifvit långt borta ifrån henne — som hon ville kalla tillbaka . . .“

Han log, då han såg hur den andre skakades af en rysning.

— — “Att glömma“, sade han så sakta, som om han velat pina någon, “att glömma det man hör i en dylik stund gör ingen människa . . . Hvad tror ni? Då mitt högst älskade på jorden går från förståndet af sorg — skulle jag glömma hvad jag hörde, då jaghade hennes små järnhänder på strupen min? — Men det gjorde jag. Jag var för ung att begripa, att den dag skulle komma, då jag hade något att tala med den där herrn om .. . Tror ni icke, som jag, att det var namnet på den, som hade lupit ifrån henne och mig?“

Han lade handen på professorns axel och sade stillsamt:

“Ibland har jag längtat efter att tala en sansad mans sansade ord med den främling, som kom henne att gråta under dessa år. Jag ville se honom — Gunnels sommarkung — jag, som är hennes sagoprins. Gud för en karl han må ha varit, den solskensdag han med ungdomens och kärlekens rätt tog Gunnel! Jag ville ha honom här framför mig och tala med honom som jag talar med er, stillsamt och sakta, och lika innerligt som stillsamt förbanna honom. Han skulle icke höra orden, icke märka någon brist på förbindlighet, men jag hoppas att han förr eller senare skulle må godt af mina bönesuckar.“

“Nej — nej — säg icke så!“ sade professorn med tjock röst.

Gunnels vackra gosse, diktaren, knäppte sina händer om knäet och såg ut mot solskenet.

“Håhå, håhå“, tänkte han. Ja, är du den jag tror, skall jag draga dig vid benen, ditt gamla murmeldjur. Finns det en själ, som ropar i denne gamle laban, skall han få sin svåra stund i denna dag!

Nu åter professorn:

“Var icke bärgningen svår och lifvet torftigt i obygden? Hörde hon aldrig af främlingen i fråga?“

“Pengar, menar ni? Jo, hon fick ett penningbref. Tänk, att han sände henne pengar... var det icke styggt? Var det icke? Fy fan . . . Den dagen hon fick det brefvet sjönk hon ihop på brosteget och hennes runda skuldror skälfde och skakade. Jag vill säga, att därmed var hennes sommarsaga riktigt slut. Hon gick i förstone och ordnade ifrigt med sitt hus för vintern. Det var svagår det året. På hennes hemman hade frosten stigit hvitklädd ur kärret och bitit stridkornet så att det dog. Hon var rastlös några dagar, men mumlade hvart hon gick: 'Måste tänka på det här — måste tänka på det här. Det går öfver mitt förstånd hvad det nu skall bli af mig.' Men efter den tiden satt hon ofta hopkrupen, med det storrandiga förklädet kastadt öfver sitt hufvud, och försökte att bara icke tänka på det där — icke tänka på det där — icke tänka på det där . . .

Den fattiga jordremsan vid det mörka rinnande vattnet såg denna höst en förtviflad kvinna vanka omkring, se och

lyssna. Hade nordan blåst länge och gingo små hvita molntappar i linje från norr till söder, blef detta henne en väg för flyttfåglarna — och hon hälsade till sagokungen från juni. Hösten hade kommit för henne och vek sedan aldrig från henne, trots mig, hennes son, som hon födde några månader därefter under större jämmer från själen än från kroppen. Jag är ändock glad att jag fått göra henne glädje — åh, min härliga mor! Jag gjorde henne glädje. Hon sade mig det innan ögonen brusto i det hufvud, som blef silfverhvitt innan det nådde sitt trettiofemte år, dödsåret . . .

Hvad tycker herrn om historien? — —

Men långt fram i mars kommo varma vindar från golfströmmen. Skogen svartnade och det droppade från tallen. En sådan dag snörde hon sina skidor. Hon kände, att hon skulle få sin pröfvande dag, och den kunde hon icke vänta i stillhet. Det var en sorg, som gick öfver allt förstånd. Gud vet ett vilset sinnes vägar men hvarför — hvarför — rände hon till fjälls med slikt i sikte — hvad tror ni att hon ville? . . . Ville hon lefva? . . . Snön klabbade och det var sent på dagen, då hon nådde Tjalafjälls rygg. Hon hade varg i följe. Där måste hon sätta sig — måste lägga sig — och där föddes jag . . . Det här är Gunnels historia . . . Öfver detta fjäll går kanske en gång hvar tredje vecka en människa. Hade det icke händt denna dag — hvad så, min herre? Än i dag vet jag icke, om lappen, som kom, hade följt vargspåret eller skidornas spår, men han kom lämpligt. Han hjälpte henne att stöka undan — badade mig i snön — tog mig i sin kolt och rände nedför fjället genom Granliden till Maktoberg. Hon kom efter, tyst, matt och tårlös i kvällningen, några timmar senare.

Hvad tycker ni om historien? Det var tre kvarts mil till Maktoberg från det blodiga stället i snön . . . Hvad har ni att anmärka till historien? — Det är historien om Gunnel . . . Ni har tårar i ögonen . . . Gud i himlen, herre, om ni nu icke hade haft tårar i ögonen . . .!“

“Det finns icke spår af skonsamhet hos er“, mumlade den andre.

“Var . . . hm . . . främlingen mera skonsam?“

Den unge diktaren, Gunnels vackre son, såg upp och såg på den elegante mannen bredvid honom.

“Jag ville skrika ett okvädingsord i ansiktet på någon“, sade han.

“Talade hon aldrig om den sommaren, då främlingen var hos henne?“ Frågan kom nästan hviskande,

“Nej, men folket berättade om den.“

“Och hvad sade de?“

“Mycket. Mer än som sant var. Jag ville slutligen ingenting höra . . . Hon vallade själf sin boskap den sommarn, ni vet. Sätern var långt från byn . . . Mycket kom det nog af att hon var så ensam där. Det var icke säter att vara ensam uti, ty där — ni kan gärna le — bodde vitrer och fanns osynlig boskap och där fanns annat, otrefligare än vitrer, ty dessa skada ingen, om icke i välmening. Där förde osynliga buller i kokhuset om nätterna och där skymtade besynnerligheter bakom knutarna och i småskogen, då hon i solnedgången gick med sina bara fötter på den kortgnagda, sammetsmjuka gräsvallen — fram och åter till meskoket. Sång och saga kommo med korna på aftonen, då solen glödde mellan de mörka granarna, och luften var gul. Talltrasten sjöng och ugglorna ropade ho! Med ett sinne som hennes var detta hennes värld. En dag skedde något midt i solskenet. Gunnel hade setat med hufvudet på armen och sofvit. Hon vaknade då ett följe af vitrer stod rundt om henne och fordrade bröllop. En ung man af de besynnerliga i skogarna skulle gifta sig med henne. Ja, hon vardt som borttagen i äfventyret. Hon kläddes i brudestass med vitersilfver och konstigt arbetadt viterguld. Ringarpå händerna. Söljor på bröstet. Kring midjan en slingrande orm. Gunnel satt som i en dröm. Pynta fingo de. Vallhunden tjöt af rädsla. Solen glittrade och sken. Tranorna ropade från sjön, skogen doftade, luften skälfde. Det var ett tindrande bröllopsväder. Jadmos snöiga topp lyste hvit som ett vårmoln långt borta . . . och nu skedde det . . . att han kom . . . främlingen i fråga . . .“

“Ja“, sade professorn sakta och utan medvetande, att han talade. “Ja, det såg besynnerligt ut, men något dylikt som vitrer såg jag icke, då jag kom, vilse i fjällen öfver fäbodvallen till hennes stores.“

“Det är endast söndagsbarn, som få se sådant . . . och då ni kom . . .?“

“Då jag kom, sprang hon mig till mötes skälfvande och fager. Hon hade icke silfver och guld på sig, men tårarne hängde i hennes ögonhår och solen bodde i hennes tunga fläta. Jag glömmer det aldrig: blicken var förunderligt inåtvänd . . . skimrande och fuktig . . . aldrig i hela mitt lif har jag sett något så välsignadt vackert. 'Du är min rädderman', sade hon och log med sitt ljusa ansikte . . . och så kom det, som . . . jag icke hade väntat . . .“

“Jag vet hvad ni icke väntade — jag vet livad det var. Hon föll er om halsen och gömde sig . . . Ni visste icke, att ett sådant äfventyr tager en människa så, att hon icke vet hvad hon gör och att folk, som kommer till jaga de besynnerliga bort. Då händer det alltid, att den borttagna klamrar sig fast vid den, som kommer — yrvaken, glad, förkrossad.“

“Ja“, sade den gamle. “Jag miste sans och besinning, då jag höll det varma människobarnet i min famn . . .“

Ynglingen fortsatte: “Hon var den fagraste plantan i landet. Hvem hade icke mist besinningen i hennes armar . . .? Och sålunda gick det till att hon . . .“

Professorn suckade. “De dagarna komma aldrig åter — och hon kommer aldrig tillbaka. Jag har rest upp för att söka henne nu . . . och kommer för sent. Jag följer dig till obygden och du följer mig tillbaka. Du är ju min son och hennes.“

“Nej, det vill jag icke. Hennes årslånga gråt skall alltid stå mellan er och mig. Jag skall aldrig glömma den stund, då hon hade mördat mig, som hon trodde, och ropade ert namn i förtviflan. Jag sade att jag hade glömt namnet . . . nej — ingen kan glömma det han hör en sådan stund. Jag visste, hvad han hette, som jag bar hat till. Vänd om här och låt oss skiljas. Jag har icke kämpat mig fram hittills, för att nu, då jag känner min egen kraft, bli en pappas gosse. Min väg går till fjällen och till min diktning. Hvad Gunnel kände, där hon sprang fridlös i hembygden, skall jag dikta. Jag har historier i blodet... jag är ju Gunnels gosse. Oäkta kalla de mig — äkta säger jag. Jag går till fjällbygden och händelserna.“

Han axlade sin näfverkont och räckte handen till den gamle.

“Ni skall icke förklara någonting. Jag vill ingenting veta. Jag är nöjd att ha sett er . . . jag förstår nu att Gunnel kunde glömma allt, då hon hadeer . . . och nu skall ni lefva så väl. Ni skall få höra om mig.“

Där han gick uppför vägen, upprörd och med darrande läppar, ljus och stark, var han som en ung viking.

Den gamle såg efter honom med en tiggares, blick.

*

EN RINGDANS MEDAN MOR VÄNTAR ...

Efter den krokiga vägen öfver Hästberget sprang nu midt i natten Salmon från Nysvedjan. Nu hade han nytta af sin vana att löpa i skogen med lapparnes knämjuka gång: vägen var oändlig och brådskan stor. Ännu hade han en god bit till bygden och dessutom ytterligare en half mil innan . . . *hvad var det?*

Det knastrade i torra kvistar som under en tung kropp.

. . . innan han om två timmar var framme hos den senfärdiga och hårdsöfda kvinna, som han så väl kände från föregående tillfällen af detta slag. Så många hundrade ifrige män, som bultat på hennes väggar och dörr medan svetten — ibland kall af ångest — gjort ljusa ränder i deras sällan tvättade ansikten! Ja hon tog det där yrkesmässigt, vände och vred sig i sin varma säng och funderade på hvilken af hustrurna, som nu kunde vara i tur . . . *nej, hvad var det?*

En häftig fnysning afbröt skogens nattliga frid. Salmon förstod men fortsatte knämjuk och spänstig som en stålfjäder.

I natt skulle han icke vänta så tålmodigt som förr . . . det var fara å färde i nybygget hemma; han

skulle slå ut hennes fönster och dra henne i håret ur det där yrkeslugnet . . . Gud i himmelen! . . . Det gällde ju ett människolif! Klaga se'n för nämd och präst öfver Salmon i Nysvedjan . . . *håhå! Nej nu!!*

Ett ilsket brummande, som strax öfvergick till ett hostande vrål några få alnar framför! Salmon hade förstått för en stund sedan, att björn var i närheten, men — så nära och af den kalibern! Han tvärstannade: “jag skall ge honom tid att lugna sig och löpa sin väg“, tänkte han.

Ur vindfällen och risbråten reste sig besten på två ben och visade sina kritande hvita tänder och en öppen käft, röd som blod. “Är du af den sorten?“ sade Salmon. Med ett kattlikt språng nådde han en vissnad granruska från vinterns huggste, såg sig kvickögd omkring och sprang fram till en större fura. Nu stod det icke rätt till; hvad var det för en klåpare, som varit framme och svedt björnpälsen med en blykittling, gjort honom ursinnig — och tagit till bens? “Det ger sig väl . . . det går väl öfver“, puttrade Salmon förargad.

Nu kom björnen under rytande raseri rakt emot honom. Det här blef en allvarsam sak; gudskelof för den tjocka furan. Nu var hon värd pengar för en obeväpnad man! Kunde han nu endast ha tillräckligt kvicka ögon och sina gamla säkra fötter — annars blefve affären si och så.

Björnen är icke den senfärdiga, ludna klump, som man vanligen tror. I raseriets stund kasta honom hans kraftiga ben i långa, skjutande språng framåt mycket fortare än en senig och snarbent man kanlöpa. Då brakar det i skogen; kvistar och torra grenar smälla under hans fötter; stubbar fara som boss åt sidorna; små granar böjas ned som hö. Om han då har ett ärende att uträtta hos en ensam man i skogen, är detta öfverstökadt på två blodröda minuter — om icke Gud är god.

Och knappt hade nybyggaren hunnit sin fura, förr än besten var honom så tätt i hälarne, att det susade om honom. Men nu stod Salmon i lä och spände sina vakna, ljusblå fjällboögon i den ludne gossen, färdig att som en blixt kasta sig undan famntaget, färdig att löpa rundt och att alltid hafva furan emellan sig och den andre under den dans, som skulle börja. Han kände sina knäsenor stå som strängar af fjäderstål, och handen, som låg på furustammen, förnam icke tecken till skälfva . . . nu kom den ludne farandes!

Ett hopp i half cirkel och Nalle susade förbi, knappt en half aln ifrån. Det förfelade språnget slutade med ett tvärstopp i mossan, däri nosen plöjde en liten väg. Ett larmande ryt . . . mossan refs upp i tvärvändningen . . . den stod som en sky . . . och så kom han igen i blind ilska . . . gjorde hastig halt invid trädet, då han såg Salmon vika undan . . . rusade nu efter honom men kunde icke hålla cirkeln så snäf som Salmon; hans kropp var för lång . . . och så bar det sig igen, att han sköt fram och tillbaka i spetsiga vinklar . . . gjorde tvära vändningar och kast som en skrämd gris . . . kastade om . . . stötte emot . . . röt, så att det slamrade om det . . . klöste i mossan, så att den magra sandjorden tittade upp med aflånga gula ögon . . . men kom alltid på sidan om Salmon.Kvistar knastrade, och alla små stenar rasslade och skreko.

Solen hade gått ned för en god stund sedan — en timme väl. Men det var ljust som på dagen. Strax efter midsommar var det, då här i våra uppsvenska bygder ingen natt är under de två timmar, som solen sofver.

Luften var ljust gul med eldfållade små moln i väster. Salmon och björnen dansade i det trolska ljuset sin lidelsefulla ringdans på Hästberget, den ene sjudande och bullersam, den andre snabb och tyst.

Och mor som låg hemma i vånda!

Af ortens björnjägare var Salmon den främste. Allt intill Dorotea socken fanns ingen, som haft sådan lycka i björnskog. Han hade till dag och datum skjutit flere än tjugu björnar, det man visste säkert. Själf sade han tjugufem, och det kunde vara sanning. Men aldrig förr än denna lidandets och nödens och brådskans natt hade han sett maken till denna. Han kunde icke förklara detta ofattliga raseri . . . och denna envisa löpande kanalje, var han kanske jagad och sårad, hade man beröfvat honom ungarne? Nej, det fanns icke bloddroppe i de bruna håren.

Inga skott hade hörts i skogen alltsedan tjädern slutade spela. Nu — nå här var endast frågan att kunna akta sitt skinn.

Nalles små stickande ögon glödde. Ryggens hår låg, tätt, slätt, bakåtlagdt. Öronen hade han dragit intill hufvudet. Det låg någonting af isande beslutsamhet hos denne kamrat i skogen. Utan ett ögonblicks uppehåll jagade han efter den magre nybyggaren,men sprang nu i cirklar rundt, rundt, försökte knappa in dem och komma rakt på fienden, men sköt då alltid för långt och måste vända i en spetsig vinkel. Salmon var varm i händerna efter detta oafbrutna gnidande af furans stora bark. Kanske hade de jäktat i tio minuter, kanske mindre, kanske mera. Tänk innan folk skulle komma häråt och göra ett slut på historien. Och mor, som hemma kämpade med döden! Nu ropade han: —

Hjä-ä-ä-ä-älp! Hallå-å-å-å-å.

I ett tystnadens ögonblick kunde Salmon höra hundarne från bygden, där de under natten sutto på stugubroarne, lyssnade till hvarandras skall och skällde tillbaka, till dess ett dussin stämmor blandades. Det grofva målföret hos nämdemannens älghund hördes gång efter annan, men det tjutande, melankoliska, dödspående skallet hos kyrkvaktarens hynda var som ett långt snöre utan knutar och ändar . . . skulle ingen enda bonde vakna under sin fårskinnsfäll, stiga upp och huta åt dem, höra hvad som stod på en fjärdingsväg till skogs och komma till hjälp?

Haall-å-å-å-å! Hoj!

Och Nalle fortsatte med sin manöver; kunde någon fatta ett sådant raseri! Ibland snuddade han tallen så nära, att pälsen skafdes, men alltid var Salmon några tum på sidan, kall i blicken medan svetten rann utaf honom i små floder under kläderna. Den fina mossan hade han med sina näfverskor — först trampat stora hål uti — så gjort stora refvor uti — slutligen alldeles flitt undan — och nu sprang han på en rund upptrampad cirkel af naken jord. Så hade den enanäfverskon lossnat och gått till spillo, medan den andre ännu hängde fast, men uppfläkt så att några blödande tår syntes.

Och mor, som arbetat hela aftonen med sitt — och väntade . . . väntade!

Nalle bytte om taktik. I stället för att ideligen springa började han kasta sig, slänga sig, hjula, snurra på sin bak, såsom björnar pläga göra, då de förfölja en jägare, som fattat post vid ett träd och som de icke hinna eller träffa med språng på alla fyra. Jag berättar som mig är berättadt.

Så kastade han sig omväxlande på framfötterna, och bakfötterna, men emellan hvarje gång stack han Salmon med sina hvassa, ilskna små ögon.

I torparen från Nysvedjan kokade det. Icke af rädsla för björnen, men af aggande oro för mor hemma i stugan — med tre gråtande barn omkring sig, i väntan på det fjärde, som . . . ja, det var icke godt att vara ensam och fattig midt på skogen långt från människor och hjälp i nödens stund! Nåde Gud den fattiger är i denna världen!

Salmon gled kring furan, och hans tankar gledo med:

— och då han sprungit från sin stuga med öronen fulla af jämmer, med ängslan vaggande i oroliga vågor i själen, hade han känt sig som ett rullande grått viternystan, som kastas fram af trollformler och osynliga händer efter en mörk hemlig stig. Det hade nog funnits inom honom det som kastade honom fram denna ljusa midsommarnatt. Och nu var han spikad fast på Hästberget, hans eget gamla Hästberg, där han pröfvat så mycket af fara och tur . . .Björnen rullade sig, och Salmon gled med armarne slagna omkring furan.

. . . såsom den där gången — han kunde se platsen hit då han räddat sitt lif med ett skott, då björnen redan stått framme vid skidornas brätten. Eller då en gång Nalle låg på en nyss rifven kviga och tuggade på hennes jufver, medan hon ännu lefde. Hon hade slängt sitt hufvud, så att skällan hade pinglat så besynnerligt, icke såsom från ett betande djur eller ett idislande . . . ja den björnen hade visat tänderna . . . sprungit ett stycke in i grantjålen men kommit rytande tillbaka emot Salmon och hans följeslagare. Salmon hade stött en torr granruska i hans gap, och kamraten hade stått med deras enda vapen en yxa, i högsta hugg: “kom du–din—arme—hundra—tusan!“ . . . och björnen hade vändt.

Aldrig hade Salmon sett maken till björnfrossa som hans, kamratens, på väg hem efter detta. Den skakande uslingen hade sett en björn bakom hvarje träd och hvarje sten i höstkvällen och ideligen tittat sig åt sidorna: “där

är han, Salmon — Gud nåde oss!“ Ja det hade varit tider i skogen här uppe!

Nalle fortsatte i vanvettigt raseri. Barr och mossa hängde i hans päls. Det ångade af honom. En talgoxe kvittrade: hvad månne det var? Hvem månne det var, som icke hade tid att sofva den korta stund, som solen själf sof under denna härliga sommarnatt?

Och nu satte sig odjuret på hasorna för ett ögonblick men kastades upp igen af sitt brinnande blod och gick — gick! emot trädet, där det stannade med ett öfverljudt flåsande några få tum ifrån Salmon.Det såg ut, som var det björnens mening att på detta sätt skrämma den oangriplige ifrån hans fasta värn. Käften grinade halföppen. I den litet kyliga natten blef Nalles andedräkt synlig som en svag ånga. Nu kände Salmon en kall kåre efter ryggen: hans skinn liksom krympte. Omedvetet grep han sin slidknif . . . måste han låta sitt lif? Björnen hade sitt hufvud tätt intill tallen; en aln ofvanför hade Salmon sin hand. Det var icke tio tum från björnens käft till nybyggaren. Kunde han nu slå mannen ned, skilja honom från furan, skulle resten bli ett arbete på en minut.

Salmon grep säkert fast med vänstra handen, mattade åt björnens vänstra öga och sänkte sin långbladiga knif med en snabb rörelse. Någonting rödt och varmt sprutade uppefter hans arm, hvad det nu kunde vara. En svidande känsla stack i hans axel, och medan björnen, vimmelkantig af hugget, hoppade högt i vädret där han stod, högt i vädret som en boll, under ett afgrundsvrålande, såg Salmon att han fått sin rock söndersliten och sitt skinn rispadt. Nu visste han, att leken icke skulle ändas förr än en af dem låg kall och stilla. Hade utsikten till en uppgörelse i godo för en stund sedan varit ringa, var den nu ingen. Det syntes tydligt att nu skulle det gälla för Björn-Salmon, om han ännu var Björn-Salmon. Nu skulle enderas lif spillas, men knappast björnens . . . i sådan ojämn strid. Salmon tänkte: “det är icke jag, som blir änkling i natt; det är mor, som blir änka . . . mor, som väntar mig.“

Nalle dansade som en besatt, skummade, väsnades och skrek. Han sprang icke längre i lofvar. Hanstod vid trädet i upprätt ställning och bet å ömse sidor efter nybyggaren. Barken klöstes och föll till marken i stora flagor under klornas jämna piskande. Salmons klädslarfvor fingo också sitt. Axeln var halfnaken och våt af blod, men den hand, som höll knifven, rörde sig oafbrutet och var alltid färdig.

Solen gick upp. Det berg i söder, som syntes från detta ställe, stod violett och drömde, utom i toppen, som var vaken och skinande röd af solsken. Så här dags borde Salmon varit hemma med hjälpen . . . hemma i stugan . . . som nu skulle bli ödsligare än förr . . . barnen jagade ut i bygden att tigga och lida nöd . . . far borta för alltid . . . en historia från fjällbygden . . . en riktigt svart obygdshistoria, sådan som de kunna vara här uppe.

Det, som nu hände, gick i hvirflande fart.

Än en gång öfvergick björnen till sina kastningar, rullningar, volter och äfventyrligheter i den högre gymnastiken. Salmons ögon voro blå och kalla som en frostnattshimmel — veko icke en sekund ifrån den hoppande besten, som, inom håll, alltid möttes af en knif, som fördes viggsnabbt. Salmon kröp i hop, rätade ut sig, smög, smet, rann omkring trädet. Näfverskon var genomtrampad och hade åkt upp på smalbenet, där den ibland vred sig rundt och gjorde röda ringar i skinnet. Den vänstra handen, glidhanden, stödhanden var uppsvälld och full af blåsor, somliga höga och fyllda, andra spruckna, tömda, svidande.

Och så hände det sig, att Salmon en gång sjönk ned på knä. Då hade han vilddjuret på knappa två fots afstånd. Innan han rätade sig igen hade hanbjörnens ögon inpå sig och kände en het, odän luftström, då den grinande björnkäften öppnades och slog ihop med en smäll och ännu en gång öppnades. Det var så nära, att Salmon då skulle mistat känningen af sin skyddande tall. Det svartnade och blef rödt för hans ögon på en enda sekund, men nästa sekund hade han baklänges glidit undan — och den därpå följande sekunden, då han trodde dödsminuten vara inne, rörde sig knifven och skar i något mjukt och — på fötter var han igen, Björn-Salmon!

Nalle släppte sig ned från sin stående ställning och rusade blindt efter honom, försökte snedda rundt och gjorde verkligen två hastiga rundresor icke långt från trädet; men då han försökte skära in, var farten för stor, och försöket slutade med ett för långt språng och en tvärvändning. Han röt. Ett par slimsor af inälfvor hängde och slängde ur ett sår. Damm och jord och mossa och barr förtogo dem deras verkliga färg. De sågo ut som grå trasor

på en brun jacka,

Solen nådde furutopparne, där valplatsen var. Nalle reste sig på sina bakben mot Nysvedjebyggarn, kom fram, grep i raseri furan om lifvet, som om det varit hon som skulle läggas i bänk. Tassarne slogo ihop på baksidan. Salmon grep fast i den högra, lutade sig hastigt åt höger och sänkte knifven en, två, tre gånger mellan björnens refben med syfte åt hjärtat. Salmons läppar voro blå, skrumpna; tungan var torr i munnen; ögonen gnistrade. Ännu var Salmon Björn-Salmon!

Och Nalle sjönk på stället, rullade baklänges, men studsade upp igen, sprang i en hvirflande krets inåt småbuskarne, som böjde sig som säf, kom tillbaka,

steg ännu en gång i brottareställning fram, fick på nytt smaka den långa knifven och snurrade rundt.

Salmon var i en underlig sinnesstämning. Inom honom, vaggade, som han tyckte, röda vågor fram och tillbaka, marken gungade under honom, och ögonen sågo icke riktigt . . . “det vore dumt att svimma nu“, tänkte han och drog djupt efter andan: “jag får icke gå under för mors skull“.

Någonting rörde sig uppe i furans krona. “Det var en djärf fågel, som sitter där“, tänkte Salmon och högg ännu en gång björnen till möte, ännu en gång mellan refbenen.

Salmon mäktade aldrig riktigt skildra det som nu kom, då han ibland berättade historien. Men Nalle hade tumlat som en hösäck och vält sig. Han hade hoppat på stället och vrålat högt. Han hade sprungit små susande snabba krokar på stället, sade han. Det oskadda ögat hade glimmat som ett eldkol och stuckit som en syl, men det andra hade varit gömdt af blodlefrar, sade han. För hvarje steg, för hvarje flåsande suck hade blodströmmen stått som ett groft spö, som ett skackelämne så groft, påstod han, och mycket hade det gjort, att det gick som det gick, att Nalle inte gifvit sig tid att stanna ett ögonblick, draga skinnet öfver såren och vrida håret i en tått öfver dem, såsom de bruka ibland, som han sade och påstod. Om han ljög eller ej, vet jag icke. Han är för öfrigt inte den ende, som haft att berätta om sådana ting. Det är många konstiga historier ur våra skogar här nordpå.

Solen hade stigit högt. En glimmande guldtråd smög sig genom barr och löf till stridens fura för attse hvad som stod på. Rundt om sjöngo trast och fink. Järpen hvisslade i sidlandet, och tranan ropade från träsket. Vinden låg från bygden i dag.

Ännu en gång stod björnen upprätt vid furan, men den käft, han öppnade, var full af blod från genomstungna lungor. Än en gång smög Salmon undan i en haifrund rörelse och än en gång nyttjade han knifven: det tog rätt i hjärtat. Än en gång: det tog i halsen. Och den sjunkande, blödande, ludna massan fick rasande hugg på hugg . . . i bringan . . . i hufvudet . . . i ramarne . . . i sidan . . . “Där har du“, skrek Salmon och svor en kötted . . . “där har du! . . . där! . . . där! . . . där! din karibel! . . . mera! . . . mera! . . . där har du för mor! . . . där för ungarne! . . . där för hela natten, din satans djäfvel! vill du dö? . . . vill du? . . . vill du? . . . vill du? . . . vill du?“

Björnens sista rytande kväfdes halffärdigt, och som genom ett silande höstregn på en fönsterruta såg Salmon genom svett och tårar, hur Nalle reste sig igen, föll, reste sig, skalf i ryckningar, föll ännu en gång och — låg där.

Salmon sjönk ihop vid furans fot. Han var dödstrött och ledbruten; nu kände han det. Hans högra hand hängde som död, men höll ännu knifven. I denna ställning träffade honom några solstrålar och kysste honom på kinden.

Han klippte med ögonlocken och ville mota sömnen. Han tänkte: skulle han fortsätta i sitt ärende . . . det kunde ju hända, ja . . . eller skulle han vända om och gråta öfver liket hemma? Det var en så sugande ångest uti honom. Han skulle nog aldrig slippa olyckandenna dag, hvad häller som var. Den fattige får vêtá, att han är till i denna världen. Hvem skulle han få att bära liket öfver skogen på lördag . . . det blefve dyrt . . . kistan fick vara omålad som fattigfolks kistor i vanligheten . . . häradsdomarn hade bräder vid Lillsjö-sågen . . . häradsdomarn var den värsta gnidare, som fanns . . . det är en hop karlar, som bära en lång låda öfver kafvelbron på Långmyran . . . hvem ligger i lådan? . . . att de kasta den ifrån sig så där! . . . och springa kring ett träd efter en björn... det är mor som ligger och väntar på dem . . . hon får alltid vänta . . .

Och så somnade Salmon.

Vid pass en halftimme därefter är det något, som rör sig i furans krona. Det sticker fram ett hufvud, drar det tillbaka och sticker ut det på andra sidan. Det är björnhonans unge. Han är oviss på betydelsen af denna djupa stillhet efter detta långa larm. Men han ser, att mor gjort fred och den andre med, och han känner längtan att komma härifrån. Han har icke varit litet rädd häruppe. Nu sätter han tassarne intill stammen och börjar masa sig ned. Det går sakta till en början . . .

Det var icke en vettig mans blick hos Salmon, då han väcktes af ett tungt bylte, som föll ned på honom. Det var hos honom, då han rusade i väg till bygden, något af ett jagadt vildbråd, en vettskrämd grå tuss med något af svansen mellan benen. Där fanns ingenting alls af nattens hjälte, af Björn-Salmon. Det var endast en svulten nybyggare, afkvistad och allena, som sprang för sitt fattiga lif.

*

SENJENS STORBJÖRN.

En historia från Tromsö stift.

Gårdsmannen på Kvanaas hade lagt sig till hvila en månskensnatt under uppfrosten.

Käringen låg vid hans sida och snarkade. Hennes mun var öppen. Genom två luckor i hennes bruna tandrad gick andan ut och in under oljud och jämmer. Det pep i hennes näsa som ett fjärran skrik af en lom.

Månen var full och sken som den kan göra endast häruppe. Hela Senjen, den stora ön, med fjäll, åkrar och gårdar, låg som i ett elektriskt ljus. Husens fönster glimmade. Fjällen hvitnade och blånade. Hvarje grässtrå på gårdsplanen blänkte af frostens silfver.

Gårdsmannen kunde icke sofva; det var käringens och hans väntans skull. Hans väntan kittlade honom i kroppen. Käringens pipande, näsa varslade en fara, en jämmer, en olycka. Det liksom ropade till honom fjärran ifrån af en i nöd stadd — det var käringens näsa visserligen, visserligen! — och det var ändock så obeskrifligt hemskt i den tysta natten.

Han steg upp och tassade omkring på golfvet med ohörbara barfotasteg. Han bar på ett hjältemodigt beslut, men det syntes icke på honom. Han skulle göra en hjältegärning, men han skälfde vid tanken på det afgörande ögonblicket, som skulle komma förr eller senare denna natt. Bössan lutade mot dörrpanelen och tittade mot taket med sitt djupa och svarta öga.

Vid fönstret ställde sig gårdsmannen, som var en tysker, och såg ut öfver fjället och slätten: där i klyftan skulle Senjens storbjörn komma som ett stort bylte med gnistrande ögon. Huru de skulle göra upp sina affärer i den tysta natten visste den store i höjden! Om han ändå hade skrutit mindre — om han hade låtit vara att lofva så stort, att storbjörnen skulle dö för hans hand denna höst och denna vecka! Handelsmannen på Giboustad, hans gode vän, skulle grina åt honom flere år, om han icke höll sitt ord.

Ett stilla tramp hördes. Det växte och kom närmare. Tyskens varma bön om ett uppskof till nästa natt hade vår herre alltså icke hört!

Björnen!

Där kom han utför sluttningen, utför backen. Han gjorde sig ingen brådska och hade ingen rädsla. Han stannade gång emellan och vädrade — stod mörk och tjock som en fläck i det månglänsande landskapet målerisk och jovialisk.

Natten förut hade han gjort ett besök i granngården och försökt sig på porkan, den stora slaktsuggan. Man hade väntat honom. Folk hade haft gevär och hållit sina ögon öppna. En åtel med själfskott hade placerats på lämpligt ställe, och detoaktadt . . .! Så konstigt hade det tillgått, att själfskottet lossats af sig själft och narrat jägarne att

löpa till — och under tiden var det som bamsefar var sta' och tog porkans lif. Hon skrek i början för det hon tyckte det var farligt. Och då hon kände, att det gjorde ondt satte hon i väg med ett illvrålande som hördes öfver halfva Senjen. Då kom folk och bamsefar gick hungrig till fjälls.

Björnen stod ett stycke uppe i backen och vädrade med framsträckt hufvud. Gårdsmannen stod vid fönstret och såg på honom medan hjälten inom honom ropade på dåd och stackaren i hans inre grät och bad om uppskof till en annan natt — en mörkare. Käringens näsa pep och kved. En koskälla hördes från ladugården och strax därpå ett fnysande från bamsefar.

Nalle satte i gång utför backen.

Han gick rundt fjöset och såg sig om med en humoristisk kännaremin i ögonen. Han hade gått in i ett fjös förr och tagit en kossa; han var säker på sin sak.

Hvarje hans steg utaf de stora, varma labbarne smälte frost. Visset gräs tittade upp och undrade.

Gårdsmannen hade vågat sig till förstugudörren, som han höll på glänt och färdig att genast slås i lås. Han undrade han med.

Det klang af glas i den tysta natten.

En ko bölade och skälikon slängde sin skälla. Den ko, som stod närmast det lilla fjösfönstret, hoppade långt in i sitt bås, trängde sig mot krubban, vände sig dubbel och såg sig om. Hon hörde fnysningar och såg en stor labb i fönstret. På väggen skrapade det af klor.

Frisk och kylig luft strömmade in i fjöset; korna skälfde. Ut genom fönstret gick synlig varm ånga och den starka lukten af djur och gödsel; björnen skälfde, men af begärelse.

Hittills hade han gått lugnt tillväga och icke visat någon ifver, men nu hoppade han upp efter väggen och höll sig fast med bägge framtassarne i det högt sittande fönstret. Baktassarne skrapade och klöste längre ned. Han fick ej en blick in i fjöset förr än han ramlade tillbaka.

Den blicken piggade upp honom.

Men då han såg sig ur stånd att direkt från den släta väggen klifva in genom fönstret, betraktade han med illslug uppsyn slipstensställningen strax bredvid och beslöt att hafva den till trappa. Alltnog han klef upp — och det såg i början lofvande ut. Hans hufvud var i jämnhöjd med fönstret, som var litet på sidan af slipstenen. Med framtassarna skulle han just taga ett säkert tag i fönsterkarmen, då — slipstenen började bli orolig och gå rundt.

Bamsen trampade och balanserade. Slipstenen vickade hit och dit och gick ett slag rundt. Den ludne fyren tumlade öfverända i det han linjerade väggen med djupa klösningar af hvarje sin klo.

Han brummade ilsket, och ett ängsligt ramande svarade från fjöset.

Ett fönster öppnades i huset och en käringröst ropade ut i månskensnatten:

“Far! Hvar är du nånstans?“

Men far låg i den lilla träfästning med skottgluggar, som han enkom gjort för denna nattenshändelse och placerat under stabburet. Han svarade icke: han hade en propp i halsen.

Bamsen klef på nytt upp på slipstenen, trampade balans ännu en gång, men slog öfverända och stötte käften mot fjösväggen. Nu röt han.

Han kom ur humör, såsom lätt är att tänka.

Ännu en gång och under växande ilska steg han upp på det rullande, runda, röda öga, som föresatt sig att skydda kossorna på Kvanaas. Ännu en gång trampade han, klöste han, balanserade och vickade och än en gång —

Han kom gränsle på slipstenens järnaxel och föll baklänges mellan två vingar i svängkorset.

Järn axeln hade träffat honom illa; han var hälft bedöfvad en kort minut.

Så tyst det vardt.

Tysken stack fram hufvudet som en nyfiken vessla. Han såg på den svarta gossen vid slipstenen — så präktigt skotthåll! Icke mer än femton alnar. Det ångade ännu ur det krossade fjösfönstret. Månen sken hvit och stor — eller var det det slätrakade, runda grinansiktet på handelsman i Gillbostad?

Skulle han skjuta?

Ja, det skulle han — och befalla sin själ i försynens händer. Men i detsamma steg bamsefar upp och utandades sitt brinnande raseri i ett långt vrålande och ett skrik, som kastade tysken hufvudstupa in i förskansningen.

Så dunsade det. Det var hela slipstensgrejan, som storbjörnen slet från väggen och skickade ut på gårdsplanen.

Han — björnen — kände hungern egga sig. Det luktade ko så läckert. Han började lufsa omkring fjöset i början sakteligt och eftersinnande, men sedan allt mera hetsigt. Tak ville han ej pröfva på i natt; han hade fått nog af att klättra. Fönster funnos ej mer än det enda, där den härliga, luktande ångan vällde ut i månskenet. Men vid tvärändan af fjöset var en liten glugg — med tunnbräder omkring och en hög inunder. Hvad slags — förstår man.

Då stannade bamsen och tänkte, och sedan han tänkt klef han upp på högen, stack sin tass genom gluggen och förde den så långt in som möjligt var. Han kände den skarpa gumpen af en ko, som skuttade och slängde sig i sitt bås. Han hörde en förtviflad konsert af de andra korna och hörde binslena rassla. Den gamle storbjörnen! Han klämde sig tätt intill väggen för att nå långt och åtminstone få klösa. Käften stod halföppen och visade tänderna, som löpte i vatten — i seg saliv, som sakta steg öfver bräddarne och sakta sänkte sig mot gödselkasen i två månskensbelysta silfvertrådar.

Bamsen stod länge — så länge tyst och orörlig, att tysken kröp ur sin fästning och sakta smög sig fram.

Bamsen stod länge, men i ett nu drog han ut sin tass och angrep väggbeklädnaden. Samma sekund var det ett lefvande väsen med lyft gevär, som tog till fötters och försvann.

Brädorna bräcktes och klöstes i trasor, smulades och ströddes omkring på gödselkasen. Det smällde för hvar och en, som lossades. Det skrek i spikarne, som drogos krokiga ur sina rostade hål. Det dunsade ochvar oväsen bakom fjöset, och inuti det var ett lefvande lif, som aldrig förr under tyskens tid, så länge han varit på Kvanaas.

Väggen blef i hast naken, men hålet blef icke större. Den gamle ludne gossen stod missnöjd bland brädstumpar, splinter och stickor.

Så lockande godt det luktade ur gluggen! Varma lefvande djur! Han måste sticka in hufvudet och vädra litet.

Den gamle bamsen — han hade grå hår i pälsen — led mera än de stackare, som därinne sågo det ludna hufvudet och de små stickande ögonen. Korna sleto i sina kedjor och vände sina stora ögon så att de blänkte som tefat inne i fjösets skumrask. Men hur de kastade sig, så sågo de detta lurfviga hufvud snusande föras fram och åter i gluggen.

Nu gick sista afdelningen i rykande fart. Än en gång bearbetade björnen den förargliga gluggen, så att stora stycken af stockarne refvos loss. Han rasade, röt — och om man kan säga det om en svulten gammal björn — han grät högt. Han hoppade jämfota och svor på björnavis. Han kände sig gammal och öfvergifven. Kasen, som han stod på, luktade ko; han ref i den. Hon stank så retande; han började krafsa i den. Och då han väl kommit i gång grep honom raseriet, och han kastade gödseln vida omkring, så att stora stycken klaskade och smällde mot väggen. Han arbetade och svettades och gaf sig icke förr än hela högen var kringspridd och skingrad.

Då gick han.

Bakom knuten mötte han tysken. Bägge stannade

— men tysken föll hufvudstupa och svimmade. Skottet gick af och kulan hvisslade förbi bamsefars öra så elakt, att han beslöt sig för att lämna detta ställe.

En sedvänja var på Senjen att man skulle varsko hvarandra, då björn kom fram till en gård.

Han, gårdsmannen på Kvanaas, gaf sig i väg till en granne då han vaknat ur sin dåning, men hann icke halfvägs förr än han mötte denne. Ja; hos grannar hade björnen nyss tagit en kviga ur en “grinda“, ett fyrkantigt stängsel, däri småkreaturen stängas in öfver nätterna. Det var ingenting att göra med den saken.

Men detta var storbjörnens sista bragd.

Två dagar efter —

Två dagar efter gick en lappyngling sin vanliga sex mils väg öfver fjällen med post. Bössan hängde på hans rygg. Han var känd för att aldrig skjuta bom.

Högt till väders på ett gräslöst fjäll såg han långt nere på en myr den ludne syndaren gå och lukta. Bakom små bergknallar, ömsevis på fötterna och ömsevis framstupa smög han sig närmare: jo det var storbjörnen — och han sköt honom genom ögat.

Men han, som sköt detta mästerskott, fick björnfrossan, då skottet fallit. Han hukade sig ned bakom sin betäckning, satt där skälfvande timmar igenom och vågade sig icke fram förr än halfva dagen gått.

*

SJUL.

Första kapitlet ur en lapphistoria.

Nu är det så, att på förjulen drager renlappen med sin hjord från fjällen, ty det kärast är af vintern söka renarna sin mossa under snön i skogarne nere i landet, och ofta komma de ända fram till hafvet. Men på våren tidigt vandra de tillbaka; vajorna äro dräktiga och på fjällen kalfva de.

Klämmet var en af de förmögnaste lapparne på sitt fjäll, såsom ock hans fader Anders före honom; och denne var det, som genom allehanda skymningshandlingar ökat släktens välmåga, men ej dess anseende. Svårt är att skilja sanning och saga, men kändt var allmänt, att Anders dömts att gälda bot för renstöld, suttit inne, kommit tillbaka en bruten man och dött kort därefter. Klämmet ärfde honom ensam; han var nu enda barnet och under hans tid visade sig olyckan; hjorden minskades hvarje år genom krypskyttar, varg och processer. Han hade en son Sjul, det är Sivert; han var 18 år, då fadern dog, och tog jämte modern Gåli hjorden i arf och ägo.

Få mil från Sjuls kåta vid Bitåsen var pålsmässomarknad; dit hade Gåli, det lilla surögda krypet, begett sig, men en akja med renkött drog hon efter sig; hon skulle sälja efter vägen. Sjul var hemma, vaktade renarne och tänkte på den sommarnatt uppe till fjälls, då han just träffade sin hjärtans kär och de båda beslutat att ha sina hjordar gemensamt för all framtid. Hans käresta var nu långt ifrån, men till våren skulle de mötas, slå hjordarne tillsammans och bilda hushåll på Gitsfjäll.

På marknaden fick Gåli höra mångt och mycket och aldrig glömde hon den resan. Det berättades af den ene för den andre, mottogs med glädjeskratt och skickades vidare. Ingen af lapparne visste det säkert, men det låg i luften som syre; och visst hade det händt — ändtligen! Nu kunde de börja lefva! Det skulle lysa sol öfver dem, som vandrade i obygden. Glädjen och brännvinet gick efter den långa raden af gäster på lappbröllopet; de sutto på sina korslagda ben och stucko flottiga fingrar i puttrande grytor, däri halfkokadt kött och urkramade tarmar summo omkring och anammades med ett fast grepp. De skrattade och berättade; kvinnornas bjäfs och pärlor glittrade och glimmade; nyheten hade gjort dem uppsluppna; de slängde med ett plirande skratt köttstyckena af sina tjufskjutna renar: “nu skulle det vara slut med det.“ Folket stod omkring och gapade, ty huru ofta nordsvensken än kommer i beröring med fjällfolket, huru mycket de båda folken så att säga gnida sig mot hvarandra, alltid finnes hos lappen något hemlighetsfullt, något *bakom,* som ingen vet. Ho, hej, hvadglädjen stod högt! Det ångade lifslust af hvarenda päls. De skrattade och berättade. Visste någon att kungen påbjudit: hädanefter skall lag skydda ren och lapp bättre än hittills? Kungen hade sagt det till höga herrar, höga herrar till lägre, och nu var det gånget från topp till topp som majeldar tills de hunnit hit och sken öfver deras tillvaro —

och de jublade. En så'n kung! Ingen visste det säkert, men alla kunde berätta det. Aldrig mera skulle de plocka upp sina dödsskjutna djur under förbannelser. Om nu bara fan ville ta gråben — de skrattade. Björn, det var ingenting. Honom hade Klämmet utrotat. Och nu kommo historier. Hade någon hört att Klämmet nyss varit i färd med björn? Renfett rann i mungiporna på honom, som frågade. Åh Klämmet, björnmannen: i honom bodde ftiera än hin håle visste, fast det aldrig fick ord. Då han var ute sist, hade han skjutit ett felskott, björnen rusade på honom. Klämmet stöp i brådskan, fick handen i den öppna björnkäften, grep tag i tungan och höll fast. Det gällde lifvet. Klämmet kastades som en vante omkring, men höll, famlade efter knifven, fick honom i handen och stack så blodet forsade. Det var en seglifvad best. Tänk öfver 30 stygn innan han stöp. Huden var platt fördärfvad och där fanns icke fläck på den, som ej rann röd af blod. Men då björnen låg död, låg Klämmet bredvid honom och lefde, men det syntes ej på honom.

“Var du inte rädd, Klämmet?“ hade länsman sedan en gång frågat honom. “Ja, tyss rå på'n“, sa' Klämmet. Men nu hade han varit ute med sin sista björn likväl, och den hade han inte rådt på. Detsägs att hela hufvudsvålen följde, då björn bet. — “Ja-ja, han är häller inte riktig se'n“, sade en. Ja, far hans, Nila, var en konstig kropp, det med. Om honom var det många svarta historier — hade någon hört då han lät döpa sonen sin, Klämmet, björnjägaren? De storskrattade; det var nog en glad historia, en så'n historia! — Men då kom Sjul på skidor, åkte fram till hopen, slängde skidorna och föll som en trasa bredvid Gåli. “Puorist, Sjul, puorist“; han svarade ej, låg endast och stönade. Gåli stirrade på honom med ostadig blick — hon var full redan — och järnpipan, fylld med hurf, slängde i mungipan, ville falla, men nappades efter och stannade. “Drick nu, här är gästabud.“ Hon räckte honom en skopa brännvin, men den slogs ur handen på henne, “ditt fyllvrak, som du är“! skrek Sjul och grät högt. “Son min, son min“ — hon kom ej längre af förskräckelse — hon tänkte väl säga, “jag är din mor“, men dit hann hon aldrig, förr än Sjul var midt uppe i en historia och den var hans egen och den strypte skrattet i struparne rundt om. Ja, det var dimmans fel, ty ingen kunde se något, hur kan man begära det, då den är så tjock, att den kan klippas i remsor? Man hade ju ej hört till ett ljud eller sett ett spår på hela vintern, och just den dagen skulle de komma, komma ett helt följe med vinden, så att renarne icke kunde vädra; men att det skedde, som nu kom, — herre Gud i himmelen! Utför berget hade det gått i hvinande. Fetaste renarne lågo döda på stället, och resten, alla de flera hundra, jagades af vargarne — faen! i ett huj mot stupan och utför. Tusende täta knäppningar i tusen springandeklöfvar upphörde, där stupan vek in, och så ingenting förrän kropparne dunsade djupt nere tätt som jordklumpar, som falla ur en stjälpkärra.

Sjul grät; församlingen svor och larmade.

“Femton stycken har jag kvar, hvem är det här, som vill ha en fattig dräng, femton stycken, bara femton.“ “Bara femton“, lallade Gåli efter — “nu ha vi inte flera“ — hennes tårar runno.

“Vargen, vargen, släppte du den?“ Hvad hans historia gick sakta: “Skulle du Nila, skulle du Lars Abram, skulle du Nich-Nichsen — tro-tror ni jag är tokig?“ Nej, hvad han det inte hade gjort! Det var nu två dagar sedan. Bägge två hade han ränt efter, förlorat spåren, där renarne gått i hopar på en myr, fått ögna dem och ränt igen. “Ja de' ä' hårdsprungna satar“, sade en. Nere i skogen hade det gått undan. Sjul hade sprungit med skidorna medan svetten rök om honom. Där vardt mössan efter; hon hade strukits af i skogen — och ändtligen hade han sett en varg — den största af hopen — i en bergstigning. — Nu gnisslade och gnydde det från alla som hörde. “Nåå?“ De skreko af ifver. Ja, det hade burit uppför, mest i sicksack; det var brant, och där hade skinnpälsen blifvit efter — den var för tung och varm — och se'n hade han ränt i underkolten. På höjden hade vargen stannat. “Bet han emot?“ Nej, han hade legat som en rem efter snön, då det bar utför igen. Sjul efter. Där hade det varit att se sig för — här stirrade allas ögon — berget var fullt af branter, skog och vindfällen. Han hade naturligen aldrig släppt vargen ur sikte, men måst väja för träden, ligga på sidan, skefvai snön med skidorna för att vika — här böjde sig åhörarnes kroppar efter, utan att de visste det, — och då berget drog sig inåt vid bråddjupen, hade han under farten hukat ihop sig, spänt de böjda benen och legat an; han hade gjort hoppet med horisontabla skidor — det gick en rörelse efter hela raden, som om de susat utför ett djup —: “Sjul, det var en skidlöpare!“ Herre Jesus en sådan karl! Gåli hade fattat i hans päls såsom för att dra honom upp ur en håla; hennes tandlösa mun var vidöppen. Grön gimpa syntes på tungan.

Då hade vargen vändt och gått uppför igen och så uppför och utför hela dygnet. Hade det icke varit månljus, hade han sluppit.

Ändtligen på en sjö, knappt hundra alnar före, hade han stupat af trötthet, stigit upp igen, stupat. — Hvar enda en af dem, som hörde, liksom grep efter en knif för att sarga kanaljen. — Sjul hade varit icke mindre trött och slut, hjärtat hade bultat uti honom, nästan till döds. — Gåli mumlade sakta sitt Fader vår, det grep henne. Attje mijen, jukko leh almisne; ailesen sjaddes to namma, påtes to rik, sjaddes to situd; hvad kunde hon annat, det gamla kräket? Men då han hunnit fram, hade vargen rest sig igen på sina sargade fötter och grinat med öppen käft — Gåli: ho almesne, nau ai adnamen noln — men då hade Sjul stannat för att pusta, innan han gjorde slut; de hade sett på hvarann, han och vargen — det fanns ej kring grytorna ett enda öga att det ej begärde blod — "du har gjort mig till en fattiglapp, du, du, du satan!" Och sedan hade han slagit ihjäl honommed stafven, och sedan hade han hackat och sargat och påtat uti honom med sin korta knif, "du, du, din satan!" innan han sjunkit ned öfver det trasiga odjuret och fallit i dödlik sömn. Vadde miji farten aiken — — Gåli bad än.

Här såg sig Sjul omkring liksom för att se hvar han skulle sjunka ihop — en fattiglapp! såg modern som genom ett silande tjockt regn och kröp in till henne, föll ihop och tjöt.

Hvar enda en hade sprungit upp, och alla skreko och lade ut att så, så och så, men Gåli kände sig liten, rörde onykter och förkrossad Sjuls hår som i en dröm och läste sitt Fader vår.

Lofvad vare Gud, som gifvit de elända att döfva sorgen genom bön.

*

TACK SKALL DU HA!

Denna historia är för dem, som anse, att människorna böra hjälpa hvarandra.

Anders Olsson var bonde i Fjällsele och Lars Persson var backstugusittare. Anders var smått förmögen men Lars var det fattigaste kräk på denna Guds gröna jord. I den fjällsocken, där han bodde, var hans fattigdom blifven ett ordspråk, och då kan man förstå, om man också icke är fallen för att begripa.

Anders var gift med en ragata, desslikes Lars. Hvilken af käringarne var det större trollet, må vara osagdt. Anders svor att hans käring var den ledaste, och Lars förbannade sin själ — som han sade — på att hans leda troll var makalöst ledt.

Nu var det före jul och kallt. Luften var grön som späda ärter, men där solen gått ned var den som blank brons. Byns stora fors fräste som en jättekatt. Det knäppte och skalf i ett ishvalf, och dimman från det frysande vattnet fyllde älfvens djupa klyfta till bräddarne.

Lars Persson stod på sin vedbacke med hängslena utanpå sticke-tröjan och högg ved ur ett vindfälle,som han stulit dagen förut. Öfverallt i byn svarade honom andra ifriga yxor denna bitande eftermiddag.

Anders Olsson kom byvägen framåt. Det låg någonting af gammal röd räf i hela karlen. Hans hår och nos sade emellertid icke nej till den liknelsen. En molnstod gick ur hans mun för hvarje steg han tog; det såg ut som gick han med ånga. Det skrek under hans fötter såsom det brukar göra vid vargakyla — och var det hans mening att smyga sig på Lars för det usla vindfällets skull, så lyckades det inte en sådan här dag. Det var på Anders Olssons skog som Lars kommit att hitta det där, som han höll på med — och därför och då Anders vek af mot vedbacken hanses, Lars, så fick det ohuggna en hastig skjuts.

Det var två kostliga gubbar, som nu hälsade på hvarandra. Lars tänkte: "Hvad har han nu för rackartyg i kikarn?" Anders tänkte: "vedtjuf . . . vedtjuf!"

Högt sade Anders:

"Dä ä jäsiken så kallt dä ä i dag."

“Jojo . . . du säjer det! Ja, inte är det någon fattigmansvinter“, sade Lars.

“Nää . . . för den som skall köpa vedpinnarna åf andra, fastän han har det smått redan med matbitarne, är då int' just nå roligt . . . men nog reder du dej, Lasse . . . som vanligt . . . utan att betala alltför öfver-drefvet för . . . veden, som du . . . får tag i!“

Alltid kommo orden med mellanrum, då Anders ville vara jäklig.

“Är det åf mej, som du . . . köpt den här veden . . . hva?“ — han grinflinade.

“Har du kommit hit för att skinnkanera mej, såhar du ett svårt dagsverke för dej . . . vet du hvad dä var, din bondkanin? Min ved angår dej inte!“

Lars var röd i synen och kramade yxskaftet, så att det knakade under kalfskinnshandsken.

“Jaså“, sade Anders. “Den här veden skall inte angå mig således . . . jo jo.“

Nu skrek Lars:

“Anfäkta och regera dig innerligen, din karribel! Är det meningen att vara svinaktig, så skall du få smaka af ett vedträ . . . mitt vedträ . . . för det är *mitt* . . . midt för näsan på dej.“

“Så . . . så . . . så . . . så . . .“

“Ja . . . så . . . så . . . ja!“

Bägge voro de rödglödgade i synen och ångan stod dem ur trutarne som från ett par ångmaskiner. Ingen af dem kände, att det var kallt. Det fräste om dem.

Anders tog nytt tag:

“Det är ena fula laddor du ha' på fötterna, du Lasse. Skulle vara . . . försiktigare än du är . . . då du är ute och . . . hm . . . köper hem ved . . . ville jag råda dej!“

Lars fräste till:

“Mina laddor angår dej inte, din bondhund! Packa dig i väg härifrån!“

“För då du är ute . . . *och köper ved* . . . med de där laddorna . . . så får en veta efteråt . . . att det är till dej, som . . . en råkat sälja lite ved . . . om en inte visste förut . . . att du köper ibland. Du ska' sälja laddorna, Lasse! De ä alldeles för talande, om jag får säja som jag tycker att dom är!“

Lars stod och tittade på yxklacken. Det var intetgodt märke att han teg, för det var bekant, att han då inte hade knifven långt borta. Anders fick brådt att maka sig bakom sågbocken/ därifrån han sade så lugnt som det var möjligt:

“En tankställare skulle smaka nånting i den här kylan, du, hva?“

Lars fnyste till och tog ett steg mot sågbocken. Anders drog upp en literbutelj och makade sig längre bort.

“Egentligen“, sade han. “Egentligen kan det vara *din* ved det här . . . och det angår mej inte, som sagdt var. Vi ska inte vara osams hvad det anbelangar, för jag vill, att vi två ska bli alldeles innerligen mol go' vänner . . . vill du ta mej i hand på det, så ta vi oss en kolijoxare på min . . . *din* ved, du? Jag *tror,* att det är din ved, Lasse!“

“Men hvarför börja' du å skälla då?“ frågade Lars.

“Det är du, som kalla mej för bondhund, så det är du, som skällt. Vill du ha flaskan eller vill du inte ha henne?“

Nu spred sig ett lyckligt leende öfver synen på Lars. Alla fattigdomens och svältens skrynklor jämnades. All vrede var glömd. Han tog flaskan i sina händer såsom en länge barnlös skulle tagit sin förstfödde. Han såg på henne — och man kunde se på honom, att han tyckte hon var härlig, öfver allan beskrifvelse alldeles ursinnigt vacker!

Han strök en klar droppe från nässpetsen med det främsta af tröjans högerärm; just den fläcken på tröjan var frusen till is, för den fläcken var hans näsduk, förstås. Den stackars sönderkörde arbetaren fick något af lifvets glädje glimtande i sina ögon.

Nu söp han.

Anders Olssons ögon följde buteljen såsom en jakthunds följer smörgåsarne, då man äter matsäck i skogen. Och så vardt det Anders Olssons tur. Sedan han supit, sade han:

“Du skulle kanske vilja hjälpa mig ett spatag med nånting, Lasse?“

“Ja, det kan du slå dej i backen på . . . och det skulle då vara?“

“Nog vet du hva för en sorts käring jag fått tag i. En kan aldrig ha någe roligt för sina pengar . . . ha nån kagge hemma, förstår du . . . för henne. Och nu då jag sålt en skogbit till bolaget . . .“

“Ja, den käringa töktar dej allt ibland, du Anders.“

“Liksom inte din töktar dej . . .“

“Åh hut!“

“Hut själf du!“

De skulle inte gräla nu igen, menade Anders, och så togo de då en kolikvintare på den saken.

“Kan du inte ta hem en kagge till dej, Lasse? och så komma hem till mej på mörna och bju på en kaffekask . . . finurligt, hva?“

“Nog skulle jag väl kunna det . . . men käringa din kör väl ut mej . . .“

“Du kan vara kolugnus att hon får lof att låta bli . . .“

“För dej, hvad?“

“Ja, just för mej, du.“

“Nä hör du . . . nu är du rolig . . .“

“Åh, din backstugusittarekanalje . . . jag ska' . . .”Nej, nu skulle de inte bråka igen, menade Lars, och så togo de sig en själastämmare på den saken.

“För hur det är, så är inte min käring en bit villare än din“, sade Lasse. “Jag vill mena att hon är ett större hår af hin håle än din. Ä hon inte?“

“Nä dä ä lögn.“

“Sitter jag kanske och ljuger?“ skrek Lasse.

“Du gör aldrig annat, din lögnhals!“ vrålade Anders.

Lasse hoppade jämfota.

“Nu skall du få för gammal ost! . . . Så att skjortan ska bli tom!“

Att de jämnt skulle gräla, tyckte Anders. Det borde de låta bli, tyckte Lars och så togo de sig en dragnagel på den saken.

“Såless ska du ta hem lite supanmat till dej och bju på kaffekask på mörna . . . och jag ska vara som en brudgum hvar eveli dag!“ sade Anders. “Hejsan!“

“Men bruden din ska du försöka sälja!“

“Sälj *din* du!“

“Kanske du tror, jag vill köpa den där gamla fölmärren?“

“Skall jag kanske köpa din då?“

“Käre gör det . . . hon skulle just passa dej.“

“Det var tusan, hvad du är bråkig med dina eviga käringar!“

“Du är en bråkmakare själf . . . men härvidlagen ska du få se . . .“

Nej, att de skulle råka ihop jämt, då de kunde ha det så bra här på vedbacken. De skulle vara godavänner, mente Anders, och på den saken togo de sig en piliknarkare.

“För dom där käringarna skulle äta opp hvarann, om dom kom i samma gård, och då kunde vi få det så bra“, sade Lars.

“Men inte vill jag föda ihjäl dem, de bestarne“, mente Anders tro på.

“Inte jag häller . . . för du har bättre råd.“

“Föd din käring själf, du!“

“Ja, inte tänker jag föda din.“

“Har jag bedt dej, kanske?“

“Det hörs slikt.“

“Ja, men nu är du evinnerligen olycklig, gosse lilla.“

Anders slog ihop näfvarne, så att det sade skvatt.

Hå, hå, hå, förmanade Lasse. Inte skulle de slåss för så usla skrällen. Nej, det skulle de då inte, och så togo de sig en sextumsspik på den saken.

På det sättet uppgjordes småningom affären i sakta mak och blef klappad och klar i kvällningen. Då var också literbuteljen klappad och klar och litet af en annan literbutelj. Gubbarne voro hvarken klappade eller klara hvad det beträffade.

*

De båda gubbarne fingo en härlig jul. Hvarje morgon kom Lars hem till Anders, och ena rockfickan hängde då alltid tungt och vackert. En rår egentligen inte för, att en tycker att en flasktyngd ficka är envacker syn; det ligger likasom i enses själ, så att säga, att tycka så — om jag så får uttrycka mej.

Hvar morgon låg Anders som en brudgum och fick kaffe på säng. Bruden gick och slängde i dörrarne, luggade ungarna för rakt ingenting att tala om, och såg ut så att man kunnat stämma blod med henne. Kölden var ihärdig det året. Termometern visade 40 grader ett par dagar, till dess att kvicksilfret med ens ramlade ned i kulan och tjurade där en vecka eller mer. Alla tyckte det var kallt, men ingen visste hur kallt det var.

Det angick egentligen icke Lars Persson, att det var kallt den vintern. Han hade godt om ved — och hade aldrig någon vinter varit så ärlig i vedväg sedan han kommit i den kalla stuga han hade. Saken var den, att Anders Olssons drängar körde hem kastved till honom — tänk *kastved* gratis! Inför detta lyckliga faktum tyckte Lasses käring, att hon kunde blunda för sin gubbes kuttingar och det där. Hvad brydde hon sig egentligen om att han betedde sig som om han den ena dagen haft en cirkus i hufvudet och den andra dagen en ångkarusell! Käringen var egentligen icke så svår, bara det fanns att äta och dricka och lägga i spisen med i backstugan — och såsom denna märkvärdiga vinter hade det aldrig funnits förr i det huset af lifvets tarf.

Denna ljuflighet hade räckt länge, om inte det blifvit det där storkalaset i timmerkojan en dag i februari.

Anders Olsson afverkade af sitt sålda skogsskifte, och hans gode vän Lasse var med honom utomdrängarne förstås. Det blef icke så allra värst nvycket hugget och framforsladt som fast mera ätet och drucket. En väldigt snygg och vacker ankarekagge hade Lasse kört från bygden en kväll, så att ingen skulle se det. Strax utom åkerhagen mötte honom Anders, och så körde de tillsammans och styrde tillsammans och hade ett oherrans

trefligt lass tyckte de. Kaggen räckte länge och väl, men vardt tom en vacker dag.

Långt var det till magasinet och “platsen“, där brännvin fanns. Man suktade en dag, suktade två. Men hur det kom till, vardt en dag en särskild anledning att taga ett rus.

Alltså. Lasse tog en kont på ryggen och traskade af ner till en bondhandlare, som sålde sup-eau-de-Cologne. Där köpte han för Anders Olssons kontanter tjugufem flaskor luktvatten.

Dagen därpå kom en dräng från ett annat huggste åkande i full karriär på en stötting skogsvägen utför emot byn. Han hade haft ett ärende till Anders Olssons timmerkoja och snart kommit underfund med att han måste för brinnande lifvet fara efter doktorn åt dem, som där lågo dödssjuka. Lite funderingar hade han också haft att hämta prästen, men det fick vara tills vidare.

Ja — doktorn kom och reste till timmerkojan midt i svarta natten. Räddade uslingarne på ett eller annat sätt, så att de lefde igenom, och kom tidigt på morgonen till bygden igen i spetsen för en treflig karavan. Så här var tågordningen: först doktorn i vargskinspäls och jämtskrinda efter Blacken. Efter honom på en bogsläde Anders Olsson, insvept i enhundskinnspäls och med stora lappstöflar på fötterna. Han var för resten fastbunden, så att han inte skulle trilla af, fastän Bruna drog jämt och bra på skogsvägar. Tredje ekipaget i ordningen var Lars Perssons. Han åkte också på bogsläde men insvept i en fårskinnsfäll och snörd med ett par gamla tömmar. Honom drog norskhästen, som var köpt från Åsele. Lars hade aldrig kommit till byn förut med sådan pomp och ståt och i så styft följe.

Sist kommo drängarna hans, Anders'. De hade också varit illa supna, men kunde nu sitta för sig själfva bland mesar, kontar och gräjor i en skäppsläde. Dem drog unghästen. Två timmerhuggare kuskade för slädpartiet.

Historiens hjältar föreföllo stukade. De hvilade under tystnad sina kopparslagareverkstäder på hvar sin hösäck.

Strax inom åkerhagen mötte deras käringar. På långt håll hade doktorn sett Anders Ols' Greta Kajsa stå med händerna under förklädet ett godt stycke ifrån Lars Pers' Gertru'-Dea, som också hade händerna under förklädet. Bägge voro de, märkvärdigt nog, moltysta. Andra käringar omgåfvo dem och barnkvaddar var det häller ingen brist på. Doktorn stannade sin häst, då han fick samma fråga af en käring till höger i snödrifvan och af en käring till vänster i snödrifvan. Han grundade litet på svaret, men därpå sade han sakta och innerligt:

“Söndersupna!“

Med detta besked reste han sin väg i skarpt traf.

Det lärer ha varit en kostlig ting att seeau-de-Cologne-karavanens väg genom byn. Solen sken och skatorna skrattade. Det droppade från taken. Från hvarje gård steg frukoströken lätt och fin upp genom luften och skogen stod tövädersmörk.

Greta Kajsa kröp upp till sin herre och man på bogsläden; Lars Persons Gertru'-Dea desslikes till sin Lasse. Men aldrig att de ägnade gubbarna ett spår af deltagande! Det var just det som var kostligt. Utan Greta Kajsa vände sig och drog skånkarne in under kjolen, hvarpå hon satte ögonen i Gertru'-Dea; det var tydligen meningen att titta ihjäl henne eller åtminstone glo henne gallfeber i köttet. Gertru'-Dea var inte den, som var sen att skottväxla med korp-gluggarne, så *hon* blinkade inte — det en människa kunde bli varse — ifrån åkerhagen och till vägskälet hemma.

Fråga hvem du vill i byn, så skall du aldrig höra någon berätta, att det sades ett enda ord på denna färd vid pass en half fjärdingsväg!

I alla fönster tittade folket ut från rykande varm strömming och potatis och herrejessade sej öfver en töcken farlig ställning! Småpojkar sprungo på dörren och gubbarne skreko efter dem: sitt inne, din vettvilling! Men efter småpojkarne smögo sig drängarne ut, och hur det var, kunde inte gubbarne hålla sig i skinnet häller, utan gingo ut på sina stugubroar i tur och ordning efter som tåget gick genom byn. Där stodo de i sticke-tröjor och utan mössor och ropade nedåt vägen: “ha' dom supé' ihjäl sej? — Ä dom schöl (döda) bägge?“

Ingen svarade ifrån slädpartiet.

Käringarna extimerade inte att tala — och följet gick under den själen förlamande känsla, som man känner, då man hvarje sekund väntar, att en finare sortens cyklon skall komma svepandes. Här voro socknens största och värsta käringkäftar på några alnars afstånd från hvarandra, och alla tyckte att de sutto och laddade sig. Den ena hade sin casus belli i en hundskinnspäls och den andra hade sin i fällarne, så den saken fattades inte. Men inte ett knyst hördes.

Detta gjorde, att det hvilade någonting alldeles obeskrifligt hemskt öfver färden.

*

Summan af saken vardt den, att gubbarne kryade till sig. Men med brännvinsaffärerna kom det inte till någon fortsättning. Det var andra dagar nu, än då Anders låg i sin säng och var brudgum hvarje morgon och fick kaffekaskar af Lars Persson. Nu voro de en visa i hvar mans mun, och alla hade ögonen på dem, om de försökte snedda öfver till hvarandra.

Begrips: de hade inga glada dagar.

Visst gick Anders ibland så att han kunde se Lars Perssons vedbacke — som var tom nu för tiden — och Lars Persson strök omkring och kände längtan efter Anders Olsson. Men i bägge fallen var det en käring som gick efter dem. Nu är det så i vissa byar på landet, att skvallret är likasom en samhällsinrättning, som ligger alla på hjärtat. Två vänner, som haft mycket tillhopa, äro ifrån hvarandra ett parveckor och — sedan känna de ingen annan längtan att råkas än för det ädla syftet att ge hvarandra på den så kallade svinpälsen. Då har denna samhällsinrättning arbetat litet. Det gick så här.

Men Lars hade det drygt. Byborna och sockenborna kände sig utomordentligt anständiga och nästan religiösa, då de jämförde sig med Lars och Anders. En sådan ny och ovanlig känsla ompysslas, tills den blir stor och stark, hvarpå någon alltid får sitta emellan. Då nu någon skall stukas, vet folk, att det har sig lättare med en fattig än med en förmögen. Det är således tryggast att slå ned på en stackare, då moralen vill ha motion.

Lars vardt utan mat i stugan och utan arbete i bygden. Ovett fick han af bönderna, då han bad om det ena, och ovett, då han bad om det andra. Ryktet går före mannen, och eau-de-Cologne-historien gick före Lars Persson. Hemma skällde käringen på honom, i byn skällde bönderna på honom, efter vägarne skällde alla de grå söta bondhundarne på honom.

Ingen skällde på Anders; han var inte fattig han! Där hade han nu, för det han hjälpt den där Anders. Tack skall du ha, Lars — du fick det fett, hva?

Gertru'-Dea visste sig ingen lefvande råd för matbitarne. Alla matmoror sade nej, och nu måste hon skicka en unge till Anderses Greta Kajsa så bittert det än var.

Det gällde en kanna mjölk af den allra blåaste sorten. Men ungen kom hem igen om fem röda minuter: “hon var otäckt hvit i syna och sa' att niskulle ha tack för sist . . . och brännvinet kunde ni begagna till grötväta, om det så skulle behöfvas nån'.“

Nu snöt sig Gertru'-Dea i näfven och hårdrog gubben sin. “Jäkeln annacka“, sade hon vänligt beskedligt och slog näfven i bordet, “och du har bjutt Anders Olsson på kaskar hela halfva vintern!“

Lasse smög sig ut och träffade oförhappandes bakom knuten — Anders. Aldrig hade denne varit så lik en räf som den gången.

“Vet du“, sade han, “hocken som äger skogen där denne?“

“Ä'nte din?“

“Jo, dom säj' så . . . Men det är inte värdt, att du går dit och . . . *köper nån ved* . . . i min tid . . . jag känner mina svin på gången . . . åh, det är ett par sju helsikes talande laddor du har, om jag får säga, hur *jag* tycker att dom ä.

Är dom inte — hva?“

Därmed snodde han i väg, och Lars stod som ett mähä och stirrade efter honom länge och väl, innan han begrep.

Hans själs känslor voro obestämda, men inte voro de glada.

Han stod bakom knuten och mumlade, medan han lyfte sitt förskinn på ena sidan:

“Ja, aller ska' jag då bju' bönder på kask mer . . . om mörna . . . som jag fäll' heller egentligen inte ha' gjort . . . som jag fäll' inte ha' . . . för det ha' jag inte . . . om en vill hålla med rättvisan! Besväret var fäll' inte så stort, men tacken är häller inte stor . . . som tack betraktad. Jo, tack ska' du ha, Lars Persson! Där har du. Greta Kajsa är arg på dej . . . och

Gertru'-Dea är arg på dej . . . och barna är arg på dej . . . och byn är arg på dej . . . och socken är arg på dej . . . och Anders Olsson är arg på dej . . . och du är arg på dej själf. — Tvii!“

Han spottade fundersamt och gick in och lade sig i fållbänken midt på ljusa förmiddagen.

*

EN FRIDENS FÖRMIDDAG.

Först kan jag tala om, att fällmakarekäringen väf socknens största ragata och hennes styfson Jonas den största vettvillingen både när och fjärran. Käringen och pojken passade ihop som två kugghjul — men ibland var käringen ensam den kuggade.

Nu var far borta för att göra fällar åt folk, men skulle komma hem i kvällningen. Käringen hade ränt till by's för att ralla ett tag medan bakugnen skulle bli uppeldad, och Jonas hade smugit sig i väg efter henne att se hvart det bar för att därefter kunna beräkna hur lång tid han hade att ostörd ägna sig åt sin enskilda praktik, som denna fridens förmiddag var särdeles brådskande, ty han hade strålat lite krut — verkligt krut! Det var mycket viktigt att komma åstad med den där skjutningen medan käringen var ur vägen.

Den tilltagsne ynglingen kom icke tillbaka gående. I hägnen hade han fått syn på bocken och ansett att det skulle gå mycket fortare om han red till gårds. Han red således, men något konstigt. Stundtals satt han gränsle, men det gjorde så nedrigt ondt i — jautaf den hvassa bockryggen (den, som ridit på en bock känner till den bordknif de ha till ryggben!) och därför bytte han om och hoppade på ett ben medan det andra fick ligga öfver fålen. Ibland gick det mycket fort; ibland tvärstannade det snälla djuret. Bocken och Jonas hade skilda åsikter. De hade haft skolridter förut och icke enats. Jonas tyckte om dem, bocken icke. Det var således skilda meningar hvad det anbelangade. Nu skulle Jonas på samma gång akta den medikamentsflaska, som han hade krut uti, och därför måste han hålla den ena handen i fickan — omkring skatten. Därför bar det sig icke bättre än att det bar på tok framför stugubron, där Jonas trillade utaf och bocken firade sin triumf med ett långt huckrande bä-ä-ä-ä, fullt utaf tremulation och chevrottering.

Han var rolig att se, den lille gentlemannen. Han höll fast i hornet då han föll och höll det fortfarande, då han stigit upp. Bocken kunde icke stångas således och detta märkte han, men han kunde ta spärr med sina fyra fötter och det gjorde han därför. Jonas spjärnade på sitt håll och sålunda sysselsatte de sig att spjärna emot hvarandra dragande åt hvar sitt håll. Det brann en rodnad i Jonkes ansikte och hans ögon stirrade kallblå emot bocken. Bockens ögon lurade bakom stora ögonfransar som på en riktigt ruggig pudel; han syntes häller icke god. Jonke stod länge tyst; bocken sade häller ingenting. De representerade två olika ting där de stodo. Bocken passivitet och Jonas aktivitet. Håret stod honom upp genom mössan, armbågarne ut genom skjortan, knäna fram genom byxorna och en flik af en smutsgrå skjorta bak genom. Snorhängde under näsan; han var typen för en verksam ung gentleman.

Tystnaclen varade länge och väl. Det låg någonting obeskrifligt hemskt däruti.

Slutligen sade Jonas afmätt och begrundande:

“Din djäkla bocknäck!“

På detta svarade bocken ingenting, utan tjurade en stund och drog sig så baklänges emot en huggkubbe. Jonas var svagare och måste följa med. Hans lifliga ögon hade sett en syl instucken i kubben och nu beslöt han sig för att hämnas, om bara bocken skamligt nog skulle begagna sin styrka för att draga honom med dit. Ja, han nådde sylen.

Här på landet slaktas getter och bockar på det sättet, att en karl stiger gränsle öfver djuret och klämmer det mellan knäna medan han sätter en syl mellan ett par halskotor och klämmer till. De bruka dö utaf det där — getterna — hvad det anbelangar för resten! Det är mycket ohälsosamt att nyttja sättet på getter eller bockar, som bara ska' tuktas, ohälso. samt för getterna naturligtvis. Bättre är då, att slå dem i hufvudet med en yxhammare eller en stör en liten stund, hvilket de bli späka och beskedliga utaf. De klättra icke öfver gärdsgårdar samma dag de fått smaka sådant.

Jag vet inte om Jonas tänkte slakta bocken eller tukta honom. Jag vet således icke om jag skall taga honom i försvar eller icke. Men han tog sylen, siktade noga en stund, och dammade till.

“Bääh-ähh-ähh-ähh-ähh –“

Bocken jämrade sig öfverljudt, fast det tagit barai köttet, men blod kom. Öfver hela gårdsplanen dansade de tillsammans och endast bockens jämmer hördes. Jonas teg länge, men han sade slutligen (han var rädd att jämmern skulle höras långt) sakta och förebrående:

“Låt om dä. Nog gjorde dä förstås nalta ondt, men så rämjä' du väl noge å!“

Då denna förebråelse icke inverkade, fick uslingen löpa.

*

Egentligen hörde detta förspel inte hit, men får jag inte berätta som det gick till, kan jag ingenting berätta.

Krutflaskan var hel och oskadad och det var Jonas glad åt, om jag skall berätta som det var. Han höll henne i näfven som en fångad fågel, då han gick in i stugan för att skaffa en ledningstråd. Det är in. gen ringa konst att första gången skjuta med verkligt krut . . . Jonas visste det och visste att man inte kunde sätta tändstickan direkt till krutet, utan borde ha ledningstråd. Länge petade han, innan han fick en ullgarnssnodd igenom korken, men det fick lof att gå för sig; men med resten af programmet gick sämre.

Katta satt som vanligt där det var varmt, och nu var det som bäst i bakugnsöppningen där det ångade så varmt in ifrån glödhögen.

Nu skall jag berätta hur det gick till att *bakugnen vardt pistol och katta förladdning!* Jonas lade sina skjutremedier framför bakugnsöppningen alldeles bredvid katta.Hon skulle få sig lite roligt, hon med, som fick sötmjölk, då Jonas aldrig fick annat än blå mjölk eller surmjölk! Om hon nu ville så att säga “stryka åt“ så skulle det kanske bli sötmjölk öfver till Jonas någon gång.

Han fick tag i en tändsticka, lyfte på ena benet och strök eld manhaftigt som han sett pappa göra och tände därpå stubintråden, hvarpå han gnodde allt hvad tygena höllo.

Ute på gården gick de andre ungarne i all sin oskuld och visste intet ondt utaf. Jonas lagade så, att de packade sig undan och själf stod han midt på gården och väntade smällen. Men det blef ingen på länge.

Hur det kom sig, förstod inte Jonas, men smög sig tvekande till fönstret och tittade in. Ja, katta låg där hon låg, hon, och flaskan bredvid. Ingenting brann och ingenting glimmade. “Det är bäst att akta ögona här“, tänkte Jonas och dök ner. “Här är ingen fara“, tänkte han och dök upp. Katta låg där hon låg och flaska bredvid.

“Om jag skulle gå in“ — ja, och så gick han in, men stannade väl tio gånger och väntade smällen. — Men då han tittade in genom dörren låg katta där *hon* låg och flaska låg där hon låg.

Ullträden hade inte brunnit längre än till korken.

Jonas insåg att han skulle ha bättre tråd, men under det han sökte, kom morsan gåendes. I häpenheten slängde han flaskan in i bakugnen rakt på glödhögen, räckte lång näsa åt katta, som låg där hon låg framför öppningen och marscherade med frankuppsyn och hastiga steg förbi käringen på stugubron.

Käringa såg p¾ pojken, att han haft lite raktik för sig och skyndade sig in för att se hvad det var för något, innan Jonas skulle komma utom strykhåll.

I detsamma käringen steg in — pang!!

Ugnen var som en stor pistol; det stod eld och rök ur den och katta — förladdningen! — flög tvärs öfver golfvet i andra väggen, som en kula, omgifven af eldslåga. Käringa kastades på sin bak där hon stod, så att det sa' *duns* i golfvet. Nu kan tänka — — —!

Vips var käringen ute på jakt efter sin älskade styfson. Han såg henne komma farandes i brådska, men han ville inte träffa henne för tillfället, utan lägs-nade sig hastigt af till storstenen. Bredvid stenen var en gran-"låge". De startade uppför samtidigt men pojken hade några steg före, och för hvarje gång han vid löpandet rundt stenen kom till granruskan hoppade han lätt öfver den, medan käringen inte var "god för" det, utan var tvungen att lyfta på kjortlarne och klifva, för hvarje gång hon fullbordat ett hvarf kring stenen. De hade en sträng sysselsättning ganska länge och ingenting sades, ehuru de sågo hvarann ibland. Jonas var mera professionell, medan käringen deltog såsom amatör. Han var också i bästa kondition då hon började flåsa. Detta gjorde honom öfvermodig och säker om att komma in som n:o 1. Hinderridt var hans specialitet — till den grad att han tog den så där mera nonchalant. Därför fastnade han också i granen och låg på näsan ett-tu-tre. Tänkte nog stiga uppoch återupptaga den afbrutna täflingen men käringa hade fått honom i kaluffsen!

Med hans öra i ena nypan sökte hon sig ett spö och behandlade honom så en god stund.

Löpningen hade gjort henne andfådd och piskningen gjorde saken inte bättre.

Hon var rakt tvungen att hvila ett tag. Jonas som hade hållit mun hela tiden, lät henne hvila en fem minuter men då han såg, att det tycktes bli fem minuter till, tilltalade han henne höfligt och beskedligt och sade:

"Ha' ni hvila nog än? Dä' ä bäst att vi gör ifrån oss det här — vi ha' väl anna' och göra."

"Din armade karibel", sa käringen och dängde allt hvad hon var god till kors och tvärs öfver pojkakroppen öfver ryggen och hufvu' och anstans. Och det höll hon på med tills hon tröttnat en gång till.

Då gick hon in för att se efter om katta lefde.

Jonas tog sig öfver ena ögat, där ett rapp tagit. Han vardt brydd då han kände att ögat svullnade och satte sig att fundera på frågan, huruvida han nu skulle bli blind eller icke. Han lyfte ögonlocket och tittade. Nej, han såg nog lika bra — men det var styggt så svullet ögonlocket var!

Det där skulle hon få igen!

Mellertid vardt han länge varande bakom sten, där han låg och funderade till middagstid. Ögonlocket var som en bulle. Och Jonas hade funderat ut någonting.

Käringen skickade de andra ungarne efter honomoch de — *ledde* pojken, som nu inte såg ett Guds skapande grand.

Käringen vardt änna' tvärgafsen!

"Herre min je, hur är ä' vä' öga ditt?" — "Jo, jag är blind nu, så nu mår ni väl bra." — "Aldrig kan jag väl tro . . .!" — "Jo men de ä' så ändå. Hvarför slåss ni så ovårdsligt alltid — men vänta då pappa kom' hem!"

Käringen satte sig ned. Hon orkade rakt icke stå på benen. Hon grät ända utöfver sej.

— "Käre hjärtandes gosse, ser du rakt ingenting?" — "Nej hur kan ni begära det."

Och så grät Jonas en stor och lång vers, som flöt med ett sakta kvidande. Käringa grät ytterligare och ville ta honom i knä och se på ögat.

“Kan ni inte låta bli mej. Är det int' nöjd nu, då jag är blind.“ -

“Åh jag blir evinnerligen evigt olycklig. Giss på, då gubben kommer hem, hafva mig att inte ralla Jonas.“ — Hon snyftade så att kroppen skakade.

“Nej, jag skall tala om det.“ — Jonas snyftade också.

“Nej, — — uhh-hu-hu-uhh.“

“jo — — uhh-uhh-hu-hu. —“

“Kan du inte säga att du fari' illa dig — uhh-hu. —“

“Det är synd te' ljuga i far sin.“

“Jonas — — uhh-uhh-hu.“

“Och den som ljuger blir osalig. Och jag vill bli salig, mor, fastän jag är blind.“

“Jag blir rakt sjuk, om du talar på det där sättet. — —“

“Få dom komma i himmelrike, som ha blitt blind, då mamma domses ha gjort dem uhh *blind!* uhh!“

“Jag gråt' om du talar på det där sättet, lill Jonas. Du får int' vara elak på mig nå1 längre — Jag ska' uhh — uhh — aldrig slå dig mer. — Vill du ha en smörgås lill' Jonas? — —“

“Nej, men jag känner jag blir så skral . . .“

“Gu' trösta mej hur jag buri' mig åt — jag ska' bära dej till sänga.“

Men det fick hon inte. Han ville försöka gå själf. Som han vändt henne ryggen, räckte han ut tungan och gick med vett och vilja rätt på kallkällvattenbyttan och där ramlade han lika skickligt, som om han varit blind.

Käringen vardt alldeles utom sej, förstås. Hon bar pojken till sängen, rände af ett tråg och smorde ögonlocken med fil.

“Jag vet att det är bra! — Ser du ingenting, lill Jonas.“

“Nej, jag lär aldrig få se någe mer här i lifvet — jag — nå — inte. — —“

Käringen smorde och grät.

Janne sa' att det gjorde ondt — och grät. Barnungarne rundt omkring gräto hvar efter sin art.

“Kära dej lill Jonas, får jag smörja, jag vet att det är bra. Kanske du vill försöka äta nå' fil.“ — Jo, han skulle väl försöka att äta litet om hon så promt ville, fastän nog vore det bäst att han finge dö — nu — då — han — var — blind — uhh.

Käringen rände utaf ännu ett tråg och gaf honom hela satsen skedvis. Fil är godt, som hvar man vet, men ändå gick det trögt för Jonas. (Han ville njuta långsamt och af hvarenda droppe, den sluge odygdingen.) Käringen matade honom och han gapade som en fågelunge och jämrade sig ibland för att hålla käringen varm.

På detta kalas lutade han sig ett tag och skulle sofva.

Morsan gick orolig rundt omkring och kunde inte hålla sig från sängen i fem minuter.

“Lill Jonas — sir du någe än?“

“Nej — int' ser jag någe, men det svider mustigt sedan ni smorde med fil.“ —

“Jag ska' smörja mer så länge jag har en droppe kvar.“

På det sättet tog filet småningom vägen till ögonlocken och Jonkes mage.

Det började bli långsamt att ligga längre; det var inte för att Jonkes hade annat att göra. Han beslöt sig för att småningom bli bättre.

“Kära mor, nu tror jag att jag ser lite grann.“

“Å herre gud Jonas, va du säger — och tack och lof — nu skall jag smörja en gång till — vill du ha nå' mera fil?“

“Jo-o-o.“

Så smordes han invärtes och utvärtes, tills allt fil var slut, och då ansåg pojken att det inte lönade sig längre att vara blind. Han vardt småningom så att han kunde se gå riktigt bra.

“Men ni får inte slåss så okrestligt mor, om en råkar ut för att göra någonting.“

“Nej, jag skall aldrig slå dej mer lill Jonas.“

Med detta löfte gick Jonas ut. Bakom dörren gjorde han ett luftsprång, en lång näsa och en helsikes bra och lyckad grimas.

*

KAMS.

Tokerier från Ådalen.

Jonas måste stanna hemma och valla sina sju yngre syskon, men far, mor och äldsta dottern Anna gingo till bröllops i aftningen. Jonas hängde vemodigt på gärdsgården och såg dem tåga bort i småskogen. Först far, maläten, men ganska tvärsäker. Tre steg efter, styfmor med skosnytorna inåt, tung som en förjulsko. Sist Anna med någonting af fällmakarestugans hungerelände i sin taniga kropp.

“När skall det bli min tur, mån tro“, undrade Jonas.

“Du understår dej inte att slå barnen och ve dej, om du sticker näsan i skåpet, och hemma håller du dej om du vill att det skall gå dig väl!“ Styfmor talade alltid med tydlighet.

Nå, ungarne brydde Jonas sig häller inte värst om. Värre var det, att hans enskilda praktik skulle ligga nere en hel eftermiddag, och på det funderade han.

Då skymningen var inne, hade han en tanke klar i “Je gett sta“. Då klockan vardt åtta hade han räknat ut: “det får dom inte veta“. Då ute var alldeles svart och ungarne sofvo under trasmattorna i fållbänken, svor han till så godt han kunde: “jädran anfrätta“, och en handvändning senare gnodde han efter den steniga bergvägen genom hägnen, nedför åkern, uppför nipan, efter mon, öfver stenhammarn, genom lia, till dess han såg gäspesgårdens upplysta fönster och hörde stoj och stamp. Då saktade han och kände sig glad.

Glädjetjut och buller trängde ut genom farstudörren som en vällande stark ström och bröt i breda vågor genom den sofvande byn. Det var ett lifvadt bröllop.

Jonas, vår lille man, hade räknat ut att han skulle se på dansen och något af flatbäddens glädje, om det ville sig väl.

Det var tjockt med fulla karlar på bron; han kilade sig mellan, vig och rask. Koxarne — objudna, som här liksom alltid glodde på fönstren — hade inte ens sett honom. I köket var det ett bra äfventyr, då han smet förbi den öppna dörren: två gubbar hade tagit kragtag och andra stodo omkring som hvass i blåsväder förbannande med ömse rop, att det skulle gå så och inte så.

Men nu hade det gått inte så och inte häller så, utan så — att tretti kannsgrytan gått med då Nils Emanuel bänklades.

I trappan vardt vår hjälte gripen och kritande hvit i syna.

“Hårst någe stans ska' du? *Nu* — om morfinge si dej, vore du evinnerligen oklar; gud nådade dej.“

Anna höll honom fast i den enda hängsle han hade och vände sitt magra ansikte åt alla håll för att se efter käringen, som också brukade hålla henne varm de stunder hon inte var upptagen af Jonas. De stodo på afsatsen midt i vinkeltrappan. Uppifrån ungdomsbädden hördes dunsar af slängda kuddar och gälla kvinnoskrik.

“Har du varit la* med dom Anna? Tror du jag törs gå dit och si på hur dom regerar . . . tyst nu va' det en, som fick sej en i hufve' — — jag ska' bara edeligen titta litte vätte . . .“

Anna stod och funderade på sitt gamla. Hon hade kommit till den åldern att hon skulle raka upp i vädret och bli fullväxt på en vinter, och ingen kan tro huru mycket en sådan behöfver äta. Än så länge tänkte hon inte på fästman, utan endast på hur hon skulle ut och tjäna nästa år och ändtligen få äta sig mätt. Hittills hade det icke skett för ofta.

“Jag är så hungrig, du Jonke, att så hungri har jag aldri vari . . . nej veamäg jag det har . . .“

“Alltid ska' du då tänka på mat . . .“

“Och om du inte genast går hem och gör några kamsar och bär hit, så skall jag tala om för mamma hvad du gjort din onytting . . . så sant jag här står ska' jag inte . . . det kan du ge dig den på!“

Nå, inte för det Jonas ville, men han tordes inte annat. Hungrig var han själf och i väg bar det . . . icke bara för den hungriga flickungens skull. Kams var godt.

Det var lång väg att springa tillbaka, men så gickdet också i flygande fläng. Ungarne sofvo så att det surrade i fällmakarestugan. Jonas gjorde upp eld, sedan klef han försiktigt uppför stegen till vinden, där mjölet stod. Ett tråg skulle han ha, det visste han. I ifvern hittade han inte något bättre än det stora bakträget — “det blir väl kams ändå“. Näfverkonten med mjölet stod i en vrå. Här fanns grejer att göra med.

Och nu börjar historien.

Jonas hade aldrig gjort kams förr. Så mycket visste han, att det tråg som begagnades, fylldes till hälften med vatten och därpå med mjöl, som rördes fliteliga till dess massan var så tjock och fast, att den kunde formas med händerna och klappas till kakor. Han fyllde tråget till hälften med vatten och öste i mjöl så att det dammade. Men vattnet ville aldrig mättas, och han måste röra uti mjöl länge och väl. Då det ändtligen var lagom tjockt i tråget, var näfverkonten tom.

Nå ja, hvad gjorde det? Nog var Jonas illa känder, men ingen kunde väl tro att han ätit upp så mycket mjöl på en enda aftonstund. För öfrigt: alla aggande tankar trängdes undan af en enda hjärtligt glad: en gång i lifvet skulle han få äta så mycket kams han ville. Bara det nu ville räcka. Han visste ju inte huru mycket han förmådde äta på en gång! det hade han aldrig fått försöka. Anna skulle nog också hjälpa till. Hon hade som han en jädrans bra mataptit att äta med.

Grötgrytan stod redan full af kokande vatten, då han såg att hon var för liten för ett sådant bak.Sexkannsgrytan var den största i huset. Han tog henne i stället.

Det var lustigt, att han en gång fick göra kams själf. Så många han ville. Så stora han ville. Så tunna han ville. Och äta så mycket han ville.

Och så fridfullt det var. Morsan fjärran! Syskonen sussande som mullvadar.

Jonas satt redan med fötterna i spisen, petade vedkabbarne till rätta med sina svarta stortår och klappade kams så att det sade smisk smask. Han tänjde på dem om de blefvo för tjocka, slet i dem då de klibbade, snittsade till dem, smekte dem och gjorde dem vackra till fasonen.

Det vardt en hel hop. På stoppbänken lågo de i dubbla led och på stolarne likaså. Sexkannsgrytan var full, och ändå fanns det färdiggjorda kamsar på hillskänken, som inte hade fått rum — och uti tråget var ungefär hälften kvar.

Jonas skrockade belåten som en höna i ett grötfat. Han hade aldrig känt sig så lycklig och han kände behof att meddela sig med någon — skulle han väcka någon af de sju utsvultna ungarne? Nej det skulle bara bli otrefligheter. Och kanske kamsen icke räckte till.

Ändtligen var maten ätbar. Den första kamsen var underbart härlig och försvann hastigt. Numro två var präktig och tog samma väg. Numro tre var god — och följde de förra efter. Numro fyra var medelmåttig, men fick gå för sig. Numro fem var en segäten best, men nog var han af samma smet och lika väl kokad. Numro sex befanns omöjlig redan i midten. “Är det jag som är mätt, eller är det något annat som fallerar?“Icke för det att Jonas kunde multiplikation, men nu såg han sig ha råd att vara ädel mot sina svultna syskon. Kamsarne skulle räcka till och bli öfver. Han väckte de äldsta och efter hand de öfriga. Det fröjdade hans själ att se dem alla sitta med kams i händerna och sömn i ögonen. Elden sken vänligt och förtroligt på dem alla, där de sutto i ring kring spisen under mumsande och smackande. Sexkannsgrytan spände ut sin trinda, svarta mage, spärrade ut benen, stod där så trygg och sprakade med sitt på nytt bubblande vatten. Aldrig hade Jonas varit värd förr. Nu var det han som bjöd på kalas.

Varma vågor kommo och gingo öfver hans hjärta. Annas del hade han satt till sidan; “ni skall få allt det öfriga, om ni bara vill äta“.

Tänk att grytan vardt nära full en gång till!

Nu satt en af ungarne och gjorde ingenting, snart en annan på samma sätt. Det började gå trögt.

“Drick vatten“, sade Jonas, och ställde kallkällvattnet invid spisen. Så drucko de då vatten och togo itu på nytt.

“Mammas kams är bättre“, sade en. — “Jag vill inte ha mer.“ — “Jag vill lägga mej.“ — “Får jag slippa nu, Jonas.“ — “Å, ät en till.“ - “Nej.“ — “Jo.“ — “Jag ska' säga det för mamma, så mycket du vet det.“ — “Då slår jag dej.“

Jo, nu hade han det här, därför att han velat dem väl. Ingenting hade de ätit, som var att tala om. Olat skulle han få i morgon, om han inte kunde lugna dem. Hans auktoritet skulle få en knäck, om han tog till bönboken, men det kunde inte undvikasoch därför gjorde han det. — “Och inte ville de vara så innerligen snälla och vakta den andra kamsgrytan medan han sprang till Anna med vrilen — då skulle de inte behöfva äta mer.“

Nu var han mätt, men hade inte roligt; med tanke på vrilarne och all den myckna kamsen anträdde han färden till bröllopsgården. Anna var i dansar-stugan och dit tordes han inte gå. Där fanns någon som var gift med far hans, och hon tittade så han kände det i hårrötterna. Han satte knytet på en väf-stol i farstun och strök länge omkring som en orolig ande. Slutligen beslöt han att krypa bakom några långa drängar strax innanför dörren. Därifrån skulle han försöka göra tecken åt Anna.

I detsamma vardt ett gräseligt buller i förstugan. Det hördes som om en karl fallit hufvudstupa; — mycket riktigt: det var någon, som låg där och svor öfver någonting. Han svor och det för säkerhetens skull flere gånger innan han kom inlinkande och ställde sig under taklampan. Det var bröllopets “bonde“, det vill säga värd; han stönade illa och lyfte ena skänken mot lampan, men tog öfverbalansen och låg där igen. Stoj och skri och skratt. “Det var något otyg på förstugolfvet“, sade han då han hjälptes upp.

“Hvad kunde det vara?“

“Si åt!“

“Huga då, hva' ha'n på foten, är det en kladd?“ — En dräng hjälpte honom att hålla skänken i vädret.

“Det är en kams“, sade alla. De stodo fulla och trefliga rundt omkring och vaggade som vass i blåsväder.

“Å, herre min je, är du här med kamsen nu, Jonas?“ Anna drog honom ut med sig uti svalen! där stodo några hundar och tuggade på kams. Det var sy mat för dem. De vredo och välte sig, gnedo tassarne intill nosarne och buro sig befängdt åt.

“Det är din kams de äter på“, sade Jonas. — “Du får gå hem och göra flere.“ — “Göra flere“, sade mister Jonas

Lundmark, “göra flere kamsar än jag gjort i kväll? Nej det är omöjligt, för så mycket kams, som jag gjort i kväll har jag aldrig sett och inte du häller. Sexkannsgrytan var bräddande full och bräddande full en gång till.“

Anna grät och hotade att skvallra om hon inte fick sitt. Hemma i stugan borde han sopa igen efter sig.

Mon och svedjan och myran och brännan och tå och hägnen voro oändligen långa. Han snubblade öfver hvarje sten och stötte sig blodig; det var inte som då han sprang första gången.

Stugan var mörk, då han kom hem. Mörkt var det i spisen, tyst i grytan. Han stöp öfver en unge, som låg på golfvet med en kams i sin hand. Jonas steg i någonting klibbigt, lyfte foten och strök af et. Han gitte inte tänka efter hvad det var.

Jonas beslöt att inte ge tappt ännu. Han gjorde en ny eld för att ansa kamsgrytan färdig, förstås. Men ack, ack, ack! Nu satt all kamsen som slagg i botten af grytan.

Jonas bände och bröt med sina små fingrar, men det gick nu inte. Med stickor gick det lika när, och därför sökte han under sängen efter fars lillbila, som var så hvass och som var hans ögonsten. Gubbenbrukade göra tjärtunneved med den. Han gjorde sig en kil, stack en af dem emellan lavan och järnet och klämde till med yxhammarn. Kilen brast.

Han fick fatt uti en bordknif. Med den fick han fäste mellan kamsen och järnet. Yxan tog han i bägge händer, vände hammaren till och dammade sta'. Ja, knifskaftet gick i stycken förstås och knifven rände sig fast, så att det inte var hopp att få lös den igen. Nå, saxen . . . tjo . . . saxen hade nu icke mer än två skälmar.

“Fasiken, jädran, anfrätta, din karibel.“ Jonas började känna fasa för sitt eget verk. Aldrig hade han sett annat än beskedlig kams, men den här var underlig. Den såg ut som klamrade han sig fast med näbbar och klor. Järn skulle det vara, tillplattadt järn, men stadigt — kanske ett stort stämjärn. Det låg i en verktygslåda. Han tog det största och nalkades lavan. Icke utan att han log: “Nu skall du få se på Lundmarks Jonas du“. Ett slag, ett skratt, ett tjut: “Å herre min skapare — sexkannsgrytan“.

Ett stort stycke af grytans ena sida låg i askan. Och kamsen i öppningen! Jonas såg rödt för sina ögon och satte sig att hvila.

Väggklockan visade sig ha hunnit till 4 på morgonen. Det var mycket att stöka med ännu, men pojken kände sina lemmar värka och sköt upp minut för minut; de fingo komma från bröllopet om de ville — och så skulle han då taga hvad han förtjänt? Nej!

Med ett skafjärn, som far brukade göra träskedar med skrapade han grytan fin, slog vatten i hennes botten, och inpassade den bortslagna biten försåtligt. Om han ställde den illa till i grytskåpet, skulle morsantro, att det var hon, som . . . ja, att det var hon själf. Storttråget af jätteasp orkade han icke släpa. uppför stegen till dess plats på vinden, men ut fick han det, så att de icke skulle falla öfver det genast.

Ett knyte kams gömde han bakom “murla'“, ett annat i sängen, ett tredje ute. Nu tog han kvasten och sopade så godt han kunde i mörkret, men hann knappt börja förr än han hörde steg.

Far, mor och Anna lade sig utan att säga någonting. Jonas sade häller ingenting.

*

Om några timmar väckte han ungarne och log huldt mot dem, halade fram sitt kamsknyte och började truga och bjuda. Välmeningen vardt icke uppfattad såsom sådan, men huru det bar till, så hade de livar sin kams i handen och en tidig frukost böljade. Det gick ypperligt på morgonkröken, änskönt den välsignade rätten endast bestod af kornmjöl och vatten; det smackade och tjäskade i sängen. Ungarne började väsnas; en kams föll till golfvet och mor vaknade: “hvad gör ni, vettvillingar — *jestanes så här inne ser ut!“*

Det blef en lång paus. Käringen gick omkring och laddade sig. Oföret på golfvet och den tömda mjölkonten blef krutladdningen, ullsaxen vardt pappskifvan framför krutet, sexkannsgrytan blef järnskrot och finbultade tegelstenar, kamsknytet bakom la' blef såpa i kanonmynningen, men fars illa flidda lillbila blef kruttråden och

ungarnes skvaller tändstickan. Detbörjade med en sakta fräsning, som sökte sig ut, där tandlösheten gjort öppningar i tandraden. Det skorrade, hvisslade och tjöt i hela det gamla magra skrofvet. Hon rättade ut sig och drog sig tillsammans, förbarmade sig och kved, dansade ned på en stol, for handlös ut på golfvet, där hon snurrade omkring som en förgiftad fluga. Håret ringlade som ormar af stry; hennes ögon brunno som mareld i aska; fradga stod som lödder af såpa, som vispad grädde i munnens skälfvande gipor; det kluckade och pumpsög då hon flämtade. En skur af skällsord och infamier tumlade fram öfver hennes tunna läppar, trillade, hoppade, trängdes, gjorde kullerbyttor öfver hvarandra, snurrade i luften som dammpartiklar och inpyrde den lilla stugan med sitt gift. Gubben satt yrvaken i sängen och lät bli att knysta. Öfver hufvud taget knystade ingen i hela stugan.

Så slog hon som en hök ned på Jonke och när denne efter fem minuter kom upp ur underjordens fasor såg han henne dimpa ned på stoppbänken kippande efter andan.

Lille Jonas Lundmark blef med åren en stor och jäf karl, men aldrig glömde han den gången när han skulle koka kams.

*

KUNGEN I JORM.

Vi träffade honom i Gäddede under Mikaelihälgen. Jormsfolket sade, att det var “Kungen“, som skulle afgöra, om vi två resenärer kunde få följa med kyrkbåtarne till Jorm, en half dags rodd eller mera.

Bland allt kyrkfolk, som kom och gick efter landsvägen i Gäddede, fanns ingen, som såg ut som en kung. Där var handelsmän från Ström och ett par bönder från Hammeldal, en del norskar från gränsen, “Kristianiagymnastik“ och lappar, men ingen mjölkfet och myndig man med fjällkungalater.

“Sänd er kung till gästgifvaregården och säg att vi vill tala med honom“, sade doktorn, som just kommit tillbaka från ett barmhärtighetsverk, det första, men icke det sista under vår långa fotvandring. Och därmed blef det.

Kungen kom.

En medelstor, gråklädd man, med hvassa, lugna grå ögon, mörkt helskägg och fjällpjäxor. Ingenting af kung, men så mycket mera af fjällbo, af sliten illusionslös halfgamling. Han tog oss lugnt iögonsikte, lyfte icke på mössan, sade icke “herre“, gjorde inga frågor, sporde ej om namn, men lofvade kort och godt att vi skulle få plats i hans båt.

Gästgifvaren hade visat oss fotografier från Jorm och berättat om en underjordisk älf strax bortom gränsen, och så hade vi räknat ut att vi kunde lika gärna se detta vackra och mera därtill och sedan rikta kosan mot Mosjöen i stället för Namsos.

Frampå förmiddagen hade kungen trummat ihop sitt folk. Dyrbara fysionomier och lustiga kroppar!

De stora kyrkbåtarne fylldes med allsköns mjölkflaskor, matsäcksmesar och albarkade skinnväskor. Man talade jormsk rotvälska i munnen på hvarann och det beslöts fram och åter, innan vi blefvo färdiga att stöta från land. Doktorn och jag hade svårt att förstå deras tal: det var icke vanlig jämtländska; den förstår jag godt. Sedan vi kommit in i Norge funno vi att gränsbyggare — både svenskar och norrmän — hafva sitt eget egendomliga språk, hvars spår vi funno så långt ned som i Faldmo, två mil från norska kusten.

Båtens tre par åror gingo oförtrutet såsom munnarna, till dess vi kommo till näset mellan de två sjöarne Kvarnbergsvattnet och Jormsjön. Under marschen däröfver passerades Jönstraforsen, vacker som allt jämtländskt fors vatten: kristallklart, af kall grön färg, törstskapande.

Åter i båtarne på Jormsjön. Åter mycket funderande och mycken rotvälska och åter i väg.

Efter oss drog sig stranden alltmera tillbaka. De aderton stora kyrkbåtarne som stodo där kvar, pekade med sina

master i vädret och lågo på sina sidor somi sömn. En järnspis låg ibland dem. Hur de fraktat den hit utan hästar och åkdon vill jag icke tänka på. Man led redan af att se huru gubbar, män, käringar och unga flickor under vandringen öfver näset dignade under de tyngsta bördor. Svetten lackade i strömmar på de feta, runda fjällstorsorna; deras kinder brunno af glöd, men de höllo jämna steg med de otröttliga, torra männen. Våra halft kurtisanta försök att »*hjälpa fröken att bära*» uppskattades icke till fullo.

Gladlynt folk!

Då de förstodo hvad vi sade, så skrattade de, och då de icke förstodo, så skrattade de, och då vi icke förstodo dem, så skrattade de än värre och visade alla sina tänder. Vi lågo hårdt på årorna och det blef kapprodd och ännu mera skratt. Då stockholmaren, göteborgaren och kungen listade sig en hårsmån före, var det roligt och då de blefvo efter, var det ännu roligare. Och roligast blef det då kapprodden skulle gälla kaffe i Kycklingvattnet.

Vattnet var spegelklart och fjällen stodo blå och allvarliga och sågo ned på oss, gladlynta människor. Tre båtar gjorde tre långa skåror i vattenytan. Årorna böjde sig under våra tag. Röda tröjor och grå rockar och gula näfverkontar och brunröda skinnväskor och blå ögon under kvinnfolkens hufvudplagg! Det var färg öfver det hela.

Kycklingvattnets bondgård fick taga emot oss alla vid middagstiden. Köket blef fullt af folk och alla fingo vi kaffe och mjölk. Karlarne kommo i den lifligaste dispyt om någonting, och därpå kom historien

om ett olofligt älgskytte. Älgen kallades “äsch“ och allt annat hade lika lätt begripliga benämningar. — —

Det var först på aftonen vi började lära känna Jens Jonsa, Jormkungen. Han satt då vid styret och talade fram och åter med någonting på sitt hjärta, som hade svårt att få luft.

Lifvet hade lärt honom varsamhet med läkare. De voro alltid långt från Jorm boende lärda herrar, som en eller annan gång på allmän bekostnad gjorde en resa till Ankarede och då togo emot sjuka. Jormkungen berättade historier om dem, och ingen enda historia var vacker.

Här, där tolfskillingarne ha större värde en riksdalrarne hafva nere vid kusten, hade de enligt hans mening, farit hårdhändt fram med de magra penningbörsarne. Hvarenda historia ägde en spets, som ibland låg halfdold och ibland uppljust — och efter dem alla sporde han den medicinman, som satt i årorna, om dennes åsikt. Drog jag en moral ur någon historia eller yttrade mig med eller emot honom, syntes han icke bry sig stort om det. Det var doktorns mening han ville veta, och denna var svårare att få reda på. Den älskvärde medicinarn berättade lustiga historier och hörde gärna andra i stället men så fort någon började hacka på läkarekåren, då var han tyst, så vidt han icke rent af började skälla. Jag fick erfara det på Dærgafjäll, då jag försökte ge honom en liten inblick i pastor Liljeqvists ögondiagnos.

Men den i grått vadmal och tjock yllehalsduk klädde kungen i Jorm fullföljde sina funderingar. Om också en kvart eller en halftimme förspilldes med tal

om annat — strax var han åter inne på det där kapitlet om läkare.

Så och så hade det gått med en och annan fattig i Jorm. Så och så hade de fått plågas i denna afsides fjälldal, därför att läkaren bodde 14 mil härifrån och man icke hade råd att hämta honom.

Det började skymma medan Jormkungen talade. Fjällens hvita snö mörknade till blågrått. De gula och ljusbruna färgerna blefvo mörkbruna och sammansmälte. Skogens gröna fält under fjällens fötter svartnade. Ett litet ljus tändes långt bort på sjöns högra strand.

De andra båtarna hade lämnat oss och inga skämtsamma utmaningar gingo öfver vattnet. Men Jöns Jonsa talade fortfarande vid styråran.

Där framme, där det lyste, bodde en man, som var svårt sjuk. Stackare! Gud vet hur det skulle gå för honom?

Om han doge från familjen — hvad skulle då icke hända!

Jag sporde om mannen icke ägde hemman och hade något till öfvers.

“Ja, det var ett slags hemman — det vill säga: det var icke att tala om hemman. Här uppe voro de alla fattiga. Om man ändå vore så lycklig att man kunde någonting göra för andra; som gått långa tider med sjukdom och plågor!“

Den varmhjärtade, sluge Jormkungen!

Vi förstodo honom, och det föll sig naturligt att medicinmannen gaf order att båten skulle styras mot det ensamma ljuset på Jormsjöns strand.

Tysta och grubblande gingo vi uppför backen. I ett rum med tälgstenskamin satt den sjuke och hostade. Jöns Jonsa gjorde klart för honom, att han skulle blotta sin öfverkropp för undersökning. Skygg och afvisande svarade sjuklingen att han icke hade sändt bud på någon läkare. Han tänkte nog på skillingen. Men det hjälpte icke.

Han fick andas och hosta — andas och hosta. Han blef knackad på rygg och nyckelben, fick hålla andan och göra andra konster. Hans öga stirrade slött och förtvifladt. Hans underkäk hängde som på ett färskt lik. Hans ansikte var det tröstlösaste jag någonsin i mitt lif har sett — och jag har sett några sorgsna ansikten. Hans tass var som ett skelett med stramande, spändt skinn på sig. Armarne smala som trumpinnar.

“Caverna magna“, sade eskulapen om ena lungan. “Hvem vet hur detta skall gå?“

Kungen Jöns Jonsa hörde noga på föreskrifterna och råden. För hvarje ny sak, som doktorn kom med, nickade han belåtet, och då det hela var färdigt och befanns vara vederfaret gratis, märkte jag på den allvarlige, grå mannen att han var nöjd med sin dag.

Nu berättade han, medan vi rodde genom mörkret, att de funnit det bäst i Jorm att hålla tillsammans och vara hvarandra till hjälp under hårda dagar. Skulle han icke mana godt för en, som var sjuk och behöfvande och icke var i tillfälle att tala för sig själf? Det fanns många i Jorm som just nu behöfde läkare, men där fanns icke mycket pengar — och icke kunde

man begära att — en som reste härigenom och kanske hade brådt — kunde eller ville —

Ja, den Jormkungen!

Sent på aftonen skrapade båtens köl i strandens grus. Upp för en långsluttande åker gingo vi till kungens gård och mottogos af en skällande hund, som smektes och tystades.

Den som har sett det inre af en gård i fjällen, behöfver ingen beskrifning af den stuga vi nu sutto uti. Den, som icke har sett någon sådan behöfver en så lång, lefvande och detaljerad beskrifning, att jag icke vill inlåta mig därpå.

Intrycket var torftighet och fattigdom, såsom alltid till fjälls — och i första ögonblicket. Om några timmar blir man varse ett och annat försonande. Om en dag eller ett par ser man ingen brist på komfort. Och blir man längre, skall man snart hålla en sådan otapetserad, torftig fjällmansstuga kär.

Han hade två stugor, hvaraf den ena var helt och hållet beklädd med fjäll, som vid närmare påseende befanns vara tjock spån. Denna stugas förstugukammare fingo vi för oss. En präktig renhud och en pampig skinnfäll i dess tvåmanssäng lofvade en varm natt.

H. M. kungen uppvaktade vid hr doktorns lever, lät smörja hans långa pjäxor, passade på hvarje hans önskan, förhörde sig artigt om det ena och andra och riktigt insockrade sig i hans gunst. Ja det gick för öfrigt lätt: *han* syntes riktigt godt om denne allvarlige man, som gick så många krokvägar och spelade på alla de strängar, som medlidandet kunde äga hos

en man — för att få hjälp åt sina vänner vid den vackra sjön. Redan innan Jöns Jonsa hade sagt ett direkt ord om sina afsikter, förstodo vi, att han hade en eller annan, som han tänkte mana godt för, innan vi skulle aftåga till Blåsjön.

I vår kammare uppstämde vi det ena glada skrattet efter det andra åt diverse originalkvickheter, medan

Jormkungen säkerligen gick och tänkte, huru han på bästa sätt skulle få eskulapen att arbeta och ändock varliga fara fram med penningbörsarne.

Mycket riktigt. Sedan vi gjort en hastig toalett och beundrat en bild af Sankt Göran och draken (draken fattades: “det kan du vara själf“, sa' eskulapen) i botten af tvättfatet och konstaterat att hästens ben liknade de bourbonska liljorna, gingo vi upp till kungen och fingo se — —.

Fingo se, att kungen varit ute och berättat. Där satt en gammal man — jag minns ej hvad sjukdom han hade — och talade skyggt om att han inga pengar hade, men gärna ville tala vid doktorn. En kvinna hade en egendomlig sjukdom i sitt hufvud o. s. v.

Alla undersöktes de grundligt och fingo sina recept. Alla sporde om priset och fingo det gratis. Och flere och flere kommo till, och det blef förmiddag och middag, och vi kommo oss icke i väg.

Kungen tassade tyst omkring och såg belåten ut. Han hade fått en klinik i gång och fått sina sjuka vänner tröstade och kanske något hjälpta, och det hela hade gått som oljadt och smordt. Vi voro alla belåtna. Min käcke, unge reskamrat, för det han kunnat stå till tjänst; folket för det de fått riktigt

grundligt berätta, hur de hade det och blifvit tålmodigt hörda; kungen för det han tagit oss med i sin kyrkbåt och — jag för det jag fått köpa ett par präktiga band till pjäxorna.

Litet fingo vi tid att se utaf Jorm, vi skulle till kvällen vara i Blåsjön. Men vi sågo, att här var vackert vid det stora vattnet mellan de höga snöfjällen och fingo höra, att det ägde sitt behag att bo i Jorm eller Jormlien. Frost härjar sällan kornet om hösten och jordmånen är god. Fryser det i Jorm, fryser det samtidigt långt söderut. Skatterna voro nog stora för den nya landsvägens skull, men icke som i Blåsjön.

Då vi ändtligen blefvo färdiga att aftåga och tryckte allas deras händer till afsked, som i kungens stuga voro, var det som vi skulle lämna gamla bekanta. Jag tror, att de också kände det på samma sätt. Där var icke en enda, som icke hjärtligt önskade oss lycka på vår långa vandring, och i synnerhet vännen Jöns Jonsa, deras talman. Han var en af de märkligaste bekantskaper vi gjorde under resan och många gånger talade vi om honom och hans sätt att diplomatiskt ställa till en klinik i Jorm.

*

Om självfva sjön och folket är icke mycket att säga.

De hade det mycket fattigare än Jorms bebyggare och voro därför häller icke så snacksaliga och lifliga. Hvad de mest talade om var den nya landsväg, som från Gäddede byggts genom Gusvattnet och Storvattnet för att vidare i sinom tid fortsätta till Ström.

Vi sutto i en eländig “bondgård“ och talade med dem om en lots till ett lappläger på Blåsjöfjäll och kommo att berätta, att vi från Håkafot gått öfver nedre delen af Karlberget och genom skog för att pröfva den nya landsvägen till Gäddede. Vid första ord om vägen kommo jämmervisor.

Vägen hade dragit öfver dem oerhörda skattebördor. Tre hemman i Blåsjön skulle just gå på auktion — för utskylder sades det. En man vid Rankasjön hade nödgat sälja sin bästa ko för landsvägens skull. Med mycken ansträngning hade medlidsamt folk året förut skaffat den ofärdige och sjuke mannen en häst, och denne skulle just tagas, då mannen beslöt sig att offra kon.

Han hade 8 barn och hade knappast en matbit i huset.

Förr än landsvägsbygget började hade han haft omkring 10 kronor i skatt, hvilken nu fyradubblats.

En annan man hade genom landsvägsbygget fått 100 kronors extra utskylder, ett väldigt extra tillägg för en bonde utan annan förtjänst än det obetydliga, som kan bli för smör, ost och ett och annat slaktkreatur. På flera år ha trävarubolagen icke drifvit någon afverkning i denna trakt, och man vet hvad det betyder.

En tredje bonde den vi just sutto hos — hade också fått sig en knäck af landsvägen. Under den sommar, som gått,

hade från denna gård tarfvats 53 dagsverken till vägbygget, men då han ingen hade att sända i sitt ställe och själf såsom invalid icke var i stånd till sådant arbete, debiterades han med 2:50

pr dag. Nu skulle en större pantning eller konkurs öfvergå honom.

Den förbannade landsvägen! Det var så få människor och byar efter den sträcka, som landsvägen skulle få, att det icke var mening i att skaffa fattiga fjällbor i dussintal från gård och grund för den saken. På sommaren var ju Vattudalen den bästa förbindelseled, och på vintern var dess is lika god som en landsväg. Endast under en liten tid höst och vår skulle träpatroner och inspektorer — hvilka andra flackade omkring? — få den afsedda nyttan af den.

Ja, ja, ja! Vi höllo med dem. Landsvägar äro bra, men att folk skall gå från en mödosamt uppbruten torfva och en med nöd uppsatt gård är *icke* bra.

Vi kände oss riktigt lätta, då vi fått dalen under oss, all tanke på landsväg bakom oss och fjällens obanade vidder framför oss. Nu skulle vi icke se landsväg på 14 dagar.

Ah! Se där springer en flock renar — och se där stiger röken ur Torkels kåta! Burribè!

*

GAMLA ÅDALEN.

Nu är det så, att där ödemarker brytas till gifvande jord, och tegar slätas i vildskogen, där är alltid någonting, som lockat i förstone mera än jorden. Därför stiger svedjefallets första rök mot himmelen, där ett fiskevatten eller villebrådsskogar äro nära.

En lapp, som satte försåt för öring i Nämforsfallen i Ångermanälfven, såg en solvarm sommardag lustigt klädda karlar af märkelig längd klifva på klapperstenarne vid Svarfedan. Han förstack sin lilla kropp och dröjde icke. Den bruna slätbarkade skinnkolten kunde knappt skiljas från mossan uppe i nipan.

Såg gjorde han därifrån med skälfvande knän hvad de togo sig till, de som kommit. Detta skedde fordom, men år kan ingen säga. Sägnen berättar märkeliga ting om denna dag i den aflägsna tiden. Hvad icke sägnen vet, ha ristningarne på de svarta hällarne i forsen nyligen berättat, ehuru icke allt. Men tiden kallas enigt bronsåldern.

Ypperligt inhuggna figurer i hällarne berätta detta: *»Hit kommo segelkunnige män, sedan de lämnat sina*

drakar vid spakvattnets slut. Här fingo de mycket lax och hit drefvo de älgar, som sögos ned i forsen och föllo ett lätt byte under och nedanför fallen.» För den, som kan teckna själf, eller med kärlek ser djuren i deras former, honom är en annan historia gifven därjämte: ingen klen artist var den bronsålder-man, som gjort figurerna. Af de hundratal, som ännu — somliga $^{1}/_{4}$ tum djupa — finnas kvar, förråder ingen klåparen, utan alla samma mästarehand. Älgens långa mule och höga manke, hans rörelser och hela staturen äro ypperliga, ehuru intet af djuren har mer än ett framben och ett bakben.

Efter dessa första tiders folk funnos i fjor stensatta grafvar.

Om man ville aldrig så litet författa, skulle man af den följande stridfyllda tiden kunna göra en vacker kolorerad plansch, då man får sätta sina tacksamt dimmiga figurer i den violetta, sagofyllda stämning, som den trolska Ådalen äger ännu. Ack, hvad vackert än många trakter äga, intet griper, kastar en in i sagor och sägner som detta land med sina mörka klyftor och steniga strömmar, som gå svarta och hvita på djupet.

Det är Ådalen, Guds verk, då han på samma gång log och vredgades!

Detta är Ådalen, stämningarnes ådal, laxens ådal, sagornas lund, sommardagens ådal med kärfhet i färgen, sommarnattens vana skönhet, då södra bergen äro violetta i gult och de norra i grönt och svart; högvattnets land med vatten i hvirflar och edor, lågvattnets, med slipade stenars hjässor i ljuset, vinterdagensdimmiga ådal — då

forsen fräser som en jättekatt invid ditt öra. — Den hviskar om mycket ännu, denna jordremsa vid det mörka rinnande vattnet.

Jag säger: det är en mor, som berättar sagor så länge du vill höra. Vinden tjuter öfver ditt öra och kommer från norr. Då vet du att köld skall bli, när Akvisslans fräs stiger öfver nejden och innesluter dig i en hotfull kupa af brus från fjällsidan. En len vind kommer från Golfströmmen. Då ger Kilforsen ett orgelackord, som du kan höra en mil. Vattniga södervindar segla fram. Ur sin djupa sänka af 200 fot berättar dig Nämforsen detta, om ock vinden är så svag, att ditt uppsträckta våta finger icke kan känna kyla på någon sida.

Här bor du i en kupa af forsars brus från alla håll.

Höstvinden far genom kornhässjorna, som du väl många gånger som barn hört med skräck; vid ladu-längan går tröskmaskinen till sent in på lördagskvällen; slutflyttet går med brak och dunder af lossnade bröter vid fallhufven, där timmerkaret står.

Locklåtar komma från skogen. I de branta sluttningarne vid älfven gå fläckiga kor upp och ned och beta på hösten. Skällorna gå i alla tonarter. Vid en liten eld sitta vallhjonen och deras gälla stämmor gå fram och tillbaka med skärpa öfver vattnet. Röken stiger uppåt. Ser du i vattnet, går den nedåt, och alla dina kor och får och getter röra sig upp och ned, och myrens sida speglas i en färg valör, som, hvad färg den äger, ger intryck af sammet. En båt ror öfver. Då den är uti det ljusa, som speglar luft, ser du en fin linje efter båten; i den sitter gädd-draget.Strax därpå taggas allt sönder; dina kor vagga upp och ned i vattnet, gårdar och ängar röra sig därnere, och slutligen hör du kölen af en båt skrapa mot grus.

Rösterna tala till hvarandra, och du kan höra mannens grofva, mörka och gossarnes höga och ljusa.

Högt uppe vid bergets fot ha röda gårdar trängt sig tillsammans. Fält äro nedanför, och höga hässjor bära ljust korn och på sina nedersta stänger svart fruset potatisris. Förbi och genom lägdorna går en slingrande väg och på den en fjällbogumma, som varit hos handlanden. Hon bär en näfverkont och stickar på en grå långstrumpa under marschen utan att stappla.

Följer du henne med blicken, skall du se hur hon slutligen kommer till byns *“tå“,* två paralella hagar med 3 alnars mellanrum för okynnes fä, då det drifves till och från sommarföngset vid åkerhagen. Genom detta går hon in i skogen, passerar en del bara gröna fläckar med omklängda hässjor, där starr hängt en half sommar. Du skall se henne skynda mera vid somliga ställen i skogen.

Där vet du då att vitrer bo och att oknytt gärna är framme. Slutligen i en stuga långt inne i ödemarken går hon in, följd af de mötande ungarne, som i grå skjortor och bara ben finna lifvet härligt.

Ett mollackord går fram vid solnedgången. Följ med blicken den slingrande vägen. Tag igen den där du tappat den i en dal, och längst ned på andra sidan älfven är ett hvitt hus under ett berg, som du skall ge akt på.

Där är det som hälgdagen ringes in.Detta är Ådalen, sannerligen det fagraste land! Allt detta är min Ådal, mitt sagoskrin, min kärlek och min skräck, ty hur man längtar öfver bergen, håller det fast som en mara. Hvarje ny skönhet som upptäckes, hvarje historia är en hållhake på den, som annars hade tänkt sig lifvet annorlunda, än på samma fläck i passiv tillbedjan af det, som fängslat öga och öra.

Det är Ådalens kraftiga boja *lagd på dess son* — novas res quærentem.

*

KÄRNFOLK.

Två röda fjällbyar lågo midt emot hvarandra på hvar sin höga nipa; djupt nere och emellan dem gick den kraftiga svarta älfven med larrft och dån i forsar och fall, på sin väg mot hafvet.

Mellan byarne gick älfven i sel, som är spakvatten; men ofvan och nedan gick forsen skummig och hvit.

Vid råmstenen börjas denna historia.

Då floden gick hög nådde råmstenen på långt när icke vattenytan, men vid lågvatten stack han ibland sitt svarta slipade hufvud upp ur djupet. Som alla kraftigare hinder i en ström gjorde han nedanför sig ett bakvatten.

I bygden kallades detta eda. Bar ej sunnan det kraftiga hväset från nedra fallet eller fjällvinden Åk-visslans breda ljudström ned genom dalen, ramade stenen i vindstilla och tysta nätter, då vattnet gick öfver honom. Af detta hade han sitt namn.

Nu, som hvar man vet, hvilar laxen på dylika ställen, då han tröttnat i strömmen, och där fångas han gärna.

Bönderna på södra sidan hade nätfiske där, därför att råmstenen låg inom deras vattenrätt; norrborna tittade afundsjukt på, satte sina nät på sin sida, men funno ingenting att tala om.

Största bond' på södra sidan hette Zakris och hade halfparten af allt som ficks. Största bond' norr om ån hette Kerstop, och han tog åt sig halfparten af all norråböndernas förargelse.

För hvarje gång han gick ner till “inget“, funderade han på talande utvägar att få laxen att gå efter norra fåran.

Sent en halfljus sommarnatt rodde han ut på älfven och hade en konstig maskin i båten.

Nu var råmstenen så bygd, att öfre kanten stod smal och hög; nedanför var en fördjupning med väggar och i den satte han en kvarnkall, gjorde den godt fast, såg till att den var rörlig och rodde småflinande sin snipa norröfver, till denna dök in i nipans djupa skugga.

Dagen därpå stod han bakom en lada och åsåg söråböndernas vittje. Inte ett lif! “Jojo“, sa' Kerstop. Följande dag på samma sätt. Inte en fena! “Betänk“, sa' Kerstop. Han hörde hur de åkallade afgrunds-fursten.

Tredje dagen hade han sina egna nät ute, men såg först på de andras vittje. Inte ett lif! “Ja, men besitta“, sa' Kerstop. Han hörde hur förbannelserna korsade hvarandra.

Först då han såg den sista blå bomullsjackan försvinna bakom nipkrönet, rodde han ut och tog ur sina egna nät en hop silfverfjälliga laxar.

Hemma uppe i Kerstops gård satt sonen Olle och tryckte sin lilla näsa platt mot köksfönstret och såg öfver till söder. Alla hans barndoms fantasier gingo dit, till det trolska landet på andra sidan klyftan. Medan ännu fars gård låg i skugga på morgonen, stodo södra bergen i starkt violett ljus och stugan med det konstiga, fyrfältade taket brann i purpur. Midsommarkvällar, då solen dalade, var gården midt-emot den sista som hade solljus. Solen tindrade och glimmade. Fönstren tindrade och blänkte som stjärnor, och ljuset bodde och sken i lintygsärmarne på de kvinnor, som gingo mellan härbärge och sommarstuga med träfat i sina händer.

Sådana kvällar kom far hem med lax på ryggen och log med sitt stora ansikte, så att Olle vardt varm. Längre fram på sommaren log ej far; då var han så van att få lax. På höstsidan kom han hem en kväll och hade många färger i sitt ansikte, då svor far — och far och mor talade mycket i vindsrummet sedan de lagt sig, mera på en natt än hvad förr sagts på år och dag. Olle hörde nästan alltihopa, men mindes ingenting annat, än att laxen var rädd för hjul och kvarnkallar, som rördes i vattnet, och att han som bodde midt emot hade haft mycket folk med sig och funderat med far, så att far vardt sjuk efter den betan.

Sedan gick far ej mera på fiske, ej ens ned och hämtade sina nät. Det gjorde han först då snön fallit omkring Mårtensmess, — men då han den resan gick upp genom dälden, var gången senfärdig, ty hämdens tankar äro en tung börda.

Olle ärfde hemmanet efter sin far; han var ende son. Faderns ställning som den främste mannen norr om ån ärfde han ej förrän han sått sin vildhafre, och det tog flere års tid.

Stor vardt han som den största karl, och han var det och ingen annan, som blåögd och ljushårig, med handspak dref en hungrig björn från en rifven ko. Detta skedde på Tanflohöjdens fäbovall och är dagsens sanning.

Här är naturen stor och hård; luften genomskinlig och spröd. Ligger sol öfver — står allt så distinkt, att man på

milsträcka kan räkna alla pinnar på bergens taggiga kammar, men i sommarnätter och dimtunga höstdagar kan det stora vekna, värmas, och då finnes intet land som griper och håller kvar i andakt som fjällbygden. Olle var hög som en nipa, håret hvitt som forsskummet och hårdt for han fram, då han började känna sin kraft. Men häller aldrig kunde någon gripa med hjärtats friska eld som han, då han ville.

Här frias sålunda, att gossarne på lördagsnatt besöka den älskade och påklädda ligga vid hennes sida. Så långt man kan minnas tillbaka, har det friats så, far till mor, farfar till farmor djupt in i förgångna dagar. Det är ingen skam för den, som knackar på, ingen för den, som öppnar. Dagarnes släp utan ände ge ingen tid att löpa omkring och tala grant som härskapsfolk; med deras sed skulle bonden stå sig slätt. Natten ger förtrolighet. Han och hon få ha sitt för sig, som de vilja och böra få; ty frieri är ingen offentlig angelägenhet.

I socknen har norr-om-ån och sör-om-ån skilda länder. Sällan gick en pojke öfver ån efter käresta.

Men Olle hade sina egna funderingar. Han gick en sensommarkväll till färjsundet, sköt ut sin båt och rodde öfver, gick betänksamt upp för den branta backen fram till Zakris gård och knackade på Imbärs fönster. Han fick den gången vända. Efter en vecka på samma sätt; då gick hon till fönstret och såg hvem det var. Men upp lät hon inte. Tredje gången hade Olle en tång med sig och drog ut fönsterspikarne — men då öppnade hon fönstret och talade skarpt.

— Du far vildt fram, sade hon — skäms du ingenting. Du är slagskämpe, du tuggar snus, du dricker brännvin, du bedrar flickor — och du — du kan gå din väg. Håll dig norr om ån.

Året därpå vid samma tid var dock Imbär hans. Hur det gått är för långt att här förtälja. Han gick nu öfver hvarje vecka, men hvad han icke visste, var att skvallret också gick.

En höstkväll knackade han på.

Mjuka steg gingo inne i den stora stugan, köksdörren vände sig, stegen blefvo betänksammare i farstun, men dörren öppnades. Det första han kände var icke en kyss, utan ett brännande slag öfver ansiktet, och med det steg Zakris ut på bron i bara skjortan. Zakris slog en gång till så att Olle tog ett baksteg. Ett enda ögonblick tänkte han på Imbär, det andra steg det rödt för hans ögon, och den natten vardt gubben Zakris genompiskad.

— Ni har burit hat till far, sa' han, och slog, hat till mig, och slog på nytt. Feg var du, gubbstut, dådu förstörde laxnoten för far. Vill du känna på? — och det sa' skvatt i gubben. En usling var du, då du med mång' mans hjälp gjorde hans lif kort genom hugg och slag — här har du kapitalet, storbonde — klatsch — här har du räntan och den är större — klatsch — kom med drängar och släkt — klatsch!

Men så kom han ihåg Imbär och att de nu skulle bli längre ifrån hvarann än någonsin förr — och med det släppte han gubben och gick!

På långt och länge var han ej öfver.

Imbär gick häller aldrig på en dans. Zakris såg han ej till och ensam gick han; folk steg ur vägen. Han försökte att rita till ett bref åt henne, men kunde aldrig förmå sig att bedja någon bära det öfver. Det brände som eld i honom, och då kastade han harfven lätt som en sticka; det sög i honom och då manade han hästarne för plogen, så att det nästan gick i traf.

En lördagskväll på senhösten satte han in sina ångande kampar tidigare än vanligt; — de hade hela dagen jagats fram och tillbaka på en nyplöjning. Olle gick in i stugan, åt just ingenting, satt och stirrade öfver ån. Så slog han näfven i bordet och begärde varmt vatten. Gumman, som hade lika respekt för sonen som för Kerstop, gammalt i världen, fick brådt.

En stund därpå satt hon i fönstret tårögd och med tjockt i halsen.

Olle gick nyrakad och fin ned för lägdorna och försvann bakom storladan. Gumman satt och bidde. En handvändning därefter såg hon honom ro fram och tillbaka med sin utter, men hon förstod nog att harrfisket var icke allvarligt menadt den gången.

Först då mörkret stod så tjockt som en vägg, gick hon suckande till spisen och satte på kaffepannan.

Dagen därpå var Olle ej från sin säng — illa flidd, skamsen och tyst.

Ute i bygden talades mycket om den nattens händelser. Olle var tuktad, det var visst och sant. Han hade råkat på öfvermakten. Men fritt var det inte att icke det var en liten heder i det nederlaget. Må veta! Utmana en så hårdhändt karl som Zakris, ro fram och tillbaka hälgdagsklädd på ån och visa hvart hågen stod och resan skulle gå, och så gå rakt på gården, då alla visste han var i farten. *Här* visste de att berätta: det hade varit Zakris och drängarne hans. Där visste man att berätta: all släkten i byn hade haft käppar och störar med sig, då de gått till Zakris på kvällen och druckit kask. Visst var, att Olle stått trångt på den stora gården, så trångt, att han måst slå omkring sig för att kunna röra sig från stället. Visst var också, att så många mångfärgade, svullna ansikten och ömma lemmar aldrig på en gång funnits i Häxmo by.

Gumman slog en gång fram något om det talet för sonen, men det gjorde hon aldrig om.

På många dagar var Olle sig ej lik — det såg ut som om han rufvade på något. Modern sväljde och sväljde så fort hon kände lust att tala till sonen; — nej, han skulle nog inte ha öra för henne och hon teg.

Uppe på klädvinden såg hon en dag, att från Olles hängare de bästa kläderna voro borta. Längre fram vardt hängarne magrare och glesare, och vid en grundlig undersökning hittade hon en kista halfpackad. Dit gick hon dag efter dag, satt vid kistan och såg.Mellan hvarje plagg som sonen packade in, lade modern varma böner för hans lycka, hvart än vägen skulle gå — men hopp hade hon föga, som det nu var, att glada dagar skulle komma åter till den gamla gården. Där grät hon en afton, då kistan var full, hörde så slammer af steg på de lösa bottensbräderna och fick brådt att torka tårarne. Hon skulle också ha sprungit därifrån, men bäfvan var öfver henne och och bröt ned hennes gamla ben.

— Blir det till Amerika, Ola? fick hon fram. Olle hade stått förlägen och ertappad och sett på henne.

— Nej, så långt blir det ej. Men — men sköt gården, du mor, åt mig. Jag blir nog länge borta, men hem kommer jag i alla fall. Och nu kan jag så gärna säga adjö åt dig mamma; i morgon bär det af.

Den kvällen gick han orolig omkring och såg till allting. Han klappade hvarje häst, talade till grisarne, lockade hönsen och gaf dem korn; såg på allting, som om det varit för sista gången.

Så kom det för honom, att båten ej var uppdragen för vintern. Den tanken naglade fast honom, där han stod. Det började brinna i honom, och utan att tänka på hvad han gjorde gick han stigen ned genom dalen. Båten låg flott och vacker. Han var tvungen att ro — och hur det bar sig var han öfver ån och stod framför gården, där Imbär bodde.

Den kvällen träffades han och gubben Zakris igen. Då gubben öppnade dörren och såg hvem det var, försökte han att okväda, men han var så tjock i halsen, så där hördes inte ett knyst. Olle sade hälleringenting, skulle endast skjuta gubben åt sidan och gå in. “Jag skall bara säja Imbär ett par ord“, sa' han.

Gubben som en pil efter en ungsraka och började damma på. “Skall det så gälla lifvet, så in skall du inte“.

Det var dt nu deras sista nappatag. “Jag ville slippa slå dig“, hväste han till gubben och fick honom öfver lifvet. Zakris släppte räkan och dammade på med knytnäfvarne. Olle böjde ned hufvudet, lyfte gubben lätt som en vante och bar honom fram och åter, tänkte ett slag på att kasta ut honom på gården och stänga dörren och gå in till flickan, men kallt var det och gubben var halfnaken äfven den gången. Ingen sade ett ord. Zakris var för stursk att ropa på hjälp. I den mörka förstugan prasslade gubbens skjorta uppe vid axlarne, då han försökte krypa ur taget; det knakade till i lemmarne; det pustades duktigt och en och annan gång sade det törn i väggen, då en fot stötte till. Hunden började skälla ute på gården.

Men nu vardt Olle ursinnig af smärta. Han kände hur den andras tänder beto sig fast i hans axel. Det gjorde så vansinnigt ondt. Nu var intet skonsmål längre. Zakris lyftes på nytt från golfvet och klämdes med ett järntag. "Din satan — bits du?" — Hade det inte varit för Imbär och modern hade Olle blifvit mördare den kvällen. Men

gubben klämdes, så han stönade, bars omkring länge och väl i förstugan, och så kommo de in i köket. Där gjorde Zakris en för-tviflad ansträngning så att hans nakna skinn rynkades där Olles tag satt. Hans knä sattes emot Olles lif — — — “Jaså, det är dit du vill. Det var då tusanhvad du är för en nattraka, gubbe. Men nu ska' jag bädda ned dig.“ Och med det låg Zakris i baktråget, där degen gaf efter och gjorde rum. "Ligg nu här", hväste Olle, höll honom med ena handen, och smetade honom full med deg. “Du ska' ha täcke, ska' du — och du ska' ha fothus — du har blifvit kall om fötterna, — och så ska' täcket dras öfver ansiktet också — och så ska' du ändtligen sofva godt.“ —

Med det sprang han sin väg.

Hemma hade alla länge sedan lagt sig, då Olle kom. Det sista taget var han ej nöjd med. Gud vet det, men det gjorde honom ondt, att våld gick med honom på hans friarefärd.

Han väckte drängen; de betslade tyst, och i nattens mörker åkte de i full fart ned för landsvägen.

Två somrars sol torkade niporna i Ådalen och två vintrars köld byggde isbrygga mellan byarne, innan Olle kom hem. Därefter kommo flere lugna år, hvarunder ingenting skedde, som rör oss. Olle hade varit i någon slags skola söderut, gick stillsam och nästan förnäm; han bar till och med käpp på söndagarne. I sockenstugan tog han först säte och stämma, sedan tog han kraftig del i förhandlingarne, därpå förde han in nya röstande, som stodo under hans ledning, fram gingo nya saker, som ingen skulle tänkt på för några år sedan, och ehuru motståndet reste sitt ilskna hufvud, gick han lugnt fram och segrade oftast.

I stämman och i nämden möttes Olle och Zakris. Men dessförinnan hade de mött hvarandra på kyrkvallen, kort efter det Olle kommit hem.

Vet ni hvad där hände på kyrkvallen, strax före inringningen, då bönderna stodo i klunga och talade om äringen?

Jo, Olle kom fram, rakt fram till Zakris, där han stod i en krets af sör-ås-bönder, sträckte fram handen och sa' med förunderligt lugn och behärskad röst: — Låt allt det, som gått, vara som om det aldrig varit, Zakris. Jag har nu varit ute och lärt mig bättre seder. Nödd är jag att bedja Er om förlåtelse. Har jag farit hår dt fram har ni det ock — och om två hederliga karlar slå hvarann i handen, sedan de slagit hvarann på öronen, äro de ännu hederligare efter den betan. Det tror jag.

— Du kan kyssa mej på örat, svarade Zakris. Det vill säga: han sade något annat, men dylikt har ännu aldrig kunnat sättas i tryckt bok.

Med det skildes de.

Efter den betan var Zakris emot allt hvad Olle ville ha fram, men möttes på ett lugnt och försonligt sätt. Och därest Zakris hade ett enda godt att säga, strax instämde Olle med värme och visste att instämma så, att personen fick taga åt sig mera än saken af den rökelse där gafs.

Zakris vardt mjukare invärtes, men utvärtes syntes aldrig ett dugg. Olle hade när som hälst kunnat tränga gubben Zakris ifrån de få hedersposter det fanns att inneha i fjällsocknen, men afböjde allting och föreslog alltid gamlingen.

Om Imbär vardt aldrig taladt ett ord. Ej häller rodde Olle till gilge i sin snipa, men det troddes, att där gick biljetter dem emellan.

Då kom den stora händelsen.

På hösten dog den gamle riksdagsmannen och nu skulle väljas en ny. Hur det var kunde ingen annan socken i tingslaget täfla med denne uti att hafva gode män. Men största parterna tillhörde våra två fiender. Zakris gjorde sitt för att skälla ner motståndaren, ja det antogs att det var han, som var upphofsman till de fula plakaten om motståndaren, som en natt spikades upp på mångahanda ställen, som voro i ögonen fallande. Där kallades aflidne Kerstop en tjuffiskare och en tjuf rätt och slätt — och Olle en hemgångsman och våldsmänniska, som ej borde få gå lös.

På detta svarade Olle i länstidningen med en af-sägelse — och icke nog med det — han föreslog Zakris Månsson — och icke nog med det — han visade klart och tydligt på en lifsgärning större än mångens, på ett anseende mer än någon hade, på en rättskaffens vilja, som få ägde, och allt detta var Zakris Månsson. Och icke nog med det — han lät trycka valsedlar, en okänd sak i trakten, lät sina drängar fara utsocknes och dela ut dem, och på alla valsedlarne stod gubbens namn i sirliga stilar.

Under allt detta kom vintern oväntad. Den tiden var det nog, att den skulle komma, men gamla märken hade sagt: ingen snö före pålsmesso.

Zakris satt nere vid färjsundet och läste i tidningen Olles afsägelse och svor åt stor-ån. Hit hade han kommit, hem kunde han ej komma.

Isen flöt så tätt, att där var inte hopp att kunna sticka en åra mellan styckena. Det hade gått an att försöka, om icke forsen legat endast ett par hundraalnar nedanför, och genom den hade ingen annan än en Åselepojk farit med lifvet, och han hade hädat Gud, sedan strömmen fört honom hälbrägda in i storedan.

Olle var ett stycke ifrån och sågade ved, tittade ibland ut på älfven, ibland öfver till gubben och gick ändtligen ifrån sågbocken för att spraka med färjmannen, som också längtade öfver till sin stuga.

Då hände det märkliga.

— Jaså, sade Zakris, ni håll' på såga ved?

— Ja-a-a.

— Jojo.

Därpå vardt det paus.

— Hvarför vill du inte — — — hvarför har du satt in det här?

— Det syns väl i motiveringen.

— Motiveringen — motiveringen?

— Ja, det skäl, som jag ger för'et begrips.

— Jaså, jo-jo.

Ny paus.

— Det är märkligt hvad ån flyter. Slikt har jag aldrig sett. Inte lär jag komma hem i dag.

— Ni ska' inte komma bort, om ni blir hos mej öfver natten.

— Är du stollig karl? Det kan väl aller bli — här i lifvet.

— Ni är välkommen — och det utan baktankar. Om ni vill vara rättvis, är ni pockad att tro det.

— Jaså — hm — mmm.

Zakris Månsson lade in en snushop bakom oxeltänderna och såg fundersam öfver ån. Den flöt allt tätare. Kantstött is stöttes än mera. De gröna fräsandeblocken filades ännu rundare. Svart gick vattnet emellan dem, men ej blankt. Svängde styckena så där vardt större öppning, frös strax en ny tunn skifva emellan dem. Klämdes de ihop af nytt, som kom efter, steg det tunna i kantiga figurer rakt opp och ned och blänkte i grönt.

Och midt emot stod Imbär och såg efter sin far.

— Du är en duktig roddare, du Olle, inte annat jag vet?

— Tror ni det?

— En, som skall gå öfver ån efter vatten må väl det. Men det är inte alltid — — jo jo.

— Inte alltid, hvad?

— Det är inte alltid — höstmörker och blankvatten — ; det är — det är så, att ån kan mota ibland också — hugg och slag nu ock du! Stintan tittar efter dig. Jag skall inte röra ett finger, om du vill ligga hos henne i natt. Jag skall se på, som om det inte angick mig.

— Ni tänker inte mycket på hvad ni säger, Zakris. Den flickan har jag gett slag för, den flickan har jag tagit slag för, och jag skall slå än, om ni det vill tro — men den, som kommer oss emellan, han kommer mina händer emellan, och jag skall inte släppa honom med hälsan i behåll.

— Emellan — emellan; det är, ve mej, ingenting annat emellan än ån, och det är vackert så. Du är ju duktig att ro, ro nu! Hon tycks vänta.

— Det händer att jag gör det. Det händer! Hon kan vara värd det och mer till. Men efter den betan — om jag inte — inte, ja, det är förbannadt ruskigt!— Jojo; jojo, – inte vill jag fresta dej. Så mycket är det, att du vet det. Men ska du mågas i Häxmo, så är det lämpligt nu — för husbond är inte hemma.

Zakris såg ut som jag vill inte säga.

— Ja — bröt det löst från Olle och hans ögon blänkte till — jag ror öfver, jag skall öfver i denna dag! Nu strax! Men — och han skakade näfven framför gubben Zakris — kommer jag väl och vackert öfver och ni mokkar efteråt, så ska' jag — ska' jag — jag vet inte hvad jag ska'.

Med det sprang han ned till färjmannens båt, sedan han först satt ägarn på hufvudet, då han ville häjda honom.

Ut rodde han ur viken, där båten låg. Det hväste framför kölen. Första årtagen såg han på årorna. De andra på håen och håvidjorna. Det var bra don.

På stranden skreko karlarne. Hvad, hörde han ej — föresatte sig att inte höra. Nu gällde det Imbär och lyckan med henne!

Efter stranden låg isen landfast, en sträcka af tio alnars bredd. Han försökte att kila sig mellan den och flyt-isen; några alnar gick det, så stannade han och var fastkilad. Några ögonblick därefter var han på väg igen, men stötte ut från landkallen. Smått gick det; det tog törn hvarje ögonblick. Än måste stäfven vändas rakt uppför floden, än rakt utför, för att klarera de' största blocken. Åran slant, och som i en dröm kafvade han med den, utan att märka, att han intet årvatten hade.

Skymningen föll på. Det såg han ej förr, än han var instängd från alla håll, ett godt stycke ute.Färjstället hade han haft under sig, då han började. Nu var det ofvanför. Forsen hördes närmare och tjöt högt. Imbär sprang efter södra stranden, gubbarne efter den norra. Han såg så tydligt hur Zakris slant på stenarne, sprang och slant. De fäktade med armarne som druckna, och rop hörde han som i ett långt fjärran, inte längre det var.

Olle hoppade ur båten och drog den med sig. Fjällsnipor äro lätta. Undan gick det för lifvet. Då båtens för nådde vatten, tog han itu med alla krafter och satte den i ett hujande öfver till nästa is, sprang öfver båten i tre hopp, högg uti och drog. Här gjorde älfven en krökning och vardt smalare. Isen packade sig så att blocken knappast kunde skiljas ifrån hvarandra. Bakom udden började floden luta till fors — forsens olycksbringande sugning.

På stranden frågade vid det ögonblick färjkarlen gubben Zakris: Hur sker dråp? Zakris ögon stodo vidöppna, öron hade han inga då. Hur kunde Olle stå och se sig omkring? — och han ropade. Visste han ej, att det skulle vara för sent efter några minuter? — och han skrek, men hvad han skrek, visste han ej. “Nu går han ifrån båten med en åra i handen, som han stöter i isen. Nu börjar han springa — det går aldrig väl.“

Zakris sprang efter stranden, föll och steg opp, föll och steg opp. Han skulle jämt ha ögonen på honom därute i skymningen, som han nyss velat se död, men som nu var honom så — — han kunde icke neka till, att det var den värsta karl och den duktigaste han kände.

Men ute sprang Olle — stannade — gick rundtomkring och såg — stötte med åran — tog fast och hoppade — sprang rakt emot forsen — vände rätt upp emot färjstugan — steg ned ibland och försvann till hälften — stod nästa stund hög och rak som en fura! Allting gick för hans ögon i grönt. Isen skimrade med fosforsken; det

hväste från forsen och hväsandet tonade grönt, så vansinnigt det nu var. Nu trängde sig stränderna närmare hvarandra. Gnyet af det som flöt växte till ett larm. Blocken sköto upp och bräcktes; det knastrade och smällde, skalf och försköt sig. Isstyckena rasade som vilda djur, brottades, slogo ned hvarandra, redo på hvarandra som i brunst, och från landkallen smällde det som om någon stått där och skjutit in i det fräsande, gröna helvetet.

Han, som sprang därute, glömde aldrig denna dag; hur is stack upp där foten skulle sättas; hur en ränna öppnade sitt svarta, kisande öga, där han skulle stiga; hur de naggade, gröna blocken lossnade ur trängseln, svängde in i forsens sug och försvunno; hur blodet flutit honom rödt och varmt om händerna efter isens bett, då han fallit; och då båten svart och smäcker, svängts ned i hvirflarne och gått nedför — nedför, till dess den med en halfkantring försvunnit i öfversta fallet, hur han då kände det, mindes han lifvet igenom, men kunde aldrig ge ord däråt.

Flottningsbolagets stora timmerdelar vid forshufvudet stack fram ur skymningen och kom närmare. Den tycktes flyta som ett mastlöst skepp, och mot bogen smällde det, knackade det och väsnades, och gröna, stora skifvor af is lade sig upp efter dess sidor, hvälfde om, brusto, gingo in i det hvita skummet och syntes ej mera.

Allt såg han, som sprang för lifvet.

Imbär var ej långt ifrån honom. Han skulle kunnat tala med henne, därifrån han var, — det var länge sen sist. Men han hade en ting framför sig, som kom honom att rådvill springa, som galen löpa fram och tillbaka: vatten. Han kände så väl till det stället. Just så långt vågade folk ro efter stranden, som dit. Här gick en och annan liten svartkrusig sughvirfvel som på försök; några alnar längre ned större — icke längre på försök, och där nedanför — det tjänade ingenting till att tänka på slikt! Där stod Imbär och väntade. Mellan henne och honom stucko svarta stenar upp ur bläcket — som lycka var: här var icke vatten att drunkna uti. Ännu några steg sprang han uppför. Imbär höll jämn höjd efter stranden. Han hörde att hon ropade — och med det tog han fart och hoppade så långt han kunde.

Tunn isskorpa ref sönder hans ansikte, då han dök upp igen; händerna voro trasiga förut. Det var att slå sönder med hela armen för hvarje simtag; — han låg djupt och flämtande. Imbär stod så hög och vacker — och han var så djupt, att han väl aldrig kunde nå upp till henne. Att han hållit sig fast vid en sten och hvilat, mindes han sedan, och att han måtte ha simmat ytterligare, trodde han, men att Imbär stått i vattnet till axlarne, långt innan han nådde henne var alldeles säkert.

Så stodo de våta människobarnen och kände sig varma, medan deras kläder fröso till is, och på andra stranden skrek Zakris och svängde sin mössa i jubel, då han såg dem gifna åt lyckan.

*

HISTORIEN OM GUNNEL.

Nu var det Sago-Gunnels vackra gosse, som talade — — “och då denna herrns hastigt påkomna sympati bör förklaras . . . är det antagligt att jag påminner er om någonting som varit er kärt i ungdomsdagar . . . ett ansikte i älskog . . . en ljuf stämma . . . eller ett hår, blondt och burrigt som mitt . . .“

Den unge mannen talade långsamt och med en säflighet, som var gjord.

Inom honom ropade Sago-Gunnel sin förtviflan efter händelse-sommarens kung, som öfvergaf sin drottning och ännu mer. Inom honom ropade hans barnaårs nyfikenhet och hans ynglingaårs hämdbegär. Inom honom ropade en händelse i fjällen, en händelse i sommarsol och vintersnö: Sönderslit hans hjärta och lägg hans sinne i sorg!

— — “ja, mor var blond som jag. Håret var burrigt och krusigt. Hon hade mina ögon och jag har hennes blick. Icke kände herrn henne . . . Sago-Gunnel, Gunnel Björklid... ?“

Den äldre herrn blef alldeles hvit i ansiktet. Han öppnade munnen för att säga någonting — men teg.

— — “men hvem vet“, sade den unge, “de vägar och stigar, som människor gå? Icke kan jag veta hvar en professor i sten har gått i sina dar. Vi ha märkliga stensorter hemma hos oss i fjällbygden.“

Han riktade ett par blixtrande blå ögon på den andre, men blicken besvarades icke. Han såg ett stelnadt ansikte, som klippte med nervösa ögonlock, och en skrifkarls hand som höll ett fast tag i räcket.

Ångaren gick upp efter en vacker flod, mellan höga stränder. Timmer flöt i gula korpralskap och kompanier förbi. Kaptenen hade vänner vid sitt punschbord och skrattsalfvorna gingo i vågor och fall.

— — "Gamla mor ja! Hon är död nu för länge sedan. Det blef för tungt för henne att bära på det där . . . och så föll hon samman under det. Det var den enda sorg hon gjorde mig — Gunnel Björklid — och det var under gråtande tårar . . . Jag förstår icke hvad som hakade henne fast vid lifvet. Ibland tror jag att det var jag, hennes son — men åter igen var det icke jag, utan någonting annat, som jag icke vet. Jag fick aldrig riktigt tag på henne . . . på det där, som låg bakom och som ingen visste . . ."

Han sparkade sin näfverkont längre in under bänken och lyfte sina blå ögon mot den andre.

— — "Ni kommer och säger, att ni känner en egendomlig sympati för *mig,* som ni aldrig har sett förr! *Henne* skulle ni ha älskat!"

De blå ögonen släppte icke sitt tag. Nu sågo de hur den andre liksom kröp samman och fick ett ännu stelare ansikte. Så gick den blå blicken till en elegantresväska, som vände mot honom en silfverplåt med vackert namn. Han nickade för sig själf.

— — "Ja se, det hade händt henne en orycka en solig sommardag . . . och så fick hon en annan olycka, och det var ett barn — det var jag. Förr hade hon gått som ett ljust och fagert människotroll på sin sätervall och sjungit och diktat solsken från morgon till kväll, så det blixtrade och blänkte om henne . . . *jag* fick aldrig höra henne sjunga solsken . . ."

Han såg på den andre och så ljöd åter hans stilla, tankfulla röst:

— — "och den jag har att tacka för det — honom har jag förbannat så länge jag haft det vettet . . . Jag sitter här och berättar er en historia, som icke intresserar er . . . och passagerarne gå fram och tillbaka och undra på att en yngling från fjällen och en fin herre från Stockholm eller Uppsala ha så mycket att öfver-lägga om . . . och bondbyarna på ömse stränder tåga gröna förbi i midsommarsol . . . och lifvet kan vara vackert ibland . . . men ingenstans kan jag glömma, att jag har några förbannelser att dagligen läsa öfver en okänd man . .. Jag tror ni fryser midt på heta sommardagen . . .!

Ja, gråt fick jag öfver vaggan min — och underliga poesier. Kärlek fick jag öfver allting annat. Hur hon kunde kyssa och hviska 'gossen min — gossen min!' kan ni icke fatta. Hade ni fått en kyss af henne, skulle den aldrig gått ur ert minne. Ja, Gunnel Björklid kunde kyssa . . . gud vet hvem som lärt henne . . ."

Professorn kastade en hastig blick på den unge mannen och mötte ett par kallt illmariga ögon.

"— — och det doftade alltid skog af henne, då jag borrade min lilla näsa intill hennes barm . . . skog och förunderlighet... och någonting af ett fagert fjärran, som jag fattade och njöt, men som jag aldrig kunnat kalla vid namn . . ."

Den äldre satt stel och tyst.

— — "De ha berättat mig mycket om henne, de som kände henne i hennes sprudlande ungdomstid. Märkligt folk hela högen, skall ni tro. Det diktades mycket i denna afsides fjälldal och där lefde folket två lif. Det ena gick med dem i dagligdags stök hemma vid de grå husen. Det andra följde dem i skogen, bodde med dem på sätervallen, var samman med dem i de små vattensågarna och skvaltkvarnarna, tumlade på hästtomman, lät dem gå vilse af trolleri på en myr, hojade till dem från gran och fur, berg och lid. — Tänk, om ni kunde begripa allt det där! Det lifvet gick aldrig öfver Lappmyrhöjden utan att känna en underlig händelse vara i faggorna och trampade aldrig en fäbodvall i kvällningen utan att ly efter viterhundarna, som skälla två gläfs i taget — eller rysa till de hemlighetsfullas barn, som gråta under störesgolfvet. Slikt satte ibland sådan fart i de drygaste bondgubbar, att näfverskorna piskade deras okammade nackmanar — efter stigen — framåt liden — utför byvägen — hem till

stugan. — För ett folk att lefva i dikt, herr — professor?

Folket därhemma — det var kåda, linnea och nattvaka.

Jag ser så tydligt min fjällby — grå hus i klunga för att icke vara så bittert allena, då vintern står mörk öfver landet. Deras glimmande fönstergluggar kanman gärna taga för Ögonen af en hop vargar. Men under sommarnattens ljus ligga de som en flock getter och vänta på solen . . .

Ni har naturligtvis aldrig hört talas om Gunnel med historierna. Då hon gick förbi med sin inåtvända sagoblick och sin guldfläta på ryggen, nickade alla gummor och värmdes alla gubbar, och ynglingarna fingo sugande hjärtelängtan. — Ni har naturligtvis aldrig hört Gunnel berätta — men gud vet hvar hon tog sin färg ifrån! En historia var violett och vemodig med dunkla figurer, som rörde sig i skymningen. En annan var blågrå. Det var en historia i insjöns dimma en höstmorgon. Lommen skrek gärna i en sådan. — Eller satt hon, ljushårig och blåögd, och kastade lyssnaren in i en händelse, som var blixtrande gul i skinande sol. Och midt i allt kunde man höra tranan ropa och koskällan pingla från löfskogen . . .

Hon, Gunnel, som var så vek, lade en dag sina späda fingrar om min hals och klämde till. Då grät hon och skrek ett mansnamn, som jag aldrig förr hade hört. Ingen hette så i vår bygd. Jag tror — tror icke ni, som jag att det var namnet på någon, som hade blifvit långt borta ifrån henne — som hon ville kalla tillbaka . . .“

Han log, då han såg hur den andre skakades af en rysning.

— — “Att glömma“, sade han så sakta, som om han velat pina någon, “att glömma det man hör i en dylik stund gör ingen människa . . . Hvad tror ni? Då mitt högst älskade på jorden går från förståndet af sorg — skulle jag glömma hvad jag hörde, då jaghade hennes små järnhänder på strupen min? — Men det gjorde jag. Jag var för ung att begripa, att den dag skulle komma, då jag hade något att tala med den där herrn om .. . Tror ni icke, som jag, att det var namnet på den, som hade lupit ifrån henne och mig?“

Han lade handen på professorns axel och sade stillsamt:

“Ibland har jag längtat efter att tala en sansad mans sansade ord med den främling, som kom henne att gråta under dessa år. Jag ville se honom — Gunnels sommarkung — jag, som är hennes sagoprins. Gud för en karl han må ha varit, den solskensdag han med ungdomens och kärlekens rätt tog Gunnel! Jag ville ha honom här framför mig och tala med honom som jag talar med er, stillsamt och sakta, och lika innerligt som stillsamt förbanna honom. Han skulle icke höra orden, icke märka någon brist på förbindlighet, men jag hoppas att han förr eller senare skulle må godt af mina bönesuckar.“

“Nej — nej — säg icke så!“ sade professorn med tjock röst.

Gunnels vackra gosse, diktaren, knäppte sina händer om knäet och såg ut mot solskenet.

“Håhå, håhå“, tänkte han. Ja, är du den jag tror, skall jag draga dig vid benen, ditt gamla murmeldjur. Finns det en själ, som ropar i denne gamle laban, skall han få sin svåra stund i denna dag!

Nu åter professorn:

“Var icke bärgningen svår och lifvet torftigt i obygden? Hörde hon aldrig af främlingen i fråga?“

“Pengar, menar ni? Jo, hon fick ett penningbref. Tänk, att han sände henne pengar... var det icke styggt? Var det icke? Fy fan . . . Den dagen hon fick det brefvet sjönk hon ihop på brosteget och hennes runda skuldror skälfde och skakade. Jag vill säga, att därmed var hennes sommarsaga riktigt slut. Hon gick i förstone och ordnade ifrigt med sitt hus för vintern. Det var svagår det året. På hennes hemman hade frosten stigit hvitklädd ur kärret och bitit stridkornet så att det dog. Hon var rastlös några dagar, men mumlade hvart hon gick: 'Måste tänka på det här — måste tänka på det här. Det går öfver mitt förstånd hvad det nu skall bli af mig.' Men efter den tiden satt hon ofta hopkrupen, med det storrandiga förklädet kastadt öfver sitt hufvud, och försökte att bara icke tänka på det där — icke tänka på det där — icke tänka på det där . . .

Den fattiga jordremsan vid det mörka rinnande vattnet såg denna höst en förtviflad kvinna vanka omkring, se och

lyssna. Hade nordan blåst länge och gingo små hvita molntappar i linje från norr till söder, blef detta henne en väg för flyttfåglarna — och hon hälsade till sagokungen från juni. Hösten hade kommit för henne och vek sedan aldrig från henne, trots mig, hennes son, som hon födde några månader därefter under större jämmer från själen än från kroppen. Jag är ändock glad att jag fått göra henne glädje — åh, min härliga mor! Jag gjorde henne glädje. Hon sade mig det innan ögonen brusto i det hufvud, som blef silfverhvitt innan det nådde sitt trettiofemte år, dödsåret . . .

Hvad tycker herrn om historien? — —

Men långt fram i mars kommo varma vindar från golfströmmen. Skogen svartnade och det droppade från tallen. En sådan dag snörde hon sina skidor. Hon kände, att hon skulle få sin pröfvande dag, och den kunde hon icke vänta i stillhet. Det var en sorg, som gick öfver allt förstånd. Gud vet ett vilset sinnes vägar men hvarför — hvarför — rände hon till fjälls med slikt i sikte — hvad tror ni att hon ville? . . . Ville hon lefva? . . . Snön klabbade och det var sent på dagen, då hon nådde Tjalafjälls rygg. Hon hade varg i följe. Där måste hon sätta sig — måste lägga sig — och där föddes jag . . . Det här är Gunnels historia . . . Öfver detta fjäll går kanske en gång hvar tredje vecka en människa. Hade det icke händt denna dag — hvad så, min herre? Än i dag vet jag icke, om lappen, som kom, hade följt vargspåret eller skidornas spår, men han kom lämpligt. Han hjälpte henne att stöka undan — badade mig i snön — tog mig i sin kolt och rände nedför fjället genom Granliden till Maktoberg. Hon kom efter, tyst, matt och tårlös i kvällningen, några timmar senare.

Hvad tycker ni om historien? Det var tre kvarts mil till Maktoberg från det blodiga stället i snön . . . Hvad har ni att anmärka till historien? — Det är historien om Gunnel . . . Ni har tårar i ögonen . . . Gud i himlen, herre, om ni nu icke hade haft tårar i ögonen . . .!“

“Det finns icke spår af skonsamhet hos er“, mumlade den andre.

“Var . . . hm . . . främlingen mera skonsam?“

Den unge diktaren, Gunnels vackre son, såg upp och såg på den elegante mannen bredvid honom.

“Jag ville skrika ett okvädingsord i ansiktet på någon“, sade han.

“Talade hon aldrig om den sommaren, då främlingen var hos henne?“ Frågan kom nästan hviskande,

“Nej, men folket berättade om den.“

“Och hvad sade de?“

“Mycket. Mer än som sant var. Jag ville slutligen ingenting höra . . . Hon vallade själf sin boskap den sommarn, ni vet. Sätern var långt från byn . . . Mycket kom det nog af att hon var så ensam där. Det var icke säter att vara ensam uti, ty där — ni kan gärna le — bodde vitrer och fanns osynlig boskap och där fanns annat, otrefligare än vitrer, ty dessa skada ingen, om icke i välmening. Där förde osynliga buller i kokhuset om nätterna och där skymtade besynnerligheter bakom knutarna och i småskogen, då hon i solnedgången gick med sina bara fötter på den kortgnagda, sammetsmjuka gräsvallen — fram och åter till meskoket. Sång och saga kommo med korna på aftonen, då solen glödde mellan de mörka granarna, och luften var gul. Talltrasten sjöng och ugglorna ropade ho! Med ett sinne som hennes var detta hennes värld. En dag skedde något midt i solskenet. Gunnel hade setat med hufvudet på armen och sofvit. Hon vaknade då ett följe af vitrer stod rundt om henne och fordrade bröllop. En ung man af de besynnerliga i skogarna skulle gifta sig med henne. Ja, hon vardt som borttagen i äfventyret. Hon kläddes i brudestass med vitersilfver och konstigt arbetadt viterguld. Ringarpå händerna. Söljor på bröstet. Kring midjan en slingrande orm. Gunnel satt som i en dröm. Pynta fingo de. Vallhunden tjöt af rädsla. Solen glittrade och sken. Tranorna ropade från sjön, skogen doftade, luften skälfde. Det var ett tindrande bröllopsväder. Jadmos snöiga topp lyste hvit som ett vårmoln långt borta . . . och nu skedde det . . . att han kom . . . främlingen i fråga . . .“

“Ja“, sade professorn sakta och utan medvetande, att han talade. “Ja, det såg besynnerligt ut, men något dylikt som vitrer såg jag icke, då jag kom, vilse i fjällen öfver fäbodvallen till hennes stores.“

“Det är endast söndagsbarn, som få se sådant . . . och då ni kom . . .?“

“Då jag kom, sprang hon mig till mötes skälfvande och fager. Hon hade icke silfver och guld på sig, men tårarne hängde i hennes ögonhår och solen bodde i hennes tunga fläta. Jag glömmer det aldrig: blicken var förunderligt inåtvänd . . . skimrande och fuktig . . . aldrig i hela mitt lif har jag sett något så välsignadt vackert. 'Du är min rädderman', sade hon och log med sitt ljusa ansikte . . . och så kom det, som . . . jag icke hade väntat . . .“

“Jag vet hvad ni icke väntade — jag vet livad det var. Hon föll er om halsen och gömde sig . . . Ni visste icke, att ett sådant äfventyr tager en människa så, att hon icke vet hvad hon gör och att folk, som kommer till jaga de besynnerliga bort. Då händer det alltid, att den borttagna klamrar sig fast vid den, som kommer — yrvaken, glad, förkrossad.“

“Ja“, sade den gamle. “Jag miste sans och besinning, då jag höll det varma människobarnet i min famn . . .“

Ynglingen fortsatte: “Hon var den fagraste plantan i landet. Hvem hade icke mist besinningen i hennes armar . . .? Och sålunda gick det till att hon . . .“

Professorn suckade. “De dagarna komma aldrig åter — och hon kommer aldrig tillbaka. Jag har rest upp för att söka henne nu . . . och kommer för sent. Jag följer dig till obygden och du följer mig tillbaka. Du är ju min son och hennes.“

“Nej, det vill jag icke. Hennes årslånga gråt skall alltid stå mellan er och mig. Jag skall aldrig glömma den stund, då hon hade mördat mig, som hon trodde, och ropade ert namn i förtviflan. Jag sade att jag hade glömt namnet . . . nej — ingen kan glömma det han hör en sådan stund. Jag visste, hvad han hette, som jag bar hat till. Vänd om här och låt oss skiljas. Jag har icke kämpat mig fram hittills, för att nu, då jag känner min egen kraft, bli en pappas gosse. Min väg går till fjällen och till min diktning. Hvad Gunnel kände, där hon sprang fridlös i hembygden, skall jag dikta. Jag har historier i blodet... jag är ju Gunnels gosse. Oäkta kalla de mig — äkta säger jag. Jag går till fjällbygden och händelserna.“

Han axlade sin näfverkont och räckte handen till den gamle.

“Ni skall icke förklara någonting. Jag vill ingenting veta. Jag är nöjd att ha sett er . . . jag förstår nu att Gunnel kunde glömma allt, då hon hadeer . . . och nu skall ni lefva så väl. Ni skall få höra om mig.“

Där han gick uppför vägen, upprörd och med darrande läppar, ljus och stark, var han som en ung viking.

Den gamle såg efter honom med en tiggares, blick.

*

EN RINGDANS MEDAN MOR VÄNTAR ...

Efter den krokiga vägen öfver Hästberget sprang nu midt i natten Salmon från Nysvedjan. Nu hade han nytta af sin vana att löpa i skogen med lapparnes knämjuka gång: vägen var oändlig och brådskan stor. Ännu hade han en god bit till bygden och dessutom ytterligare en half mil innan . . . *hvad var det?*

Det knastrade i torra kvistar som under en tung kropp.

. . . innan han om två timmar var framme hos den senfärdiga och hårdsöfda kvinna, som han så väl kände från föregående tillfällen af detta slag. Så många hundrade ifrige män, som bultat på hennes väggar och dörr medan svetten — ibland kall af ångest — gjort ljusa ränder i deras sällan tvättade ansikten! Ja hon tog det där yrkesmässigt, vände och vred sig i sin varma säng och funderade på hvilken af hustrurna, som nu kunde vara i tur . . . *nej, hvad var det?*

En häftig fnysning afbröt skogens nattliga frid. Salmon förstod men fortsatte knämjuk och spänstig som en stålfjäder.

I natt skulle han icke vänta så tålmodigt som förr . . . det var fara å färde i nybygget hemma; han

skulle slå ut hennes fönster och dra henne i håret ur det där yrkeslugnet . . . Gud i himmelen! . . . Det gällde ju ett människolif! Klaga se'n för nämd och präst öfver Salmon i Nysvedjan . . . *håhå! Nej nu!!*

Ett ilsket brummande, som strax öfvergick till ett hostande vrål några få alnar framför! Salmon hade förstått för en stund sedan, att björn var i närheten, men — så nära och af den kalibern! Han tvärstannade: “jag skall ge honom tid att lugna sig och löpa sin väg“, tänkte han.

Ur vindfällen och risbråten reste sig besten på två ben och visade sina kritande hvita tänder och en öppen käft, röd som blod. “Är du af den sorten?“ sade Salmon. Med ett kattlikt språng nådde han en vissnad granruska från vinterns huggste, såg sig kvickögd omkring och sprang fram till en större fura. Nu stod det icke rätt till; hvad var det för en klåpare, som varit framme och svedt björnpälsen med en blykittling, gjort honom ursinnig — och tagit till bens? “Det ger sig väl . . . det går väl öfver“, puttrade Salmon förargad.

Nu kom björnen under rytande raseri rakt emot honom. Det här blef en allvarsam sak; gudskelof för den tjocka furan. Nu var hon värd pengar för en obeväpnad man! Kunde han nu endast ha tillräckligt kvicka ögon och sina gamla säkra fötter — annars blefve affären si och så.

Björnen är icke den senfärdiga, ludna klump, som man vanligen tror. I raseriets stund kasta honom hans kraftiga ben i långa, skjutande språng framåt mycket fortare än en senig och snarbent man kanlöpa. Då brakar det i skogen; kvistar och torra grenar smälla under hans fötter; stubbar fara som boss åt sidorna; små granar böjas ned som hö. Om han då har ett ärende att uträtta hos en ensam man i skogen, är detta öfverstökadt på två blodröda minuter — om icke Gud är god.

Och knappt hade nybyggaren hunnit sin fura, förr än besten var honom så tätt i hälarne, att det susade om honom. Men nu stod Salmon i lä och spände sina vakna, ljusblå fjällboögon i den ludne gossen, färdig att som en blixt kasta sig undan famntaget, färdig att löpa rundt och att alltid hafva furan emellan sig och den andre under den dans, som skulle börja. Han kände sina knäsenor stå som strängar af fjäderstål, och handen, som låg på furustammen, förnam icke tecken till skälfva . . . nu kom den ludne farandes!

Ett hopp i half cirkel och Nalle susade förbi, knappt en half aln ifrån. Det förfelade språnget slutade med ett tvärstopp i mossan, däri nosen plöjde en liten väg. Ett larmande ryt . . . mossan refs upp i tvärvändningen . . . den stod som en sky . . . och så kom han igen i blind ilska . . . gjorde hastig halt invid trädet, då han såg Salmon vika undan . . . rusade nu efter honom men kunde icke hålla cirkeln så snäf som Salmon; hans kropp var för lång . . . och så bar det sig igen, att han sköt fram och tillbaka i spetsiga vinklar . . . gjorde tvära vändningar och kast som en skrämd gris . . . kastade om . . . stötte emot . . . röt, så att det slamrade om det . . . klöste i mossan, så att den magra sandjorden tittade upp med aflånga gula ögon . . . men kom alltid på sidan om Salmon.Kvistar knastrade, och alla små stenar rasslade och skreko.

Solen hade gått ned för en god stund sedan — en timme väl. Men det var ljust som på dagen. Strax efter midsommar var det, då här i våra uppsvenska bygder ingen natt är under de två timmar, som solen sofver.

Luften var ljust gul med eldfållade små moln i väster. Salmon och björnen dansade i det trolska ljuset sin lidelsefulla ringdans på Hästberget, den ene sjudande och bullersam, den andre snabb och tyst.

Och mor som låg hemma i vånda!

Af ortens björnjägare var Salmon den främste. Allt intill Dorotea socken fanns ingen, som haft sådan lycka i björnskog. Han hade till dag och datum skjutit flere än tjugu björnar, det man visste säkert. Själf sade han tjugufem, och det kunde vara sanning. Men aldrig förr än denna lidandets och nödens och brådskans natt hade han sett maken till denna. Han kunde icke förklara detta ofattliga raseri . . . och denna envisa löpande kanalje, var han kanske jagad och sårad, hade man beröfvat honom ungarne? Nej, det fanns icke bloddroppe i de bruna håren.

Inga skott hade hörts i skogen alltsedan tjädern slutade spela. Nu — nå här var endast frågan att kunna akta sitt skinn.

Nalles små stickande ögon glödde. Ryggens hår låg, tätt, slätt, bakåtlagdt. Öronen hade han dragit intill hufvudet. Det låg någonting af isande beslutsamhet hos denne kamrat i skogen. Utan ett ögonblicks uppehåll jagade han efter den magre nybyggaren,men sprang nu i cirklar rundt, rundt, försökte knappa in dem och komma rakt på fienden, men sköt då alltid för långt och måste vända i en spetsig vinkel. Salmon var varm i händerna efter detta oafbrutna gnidande af furans stora bark. Kanske hade de jäktat i tio minuter, kanske mindre, kanske mera. Tänk innan folk skulle komma häråt och göra ett slut på historien. Och mor, som hemma kämpade med döden! Nu ropade han: —

Hjä-ä-ä-ä-älp! Hallå-å-å-å-å.

I ett tystnadens ögonblick kunde Salmon höra hundarne från bygden, där de under natten sutto på stugubroarne, lyssnade till hvarandras skall och skällde tillbaka, till dess ett dussin stämmor blandades. Det grofva målföret hos nämdemannens älghund hördes gång efter annan, men det tjutande, melankoliska, dödspående skallet hos kyrkvaktarens hynda var som ett långt snöre utan knutar och ändar . . . skulle ingen enda bonde vakna under sin fårskinnsfäll, stiga upp och huta åt dem, höra hvad som stod på en fjärdingsväg till skogs och komma till hjälp?

Haall-å-å-å-å! Hoj!

Och Nalle fortsatte med sin manöver; kunde någon fatta ett sådant raseri! Ibland snuddade han tallen så nära, att pälsen skafdes, men alltid var Salmon några tum på sidan, kall i blicken medan svetten rann utaf honom i små floder under kläderna. Den fina mossan hade han med sina näfverskor — först trampat stora hål uti — så gjort stora refvor uti — slutligen alldeles flitt undan — och nu sprang han på en rund upptrampad cirkel af naken jord. Så hade den enanäfverskon lossnat och gått till spillo, medan den andre ännu hängde fast, men uppfläkt så att några blödande tår syntes.

Och mor, som arbetat hela aftonen med sitt — och väntade . . . väntade!

Nalle bytte om taktik. I stället för att ideligen springa började han kasta sig, slänga sig, hjula, snurra på sin bak, såsom björnar pläga göra, då de förfölja en jägare, som fattat post vid ett träd och som de icke hinna eller träffa med språng på alla fyra. Jag berättar som mig är berättadt.

Så kastade han sig omväxlande på framfötterna, och bakfötterna, men emellan hvarje gång stack han Salmon med sina hvassa, ilskna små ögon.

I torparen från Nysvedjan kokade det. Icke af rädsla för björnen, men af aggande oro för mor hemma i stugan — med tre gråtande barn omkring sig, i väntan på det fjärde, som . . . ja, det var icke godt att vara ensam och fattig midt på skogen långt från människor och hjälp i nödens stund! Nåde Gud den fattiger är i denna världen!

Salmon gled kring furan, och hans tankar gledo med:

— och då han sprungit från sin stuga med öronen fulla af jämmer, med ängslan vaggande i oroliga vågor i själen, hade han känt sig som ett rullande grått viternystan, som kastas fram af trollformler och osynliga händer efter en mörk hemlig stig. Det hade nog funnits inom honom det som kastade honom fram denna ljusa midsommarnatt. Och nu var han spikad fast på Hästberget, hans eget gamla Hästberg, där han pröfvat så mycket af fara och tur . . .Björnen rullade sig, och Salmon gled med armarne slagna omkring furan.

. . . såsom den där gången — han kunde se platsen hit då han räddat sitt lif med ett skott, då björnen redan stått framme vid skidornas brätten. Eller då en gång Nalle låg på en nyss rifven kviga och tuggade på hennes jufver, medan hon ännu lefde. Hon hade slängt sitt hufvud, så att skällan hade pinglat så besynnerligt, icke såsom från ett betande djur eller ett idislande . . . ja den björnen hade visat tänderna . . . sprungit ett stycke in i grantjålen men kommit rytande tillbaka emot Salmon och hans följeslagare. Salmon hade stött en torr granruska i hans gap, och kamraten hade stått med deras enda vapen en yxa, i högsta hugg: “kom du–din—arme—hundra—tusan!“ . . . och björnen hade vändt.

Aldrig hade Salmon sett maken till björnfrossa som hans, kamratens, på väg hem efter detta. Den skakande uslingen hade sett en björn bakom hvarje träd och hvarje sten i höstkvällen och ideligen tittat sig åt sidorna: “där

är han, Salmon — Gud nåde oss!“ Ja det hade varit tider i skogen här uppe!

Nalle fortsatte i vanvettigt raseri. Barr och mossa hängde i hans päls. Det ångade af honom. En talgoxe kvittrade: hvad månne det var? Hvem månne det var, som icke hade tid att sofva den korta stund, som solen själf sof under denna härliga sommarnatt?

Och nu satte sig odjuret på hasorna för ett ögonblick men kastades upp igen af sitt brinnande blod och gick — gick! emot trädet, där det stannade med ett öfverljudt flåsande några få tum ifrån Salmon.Det såg ut, som var det björnens mening att på detta sätt skrämma den oangriplige ifrån hans fasta värn. Käften grinade halföppen. I den litet kyliga natten blef Nalles andedräkt synlig som en svag ånga. Nu kände Salmon en kall kåre efter ryggen: hans skinn liksom krympte. Omedvetet grep han sin slidknif . . . måste han låta sitt lif? Björnen hade sitt hufvud tätt intill tallen; en aln ofvanför hade Salmon sin hand. Det var icke tio tum från björnens käft till nybyggaren. Kunde han nu slå mannen ned, skilja honom från furan, skulle resten bli ett arbete på en minut.

Salmon grep säkert fast med vänstra handen, mattade åt björnens vänstra öga och sänkte sin långbladiga knif med en snabb rörelse. Någonting rödt och varmt sprutade uppefter hans arm, hvad det nu kunde vara. En svidande känsla stack i hans axel, och medan björnen, vimmelkantig af hugget, hoppade högt i vädret där han stod, högt i vädret som en boll, under ett afgrundsvrålande, såg Salmon att han fått sin rock söndersliten och sitt skinn rispadt. Nu visste han, att leken icke skulle ändas förr än en af dem låg kall och stilla. Hade utsikten till en uppgörelse i godo för en stund sedan varit ringa, var den nu ingen. Det syntes tydligt att nu skulle det gälla för Björn-Salmon, om han ännu var Björn-Salmon. Nu skulle enderas lif spillas, men knappast björnens . . . i sådan ojämn strid. Salmon tänkte: “det är icke jag, som blir änkling i natt; det är mor, som blir änka . . . mor, som väntar mig.“

Nalle dansade som en besatt, skummade, väsnades och skrek. Han sprang icke längre i lofvar. Hanstod vid trädet i upprätt ställning och bet å ömse sidor efter nybyggaren. Barken klöstes och föll till marken i stora flagor under klornas jämna piskande. Salmons klädslarfvor fingo också sitt. Axeln var halfnaken och våt af blod, men den hand, som höll knifven, rörde sig oafbrutet och var alltid färdig.

Solen gick upp. Det berg i söder, som syntes från detta ställe, stod violett och drömde, utom i toppen, som var vaken och skinande röd af solsken. Så här dags borde Salmon varit hemma med hjälpen . . . hemma i stugan . . . som nu skulle bli ödsligare än förr . . . barnen jagade ut i bygden att tigga och lida nöd . . . far borta för alltid . . . en historia från fjällbygden . . . en riktigt svart obygdshistoria, sådan som de kunna vara här uppe.

Det, som nu hände, gick i hvirflande fart.

Än en gång öfvergick björnen till sina kastningar, rullningar, volter och äfventyrligheter i den högre gymnastiken. Salmons ögon voro blå och kalla som en frostnattshimmel — veko icke en sekund ifrån den hoppande besten, som, inom håll, alltid möttes af en knif, som fördes viggsnabbt. Salmon kröp i hop, rätade ut sig, smög, smet, rann omkring trädet. Näfverskon var genomtrampad och hade åkt upp på smalbenet, där den ibland vred sig rundt och gjorde röda ringar i skinnet. Den vänstra handen, glidhanden, stödhanden var uppsvälld och full af blåsor, somliga höga och fyllda, andra spruckna, tömda, svidande.

Och så hände det sig, att Salmon en gång sjönk ned på knä. Då hade han vilddjuret på knappa två fots afstånd. Innan han rätade sig igen hade hanbjörnens ögon inpå sig och kände en het, odän luftström, då den grinande björnkäften öppnades och slog ihop med en smäll och ännu en gång öppnades. Det var så nära, att Salmon då skulle mistat känningen af sin skyddande tall. Det svartnade och blef rödt för hans ögon på en enda sekund, men nästa sekund hade han baklänges glidit undan — och den därpå följande sekunden, då han trodde dödsminuten vara inne, rörde sig knifven och skar i något mjukt och — på fötter var han igen, Björn-Salmon!

Nalle släppte sig ned från sin stående ställning och rusade blindt efter honom, försökte snedda rundt och gjorde verkligen två hastiga rundresor icke långt från trädet; men då han försökte skära in, var farten för stor, och försöket slutade med ett för långt språng och en tvärvändning. Han röt. Ett par slimsor af inälfvor hängde och slängde ur ett sår. Damm och jord och mossa och barr förtogo dem deras verkliga färg. De sågo ut som grå trasor

på en brun jacka,

Solen nådde furutopparne, där valplatsen var. Nalle reste sig på sina bakben mot Nysvedjebyggarn, kom fram, grep i raseri furan om lifvet, som om det varit hon som skulle läggas i bänk. Tassarne slogo ihop på baksidan. Salmon grep fast i den högra, lutade sig hastigt åt höger och sänkte knifven en, två, tre gånger mellan björnens refben med syfte åt hjärtat. Salmons läppar voro blå, skrumpna; tungan var torr i munnen; ögonen gnistrade. Ännu var Salmon Björn-Salmon!

Och Nalle sjönk på stället, rullade baklänges, men studsade upp igen, sprang i en hvirflande krets inåt småbuskarne, som böjde sig som säf, kom tillbaka,

steg ännu en gång i brottareställning fram, fick på nytt smaka den långa knifven och snurrade rundt.

Salmon var i en underlig sinnesstämning. Inom honom, vaggade, som han tyckte, röda vågor fram och tillbaka, marken gungade under honom, och ögonen sågo icke riktigt . . . “det vore dumt att svimma nu“, tänkte han och drog djupt efter andan: “jag får icke gå under för mors skull“.

Någonting rörde sig uppe i furans krona. “Det var en djärf fågel, som sitter där“, tänkte Salmon och högg ännu en gång björnen till möte, ännu en gång mellan refbenen.

Salmon mäktade aldrig riktigt skildra det som nu kom, då han ibland berättade historien. Men Nalle hade tumlat som en hösäck och vält sig. Han hade hoppat på stället och vrålat högt. Han hade sprungit små susande snabba krokar på stället, sade han. Det oskadda ögat hade glimmat som ett eldkol och stuckit som en syl, men det andra hade varit gömdt af blodlefrar, sade han. För hvarje steg, för hvarje flåsande suck hade blodströmmen stått som ett groft spö, som ett skackelämne så groft, påstod han, och mycket hade det gjort, att det gick som det gick, att Nalle inte gifvit sig tid att stanna ett ögonblick, draga skinnet öfver såren och vrida håret i en tått öfver dem, såsom de bruka ibland, som han sade och påstod. Om han ljög eller ej, vet jag icke. Han är för öfrigt inte den ende, som haft att berätta om sådana ting. Det är många konstiga historier ur våra skogar här nordpå.

Solen hade stigit högt. En glimmande guldtråd smög sig genom barr och löf till stridens fura för attse hvad som stod på. Rundt om sjöngo trast och fink. Järpen hvisslade i sidlandet, och tranan ropade från träsket. Vinden låg från bygden i dag.

Ännu en gång stod björnen upprätt vid furan, men den käft, han öppnade, var full af blod från genomstungna lungor. Än en gång smög Salmon undan i en haifrund rörelse och än en gång nyttjade han knifven: det tog rätt i hjärtat. Än en gång: det tog i halsen. Och den sjunkande, blödande, ludna massan fick rasande hugg på hugg . . . i bringan . . . i hufvudet . . . i ramarne . . . i sidan . . . “Där har du“, skrek Salmon och svor en kötted . . . “där har du! . . . där! . . . där! . . . där! din karibel! . . . mera! . . . mera! . . . där har du för mor! . . . där för ungarne! . . . där för hela natten, din satans djäfvel! vill du dö? . . . vill du? . . . vill du? . . . vill du? . . . vill du?“

Björnens sista rytande kväfdes halffärdigt, och som genom ett silande höstregn på en fönsterruta såg Salmon genom svett och tårar, hur Nalle reste sig igen, föll, reste sig, skalf i ryckningar, föll ännu en gång och — låg där.

Salmon sjönk ihop vid furans fot. Han var dödstrött och ledbruten; nu kände han det. Hans högra hand hängde som död, men höll ännu knifven. I denna ställning träffade honom några solstrålar och kysste honom på kinden.

Han klippte med ögonlocken och ville mota sömnen. Han tänkte: skulle han fortsätta i sitt ärende . . . det kunde ju hända, ja . . . eller skulle han vända om och gråta öfver liket hemma? Det var en så sugande ångest uti honom. Han skulle nog aldrig slippa olyckandenna dag, hvad häller som var. Den fattige får vêtá, att han är till i denna världen. Hvem skulle han få att bära liket öfver skogen på lördag . . . det blefve dyrt . . . kistan fick vara omålad som fattigfolks kistor i vanligheten . . . häradsdomarn hade bräder vid Lillsjö-sågen . . . häradsdomarn var den värsta gnidare, som fanns . . . det är en hop karlar, som bära en lång låda öfver kafvelbron på Långmyran . . . hvem ligger i lådan? . . . att de kasta den ifrån sig så där! . . . och springa kring ett träd efter en björn... det är mor som ligger och väntar på dem . . . hon får alltid vänta . . .

Och så somnade Salmon.

Vid pass en halftimme därefter är det något, som rör sig i furans krona. Det sticker fram ett hufvud, drar det tillbaka och sticker ut det på andra sidan. Det är björnhonans unge. Han är oviss på betydelsen af denna djupa stillhet efter detta långa larm. Men han ser, att mor gjort fred och den andre med, och han känner längtan att komma härifrån. Han har icke varit litet rädd häruppe. Nu sätter han tassarne intill stammen och börjar masa sig ned. Det går sakta till en början . . .

Det var icke en vettig mans blick hos Salmon, då han väcktes af ett tungt bylte, som föll ned på honom. Det var hos honom, då han rusade i väg till bygden, något af ett jagadt vildbråd, en vettskrämd grå tuss med något af svansen mellan benen. Där fanns ingenting alls af nattens hjälte, af Björn-Salmon. Det var endast en svulten nybyggare, afkvistad och allena, som sprang för sitt fattiga lif.

*

SENJENS STORBJÖRN.

En historia från Tromsö stift.

Gårdsmannen på Kvanaas hade lagt sig till hvila en månskensnatt under uppfrosten.

Käringen låg vid hans sida och snarkade. Hennes mun var öppen. Genom två luckor i hennes bruna tandrad gick andan ut och in under oljud och jämmer. Det pep i hennes näsa som ett fjärran skrik af en lom.

Månen var full och sken som den kan göra endast häruppe. Hela Senjen, den stora ön, med fjäll, åkrar och gårdar, låg som i ett elektriskt ljus. Husens fönster glimmade. Fjällen hvitnade och blånade. Hvarje grässtrå på gårdsplanen blänkte af frostens silfver.

Gårdsmannen kunde icke sofva; det var käringens och hans väntans skull. Hans väntan kittlade honom i kroppen. Käringens pipande, näsa varslade en fara, en jämmer, en olycka. Det liksom ropade till honom fjärran ifrån af en i nöd stadd — det var käringens näsa visserligen, visserligen! — och det var ändock så obeskrifligt hemskt i den tysta natten.

Han steg upp och tassade omkring på golfvet med ohörbara barfotasteg. Han bar på ett hjältemodigt beslut, men det syntes icke på honom. Han skulle göra en hjältegärning, men han skälfde vid tanken på det afgörande ögonblicket, som skulle komma förr eller senare denna natt. Bössan lutade mot dörrpanelen och tittade mot taket med sitt djupa och svarta öga.

Vid fönstret ställde sig gårdsmannen, som var en tysker, och såg ut öfver fjället och slätten: där i klyftan skulle Senjens storbjörn komma som ett stort bylte med gnistrande ögon. Huru de skulle göra upp sina affärer i den tysta natten visste den store i höjden! Om han ändå hade skrutit mindre — om han hade låtit vara att lofva så stort, att storbjörnen skulle dö för hans hand denna höst och denna vecka! Handelsmannen på Giboustad, hans gode vän, skulle grina åt honom flere år, om han icke höll sitt ord.

Ett stilla tramp hördes. Det växte och kom närmare. Tyskens varma bön om ett uppskof till nästa natt hade vår herre alltså icke hört!

Björnen!

Där kom han utför sluttningen, utför backen. Han gjorde sig ingen brådska och hade ingen rädsla. Han stannade gång emellan och vädrade — stod mörk och tjock som en fläck i det mänglänsande landskapet målerisk och jovialisk.

Natten förut hade han gjort ett besök i granngården och försökt sig på porkan, den stora slaktsuggan. Man hade väntat honom. Folk hade haft gevär och hållit sina ögon öppna. En åtel med självskott hade placerats på lämpligt ställe, och detoaktadt . . .! Så konstigt hade det tillgått, att självskottet lossats af sig självt och narrat jägarne att

löpa till — och under tiden var det som bamsefar var sta' och tog porkans lif. Hon skrek i början för det hon tyckte det var farligt. Och då hon kände, att det gjorde ondt satte hon i väg med ett illvrålande som hördes öfver halfva Senjen. Då kom folk och bamsefar gick hungrig till fjälls.

Björnen stod ett stycke uppe i backen och vädrade med framsträckt hufvud. Gårdsmannen stod vid fönstret och såg på honom medan hjälten inom honom ropade på dåd och stackaren i hans inre grät och bad om uppskof till en annan natt — en mörkare. Käringens näsa pep och kved. En koskälla hördes från ladugården och strax därpå ett fnysande från bamsefar.

Nalle satte i gång utför backen.

Han gick rundt fjöset och såg sig om med en humoristisk kännaremin i ögonen. Han hade gått in i ett fjös förr och tagit en kossa; han var säker på sin sak.

Hvarje hans steg utaf de stora, varma labbarne smälte frost. Visset gräs tittade upp och undrade.

Gårdsmannen hade vågat sig till förstugudörren, som han höll på glänt och färdig att genast slås i lås. Han undrade han med.

Det klang af glas i den tysta natten.

En ko bölade och skälikon slängde sin skälla. Den ko, som stod närmast det lilla fjösfönstret, hoppade långt in i sitt bås, trängde sig mot krubban, vände sig dubbel och såg sig om. Hon hörde fnysningar och såg en stor labb i fönstret. På väggen skrapade det af klor.

Frisk och kylig luft strömmade in i fjöset; korna skälfde. Ut genom fönstret gick synlig varm ånga och den starka lukten af djur och gödsel; björnen skälfde, men af begärelse.

Hittills hade han gått lugnt tillväga och icke visat någon ifver, men nu hoppade han upp efter väggen och höll sig fast med bägge framtassarne i det högt sittande fönstret. Baktassarne skrapade och klöste längre ned. Han fick ej en blick in i fjöset förr än han ramlade tillbaka.

Den blicken piggade upp honom.

Men då han såg sig ur stånd att direkt från den släta väggen klifva in genom fönstret, betraktade han med illslug uppsyn slipstensställningen strax bredvid och beslöt att hafva den till trappa. Alltnog han klef upp — och det såg i början lofvande ut. Hans hufvud var i jämnhöjd med fönstret, som var litet på sidan af slipstenen. Med framtassarna skulle han just taga ett säkert tag i fönsterkarmen, då — slipstenen började bli orolig och gå rundt.

Bamsen trampade och balanserade. Slipstenen vickade hit och dit och gick ett slag rundt. Den ludne fyren tumlade öfverända i det han linjerade väggen med djupa klösningar af hvarje sin klo.

Han brummade ilsket, och ett ängsligt ramande svarade från fjöset.

Ett fönster öppnades i huset och en käringröst ropade ut i månskensnatten:

“Far! Hvar är du nånstans?“

Men far låg i den lilla träfästning med skottgluggar, som han enkom gjort för denna nattenshändelse och placerat under stabburet. Han svarade icke: han hade en propp i halsen.

Bamsen klef på nytt upp på slipstenen, trampade balans ännu en gång, men slog öfverända och stötte käften mot fjösväggen. Nu röt han.

Han kom ur humör, såsom lätt är att tänka.

Ännu en gång och under växande ilska steg han upp på det rullande, runda, röda öga, som föresatt sig att skydda kossorna på Kvanaas. Ännu en gång trampade han, klöste han, balanserade och vickade och än en gång —

Han kom gränsle på slipstenens järnaxel och föll baklänges mellan två vingar i svängkorset.

Järn axeln hade träffat honom illa; han var hälft bedöfvad en kort minut.

Så tyst det vardt.

Tysken stack fram hufvudet som en nyfiken vessla. Han såg på den svarta gossen vid slipstenen — så präktigt skotthåll! Icke mer än femton alnar. Det ångade ännu ur det krossade fjösfönstret. Månen sken hvit och stor — eller var det det slätrakade, runda grinansiktet på handelsman i Gillbostad?

Skulle han skjuta?

Ja, det skulle han — och befalla sin själ i försynens händer. Men i detsamma steg bamsefar upp och utandades sitt brinnande raseri i ett långt vrålande och ett skrik, som kastade tysken hufvudstupa in i förskansningen.

Så dunsade det. Det var hela slipstensgrejan, som storbjörnen slet från väggen och skickade ut på gårdsplanen.

Han — björnen — kände hungern egga sig. Det luktade ko så läckert. Han började lufsa omkring fjöset i början sakteligt och eftersinnande, men sedan allt mera hetsigt. Tak ville han ej pröfva på i natt; han hade fått nog af att klättra. Fönster funnos ej mer än det enda, där den härliga, luktande ångan vällde ut i månskenet. Men vid tvärändan af fjöset var en liten glugg — med tunnbräder omkring och en hög inunder. Hvad slags — förstår man.

Då stannade bamsen och tänkte, och sedan han tänkt klef han upp på högen, stack sin tass genom gluggen och förde den så långt in som möjligt var. Han kände den skarpa gumpen af en ko, som skuttade och slängde sig i sitt bås. Han hörde en förtviflad konsert af de andra korna och hörde binslena rassla. Den gamle storbjörnen! Han klämde sig tätt intill väggen för att nå långt och åtminstone få klösa. Käften stod halföppen och visade tänderna, som löpte i vatten — i seg saliv, som sakta steg öfver bräddarne och sakta sänkte sig mot gödselkasen i två månskensbelysta silfvertrådar.

Bamsen stod länge — så länge tyst och orörlig, att tysken kröp ur sin fästning och sakta smög sig fram.

Bamsen stod länge, men i ett nu drog han ut sin tass och angrep väggbeklädnaden. Samma sekund var det ett lefvande väsen med lyft gevär, som tog till fötters och försvann.

Brädorna bräcktes och klöstes i trasor, smulades och ströddes omkring på gödselkasen. Det smällde för hvar och en, som lossades. Det skrek i spikarne, som drogos krokiga ur sina rostade hål. Det dunsade ochvar oväsen bakom fjöset, och inuti det var ett lefvande lif, som aldrig förr under tyskens tid, så länge han varit på Kvanaas.

Väggen blef i hast naken, men hålet blef icke större. Den gamle ludne gossen stod missnöjd bland brädstumpar, splinter och stickor.

Så lockande godt det luktade ur gluggen! Varma lefvande djur! Han måste sticka in hufvudet och vädra litet.

Den gamle bamsen — han hade grå hår i pälsen — led mera än de stackare, som därinne sågo det ludna hufvudet och de små stickande ögonen. Korna sleto i sina kedjor och vände sina stora ögon så att de blänkte som tefat inne i fjösets skumrask. Men hur de kastade sig, så sågo de detta lurfviga hufvud snusande föras fram och åter i gluggen.

Nu gick sista afdelningen i rykande fart. Än en gång bearbetade björnen den förargliga gluggen, så att stora stycken af stockarne refvos loss. Han rasade, röt — och om man kan säga det om en svulten gammal björn — han grät högt. Han hoppade jämfota och svor på björnavis. Han kände sig gammal och öfvergifven. Kasen, som han stod på, luktade ko; han ref i den. Hon stank så retande; han började krafsa i den. Och då han väl kommit i gång grep honom raseriet, och han kastade gödseln vida omkring, så att stora stycken klaskade och smällde mot väggen. Han arbetade och svettades och gaf sig icke förr än hela högen var kringspridd och skingrad.

Då gick han.

Bakom knuten mötte han tysken. Bägge stannade

— men tysken föll hufvudstupa och svimmade. Skottet gick af och kulan hvisslade förbi bamsefars öra så elakt, att han beslöt sig för att lämna detta ställe.

En sedvänja var på Senjen att man skulle varsko hvarandra, då björn kom fram till en gård.

Han, gårdsmannen på Kvanaas, gaf sig i väg till en granne då han vaknat ur sin dåning, men hann icke halfvägs förr än han mötte denne. Ja; hos grannar hade björnen nyss tagit en kviga ur en “grinda“, ett fyrkantigt stängsel, däri småkreaturen stängas in öfver nätterna. Det var ingenting att göra med den saken.

Men detta var storbjörnens sista bragd.

Två dagar efter —

Två dagar efter gick en lappyngling sin vanliga sex mils väg öfver fjällen med post. Bössan hängde på hans rygg. Han var känd för att aldrig skjuta bom.

Högt till väders på ett gräslöst fjäll såg han långt nere på en myr den ludne syndaren gå och lukta. Bakom små bergknallar, ömsevis på fötterna och ömsevis framstupa smög han sig närmare: jo det var storbjörnen — och han sköt honom genom ögat.

Men han, som sköt detta mästerskott, fick björnfrossan, då skottet fallit. Han hukade sig ned bakom sin betäckning, satt där skälfvande timmar igenom och vågade sig icke fram förr än halfva dagen gått.

*

SJUL.

Första kapitlet ur en lapphistoria.

Nu är det så, att på förjulen drager renlappen med sin hjord från fjällen, ty det kärast är af vintern söka renarna sin mossa under snön i skogarne nere i landet, och ofta komma de ända fram till hafvet. Men på våren tidigt vandra de tillbaka; vajorna äro dräktiga och på fjällen kalfva de.

Klämmet var en af de förmögnaste lapparne på sitt fjäll, såsom ock hans fader Anders före honom; och denne var det, som genom allehanda skymningshandlingar ökat släktens välmåga, men ej dess anseende. Svårt är att skilja sanning och saga, men kändt var allmänt, att Anders dömts att gälda bot för renstöld, suttit inne, kommit tillbaka en bruten man och dött kort därefter. Klämmet ärfde honom ensam; han var nu enda barnet och under hans tid visade sig olyckan; hjorden minskades hvarje år genom krypskyttar, varg och processer. Han hade en son Sjul, det är Sivert; han var 18 år, då fadern dog, och tog jämte modern Gåli hjorden i arf och ägo.

Få mil från Sjuls kåta vid Bitåsen var pålsmässomarknad; dit hade Gåli, det lilla surögda krypet, begett sig, men en akja med renkött drog hon efter sig; hon skulle sälja efter vägen. Sjul var hemma, vaktade renarne och tänkte på den sommarnatt uppe till fjälls, då han just träffade sin hjärtans kär och de båda beslutat att ha sina hjordar gemensamt för all framtid. Hans käresta var nu långt ifrån, men till våren skulle de mötas, slå hjordarne tillsammans och bilda hushåll på Gitsfjäll.

På marknaden fick Gåli höra mångt och mycket och aldrig glömde hon den resan. Det berättades af den ene för den andre, mottogs med glädjeskratt och skickades vidare. Ingen af lapparne visste det säkert, men det låg i luften som syre; och visst hade det händt — ändtligen! Nu kunde de börja lefva! Det skulle lysa sol öfver dem, som vandrade i obygden. Glädjen och brännvinet gick efter den långa raden af gäster på lappbröllopet; de sutto på sina korslagda ben och stucko flottiga fingrar i puttrande grytor, däri halfkokadt kött och urkramade tarmar summo omkring och anammades med ett fast grepp. De skrattade och berättade; kvinnornas bjäfs och pärlor glittrade och glimmade; nyheten hade gjort dem uppsluppna; de slängde med ett plirande skratt köttstyckena af sina tjufskjutna renar: “nu skulle det vara slut med det.“ Folket stod omkring och gapade, ty huru ofta nordsvensken än kommer i beröring med fjällfolket, huru mycket de båda folken så att säga gnida sig mot hvarandra, alltid finnes hos lappen något hemlighetsfullt, något *bakom,* som ingen vet. Ho, hej, hvadglädjen stod högt! Det ångade lifslust af hvarenda päls. De skrattade och berättade. Visste någon att kungen påbjudit: hädanefter skall lag skydda ren och lapp bättre än hittills? Kungen hade sagt det till höga herrar, höga herrar till lägre, och nu var det gånget från topp till topp som majeldar tills de hunnit hit och sken öfver deras tillvaro —

och de jublade. En så'n kung! Ingen visste det säkert, men alla kunde berätta det. Aldrig mera skulle de plocka upp sina dödsskjutna djur under förbannelser. Om nu bara fan ville ta gråben — de skrattade. Björn, det var ingenting. Honom hade Klämmet utrotat. Och nu kommo historier. Hade någon hört att Klämmet nyss varit i färd med björn? Renfett rann i mungiporna på honom, som frågade. Åh Klämmet, björnmannen: i honom bodde ftiera än hin håle visste, fast det aldrig fick ord. Då han var ute sist, hade han skjutit ett felskott, björnen rusade på honom. Klämmet stöp i brådskan, fick handen i den öppna björnkäften, grep tag i tungan och höll fast. Det gällde lifvet. Klämmet kastades som en vante omkring, men höll, famlade efter knifven, fick honom i handen och stack så blodet forsade. Det var en seglifvad best. Tänk öfver 30 stygn innan han stöp. Huden var platt fördärfvad och där fanns icke fläck på den, som ej rann röd af blod. Men då björnen låg död, låg Klämmet bredvid honom och lefde, men det syntes ej på honom.

“Var du inte rädd, Klämmet?“ hade länsman sedan en gång frågat honom. “Ja, tyss rå på'n“, sa' Klämmet. Men nu hade han varit ute med sin sista björn likväl, och den hade han inte rådt på. Detsägs att hela hufvudsvålen följde, då björn bet. — “Ja-ja, han är häller inte riktig se'n“, sade en. Ja, far hans, Nila, var en konstig kropp, det med. Om honom var det många svarta historier — hade någon hört då han lät döpa sonen sin, Klämmet, björnjägaren? De storskrattade; det var nog en glad historia, en så'n historia! — Men då kom Sjul på skidor, åkte fram till hopen, slängde skidorna och föll som en trasa bredvid Gåli. “Puorist, Sjul, puorist“; han svarade ej, låg endast och stönade. Gåli stirrade på honom med ostadig blick — hon var full redan — och järnpipan, fylld med hurf, slängde i mungipan, ville falla, men nappades efter och stannade. “Drick nu, här är gästabud.“ Hon räckte honom en skopa brännvin, men den slogs ur handen på henne, “ditt fyllvrak, som du är“! skrek Sjul och grät högt. “Son min, son min“ — hon kom ej längre af förskräckelse — hon tänkte väl säga, “jag är din mor“, men dit hann hon aldrig, förr än Sjul var midt uppe i en historia och den var hans egen och den strypte skrattet i struparne rundt om. Ja, det var dimmans fel, ty ingen kunde se något, hur kan man begära det, då den är så tjock, att den kan klippas i remsor? Man hade ju ej hört till ett ljud eller sett ett spår på hela vintern, och just den dagen skulle de komma, komma ett helt följe med vinden, så att renarne icke kunde vädra; men att det skedde, som nu kom, — herre Gud i himmelen! Utför berget hade det gått i hvinande. Fetaste renarne lågo döda på stället, och resten, alla de flera hundra, jagades af vargarne — faen! i ett huj mot stupan och utför. Tusende täta knäppningar i tusen springandeklöfvar upphörde, där stupan vek in, och så ingenting förrän kropparne dunsade djupt nere tätt som jordklumpar, som falla ur en stjälpkärra.

Sjul grät; församlingen svor och larmade.

“Femton stycken har jag kvar, hvem är det här, som vill ha en fattig dräng, femton stycken, bara femton.“ “Bara femton“, lallade Gåli efter — “nu ha vi inte flera“ — hennes tårar runno.

“Vargen, vargen, släppte du den?“ Hvad hans historia gick sakta: “Skulle du Nila, skulle du Lars Abram, skulle du Nich-Nichsen — tro-tror ni jag är tokig?“ Nej, hvad han det inte hade gjort! Det var nu två dagar sedan. Bägge två hade han ränt efter, förlorat spåren, där renarne gått i hopar på en myr, fått ögna dem och ränt igen. “Ja de' ä' hårdsprungna satar“, sade en. Nere i skogen hade det gått undan. Sjul hade sprungit med skidorna medan svetten rök om honom. Där vardt mössan efter; hon hade strukits af i skogen — och ändtligen hade han sett en varg — den största af hopen — i en bergstigning. — Nu gnisslade och gnydde det från alla som hörde. “Nåå?“ De skreko af ifver. Ja, det hade burit uppför, mest i sicksack; det var brant, och där hade skinnpälsen blifvit efter — den var för tung och varm — och se'n hade han ränt i underkolten. På höjden hade vargen stannat. “Bet han emot?“ Nej, han hade legat som en rem efter snön, då det bar utför igen. Sjul efter. Där hade det varit att se sig för — här stirrade allas ögon — berget var fullt af branter, skog och vindfällen. Han hade naturligen aldrig släppt vargen ur sikte, men måst väja för träden, ligga på sidan, skefvai snön med skidorna för att vika — här böjde sig åhörarnes kroppar efter, utan att de visste det, — och då berget drog sig inåt vid bråddjupen, hade han under farten hukat ihop sig, spänt de böjda benen och legat an; han hade gjort hoppet med horisontabla skidor — det gick en rörelse efter hela raden, som om de susat utför ett djup —: “Sjul, det var en skidlöpare!“ Herre Jesus en sådan karl! Gåli hade fattat i hans päls såsom för att dra honom upp ur en håla; hennes tandlösa mun var vidöppen. Grön gimpa syntes på tungan.

Då hade vargen vändt och gått uppför igen och så uppför och utför hela dygnet. Hade det icke varit månljus, hade han sluppit.

Ändtligen på en sjö, knappt hundra alnar före, hade han stupat af trötthet, stigit upp igen, stupat. — Hvar enda en af dem, som hörde, liksom grep efter en knif för att sarga kanaljen. — Sjul hade varit icke mindre trött och slut, hjärtat hade bultat uti honom, nästan till döds. — Gåli mumlade sakta sitt Fader vår, det grep henne. Attje mijen, jukko leh almisne; ailesen sjaddes to namma, påtes to rik, sjaddes to situd; hvad kunde hon annat, det gamla kräket? Men då han hunnit fram, hade vargen rest sig igen på sina sargade fötter och grinat med öppen käft — Gåli: ho almesne, nau ai adnamen noln — men då hade Sjul stannat för att pusta, innan han gjorde slut; de hade sett på hvarann, han och vargen — det fanns ej kring grytorna ett enda öga att det ej begärde blod — "du har gjort mig till en fattiglapp, du, du, du satan!" Och sedan hade han slagit ihjäl honommed stafven, och sedan hade han hackat och sargat och påtat uti honom med sin korta knif, "du, du, din satan!" innan han sjunkit ned öfver det trasiga odjuret och fallit i dödlik sömn. Vadde miji farten aiken — — Gåli bad än.

Här såg sig Sjul omkring liksom för att se hvar han skulle sjunka ihop — en fattiglapp! såg modern som genom ett silande tjockt regn och kröp in till henne, föll ihop och tjöt.

Hvar enda en hade sprungit upp, och alla skreko och lade ut att så, så och så, men Gåli kände sig liten, rörde onykter och förkrossad Sjuls hår som i en dröm och läste sitt Fader vår.

Lofvad vare Gud, som gifvit de elända att döfva sorgen genom bön.

*

TACK SKALL DU HA!

Denna historia är för dem, som anse, att människorna böra hjälpa hvarandra.

Anders Olsson var bonde i Fjällsele och Lars Persson var backstugusittare. Anders var smått förmögen men Lars var det fattigaste kräk på denna Guds gröna jord. I den fjällsocken, där han bodde, var hans fattigdom blifven ett ordspråk, och då kan man förstå, om man också icke är fallen för att begripa.

Anders var gift med en ragata, desslikes Lars. Hvilken af käringarne var det större trollet, må vara osagdt. Anders svor att hans käring var den ledaste, och Lars förbannade sin själ — som han sade — på att hans leda troll var makalöst ledt.

Nu var det före jul och kallt. Luften var grön som späda ärter, men där solen gått ned var den som blank brons. Byns stora fors fräste som en jättekatt. Det knäppte och skalf i ett ishvalf, och dimman från det frysande vattnet fyllde älfvens djupa klyfta till bräddarne.

Lars Persson stod på sin vedbacke med hängslena utanpå sticke-tröjan och högg ved ur ett vindfälle,som han stulit dagen förut. Öfverallt i byn svarade honom andra ifriga yxor denna bitande eftermiddag.

Anders Olsson kom byvägen framåt. Det låg någonting af gammal röd räf i hela karlen. Hans hår och nos sade emellertid icke nej till den liknelsen. En molnstod gick ur hans mun för hvarje steg han tog; det såg ut som gick han med ånga. Det skrek under hans fötter såsom det brukar göra vid vargakyla — och var det hans mening att smyga sig på Lars för det usla vindfällets skull, så lyckades det inte en sådan här dag. Det var på Anders Olssons skog som Lars kommit att hitta det där, som han höll på med — och därför och då Anders vek af mot vedbacken hanses, Lars, så fick det ohuggna en hastig skjuts.

Det var två kostliga gubbar, som nu hälsade på hvarandra. Lars tänkte: "Hvad har han nu för rackartyg i kikarn?" Anders tänkte: "vedtjuf . . . vedtjuf!"

Högt sade Anders:

"Dä ä jäsiken så kallt dä ä i dag."

“Jojo . . . du säjer det! Ja, inte är det någon fattigmansvinter“, sade Lars.

“Nää . . . för den som skall köpa vedpinnarna åf andra, fastän han har det smått redan med matbitarne, är då int' just nå roligt . . . men nog reder du dej, Lasse . . . som vanligt . . . utan att betala alltför öfver-drefvet för . . . veden, som du . . . får tag i!“

Alltid kommo orden med mellanrum, då Anders ville vara jäklig.

“Är det åf mej, som du . . . köpt den här veden . . . hva?“ — han grinflinade.

“Har du kommit hit för att skinnkanera mej, såhar du ett svårt dagsverke för dej . . . vet du hvad dä var, din bondkanin? Min ved angår dej inte!“

Lars var röd i synen och kramade yxskaftet, så att det knakade under kalfskinnshandsken.

“Jaså“, sade Anders. “Den här veden skall inte angå mig således . . . jo jo.“

Nu skrek Lars:

“Anfäkta och regera dig innerligen, din karribel! Är det meningen att vara svinaktig, så skall du få smaka af ett vedträ . . . mitt vedträ . . . för det är *mitt* . . . midt för näsan på dej.“

“Så . . . så . . . så . . . så . . .“

“Ja . . . så . . . så . . . ja!“

Bägge voro de rödglödgade i synen och ångan stod dem ur trutarne som från ett par ångmaskiner. Ingen af dem kände, att det var kallt. Det fräste om dem.

Anders tog nytt tag:

“Det är ena fula laddor du ha' på fötterna, du Lasse. Skulle vara . . . försiktigare än du är . . . då du är ute och . . . hm . . . köper hem ved . . . ville jag råda dej!“

Lars fräste till:

“Mina laddor angår dej inte, din bondhund! Packa dig i väg härifrån!“

“För då du är ute . . . *och köper ved* . . . med de där laddorna . . . så får en veta efteråt . . . att det är till dej, som . . . en råkat sälja lite ved . . . om en inte visste förut . . . att du köper ibland. Du ska' sälja laddorna, Lasse! De ä alldeles för talande, om jag får säja som jag tycker att dom är!“

Lars stod och tittade på yxklacken. Det var intetgodt märke att han teg, för det var bekant, att han då inte hade knifven långt borta. Anders fick brådt att maka sig bakom sågbocken/ därifrån han sade så lugnt som det var möjligt:

“En tankställare skulle smaka nånting i den här kylan, du, hva?“

Lars fnyste till och tog ett steg mot sågbocken. Anders drog upp en literbutelj och makade sig längre bort.

“Egentligen“, sade han. “Egentligen kan det vara *din* ved det här . . . och det angår mej inte, som sagdt var. Vi ska inte vara osams hvad det anbelangar, för jag vill, att vi två ska bli alldeles innerligen mol go' vänner . . . vill du ta mej i hand på det, så ta vi oss en kolijoxare på min . . . *din* ved, du? Jag *tror,* att det är din ved, Lasse!“

“Men hvarför börja' du å skälla då?“ frågade Lars.

“Det är du, som kalla mej för bondhund, så det är du, som skällt. Vill du ha flaskan eller vill du inte ha henne?“

Nu spred sig ett lyckligt leende öfver synen på Lars. Alla fattigdomens och svältens skrynklor jämnades. All vrede var glömd. Han tog flaskan i sina händer såsom en länge barnlös skulle tagit sin förstfödde. Han såg på henne — och man kunde se på honom, att han tyckte hon var härlig, öfver allan beskrifvelse alldeles ursinnigt vacker!

Han strök en klar droppe från nässpetsen med det främsta af tröjans högerärm; just den fläcken på tröjan var frusen till is, för den fläcken var hans näsduk, förstås. Den stackars sönderkörde arbetaren fick något af lifvets glädje glimtande i sina ögon.

Nu söp han.

Anders Olssons ögon följde buteljen såsom en jakthunds följer smörgåsarne, då man äter matsäck i skogen. Och så vardt det Anders Olssons tur. Sedan han supit, sade han:

“Du skulle kanske vilja hjälpa mig ett spatag med nånting, Lasse?“

“Ja, det kan du slå dej i backen på . . . och det skulle då vara?“

“Nog vet du hva för en sorts käring jag fått tag i. En kan aldrig ha någe roligt för sina pengar . . . ha nån kagge hemma, förstår du . . . för henne. Och nu då jag sålt en skogbit till bolaget . . .“

“Ja, den käringa töktar dej allt ibland, du Anders.“

“Liksom inte din töktar dej . . .“

“Åh hut!“

“Hut själf du!“

De skulle inte gräla nu igen, menade Anders, och så togo de då en kolikvintare på den saken.

“Kan du inte ta hem en kagge till dej, Lasse? och så komma hem till mej på mörna och bju på en kaffekask . . . finurligt, hva?“

“Nog skulle jag väl kunna det . . . men käringa din kör väl ut mej . . .“

“Du kan vara kolugnus att hon får lof att låta bli . . .“

“För dej, hvad?“

“Ja, just för mej, du.“

“Nä hör du . . . nu är du rolig . . .“

“Åh, din backstugusittarekanalje . . . jag ska' . . .”Nej, nu skulle de inte bråka igen, menade Lars, och så togo de sig en själastämmare på den saken.

“För hur det är, så är inte min käring en bit villare än din“, sade Lasse. “Jag vill mena att hon är ett större hår af hin håle än din. Ä hon inte?“

“Nä dä ä lögn.“

“Sitter jag kanske och ljuger?“ skrek Lasse.

“Du gör aldrig annat, din lögnhals!“ vrålade Anders.

Lasse hoppade jämfota.

“Nu skall du få för gammal ost! . . . Så att skjortan ska bli tom!“

Att de jämnt skulle gräla, tyckte Anders. Det borde de låta bli, tyckte Lars och så togo de sig en dragnagel på den saken.

“Såless ska du ta hem lite supanmat till dej och bju på kaffekask på mörna . . . och jag ska vara som en brudgum hvar eveli dag!“ sade Anders. “Hejsan!“

“Men bruden din ska du försöka sälja!“

“Sälj *din* du!“

“Kanske du tror, jag vill köpa den där gamla fölmärren?“

“Skall jag kanske köpa din då?“

“Käre gör det . . . hon skulle just passa dej.“

“Det var tusan, hvad du är bråkig med dina eviga käringar!“

“Du är en bråkmakare själf . . . men härvidlagen ska du få se . . .“

Nej, att de skulle råka ihop jämt, då de kunde ha det så bra här på vedbacken. De skulle vara godavänner, mente Anders, och på den saken togo de sig en piliknarkare.

“För dom där käringarna skulle äta opp hvarann, om dom kom i samma gård, och då kunde vi få det så bra“, sade Lars.

“Men inte vill jag föda ihjäl dem, de bestarne“, mente Anders tro på.

“Inte jag häller . . . för du har bättre råd.“

“Föd din käring själf, du!“

“Ja, inte tänker jag föda din.“

“Har jag bedt dej, kanske?“

“Det hörs slikt.“

“Ja, men nu är du evinnerligen olycklig, gosse lilla.“

Anders slog ihop näfvarne, så att det sade skvatt.

Hå, hå, hå, förmanade Lasse. Inte skulle de slåss för så usla skrällen. Nej, det skulle de då inte, och så togo de sig en sextumsspik på den saken.

På det sättet uppgjordes småningom affären i sakta mak och blef klappad och klar i kvällningen. Då var också literbuteljen klappad och klar och litet af en annan literbutelj. Gubbarne voro hvarken klappade eller klara hvad det beträffade.

*

De båda gubbarne fingo en härlig jul. Hvarje morgon kom Lars hem till Anders, och ena rockfickan hängde då alltid tungt och vackert. En rår egentligen inte för, att en tycker att en flasktyngd ficka är envacker syn; det ligger likasom i enses själ, så att säga, att tycka så — om jag så får uttrycka mej.

Hvar morgon låg Anders som en brudgum och fick kaffe på säng. Bruden gick och slängde i dörrarne, luggade ungarna för rakt ingenting att tala om, och såg ut så att man kunnat stämma blod med henne. Kölden var ihärdig det året. Termometern visade 40 grader ett par dagar, till dess att kvicksilfret med ens ramlade ned i kulan och tjurade där en vecka eller mer. Alla tyckte det var kallt, men ingen visste hur kallt det var.

Det angick egentligen icke Lars Persson, att det var kallt den vintern. Han hade godt om ved — och hade aldrig någon vinter varit så ärlig i vedväg sedan han kommit i den kalla stuga han hade. Saken var den, att Anders Olssons drängar körde hem kastved till honom — tänk *kastved* gratis! Inför detta lyckliga faktum tyckte Lasses käring, att hon kunde blunda för sin gubbes kuttingar och det där. Hvad brydde hon sig egentligen om att han betedde sig som om han den ena dagen haft en cirkus i hufvudet och den andra dagen en ångkarusell! Käringen var egentligen icke så svår, bara det fanns att äta och dricka och lägga i spisen med i backstugan — och såsom denna märkvärdiga vinter hade det aldrig funnits förr i det huset af lifvets tarf.

Denna ljuflighet hade räckt länge, om inte det blifvit det där storkalaset i timmerkojan en dag i februari.

Anders Olsson afverkade af sitt sålda skogsskifte, och hans gode vän Lasse var med honom utomdrängarne förstås. Det blef icke så allra värst nvycket hugget och framforsladt som fast mera ätet och drucket. En väldigt snygg och vacker ankarekagge hade Lasse kört från bygden en kväll, så att ingen skulle se det. Strax utom åkerhagen mötte honom Anders, och så körde de tillsammans och styrde tillsammans och hade ett oherrans

trefligt lass tyckte de. Kaggen räckte länge och väl, men vardt tom en vacker dag.

Långt var det till magasinet och “platsen“, där brännvin fanns. Man suktade en dag, suktade två. Men hur det kom till, vardt en dag en särskild anledning att taga ett rus.

Alltså. Lasse tog en kont på ryggen och traskade af ner till en bondhandlare, som sålde sup-eau-de-Cologne. Där köpte han för Anders Olssons kontanter tjugufem flaskor luktvatten.

Dagen därpå kom en dräng från ett annat huggste åkande i full karriär på en stötting skogsvägen utför emot byn. Han hade haft ett ärende till Anders Olssons timmerkoja och snart kommit underfund med att han måste för brinnande lifvet fara efter doktorn åt dem, som där lågo dödssjuka. Lite funderingar hade han också haft att hämta prästen, men det fick vara tills vidare.

Ja — doktorn kom och reste till timmerkojan midt i svarta natten. Räddade uslingarne på ett eller annat sätt, så att de lefde igenom, och kom tidigt på morgonen till bygden igen i spetsen för en treflig karavan. Så här var tågordningen: först doktorn i vargskinspäls och jämtskrinda efter Blacken. Efter honom på en bogsläde Anders Olsson, insvept i enhundskinnspäls och med stora lappstöflar på fötterna. Han var för resten fastbunden, så att han inte skulle trilla af, fastän Bruna drog jämt och bra på skogsvägar. Tredje ekipaget i ordningen var Lars Perssons. Han åkte också på bogsläde men insvept i en fårskinnsfäll och snörd med ett par gamla tömmar. Honom drog norskhästen, som var köpt från Åsele. Lars hade aldrig kommit till byn förut med sådan pomp och ståt och i så styft följe.

Sist kommo drängarna hans, Anders'. De hade också varit illa supna, men kunde nu sitta för sig själfva bland mesar, kontar och gräjor i en skäppsläde. Dem drog unghästen. Två timmerhuggare kuskade för slädpartiet.

Historiens hjältar föreföllo stukade. De hvilade under tystnad sina kopparslagareverkstäder på hvar sin hösäck.

Strax inom åkerhagen mötte deras käringar. På långt håll hade doktorn sett Anders Ols' Greta Kajsa stå med händerna under förklädet ett godt stycke ifrån Lars Pers' Gertru'-Dea, som också hade händerna under förklädet. Bägge voro de, märkvärdigt nog, moltysta. Andra käringar omgåfvo dem och barnkvaddar var det häller ingen brist på. Doktorn stannade sin häst, då han fick samma fråga af en käring till höger i snödrifvan och af en käring till vänster i snödrifvan. Han grundade litet på svaret, men därpå sade han sakta och innerligt:

“Söndersupna!“

Med detta besked reste han sin väg i skarpt traf.

Det lärer ha varit en kostlig ting att seeau-de-Cologne-karavanens väg genom byn. Solen sken och skatorna skrattade. Det droppade från taken. Från hvarje gård steg frukoströken lätt och fin upp genom luften och skogen stod tövädersmörk.

Greta Kajsa kröp upp till sin herre och man på bogsläden; Lars Persons Gertru'-Dea desslikes till sin Lasse. Men aldrig att de ägnade gubbarna ett spår af deltagande! Det var just det som var kostligt. Utan Greta Kajsa vände sig och drog skånkarne in under kjolen, hvarpå hon satte ögonen i Gertru'-Dea; det var tydligen meningen att titta ihjäl henne eller åtminstone glo henne gallfeber i köttet. Gertru'-Dea var inte den, som var sen att skottväxla med korp-gluggarne, så *hon* blinkade inte — det en människa kunde bli varse — ifrån åkerhagen och till vägskälet hemma.

Fråga hvem du vill i byn, så skall du aldrig höra någon berätta, att det sades ett enda ord på denna färd vid pass en half fjärdingsväg!

I alla fönster tittade folket ut från rykande varm strömming och potatis och herrejessade sej öfver en töcken farlig ställning! Småpojkar sprungo på dörren och gubbarne skreko efter dem: sitt inne, din vettvilling! Men efter småpojkarne smögo sig drängarne ut, och hur det var, kunde inte gubbarne hålla sig i skinnet häller, utan gingo ut på sina stugubroar i tur och ordning efter som tåget gick genom byn. Där stodo de i sticke-tröjor och utan mössor och ropade nedåt vägen: “ha' dom supé' ihjäl sej? — Ä dom schöl (döda) bägge?“

Ingen svarade ifrån slädpartiet.

Käringarna extimerade inte att tala — och följet gick under den själen förlamande känsla, som man känner, då man hvarje sekund väntar, att en finare sortens cyklon skall komma svepandes. Här voro socknens största och värsta käringkäftar på några alnars afstånd från hvarandra, och alla tyckte att de sutto och laddade sig. Den ena hade sin casus belli i en hundskinnspäls och den andra hade sin i fällarne, så den saken fattades inte. Men inte ett knyst hördes.

Detta gjorde, att det hvilade någonting alldeles obeskrifligt hemskt öfver färden.

*

Summan af saken vardt den, att gubbarne kryade till sig. Men med brännvinsaffärerna kom det inte till någon fortsättning. Det var andra dagar nu, än då Anders låg i sin säng och var brudgum hvarje morgon och fick kaffekaskar af Lars Persson. Nu voro de en visa i hvar mans mun, och alla hade ögonen på dem, om de försökte snedda öfver till hvarandra.

Begrips: de hade inga glada dagar.

Visst gick Anders ibland så att han kunde se Lars Perssons vedbacke — som var tom nu för tiden — och Lars Persson strök omkring och kände längtan efter Anders Olsson. Men i bägge fallen var det en käring som gick efter dem. Nu är det så i vissa byar på landet, att skvallret är likasom en samhällsinrättning, som ligger alla på hjärtat. Två vänner, som haft mycket tillhopa, äro ifrån hvarandra ett parveckor och — sedan känna de ingen annan längtan att råkas än för det ädla syftet att ge hvarandra på den så kallade svinpälsen. Då har denna samhällsinrättning arbetat litet. Det gick så här.

Men Lars hade det drygt. Byborna och sockenborna kände sig utomordentligt anständiga och nästan religiösa, då de jämförde sig med Lars och Anders. En sådan ny och ovanlig känsla ompysslas, tills den blir stor och stark, hvarpå någon alltid får sitta emellan. Då nu någon skall stukas, vet folk, att det har sig lättare med en fattig än med en förmögen. Det är således tryggast att slå ned på en stackare, då moralen vill ha motion.

Lars vardt utan mat i stugan och utan arbete i bygden. Ovett fick han af bönderna, då han bad om det ena, och ovett, då han bad om det andra. Ryktet går före mannen, och eau-de-Cologne-historien gick före Lars Persson. Hemma skällde käringen på honom, i byn skällde bönderna på honom, efter vägarne skällde alla de grå söta bondhundarne på honom.

Ingen skällde på Anders; han var inte fattig han! Där hade han nu, för det han hjälpt den där Anders. Tack skall du ha, Lars — du fick det fett, hva?

Gertru'-Dea visste sig ingen lefvande råd för matbitarne. Alla matmoror sade nej, och nu måste hon skicka en unge till Anderses Greta Kajsa så bittert det än var.

Det gällde en kanna mjölk af den allra blåaste sorten. Men ungen kom hem igen om fem röda minuter: “hon var otäckt hvit i syna och sa' att niskulle ha tack för sist . . . och brännvinet kunde ni begagna till grötväta, om det så skulle behöfvas nån'.“

Nu snöt sig Gertru'-Dea i näfven och hårdrog gubben sin. “Jäkeln annacka“, sade hon vänligt beskedligt och slog näfven i bordet, “och du har bjutt Anders Olsson på kaskar hela halfva vintern!“

Lasse smög sig ut och träffade oförhappandes bakom knuten — Anders. Aldrig hade denne varit så lik en räf som den gången.

“Vet du“, sade han, “hocken som äger skogen där denne?“

“Ä'nte din?“

“Jo, dom säj' så . . . Men det är inte värdt, att du går dit och . . . *köper nån ved* . . . i min tid . . . jag känner mina svin på gången . . . åh, det är ett par sju helsikes talande laddor du har, om jag får säga, hur *jag* tycker att dom ä.

Är dom inte — hva?“

Därmed snodde han i väg, och Lars stod som ett mähä och stirrade efter honom länge och väl, innan han begrep.

Hans själs känslor voro obestämda, men inte voro de glada.

Han stod bakom knuten och mumlade, medan han lyfte sitt förskinn på ena sidan:

“Ja, aller ska' jag då bju' bönder på kask mer . . . om mörna . . . som jag fäll' heller egentligen inte ha' gjort . . . som jag fäll' inte ha' . . . för det ha' jag inte . . . om en vill hålla med rättvisan! Besväret var fäll' inte så stort, men tacken är häller inte stor . . . som tack betraktad. Jo, tack ska' du ha, Lars Persson! Där har du. Greta Kajsa är arg på dej . . . och

Gertru'-Dea är arg på dej . . . och barna är arg på dej . . . och byn är arg på dej . . . och socken är arg på dej . . . och Anders Olsson är arg på dej . . . och du är arg på dej självf. — Tvii!“

Han spottade fundersamt och gick in och lade sig i fållbänken midt på ljusa förmiddagen.

*

EN FRIDENS FÖRMIDDAG.

Först kan jag tala om, att fällmakarekäringen väf socknens största ragata och hennes styfson Jonas den största vettvillingen både när och fjärran. Käringen och pojken passade ihop som två kugghjul — men ibland var käringen ensam den kuggade.

Nu var far borta för att göra fällar åt folk, men skulle komma hem i kvällningen. Käringen hade ränt till by's för att ralla ett tag medan bakugnen skulle bli uppeldad, och Jonas hade smugit sig i väg efter henne att se hvart det bar för att därefter kunna beräkna hur lång tid han hade att ostörd ägna sig åt sin enskilda praktik, som denna fridens förmiddag var särdeles brådskande, ty han hade strålat lite krut — verkligt krut! Det var mycket viktigt att komma åstad med den där skjutningen medan käringen var ur vägen.

Den tilltagsne ynglingen kom icke tillbaka gående. I hägnen hade han fått syn på bocken och ansett att det skulle gå mycket fortare om han red till gårds. Han red således, men något konstigt. Stundtals satt han gränsle, men det gjorde så nedrigt ondt i — jautaf den hvassa bockryggen (den, som ridit på en bock känner till den bordknif de ha till ryggben!) och därför bytte han om och hoppade på ett ben medan det andra fick ligga öfver fålen. Ibland gick det mycket fort; ibland tvärstannade det snälla djuret. Bocken och Jonas hade skilda åsikter. De hade haft skolridter förut och icke enats. Jonas tyckte om dem, bocken icke. Det var således skilda meningar hvad det anbelangade. Nu skulle Jonas på samma gång akta den medikamentsflaska, som han hade krut uti, och därför måste han hålla den ena handen i fickan — omkring skatten. Därför bar det sig icke bättre än att det bar på tok framför stugubron, där Jonas trillade utaf och bocken firade sin triumf med ett långt huckrande bä-ä-ä-ä, fullt utaf tremulation och chevrottering.

Han var rolig att se, den lille gentlemannen. Han höll fast i hornet då han föll och höll det fortfarande, då han stigit upp. Bocken kunde icke stångas således och detta märkte han, men han kunde ta spärr med sina fyra fötter och det gjorde han därför. Jonas spjärnade på sitt håll och sålunda sysselsatte de sig att spjärna emot hvarandra dragande åt hvar sitt håll. Det brann en rodnad i Jonkes ansikte och hans ögon stirrade kallblå emot bocken. Bockens ögon lurade bakom stora ögonfransar som på en riktigt ruggig pudel; han syntes häller icke god. Jonke stod länge tyst; bocken sade häller ingenting. De representerade två olika ting där de stodo. Bocken passivitet och Jonas aktivitet. Håret stod honom upp genom mössan, armbågarne ut genom skjortan, knäna fram genom byxorna och en flik af en smutsgrå skjorta bak genom. Snorhängde under näsan; han var typen för en verksam ung gentleman.

Tystnaclen varade länge och väl. Det låg någonting obeskrifligt hemskt däruti.

Slutligen sade Jonas afmätt och begrundande:

“Din djäkla bocknäck!“

På detta svarade bocken ingenting, utan tjurade en stund och drog sig så baklänges emot en huggkubbe. Jonas var svagare och måste följa med. Hans lifliga ögon hade sett en syl instucken i kubben och nu beslöt han sig för att hämnas, om bara bocken skamligt nog skulle begagna sin styrka för att draga honom med dit. Ja, han nådde sylen.

Här på landet slaktas getter och bockar på det sättet, att en karl stiger gränsle öfver djuret och klämmer det mellan knäna medan han sätter en syl mellan ett par halskotor och klämmer till. De bruka dö utaf det där — getterna — hvad det anbelangar för resten! Det är mycket ohälsosamt att nyttja sättet på getter eller bockar, som bara ska' tuktas, ohälso. samt för getterna naturligtvis. Bättre är då, att slå dem i hufvudet med en yxhammare eller en stör en liten stund, hvilket de bli späka och beskedliga utaf. De klättra icke öfver gärdsgårdar samma dag de fått smaka sådant.

Jag vet inte om Jonas tänkte slakta bocken eller tukta honom. Jag vet således icke om jag skall taga honom i försvar eller icke. Men han tog sylen, siktade noga en stund, och dammade till.

“Bääh-ähh-ähh-ähh-ähh –“

Bocken jämrade sig öfverljudt, fast det tagit barai köttet, men blod kom. Öfver hela gårdsplanen dansade de tillsammans och endast bockens jämmer hördes. Jonas teg länge, men han sade slutligen (han var rädd att jämmern skulle höras långt) sakta och förebrående:

“Låt om dä. Nog gjorde dä förstås nalta ondt, men så rämjä' du väl noge å!“

Då denna förebråelse icke inverkade, fick uslingen löpa.

*

Egentligen hörde detta förspel inte hit, men får jag inte berätta som det gick till, kan jag ingenting berätta.

Krutflaskan var hel och oskadad och det var Jonas glad åt, om jag skall berätta som det var. Han höll henne i näfven som en fångad fågel, då han gick in i stugan för att skaffa en ledningstråd. Det är in. gen ringa konst att första gången skjuta med verkligt krut . . . Jonas visste det och visste att man inte kunde sätta tändstickan direkt till krutet, utan borde ha ledningstråd. Länge petade han, innan han fick en ullgarnssnodd igenom korken, men det fick lof att gå för sig; men med resten af programmet gick sämre.

Katta satt som vanligt där det var varmt, och nu var det som bäst i bakugnsöppningen där det ångade så varmt in ifrån glödhögen.

Nu skall jag berätta hur det gick till att *bakugnen vardt pistol och katta förladdning!* Jonas lade sina skjutremedier framför bakugnsöppningen alldeles bredvid katta.Hon skulle få sig lite roligt, hon med, som fick sötmjölk, då Jonas aldrig fick annat än blå mjölk eller surmjölk! Om hon nu ville så att säga “stryka åt“ så skulle det kanske bli sötmjölk öfver till Jonas någon gång.

Han fick tag i en tändsticka, lyfte på ena benet och strök eld manhaftigt som han sett pappa göra och tände därpå stubintråden, hvarpå han gnodde allt hvad tygena höllo.

Ute på gården gick de andre ungarne i all sin oskuld och visste intet ondt utaf. Jonas lagade så, att de packade sig undan och själf stod han midt på gården och väntade smällen. Men det blef ingen på länge.

Hur det kom sig, förstod inte Jonas, men smög sig tvekande till fönstret och tittade in. Ja, katta låg där hon låg, hon, och flaskan bredvid. Ingenting brann och ingenting glimmade. “Det är bäst att akta ögona här“, tänkte Jonas och dök ner. “Här är ingen fara“, tänkte han och dök upp. Katta låg där hon låg och flaska bredvid.

“Om jag skulle gå in“ — ja, och så gick han in, men stannade väl tio gånger och väntade smällen. — Men då han tittade in genom dörren låg katta där *hon* låg och flaska låg där hon låg.

Ullträden hade inte brunnit längre än till korken.

Jonas insåg att han skulle ha bättre tråd, men under det han sökte, kom morsan gåendes. I häpenheten slängde han flaskan in i bakugnen rakt på glödhögen, räckte lång näsa åt katta, som låg där hon låg framför öppningen och marscherade med frankuppsyn och hastiga steg förbi käringen på stugubron.

Käringa såg p¾ pojken, att han haft lite raktik för sig och skyndade sig in för att se hvad det var för något, innan Jonas skulle komma utom strykhåll.

I detsamma käringen steg in — pang!!

Ugnen var som en stor pistol; det stod eld och rök ur den och katta — förladdningen! — flög tvärs öfver golfvet i andra väggen, som en kula, omgifven af eldslåga. Käringa kastades på sin bak där hon stod, så att det sa' *duns* i golfvet. Nu kan tänka — — —!

Vips var käringen ute på jakt efter sin älskade styfson. Han såg henne komma farandes i brådska, men han ville inte träffa henne för tillfället, utan lägs-nade sig hastigt af till storstenen. Bredvid stenen var en gran-"låge". De startade uppför samtidigt men pojken hade några steg före, och för hvarje gång han vid löpandet rundt stenen kom till granruskan hoppade han lätt öfver den, medan käringen inte var "god för" det, utan var tvungen att lyfta på kjortlarne och klifva, för hvarje gång hon fullbordat ett hvarf kring stenen. De hade en sträng sysselsättning ganska länge och ingenting sades, ehuru de sågo hvarann ibland. Jonas var mera professionell, medan käringen deltog såsom amatör. Han var också i bästa kondition då hon började flåsa. Detta gjorde honom öfvermodig och säker om att komma in som n:o 1. Hinderridt var hans specialitet — till den grad att han tog den så där mera nonchalant. Därför fastnade han också i granen och låg på näsan ett-tu-tre. Tänkte nog stiga uppoch återupptaga den afbrutna täflingen men käringa hade fått honom i kaluffsen!

Med hans öra i ena nypan sökte hon sig ett spö och behandlade honom så en god stund.

Löpningen hade gjort henne andfådd och piskningen gjorde saken inte bättre.

Hon var rakt tvungen att hvila ett tag. Jonas som hade hållit mun hela tiden, lät henne hvila en fem minuter men då han såg, att det tycktes bli fem minuter till, tilltalade han henne höfligt och beskedligt och sade:

"Ha' ni hvila nog än? Dä' ä bäst att vi gör ifrån oss det här — vi ha' väl anna' och göra."

"Din armade karibel", sa käringen och dängde allt hvad hon var god till kors och tvärs öfver pojkakroppen öfver ryggen och hufvu' och anstans. Och det höll hon på med tills hon tröttnat en gång till.

Då gick hon in för att se efter om katta lefde.

Jonas tog sig öfver ena ögat, där ett rapp tagit. Han vardt brydd då han kände att ögat svullnade och satte sig att fundera på frågan, huruvida han nu skulle bli blind eller icke. Han lyfte ögonlocket och tittade. Nej, han såg nog lika bra — men det var styggt så svullet ögonlocket var!

Det där skulle hon få igen!

Mellertid vardt han länge varande bakom sten, där han låg och funderade till middagstid. Ögonlocket var som en bulle. Och Jonas hade funderat ut någonting.

Käringen skickade de andra ungarne efter honomoch de — *ledde* pojken, som nu inte såg ett Guds skapande grand.

Käringen vardt änna' tvärgafsen!

"Herre min je, hur är ä' vä' öga ditt?" — "Jo, jag är blind nu, så nu mår ni väl bra." — "Aldrig kan jag väl tro . . .!" — "Jo men de ä' så ändå. Hvarför slåss ni så ovårdsligt alltid — men vänta då pappa kom' hem!"

Käringen satte sig ned. Hon orkade rakt icke stå på benen. Hon gråt ända utöfver sej.

— "Käre hjärtandes gosse, ser du rakt ingenting?" — "Nej hur kan ni begära det."

Och så grät Jonas en stor och lång vers, som flöt med ett sakta kvidande. Käringa grät ytterligare och ville ta honom i knä och se på ögat.

“Kan ni inte låta bli mej. Är det int' nöjd nu, då jag är blind.“ -

“Åh jag blir evinnerligen evigt olycklig. Giss på, då gubben kommer hem, hafva mig att inte ralla Jonas.“ — Hon snyftade så att kroppen skakade.

“Nej, jag skall tala om det.“ — Jonas snyftade också.

“Nej, — — uhh-hu-hu-uhh.“

“jo — — uhh-uhh-hu-hu. —“

“Kan du inte säga att du fari' illa dig — uhh-hu. —“

“Det är synd te' ljuga i far sin.“

“Jonas — — uhh-uhh-hu.“

“Och den som ljuger blir osalig. Och jag vill bli salig, mor, fastän jag är blind.“

“Jag blir rakt sjuk, om du talar på det där sättet. — —“

“Få dom komma i himmelrike, som ha blitt blind, då mamma domses ha gjort dem uhh *blind!* uhh!“

“Jag gråt' om du talar på det där sättet, lill Jonas. Du får int' vara elak på mig nå1 längre — Jag ska' uhh — uhh — aldrig slå dig mer. — Vill du ha en smörgås lill' Jonas? — —“

“Nej, men jag känner jag blir så skral . . .“

“Gu' trösta mej hur jag buri' mig åt — jag ska' bära dej till sänga.“

Men det fick hon inte. Han ville försöka gå själf. Som han vändt henne ryggen, räckte han ut tungan och gick med vett och vilja rätt på kallkällvattenbyttan och där ramlade han lika skickligt, som om han varit blind.

Käringen vardt alldeles utom sej, förstås. Hon bar pojken till sängen, rände af ett tråg och smorde ögonlocken med fil.

“Jag vet att det är bra! — Ser du ingenting, lill Jonas.“

“Nej, jag lär aldrig få se någe mer här i lifvet — jag — nå — inte. — —“

Käringen smorde och grät.

Janne sa' att det gjorde ondt — och grät. Barnungarne rundt omkring gräto hvar efter sin art.

“Kära dej lill Jonas, får jag smörja, jag vet att det är bra. Kanske du vill försöka äta nå' fil.“ — Jo, han skulle väl försöka att äta litet om hon så promt ville, fastän nog vore det bäst att han finge dö — nu — då — han — var — blind — uhh.

Käringen rände utaf ännu ett tråg och gaf honom hela satsen skedvis. Fil är godt, som hvar man vet, men ändå gick det trögt för Jonas. (Han ville njuta långsamt och af hvarenda droppe, den sluge odygdingen.) Käringen matade honom och han gapade som en fågelunge och jämrade sig ibland för att hålla käringen varm.

På detta kalas lutade han sig ett tag och skulle sofva.

Morsan gick orolig rundt omkring och kunde inte hålla sig från sängen i fem minuter.

“Lill Jonas — sir du någe än?“

“Nej — int' ser jag någe, men det svider mustigt sedan ni smorde med fil.“ —

“Jag ska' smörja mer så länge jag har en droppe kvar.“

På det sättet tog filet småningom vägen till ögonlocken och Jonkes mage.

Det började bli långsamt att ligga längre; det var inte för att Jonkes hade annat att göra. Han beslöt sig för att småningom bli bättre.

“Kära mor, nu tror jag att jag ser lite grann.“

“Å herre gud Jonas, va du säger — och tack och lof — nu skall jag smörja en gång till — vill du ha nå' mera fil?“

“Jo-o-o.“

Så smordes han invärtes och utvärtes, tills allt fil var slut, och då ansåg pojken att det inte lönade sig längre att vara blind. Han vardt småningom så att han kunde se gå riktigt bra.

“Men ni får inte slåss så okrestligt mor, om en råkar ut för att göra någonting.“

“Nej, jag skall aldrig slå dej mer lill Jonas.“

Med detta löfte gick Jonas ut. Bakom dörren gjorde han ett luftsprång, en lång näsa och en helsikes bra och lyckad grimas.

*

KAMS.

Tokerier från Ådalen.

Jonas måste stanna hemma och valla sina sju yngre syskon, men far, mor och äldsta dottern Anna gingo till bröllops i aftningen. Jonas hängde vemodigt på gärdsgården och såg dem tåga bort i småskogen. Först far, maläten, men ganska tvärsäker. Tre steg efter, styfmor med skosnytorna inåt, tung som en förjulsko. Sist Anna med någonting af fällmakarestugans hungerelände i sin taniga kropp.

“När skall det bli min tur, mån tro“, undrade Jonas.

“Du understår dej inte att slå barnen och ve dej, om du sticker näsan i skåpet, och hemma håller du dej om du vill att det skall gå dig väl!“ Styfmor talade alltid med tydlighet.

Nå, ungarne brydde Jonas sig häller inte värst om. Värre var det, att hans enskilda praktik skulle ligga nere en hel eftermiddag, och på det funderade han.

Då skymningen var inne, hade han en tanke klar i “Je gett sta“. Då klockan vardt åtta hade han räknat ut: “det får dom inte veta“. Då ute var alldeles svart och ungarne sofvo under trasmattorna i fållbänken, svor han till så godt han kunde: “jädran anfrätta“, och en handvändning senare gnodde han efter den steniga bergvägen genom hägnen, nedför åkern, uppför nipan, efter mon, öfver stenhammarn, genom lia, till dess han såg gäspesgårdens upplysta fönster och hörde stoj och stamp. Då saktade han och kände sig glad.

Glädjetjut och buller trängde ut genom farstudörren som en vällande stark ström och bröt i breda vågor genom den sofvande byn. Det var ett lifvadt bröllop.

Jonas, vår lille man, hade räknat ut att han skulle se på dansen och något af flatbäddens glädje, om det ville sig väl.

Det var tjockt med fulla karlar på bron; han kilade sig mellan, vig och rask. Koxarne — objudna, som här liksom alltid glodde på fönstren — hade inte ens sett honom. I köket var det ett bra äfventyr, då han smet förbi den öppna dörren: två gubbar hade tagit kragtag och andra stodo omkring som hvass i blåsväder förbannande med ömse rop, att det skulle gå så och inte så.

Men nu hade det gått inte så och inte häller så, utan så — att tretti kannsgrytan gått med då Nils Emanuel bänklades.

I trappan vardt vår hjälte gripen och kritande hvit i syna.

“Hårst någe stans ska' du? *Nu* — om morfinge si dej, vore du evinnerligen oklar; gud nådade dej.“

Anna höll honom fast i den enda hängsle han hade och vände sitt magra ansikte åt alla håll för att se efter käringen, som också brukade hålla henne varm de stunder hon inte var upptagen af Jonas. De stodo på afsatsen midt i vinkeltrappan. Uppifrån ungdomsbädden hördes dunsar af slängda kuddar och gälla kvinnoskrik.

“Har du varit la* med dom Anna? Tror du jag törs gå dit och si på hur dom regerar . . . tyst nu va' det en, som fick sej en i hufve' — — jag ska' bara edeligen titta litte vätte . . .“

Anna stod och funderade på sitt gamla. Hon hade kommit till den åldern att hon skulle raka upp i vädret och bli fullväxt på en vinter, och ingen kan tro huru mycket en sådan behöfver äta. Än så länge tänkte hon inte på fästman, utan endast på hur hon skulle ut och tjäna nästa år och ändtligen få äta sig mätt. Hittills hade det icke skett för ofta.

“Jag är så hungrig, du Jonke, att så hungri har jag aldri vari . . . nej veamäg jag det har . . .“

“Alltid ska' du då tänka på mat . . .“

“Och om du inte genast går hem och gör några kamsar och bär hit, så skall jag tala om för mamma hvad du gjort din onytting . . . så sant jag här står ska' jag inte . . . det kan du ge dig den på!“

Nå, inte för det Jonas ville, men han tordes inte annat. Hungrig var han själf och i väg bar det . . . icke bara för den hungriga flickungens skull. Kams var godt.

Det var lång väg att springa tillbaka, men så gickdet också i flygande fläng. Ungarne sofvo så att det surrade i fällmakarestugan. Jonas gjorde upp eld, sedan klef han försiktigt uppför stegen till vinden, där mjölet stod. Ett tråg skulle han ha, det visste han. I ifvern hittade han inte något bättre än det stora baktråget — “det blir väl kams ändå“. Näfverkonten med mjölet stod i en vrå. Här fanns grejer att göra med.

Och nu börjar historien.

Jonas hade aldrig gjort kams förr. Så mycket visste han, att det tråg som begagnades, fylldes till hälften med vatten och därpå med mjöl, som rördes fliteliga till dess massan var så tjock och fast, att den kunde formas med händerna och klappas till kakor. Han fyllde tråget till hälften med vatten och öste i mjöl så att det dammade. Men vattnet ville aldrig mättas, och han måste röra uti mjöl länge och väl. Då det ändtligen var lagom tjockt i tråget, var näfverkonten tom.

Nå ja, hvad gjorde det? Nog var Jonas illa känder, men ingen kunde väl tro att han ätit upp så mycket mjöl på en enda aftonstund. För öfrigt: alla aggande tankar trängdes undan af en enda hjärtligt glad: en gång i lifvet skulle han få äta så mycket kams han ville. Bara det nu ville räcka. Han visste ju inte huru mycket han förmådde äta på en gång! det hade han aldrig fått försöka. Anna skulle nog också hjälpa till. Hon hade som han en jädrans bra mataptit att äta med.

Grötgrytan stod redan full af kokande vatten, då han såg att hon var för liten för ett sådant bak.Sexkannsgrytan var den största i huset. Han tog henne i stället.

Det var lustigt, att han en gång fick göra kams själf. Så många han ville. Så stora han ville. Så tunna han ville. Och äta så mycket han ville.

Och så fridfullt det var. Morsan fjärran! Syskonen sussande som mullvadar.

Jonas satt redan med fötterna i spisen, petade vedkabbarne till rätta med sina svarta stortår och klappade kams så att det sade smisk smask. Han tänjde på dem om de blefvo för tjocka, slet i dem då de klibbade, snittsade till dem, smekte dem och gjorde dem vackra till fasonen.

Det vardt en hel hop. På stoppbänken lågo de i dubbla led och på stolarne likaså. Sexkannsgrytan var full, och ändå fanns det färdiggjorda kamsar på hillskänken, som inte hade fått rum — och uti tråget var ungefär hälften kvar.

Jonas skrockade belåten som en höna i ett grötfat. Han hade aldrig känt sig så lycklig och han kände behof att meddela sig med någon — skulle han väcka någon af de sju utsvultna ungarne? Nej det skulle bara bli otrefligheter. Och kanske kamsen icke räckte till.

Ändtligen var maten ätbar. Den första kamsen var underbart härlig och försvann hastigt. Numro två var präktig och tog samma väg. Numro tre var god — och följde de förra efter. Numro fyra var medelmåttig, men fick gå för sig. Numro fem var en segäten best, men nog var han af samma smet och lika väl kokad. Numro sex befanns omöjlig redan i midten. “Är det jag som är mätt, eller är det något annat som fallerar?“Icke för det att Jonas kunde multiplikation, men nu såg han sig ha råd att vara ädel mot sina svultna syskon. Kamsarne skulle räcka till och bli öfver. Han väckte de äldsta och efter hand de öfriga. Det fröjdade hans själ att se dem alla sitta med kams i händerna och sömn i ögonen. Elden sken vänligt och förtroligt på dem alla, där de sutto i ring kring spisen under mumsande och smackande. Sexkannsgrytan spände ut sin trinda, svarta mage, spärrade ut benen, stod där så trygg och sprakade med sitt på nytt bubblande vatten. Aldrig hade Jonas varit värd förr. Nu var det han som bjöd på kalas.

Varma vågor kommo och gingo öfver hans hjärta. Annas del hade han satt till sidan; “ni skall få allt det öfriga, om ni bara vill äta“.

Tänk att grytan vardt nära full en gång till!

Nu satt en af ungarne och gjorde ingenting, snart en annan på samma sätt. Det började gå trögt.

“Drick vatten“, sade Jonas, och ställde kallkällvattnet invid spisen. Så drucko de då vatten och togo itu på nytt.

“Mammas kams är bättre“, sade en. — “Jag vill inte ha mer.“ — “Jag vill lägga mej.“ — “Får jag slippa nu, Jonas.“ — “Å, ät en till.“ - “Nej.“ — “Jo.“ — “Jag ska' säga det för mamma, så mycket du vet det.“ — “Då slår jag dej.“

Jo, nu hade han det här, därför att han velat dem väl. Ingenting hade de ätit, som var att tala om. Olat skulle han få i morgon, om han inte kunde lugna dem. Hans auktoritet skulle få en knäck, om han tog till bönboken, men det kunde inte undvikasoch därför gjorde han det. — “Och inte ville de vara så innerligen snälla och vakta den andra kamsgrytan medan han sprang till Anna med vrilen — då skulle de inte behöfva äta mer.“

Nu var han mätt, men hade inte roligt; med tanke på vrilarne och all den myckna kamsen anträdde han färden till bröllopsgården. Anna var i dansar-stugan och dit tordes han inte gå. Där fanns någon som var gift med far hans, och hon tittade så han kände det i hårrötterna. Han satte knytet på en väf-stol i farstun och strök länge omkring som en orolig ande. Slutligen beslöt han att krypa bakom några långa drängar strax innanför dörren. Därifrån skulle han försöka göra tecken åt Anna.

I detsamma vardt ett gräseligt buller i förstugan. Det hördes som om en karl fallit hufvudstupa; — mycket riktigt: det var någon, som låg där och svor öfver någonting. Han svor och det för säkerhetens skull flere gånger innan han kom inlinkande och ställde sig under taklampan. Det var bröllopets “bonde“, det vill säga värd; han stönade illa och lyfte ena skänken mot lampan, men tog öfverbalansen och låg där igen. Stoj och skri och skratt. “Det var något otyg på förstugolfvet“, sade han då han hjälptes upp.

“Hvad kunde det vara?“

“Si åt!“

“Huga då, hva' ha'n på foten, är det en kladd?“ — En dräng hjälpte honom att hålla skänken i vädret.

“Det är en kams“, sade alla. De stodo fulla och trefliga rundt omkring och vaggade som vass i blåsväder.

“Å, herre min je, är du här med kamsen nu, Jonas?“ Anna drog honom ut med sig uti svalen! där stodo några hundar och tuggade på kams. Det var sy mat för dem. De vredo och välte sig, gnedo tassarne intill nosarne och buro sig befängdt åt.

“Det är din kams de äter på“, sade Jonas. — “Du får gå hem och göra flere.“ — “Göra flere“, sade mister Jonas

Lundmark, “göra flere kamsar än jag gjort i kväll? Nej det är omöjligt, för så mycket kams, som jag gjort i kväll har jag aldrig sett och inte du häller. Sexkannsgrytan var bräddande full och bräddande full en gång till.“

Anna grät och hotade att skvallra om hon inte fick sitt. Hemma i stugan borde han sopa igen efter sig.

Mon och svedjan och myran och brännan och tå och hägnen voro oändligen långa. Han snubblade öfver hvarje sten och stötte sig blodig; det var inte som då han sprang första gången.

Stugan var mörk, då han kom hem. Mörkt var det i spisen, tyst i grytan. Han stöp öfver en unge, som låg på golfvet med en kams i sin hand. Jonas steg i någonting klibbigt, lyfte foten och strök af et. Han gitte inte tänka efter hvad det var.

Jonas beslöt att inte ge tappt ännu. Han gjorde en ny eld för att ansa kamsgrytan färdig, förstås. Men ack, ack, ack! Nu satt all kamsen som slagg i botten af grytan.

Jonas bände och bröt med sina små fingrar, men det gick nu inte. Med stickor gick det lika när, och därför sökte han under sängen efter fars lillbila, som var så hvass och som var hans ögonsten. Gubbenbrukade göra tjärtunneved med den. Han gjorde sig en kil, stack en af dem emellan lavan och järnet och klämde till med yxhammarn. Kilen brast.

Han fick fatt uti en bordknif. Med den fick han fäste mellan kamsen och järnet. Yxan tog han i bägge händer, vände hammaren till och dammade sta'. Ja, knifskaftet gick i stycken förstås och knifven rände sig fast, så att det inte var hopp att få lös den igen. Nå, saxen . . . tjo . . . saxen hade nu icke mer än två skälmar.

“Fasiken, jädran, anfrätta, din karibel.“ Jonas började känna fasa för sitt eget verk. Aldrig hade han sett annat än beskedlig kams, men den här var underlig. Den såg ut som klamrade han sig fast med näbbar och klor. Järn skulle det vara, tillplattadt järn, men stadigt — kanske ett stort stämjärn. Det låg i en verktygslåda. Han tog det största och nalkades lavan. Icke utan att han log: “Nu skall du få se på Lundmarks Jonas du“. Ett slag, ett skratt, ett tjut: “Å herre min skapare — sexkannsgrytan“.

Ett stort stycke af grytans ena sida låg i askan. Och kamsen i öppningen! Jonas såg rödt för sina ögon och satte sig att hvila.

Väggklockan visade sig ha hunnit till 4 på morgonen. Det var mycket att stöka med ännu, men pojken kände sina lemmar värka och sköt upp minut för minut; de fingo komma från bröllopet om de ville — och så skulle han då taga hvad han förtjänt? Nej!

Med ett skafjärn, som far brukade göra träskedar med skrapade han grytan fin, slog vatten i hennes botten, och inpassade den bortslagna biten försåtligt. Om han ställde den illa till i grytskåpet, skulle morsantro, att det var hon, som . . . ja, att det var hon själf. Storttråget af jätteasp orkade han icke släpa. uppför stegen till dess plats på vinden, men ut fick han det, så att de icke skulle falla öfver det genast.

Ett knyte kams gömde han bakom “murla'“, ett annat i sängen, ett tredje ute. Nu tog han kvasten och sopade så godt han kunde i mörkret, men hann knappt börja förr än han hörde steg.

Far, mor och Anna lade sig utan att säga någonting. Jonas sade häller ingenting.

*

Om några timmar väckte han ungarne och log huldt mot dem, halade fram sitt kamsknyte och började truga och bjuda. Välmeningen vardt icke uppfattad såsom sådan, men huru det bar till, så hade de livar sin kams i handen och en tidig frukost böljade. Det gick ypperligt på morgonkröken, änskönt den välsignade rätten endast bestod af kornmjöl och vatten; det smackade och tjäskade i sängen. Ungarne började väsnas; en kams föll till golfvet och mor vaknade: “hvad gör ni, vettvillingar — *jestanes så här inne ser ut!“*

Det blef en lång paus. Käringen gick omkring och laddade sig. Oföret på golfvet och den tömda mjölkonten blef krutladdningen, ullsaxen vardt pappskifvan framför krutet, sexkannsgrytan blef järnskrot och finbultade tegelstenar, kamsknytet bakom la' blef såpa i kanonmynningen, men fars illa flidda lillbila blef krutråden och

ungarnes skvaller tändstickan. Detbörjade med en sakta fräsning, som sökte sig ut, där tandlösheten gjort öppningar i tandraden. Det skorrade, hvisslade och tjöt i hela det gamla magra skrofvet. Hon rättade ut sig och drog sig tillsammans, förbarmade sig och kved, dansade ned på en stol, for handlös ut på golfvet, där hon snurrade omkring som en förgiftad fluga. Håret ringlade som ormar af stry; hennes ögon brunno som mareld i aska; fradga stod som lödder af såpa, som vispad grädde i munnens skälfvande gipor; det kluckade och pumpsög då hon flämtade. En skur af skällsord och infamier tumlade fram öfver hennes tunna läppar, trillade, hoppade, trängdes, gjorde kullerbyttor öfver hvarandra, snurrade i luften som dammpartiklar och inpyrde den lilla stugan med sitt gift. Gubben satt yrvaken i sängen och lät bli att knysta. Öfver hufvud taget knystade ingen i hela stugan.

Så slog hon som en hök ned på Jonke och när denne efter fem minuter kom upp ur underjordens fasor såg han henne dimpa ned på stoppbänken kippande efter andan.

Lille Jonas Lundmark blef med åren en stor och jäf karl, men aldrig glömde han den gången när han skulle koka kams.

*

KUNGEN I JORM.

Vi träffade honom i Gäddede under Mikaelihälgen. Jormsfolket sade, att det var “Kungen“, som skulle afgöra, om vi två resenärer kunde få följa med kyrkbåtarne till Jorm, en half dags rodd eller mera.

Bland allt kyrkfolk, som kom och gick efter landsvägen i Gäddede, fanns ingen, som såg ut som en kung. Där var handelsmän från Ström och ett par bönder från Hammeldal, en del norskar från gränsen, “Kristianiagymnastik“ och lappar, men ingen mjölkfet och myndig man med fjällkungalater.

“Sänd er kung till gästgifvaregården och säg att vi vill tala med honom“, sade doktorn, som just kommit tillbaka från ett barmhärtighetsverk, det första, men icke det sista under vår långa fotvandring. Och därmed blef det.

Kungen kom.

En medelstor, gråklädd man, med hvassa, lugna grå ögon, mörkt helskägg och fjällpjäxor. Ingenting af kung, men så mycket mera af fjällbo, af sliten illusionslös halfgamling. Han tog oss lugnt iögonsikte, lyfte icke på mössan, sade icke “herre“, gjorde inga frågor, sporde ej om namn, men lofvade kort och godt att vi skulle få plats i hans båt.

Gästgifvaren hade visat oss fotografier från Jorm och berättat om en underjordisk älf strax bortom gränsen, och så hade vi räknat ut att vi kunde lika gärna se detta vackra och mera därtill och sedan rikta kosan mot Mosjöen i stället för Namsos.

Frampå förmiddagen hade kungen trummat ihop sitt folk. Dyrbara fysionomier och lustiga kroppar!

De stora kyrkbåtarne fylldes med allsköns mjölkflaskor, matsäcksmesar och albarkade skinnväskor. Man talade jormsk rotvälska i munnen på hvarann och det beslöts fram och åter, innan vi blefvo färdiga att stöta från land. Doktorn och jag hade svårt att förstå deras tal: det var icke vanlig jämtländska; den förstår jag godt. Sedan vi kommit in i Norge funno vi att gränsbyggare — både svenskar och norrmän — hafva sitt eget egendomliga språk, hvars spår vi funno så långt ned som i Faldmo, två mil från norska kusten.

Båtens tre par åror gingo oförtrutet såsom munnarna, till dess vi kommo till näset mellan de två sjöarne Kvarnbergsvattnet och Jormsjön. Under marschen däröfver passerades Jönstraforsen, vacker som allt jämtländskt fors vatten: kristallklart, af kall grön färg, törstskapande.

Åter i båtarne på Jormsjön. Åter mycket funderande och mycken rotvälska och åter i väg.

Efter oss drog sig stranden alltmera tillbaka. De aderton stora kyrkbåtarne som stodo där kvar, pekade med sina

master i vädret och lågo på sina sidor somi sömn. En järnspis låg ibland dem. Hur de fraktat den hit utan hästar och åkdon vill jag icke tänka på. Man led redan af att se huru gubbar, män, käringar och unga flickor under vandringen öfver näset dignade under de tyngsta bördor. Svetten lackade i strömmar på de feta, runda fjällstorsorna; deras kinder brunno af glöd, men de höllo jämna steg med de otröttliga, torra männen. Våra halft kurtisanta försök att »*hjälpa fröken att bära*» uppskattades icke till fullo.

Gladlynt folk!

Då de förstodo hvad vi sade, så skrattade de, och då de icke förstodo, så skrattade de, och då vi icke förstodo dem, så skrattade de än värre och visade alla sina tänder. Vi lågo hårdt på årorna och det blef kapprodd och ännu mera skratt. Då stockholmaren, göteborgaren och kungen listade sig en hårsmån före, var det roligt och då de blefvo efter, var det ännu roligare. Och roligast blef det då kapprodden skulle gälla kaffe i Kycklingvattnet.

Vattnet var spegelklart och fjällen stodo blå och allvarliga och sågo ned på oss, gladlynta människor. Tre båtar gjorde tre långa skåror i vattenytan. Årorna böjde sig under våra tag. Röda tröjor och grå rockar och gula näfverkontar och brunröda skinnväskor och blå ögon under kvinnfolkens hufvudplagg! Det var färg öfver det hela.

Kycklingvattnets bondgård fick taga emot oss alla vid middagstiden. Köket blef fullt af folk och alla fingo vi kaffe och mjölk. Karlarne kommo i den lifligaste dispyt om någonting, och därpå kom historien

om ett olofligt älgskytte. Älgen kallades “äsch“ och allt annat hade lika lätt begripliga benämningar. — —

Det var först på aftonen vi började lära känna Jens Jonsa, Jormkungen. Han satt då vid styret och talade fram och åter med någonting på sitt hjärta, som hade svårt att få luft.

Lifvet hade lärt honom varsamhet med läkare. De voro alltid långt från Jorm boende lärda herrar, som en eller annan gång på allmän bekostnad gjorde en resa till Ankarede och då togo emot sjuka. Jormkungen berättade historier om dem, och ingen enda historia var vacker.

Här, där tolfskillingarne ha större värde en riksdalrarne hafva nere vid kusten, hade de enligt hans mening, farit hårdhändt fram med de magra penningbörsarne. Hvarenda historia ägde en spets, som ibland låg halfdold och ibland uppljust — och efter dem alla sporde han den medicinman, som satt i årorna, om dennes åsikt. Drog jag en moral ur någon historia eller yttrade mig med eller emot honom, syntes han icke bry sig stort om det. Det var doktorns mening han ville veta, och denna var svårare att få reda på. Den älskvärde medicinarn berättade lustiga historier och hörde gärna andra i stället men så fort någon började hacka på läkarekåren, då var han tyst, så vidt han icke rent af började skälla. Jag fick erfara det på Dærgafjäll, då jag försökte ge honom en liten inblick i pastor Liljeqvists ögondiagnos.

Men den i grått vadmal och tjock yllehalsduk klädde kungen i Jorm fullföljde sina funderingar. Om också en kvart eller en halftimme förspilldes med tal

om annat — strax var han åter inne på det där kapitlet om läkare.

Så och så hade det gått med en och annan fattig i Jorm. Så och så hade de fått plågas i denna afsides fjälldal, därför att läkaren bodde 14 mil härifrån och man icke hade råd att hämta honom.

Det började skymma medan Jormkungen talade. Fjällens hvita snö mörknade till blågrått. De gula och ljusbruna färgerna blefvo mörkbruna och sammansmälte. Skogens gröna fält under fjällens fötter svartnade. Ett litet ljus tändes långt bort på sjöns högra strand.

De andra båtarna hade lämnat oss och inga skämtsamma utmaningar gingo öfver vattnet. Men Jöns Jonsa talade fortfarande vid styråran.

Där framme, där det lyste, bodde en man, som var svårt sjuk. Stackare! Gud vet hur det skulle gå för honom?

Om han doge från familjen — hvad skulle då icke hända!

Jag sporde om mannen icke ägde hemman och hade något till öfvers.

“Ja, det var ett slags hemman — det vill säga: det var icke att tala om hemman. Här uppe voro de alla fattiga. Om man ändå vore så lycklig att man kunde någonting göra för andra; som gått långa tider med sjukdom och plågor!“

Den varmhjärtade, sluge Jormkungen!

Vi förstodo honom, och det föll sig naturligt att medicinmannen gaf order att båten skulle styras mot det ensamma ljuset på Jormsjöns strand.

Tysta och grubblande gingo vi uppför backen. I ett rum med tälgstenskamin satt den sjuke och hostade. Jöns Jonsa gjorde klart för honom, att han skulle blotta sin öfverkropp för undersökning. Skygg och afvisande svarade sjuklingen att han icke hade sändt bud på någon läkare. Han tänkte nog på skillingen. Men det hjälpte icke.

Han fick andas och hosta — andas och hosta. Han blef knackad på rygg och nyckelben, fick hålla andan och göra andra konster. Hans öga stirrade slött och förtvifladt. Hans underkäk hängde som på ett färskt lik. Hans ansikte var det tröstlösaste jag någonsin i mitt lif har sett — och jag har sett några sorgsna ansikten. Hans tass var som ett skelett med stramande, spändt skinn på sig. Armarne smala som trumpinnar.

“Caverna magna“, sade eskulapen om ena lungan. “Hvem vet hur detta skall gå?“

Kungen Jöns Jonsa hörde noga på föreskrifterna och råden. För hvarje ny sak, som doktorn kom med, nickade han belåtet, och då det hela var färdigt och befanns vara vederfaret gratis, märkte jag på den allvarlige, grå mannen att han var nöjd med sin dag.

Nu berättade han, medan vi rodde genom mörkret, att de funnit det bäst i Jorm att hålla tillsammans och vara hvarandra till hjälp under hårda dagar. Skulle han icke mana godt för en, som var sjuk och behöfvande och icke var i tillfälle att tala för sig själf? Det fanns många i Jorm som just nu behöfde läkare, men där fanns icke mycket pengar — och icke kunde

man begära att — en som reste härigenom och kanske hade brådt — kunde eller ville —

Ja, den Jormkungen!

Sent på aftonen skrapade båtens köl i strandens grus. Upp för en långsluttande åker gingo vi till kungens gård och mottogos af en skällande hund, som smektes och tystades.

Den som har sett det inre af en gård i fjällen, behöfver ingen beskrifning af den stuga vi nu sutto uti. Den, som icke har sett någon sådan behöfver en så lång, lefvande och detaljerad beskrifning, att jag icke vill inlåta mig därpå.

Intrycket var torftighet och fattigdom, såsom alltid till fjälls — och i första ögonblicket. Om några timmar blir man varse ett och annat försonande. Om en dag eller ett par ser man ingen brist på komfort. Och blir man längre, skall man snart hålla en sådan otapetserad, torftig fjällmansstuga kär.

Han hade två stugor, hvaraf den ena var helt och hållet beklädd med fjäll, som vid närmare påseende befanns vara tjock spån. Denna stugas förstugukammare fingo vi för oss. En präktig renhud och en pampig skinnfäll i dess tvåmanssäng lofvade en varm natt.

H. M. kungen uppvaktade vid hr doktorns lever, lät smörja hans långa pjäxor, passade på hvarje hans önskan, förhörde sig artigt om det ena och andra och riktigt insockrade sig i hans gunst. Ja det gick för öfrigt lätt: *han* syntes riktigt godt om denne allvarlige man, som gick så många krokvägar och spelade på alla de strängar, som medlidandet kunde äga hos

en man — för att få hjälp åt sina vänner vid den vackra sjön. Redan innan Jöns Jonsa hade sagt ett direkt ord om sina afsikter, förstodo vi, att han hade en eller annan, som han tänkte mana godt för, innan vi skulle aftåga till Blåsjön.

I vår kammare uppstämde vi det ena glada skrattet efter det andra åt diverse originalkvickheter, medan

Jormkungen säkerligen gick och tänkte, huru han på bästa sätt skulle få eskulapen att arbeta och ändock varliga fara fram med penningbörsarne.

Mycket riktigt. Sedan vi gjort en hastig toalett och beundrat en bild af Sankt Göran och draken (draken fattades: “det kan du vara själf“, sa' eskulapen) i botten af tvättfatet och konstaterat att hästens ben liknade de bourbonska liljorna, gingo vi upp till kungen och fingo se — —.

Fingo se, att kungen varit ute och berättat. Där satt en gammal man — jag minns ej hvad sjukdom han hade — och talade skyggt om att han inga pengar hade, men gärna ville tala vid doktorn. En kvinna hade en egendomlig sjukdom i sitt hufvud o. s. v.

Alla undersöktes de grundligt och fingo sina recept. Alla sporde om priset och fingo det gratis. Och flere och flere kommo till, och det blef förmiddag och middag, och vi kommo oss icke i väg.

Kungen tassade tyst omkring och såg belåten ut. Han hade fått en klinik i gång och fått sina sjuka vänner tröstade och kanske något hjälpta, och det hela hade gått som oljadt och smordt. Vi voro alla belåtna. Min käcke, unge reskamrat, för det han kunnat stå till tjänst; folket för det de fått riktigt

grundligt berätta, hur de hade det och blifvit tålmodigt hörda; kungen för det han tagit oss med i sin kyrkbåt och — jag för det jag fått köpa ett par präktiga band till pjäxorna.

Litet fingo vi tid att se utaf Jorm, vi skulle till kvällen vara i Blåsjön. Men vi sågo, att här var vackert vid det stora vattnet mellan de höga snöfjällen och fingo höra, att det ägde sitt behag att bo i Jorm eller Jormlien. Frost härjar sällan kornet om hösten och jordmånen är god. Fryser det i Jorm, fryser det samtidigt långt söderut. Skatterna voro nog stora för den nya landsvägens skull, men icke som i Blåsjön.

Då vi ändtligen blefvo färdiga att aftåga och tryckte allas deras händer till afsked, som i kungens stuga voro, var det som vi skulle lämna gamla bekanta. Jag tror, att de också kände det på samma sätt. Där var icke en enda, som icke hjärtligt önskade oss lycka på vår långa vandring, och i synnerhet vännen Jöns Jonsa, deras talman. Han var en af de märkligaste bekantskaper vi gjorde under resan och många gånger talade vi om honom och hans sätt att diplomatiskt ställa till en klinik i Jorm.

*

Om själfva sjön och folket är icke mycket att säga.

De hade det mycket fattigare än Jorms bebyggare och voro därför häller icke så snacksaliga och lifliga. Hvad de mest talade om var den nya landsväg, som från Gäddede byggts genom Gusvattnet och Storvattnet för att vidare i sinom tid fortsätta till Ström.

Vi sutto i en eländig “bondgård“ och talade med dem om en lots till ett lappläger på Blåsjöfjäll och kommo att berätta, att vi från Håkafot gått öfver nedre delen af Karlberget och genom skog för att pröfva den nya landsvägen till Gäddede. Vid första ord om vägen kommo jämmervisor.

Vägen hade dragit öfver dem oerhörda skattebördor. Tre hemman i Blåsjön skulle just gå på auktion — för utskylder sades det. En man vid Rankasjön hade nödgat sälja sin bästa ko för landsvägens skull. Med mycken ansträngning hade medlidsamt folk året förut skaffat den ofärdige och sjuke mannen en häst, och denne skulle just tagas, då mannen beslöt sig att offra kon.

Han hade 8 barn och hade knappast en matbit i huset.

Förr än landsvägsbygget började hade han haft omkring 10 kronor i skatt, hvilken nu fyradubblats.

En annan man hade genom landsvägsbygget fått 100 kronors extra utskylder, ett väldigt extra tillägg för en bonde utan annan förtjänst än det obetydliga, som kan bli för smör, ost och ett och annat slaktkreatur. På flera år ha trävarubolagen icke drifvit någon afverkning i denna trakt, och man vet hvad det betyder.

En tredje bonde den vi just sutto hos — hade också fått sig en knäck af landsvägen. Under den sommar, som gått,

hade från denna gård tarfvats 53 dagsverken till vägbygget, men då han ingen hade att sända i sitt ställe och själf såsom invalid icke var i stånd till sådant arbete, debiterades han med 2:50

pr dag. Nu skulle en större pantning eller konkurs öfvergå honom.

Den förbannade landsvägen! Det var så få människor och byar efter den sträcka, som landsvägen skulle få, att det icke var mening i att skaffa fattiga fjällbor i dussintal från gård och grund för den saken. På sommaren var ju Vattudalen den bästa förbindelseled, och på vintern var dess is lika god som en landsväg. Endast under en liten tid höst och vår skulle träpatroner och inspektorer — hvilka andra flackade omkring? — få den afsedda nyttan af den.

Ja, ja, ja! Vi höllo med dem. Landsvägar äro bra, men att folk skall gå från en mödosamt uppbruten torfva och en med nöd uppsatt gård är *icke* bra.

Vi kände oss riktigt lätta, då vi fått dalen under oss, all tanke på landsväg bakom oss och fjällens obanade vidder framför oss. Nu skulle vi icke se landsväg på 14 dagar.

Ah! Se där springer en flock renar — och se där stiger röken ur Torkels kåta! Burribè!

*

VANDRINGSÅR

I NORGE

NORGES MÄRKLIGASTE STRÖM.

Vi hade nästan glömt lögnerna af alla lögnhalsar i Nordland och Lofoten och hoppades ändtligen få utomordentliga ting af *Saltströmmen,* Norges mest storartade ström; Malströmmen öfverlägsen och snart dess like i rykte.

I Lofotens rorbodar hade sillfiskare berättat oss stycken ur Saltströmmens förskräckliga saga och spottat åt Malströmmen — ändock att denne Edgar Allan Poes och Jules Vernes hiskliga hafshvirfvel, sade de, vid vissa tider icke af fiskarebåtar kunde passeras på kortare afstånd än två mil! Hvad skulle då icke Saltströmmen vara?

Kejsar Wilhelm besökte den här om året och Hohenzollerns avisoångare låg där flere timmar, medan kejsaren från Kungsstötten på Knaplundö såg strömmen gå galen och vild. Kungsstötten, därifrån han såg undret, är rest till minne af kung Oskar II:s besök där 1873 och smakar grafsten öfver en grosshandlare, trots att Bodö landsförsamling gjort allt för att få den prydlig och lagt ut 3,200 kronor för den.

Bodö stad är utgångspunkten för en resa till Saltströmmen. På en eller två timmar kommer man dit. Ångaren styr ut ur Bodö hamn, går rundt den udde, på hvars yttre sida staden af misstag blifvit byggd, och traskar sakta och makligt uppför Saltenfjord till Knaplundö.

Ejder, måsar, skarvar och andra sjöfåglar simma framför oss under färden. Innanför den nya molon förekomma de i flockar på trettio, fyratio, femtio — intill hundra.

Utanför molon bilda de formliga fält af rastlöst rörliga grå och hvita punkter. Man kan icke förebrå dem för feghet. Ångaren kan händelsevis ha sin kurs rakt på ett sådant där fält af ejder och nalkas obevekligt, trots att de snabbt simmande fåglarne nästan springa på vattnet och med mirakulös säkerhet klara alla små backar, som

vågorna bilda. I allra sista stunden dyka de med hastiga knyckar och ett raskt slag af vingarne eller flyga de upp för att slå ned strax vid sidan.

Ett intressant skådespel var det, som bjöds vid mynningen af Saltenfjord. En god stund hade vi iakttagit en större fågel, som med slappa, långsamma vingslag hållit sig högt uppe i luften och nu sänkte sig öfver en flock ejder. Det var en hafsörn af största kaliber. Ejdrarne skockade sig tillsammans, men döko icke och flögo icke. Örnen kom allt närmare, fortfarande med slapp och slö flykt. Vi väntade hvarje ögonblick att han skulle lägga sina vingar tillsammans och störta sig öfver flocken. Spänningen ombord var lika stor som bland ejdern, men medan ejdrarnesummo hit och dit rådvilla, stodo vi som fastspikade och väntade katastrofen. Jag hade min lilla blixtkamera i beredskap, allting var på så nära håll, att de skarpsyntaste bland passagerarne kunde se örnens onda och stela blick. Men där hände icke något som vi väntade. Örnen flaxade och vinglade, var ovig och obeslutsam, ville gärna ha sin stek, men högg den icke. Slutligen var han endast några alnar från ejderflocken, och då flög den ifrån honom med snabba, hvinande vingslag. Örnen höjde sig genast, hade icke tanke på en förföljelse, utan började samma klumpiga attack på en annan flock och på en tredje, fjärde och femte under loppet af en fjärdedels timma. Slutligen ledsnade han och satte sig på ett skär. Då vi där passerade honom inom det präktigaste skotthåll, lade han sina vingar till rätta och gned näbbet emot sin klo.

Hvad denna vinterklädda kust är tryckande storslagen! Otto Sindings älskade Bodö myr ligger som ett liklakan och hans högt älskade fjällö står blåhvit i hafvet och fryser. Han har målat vackra taflor från dem bägge och skrifvit vers om dem. På myren med den första odlingens djupa diken kors och tvärs och med de vida vyerna vill han bli begrafven, då han blifvit färdig med sitt måleri och sina verk. Ja, det är en intressant grafplats. Midnattssolen gör denna låga platå på näset trolsk och fager, och vinterstormarne susa häröfver med ett till och med här i Nordland sällspordt raseri. Midnattssolen tittar upp mellan ett par djärft tecknade tinnar på Landegode och — snön myllrar från Borvastinden, Bejarens fjäll och detaflägsna Sulitjelma vid svenska gränsen. Man ser Sulitjelma härifrån under klara sommardagar och under solsken om vintern.

I söder står Sandhornets fjällrygg med skarpa linjer och bakom och ut på hafvet blånande fjäll af egendomlig byggnad.

Springare i dussintal följa oss från Saltenfjords mynning och visa sin vackra simkonst. Af och till plaskar det i vattnet på ömse sidor om ångaren; då en af de vackra fiskarne gjort ett bågigt, mjukt hopp öfver vattnet och nu i lättjefull lek smäller sin sida mot en våg. Vinterliggande seglare ligga i fjordens vikar med snöhvita branta fjäll öfver sig; vår kapten talar om Orientens hvitbarmade odalisker; bestyreren för Ankers marmorbrott talar om hvit marmor; den nordlandsbåt, som hämtar oss och för oss till land, är halffylld af snö och mellan soltindrande höga snödrifvor söka vi oss upp till en landthandlare, som bor midt i strömmen. Här och där i allt detta hvita brinna gårdarne i ilsket gult och rödt i solskenet. På trappan står den halflame handlaren i Rembrandtsbelysning; en droppe under hans nässpets glänser som en diamant, darrar och faller.

Nu är ingenting att göra; strömmen är lugn. I natt blir ebb; då är det för mörkt att se något. I morgon vid flod blir det lämpligt.

Saltströmmens stora märkvärdighet är, att den är en *salt ström* till och från hafvet. Den stora Skjær-stadfjorden har en smal förbindelse med Saltenfjord och hafvet, och denna förbindelseled delas utaf två öar till tre smala sund. Då ebb eller flod inträffar,pressas vattnet våldsamt ut eller in genom dessa sund, som då bli som forsar, fulla af hvirflar, sugande stora vattenkittlar och små fall. Sex timmar går vattnet utåt och sex timmar inåt. Endast en kvarts timme vid full ebb eller flod ligger strömmarnes vatten stilla. Denna stund begagna lokalångarne för att slippa igenom. Det händer visserligen någon gång att strömmen kan passeras då den går stark, men då måste man gå *med* den och icke emot den.

Den mellersta strömmen är den starkaste, djupaste och obändigaste; det är den berömda Saltströmmen, en af Nordlands stora märkvärdigheter: fruktad, älskad och rik.

Stränderna på ömse sidor äro låga, delvis bestående af nakna hällar och delvis gräsbeväxta. Små hus stå

uppklifna i sluttningarne, och i lä bakom en udde har ett dussin fiskarekåkar trängt sig tillsammans i en pittoresk grupp och se ned på det ständigt oroliga salta vattnet med det rika fågellifvet på sin yta, mången slags läcker fisk i djupet och hundratals väldiga jättegrytor i sin konstigt byggda stenbädd.

Vi kommo till Saltströmmen under en olämplig tid — i slutet af oktober. Vill man se naturundret som storslagnast bör man vara här i april. Då öfver-svärama alla vatten, som ha sitt inlopp i Skjærstadfjorden och strömmen ryter och rasar, då ebben suger den stora fjordens vatten genom sunden.

Här är ett rikedomens och olyckans vatten. Fisk och fågel trifs här och fröjdar sig vid lifvet. Olyckan drabbar Saltströmmens folk årligen; döden i sughvirflarne är icke så ovanlig. Här är ett sagors och“skrönersSkröner = Münchausiader.“ vatten: det konstiga här sker, och det olyckliga som händer, öfverdrifves, under det berättelserna gå man emellan. Här är ett vatten af ständigt intresse: de, som här bo, tröttna icke att tala om strömmens mångfaldiga ting, lefvande eller döda. Skäggiga och grönsvarta stenar stå blöta i “fjären“ (ebben; äfven den landremsa, som står torr under ebb), och jättegrytorna med sina hvilande svarfstenar äro föremål för kråkors och måsars undersökning och högljudda konversation. Ejdern, den romantiska fågeln, som på samma gång är leverantör till något så prosaiskt som dunhandlare, bor här i hundraden och lägger ägg och beskattas på ett litet skär här bredvid.

Springare besöka detta vatten och leda sig igenom det, ty deras simning — så förunderligt kraftig den är — är endast en lek. Grindhvalen kan gå hit in i stora skaror, hoppande efter hvaranclra under muntra åtbörder — och till och med hvalen!

Ja, om hvalen berättade Andreasson i Kapstö en historia. Detta jättedjur, denne storsimmare, som med en harpun i kroppen kan bogsera ett hundra hästkrafters ångfartyg en hel dag, trots att fartygets maskin arbetar back, detta väldiga hafsvidunder klarar sig icke i Saltströmmen, då den har godt om vatten från Skjærstadfjorden och är riktigt galen. Mången gång har Andreasson stått ute på gårdens trappa och haft storartadt nöje af väldiga hvalar, som försökt gå emot Saltströmmen. De ha piskat vattnet i raseri, sade han, och gjort vildsinta, stora hopp, men hvirflarneha fattat dem och lekt med dem och gifvit dem respass tillbaka.

Ett “skrön“ från Salten hade vi fått till lifs, och det hade berättat, att en stor lastpråm, som tillhörde Sulitjelmabolaget, på försök hade släppts i strömmen vid utgående ebb. Det gick bra ett långt stycke. Pråmen dansade och kastades emellan stränderna, men höll sig flott. Så nalkades den en skummande hvit fåll af upprördt vatten; en hvirfvel mötte och pråmen dök rätt ned och försvann. Den hade ett par timmar därefter kommit upp på Saltenfjords yta, mald till små smulor. Ett äkta Saltenskrön!

Det ges så mycken olycklig sanning om Saltströmmen, att det synes mig vara onödigt att ljuga på den. Under fiske efter torsk, kvetja, sej, lax eller rödfisk kan det hända sig, att en smidigt fager salt-væring (nordlandsbåtens vackraste typ) kan våga sig för nära — kan ryckas med — kan klara sig några minuter — kan komma till en sughvirfvel och dragas ned. Om en stund komma spillrorna af båten upp till ytan, medan liken af familjefädren ännu svänga om i djupet bland hopar af kvetja och uhr. Olyckan blir strax bekant. Strömmen ligger strax under gårdarnes fönster. Sådana dagar gråter man vid Saltströmmen, men dagen efter är man där igen och fiskar — och kanske vågar lifvet.

En gång hände sig att en ångbåtskapten gick med sin ångare i Saltströmmen på olämplig tid. De, som från stränderna sågo försöket, väntade ångarens krossande och sjunkande och hvarje mans död, som ombord var. Men strömmen var nådig. Där det sågsom farligast ut och hvarenda man ombord väntade sig döden på ögonblicket — där togs ångaren af en kraftig våg och kastades helt lätt på en slät klippa vid ena stranden, där den blef liggande oskadd, men halfstjälpt.

Strömmen är lika stark vid utgående och ingående med undantag af vårtid. Skjærstadfjorden har då sina älfvar svällande af allt snövatten från fjällen omkring, och strömmen är då vid inträffande ebb som en låg, våldsam fors. Husen på stränderna lära darra. Rykande vattenskum stiger upp från de breda, men låga vattenfallen, och dånet hörs på långt håll. Så berättas.

Nu var här icke så intressant. Vi, som visste att vi här hade framför oss Norges mest storartade ström, kände oss besvikna och talade sakta med hvarandra om våra lögnhalsar i Lofoten.

Nu var här som ett kraftigt hvirfvelvatten mellan två fall i en fors. Men här och livar gingo elaka hvita strömmar mellan vågorna och hvirflarne, och det var nog så trolskt i alla fall. Här började en livirfvel svänga helt plötsligt, därpå draga sin periferi tillsammans, djupna till en tratt och så plötsligen fyllas och dö. Där slogo sig två svängande vattengrytor tillsammans och gjorde hvarandra om intet. Tusende sömmar och fållar fårade vattnets yta, men ingen af dess teckning bibehöll sig. Hvarje ögonblick förändrades strömmens riktning. Det var som en berättelse, huru onda andar i Saltströmmens djup jagade hvarandra i planlös ilska.

Ejdern låg och vaggade på de vanskligaste ställen,svängde med i hvirflarne, gungade på vågkammarne och snurrade mellan stenarne, men klarade sig och led ingen manspillan.

Midt i allt detta kom en listerbåt.

Då fingo vi se att en färd genom detta fruktade sund kunde vara vansklig nog — om också icke så farlig en oktoberdag.

Listerbåten sköt god fart för vind och ström, men gick icke långt, förr än han, trots att han hade väl skotadt, föll af betydligt, gick rundt och kovände till hälften. Med aktern före började han så en annan afdelning i sin seglats och gjorde lika god fart som kräftgångare. Han såg hjälplös och komisk ut.

Efter förtviflade ansträngningar lyckades männen få sin farkost upp i ett bakvatten under land. Där åstadkommo de något som skulle föreställa stagvänd-ning; båten låg på andra bogen ut i strömmen med samma resultat som förut, med den skillnad, att han hamnade vid andra stranden. Under nytt försök att stagvända rände han sig upp på ett skär och skrämde upp en väldig mängd ej der. Nu lät han gå pik- och försegelsfallen och inväntade bättre tider.

“Det där borde de ha tänkt sig“, sade folk.

*

LOFOTENS MÅLARE.

Svolvær i Lofoten i Norge var Gunnar Bergs hemort, och Gunnar Berg Var född i Svolvær den 21 maj 1863, utbildade sig i sin konst i Dtisseldorf, Berlin och Paris, dog i Berlin den 23 december 1893 på Elisabeth Krankenhaus. Från den tid — 1883 – då han första gången reste ut, gjorde han under loppet af de tio åren flere resor till kontinenten, men vistades mest hemma i Lofoten, som för honom var allt. var Lofotens målare och dess högt älskade son.

Lofoten!

Ja, det är ett herrens under, antingen det står med tindrande fjällspetsar och midnattssol eller dess taggade fjällsamling står upp ur hafvet en solskensdag om vintern, hvit som den hvita, hvassa tandraden på ett sällsamt, sagostort vidunder till rofdjur. Det är ett enda stort sagoland, fattigdomens land och rikedomens, ett land af vänhet och fasa, alltid detsamma land, hvars namn är titeln på Norges största sagoäfventyr, som fortgått hundraden af år före våra dagar, och som skall locka och tjusa dem, hvilka kommaefter oss led för led i långa tider. Där finns ödslighet, som pressar ens sinne och väcker längtan bort; där skiner Guds klara sol öfver skönheter, som hålla en kvar i ständig växande kärlek till det förunderliga landet. Att vara född där är detsamma som att bära en målare och diktare inom sig, om de också icke ge sig tillkänna i skapelser.

Mellan dessa yttersta öar går ännu Malströmmen såsom den gått i tidernas tusentals år, visserligen icke Jules Vernes och Edgar Allan Poes Malström, med vidunderliga strömhvirflar och svängande, afgrundsdjupa trattar af vatten, men dock en ström, som måste tagas med i beräkningen, som inger mer än respekt.

På dess nyker (folgerberg) bygga milliarder fåglar. Det säges, att de skymma solen, då ett skott faller, och det är

sant.

Torsken stiger hvarje nyår in i den stora Västfjorden och leker. 30,000 fiskare taga årligen på .3 månader 30 millioner, men man har icke märkt att fisket minskas. Lofotens fiskevær äro då som myllrande myrstackar. Hundraden af köpefartyg komma och gå. Telegrafapparaterna knacka ideligen. Fjären är full af fiskeaffall och måsarne skrika där nere hela dagen. Här utföras hjältebragder. Här spar man och här slösar man — och här är man ena dagen en asket och den andra ett njutningslystet djur. Många segla i kvaf under en stormdag och bli borta. Andra ödelägga sin hälsa för återstoden af lifvet: Lofoten ger hvar och en ett minne.

Allsköns parasitfolk strömmar till. Den ene harmanufakturer och brännvin. Den andre är en äcklig klockjude. Den tredje förevisar en dansande usling till björn, en raggig, vansläktad djäfvul.

Midt i detta land af underbar natur och äfventyrligt folklif lefde Gunnar Berg sitt korta målarelif.

Jag stod en dag i oktober förlidet år i hans präktiga atelier på Svinöen i Svolvær. Där var instängd luft, kallt, tyst, ängslande — såsom alltid där dödens natt efterträdt en härlig, solbelyst arbetsdag. All måleglädje hos de brokiga friska taflorna stämde egendomligt mot de begrafningskransar, som hängde under den döde mästarens porträtt. Vid ett bord lågo lådor fulla af nya, svällande färgtuber. Bredvid låg paletten med hoptorkade färgklickar och de sist använda färgfyllda penslarne, som fallit den kraftige 30-åringen ur handen.

Allt är lämnadt som det var hos honom, som gått. Allt samladt pittoreskt målarbråte ligger i damm och gömmer på historier ur hans lif. Minnen från södern, fynd af järn och brons, lappgudar af trä, skeppsmodeller, gallionsbilder, konstiga fiskar — “han Gunnar“ hade många intressen.

Min följeslagarinna berättar mig om den dödes lefnad. Hon säger, att han var ett barn af Lofoten och var kärligt fastväxt här, såsom Lofotens folk hade växt fast i genkärlek till honom, den vackraste lofoting, som någonsin seglat i en nordlandsbåt. Flvarje fiskare kände honom och var hans gode vän, såg honom gärna sitta i sin femböring eller ottring och berättade honom sina besynnerliga historier, ty han förstod dem och hafvet. Han, som de, såg i nordlandsbåten detfagraste och bästa, som flyter på nordländskt vatten. Han var, som de, inne i allt och lifligt intresserad af allt det stora och lilla i lifvet häruppe. Karlakarl var han: kunde i köld och vinterdag sitta på ett skär och måla långa timmar; han kunde segla sin båt och visa ett kraftprof af det sega slag, som stormsjö kräfver. Talar man med en nordländing om Gunnar Berg, får man höra mycket om hans taflor, men med säkerhet också om huru stark och vacker han var. Ingen enda glömmer den sidan af saken.

Och den unge konstnär, som själf fröjdade sig af sitt öfvermått af krafter och gladde sig åt sin gärning och åt det fagra lifvet, — han dog som krympling ifrån alla sina tilltänkta arbeten och ifrån de landsmän, som kappades om att beundra honom.

Hans far skrifver därom till mig: “han bar i längre tid på ett ondt i ena benet och då det efter flere operationer visade sig vara en kräftböld, blef han nödsakad att låta amputera det. I augusti 1893 blef det aftaget högt upp på låret under ett uppehåll på Trondhjems sjukhus. Gunnar var oss en kär son. Då han vände tillbaka till hemmet mottogo vi honom som krympling på två kryckor.“

Han bar sin olycka med tålamod och hade återvunnit lifslust och glädje, då han strax därpå reste till Berlin, där han dog dagen före julafton i lunginflammation, en svit af influensa. Fadern, som genom dag och natt rest dit ned, hann icke fram medan han lefde. Men liket förde han hem och begrof det i ett särskildt uppfördt grafkapell på sonens egen ö i Svolværs hamn “Gunnarholmen“.

— Och nu var historien slut.

Dock icke ännu. Så länge det finnes brokigt sagolif i Lofoten och ett stycke därutöfver, skola hans taflor berätta om en vaken sannskildrare därifrån. Och här i den öfvergifha ateliern finnas taflor, som kunna berätta, antingen de äro färdiga eller endast påbörjade. Äkta pärlor, käckt målade dukar, målareglada. Här fiskare, där fiskareskär, här en bit snöyra, där midnattssol och där — åh! — ett solbelyst fjäll med grönskande gräs från fot ti il topp, ett gräs fjäll, sådana som de kunna finnas i Lofoten, det jättestora stenröset!

Här ropar en brokig och glad tafla, att det låg sol öfver Lofoten, den dag han målade just detta skäret.

Här hviskar en älsklig skönhet, att mästaren vid nattens inbrott tagit posto så, att han haft Svolværgeita framför till vänster och fiskeskäret under sig. Då hade någonting oändligt vackert visat sig för honom. I lä för midnattssolen hade stenhällar och hus legat i skugga och sofvit. Gräset hade varit dunkelt och mörkt, hafvet stilla och alla brunbarkade segel på hamnen hängt slappa till torkning. Då hade händt, att en fjällspets på en gång blifvit yrvaken och illande röd af rodnad: solen hade sett på honom. Därpå hade ett helt fjäll färgats rödt af solen, medan de andra sofvit i sin blågrå och violetta midnattsfärg, och så hade de tindrat och glimmat i halfva landskapet, medan den andra hälften legat i skugga och sömn.

En stor skisserad duk — skada att den icke bleffärdig! berättar huru det går till en solig vintermorgon, då hundratals fiskebåtar vid uppseglingspolisens signal på en gång sätta ut i hamnen för att vittja linor och garn ute på Västfjorden.

En sådan morgon och en sådan syn lärer den aldrig glömma, som sett dem.

Så hafva vi *"Sjödrabbningen i Troldfjorden",* som har sin märkliga historia.

Från kejsar Wilhelms älsklingsställe i Nordland — Raftsund — sticker sig en liten smal fjord in mellan höga nästan lodräta fjällväggar. Det är den berömda Troldfjorden.

Hände sig en dag 1890, att torsken, som detta år icke gjort så stort "insig" som vanligt, gick upp efter Raftsund och stack i otaliga skaror in i Troldfjorden. Några fiskare stängde den med not och skulle just bereda sig till att på en enda gång bli rika män, då något annat hände.

Genom telegrafen blef "stänget" snart känd t öfver halfva Lofoten. Fiskare kommo till i tusental och ville vara med. För att skydda de förstkomnes rätt hade liskeriuppsyningscheferna me]lertid låtit afspärra fjorden med fyra ångare, som surrats vid hvarandra och godt förtöjts vid stränderna med kättingar och kablar.

De anstormande fiskarena mottogos med vattensprutning och andra lämpliga medel och hejdades för några minuter. Men snart kokade det nordlän dsk a blodet. Angarne stormades Sprutorna riktades emot deras manskap. Kablarne kapades. Kedjan sprängdes. Rikligt med stryk bestods. Fiskarena sprängde sig igenom. Gnyet och larmet af striden hördes långa vägarInom en halftimme var den trånga fjorden full af fiskarebåtar. Små garn utsattes och drogos fulla upp och — sålunda fiskades där många dagar igenom innan fjorden började tömmas.

*

MOR UTRUSTAR LOFOTFISKARE.

Man har bakom sig jul och nyår, som man firat lika högtidligt som i Sverige med undantag af att matsedeln varit sämre och julotta icke förekommit.

Ja, den gamla julottan!

Ty här efter Nordlands kust seglar man icke gärna en lång väg till kjo-kan, medan mörkret ligger öfver jorden som en svart päls, svarta skär icke synas i svart vatten och lömska stormar när som hälst kunna kasta sig utför en fjällsida och utan varning stjälpa allt seglande på fjorden.

Mor i huset och pigorna ha sett med bäfvan helgens slut. Första delen af januari är för dem — i Helgeland, Nordland och Tromsö amt — den sträf-sammaste tiden på hela året. Far och hans folk skola utrustas för det kommande stora torskfisket i Lofoten. I midten af januari skall allt vara färdigt. I bästa fall böra de då vara stationerade i sitt vær.

Den 16 januari börjar torskfisket enligt Lofotlagen. Då äro alla för fisketiden tillförordnade läkare, telegrafister, uppsyningsmän, domare, polismän,länsmän o. s. v. stationerade på sina platser och alla gå i spänning. Skall fisket bli bra? Skall torsken bli fet eller mager? Är det lina eller garn, som blir mest vinstgifvande? Västlofoten eller

Östlofoten? Prisen? Blir lefvern fet? Måtte det bli bra väder! Gud nåde oss för de kalla östanvindarne, fjällvindarne, de torskfördrifvande vindarne!

De första dagarne i januari, kanske redan i jul kommer ett telegram till tidningarne, det intressantaste och mest efterlängtade telegram. Det handlar om den första torsken. Nyheten kommer från Röst, den yttersta ön i Lofoten, brottslingarnes och lagfiendernas afsides liggande ö, strandningarnes och vrakplundringarnes ö med en arkipelag af farliga små öar och skär omkring sig.

I år är torsken mycket mager! Man skall således minnas om 1895 ^irs torskfiske, att garnmännen klagat medan linmännen varit belåtna. Ty då torsken är mager går den flitigt på lina, men obetydligt på garn. Den är svulten och biter med nöje på krokarne, antingen betet är salt sill, lödde, torskrom eller stycken af blæksprӧiten — ett slags bläckfisk.

Strax efter nyår sätter sig mor och hennes tjänsteandar i rörelse. De ränna i feberaktig hast mellan de många husen på gården. Mor har att göra, om hennes man är ägare af en fembӧring och har eget eller legdt folk ombord. Hon skall i så fall baka bröd till alla männen ombord, se om och förstärka deras ylleförråd, tänka på och fylla allas behof af smör, kött, levser och allt annat, som enligt hundraårig tradition skall höra till en Lofot-matsäck.

Den fattige fiskaren går ofta som legd man och får då utrustning af sin husbonde. Annars utrustar han sig själf och är lottägare i en båt. Utrustningen blir efter omständigheterna och tager icke så lång tid eller så mycket arbete.

Men är det hos en förmögen landthandlare, där mor skall ställa matsäck och kläder i ordning för flere båtlag — ibland med en sammanlagd besättning af t. ex. 30 man — får hon icke värma jorden med senfärdiga steg de fjorton dagarne efter nyår. Man har god matlust i Lofoten under de tre månaders aptitskapande arbetet på Västfjorden.

En förmögen landthandlare på dessa trakter har gärna kor för gårdens behof och litet därutöfver; han är ju också i regeln gästgifvare. Fjällbetet är rikligt och ger fet mjölk af stark gräddhalt. Myrarne mellan fjälltopparne ha rikligt med gräs, som slås och vinterbärgas med stort men lönande besvär. Fram på hösten bli smördrittlarne innehållsrika, men innehållet är tillsvidare fridlyst. Det är Lofotfararnes smör; de skola ha minst 5 kilo pr man.

En tid före jul har det varit storslakt och en mängd af gårdens stora får — man har stora bondfår i Norge — har fått släppa till lifvet. Hvarje man skall ha i sin kista ett “smalfald“, hvilket är bogarne, låren och sidorna af ett får — saltadt, rökt och torkadt kött.

Desslikes 3 mjölkostar af höstkokningen; desslikes 3 kilo gammal ost, 4 kilo hemfläsk och 3 à 4 talgljus pr man. Sillfjärdingen, med världens bästa sill uti, den sill som nordländingen icke säljer, är afsedd för hela båten. (Man äter icke så mycket sill här i sillensland. Aldrig steka de den i papper och aldrig äta de den med potatis till frukost. I en landsända, där punsch icke är aftondryck, är sillen icke så begärlig frukostmat. Man lägger den i ättika och lök eller kokar den till middag, då gärna serveras en soppa tillredd af sillspadet, kallad “sillgryn“ — en hemsk uppfinning.)

På hvarje båt beräknas ytterligare en viss mängd salt och ett halfankare “syre“ eller myse, kokad af sur mjölk, alltså mjölksyra. Nu mera är den ofta ersatt af ättika.

Kaffe beräknas till $^1/_2$ kilo pr vecka och båtlag. En del brännes och males; det är afsedt för självfva resan till Lofoten.

Under dessa januaridagar med det ofta otäcka vädret är det ett sjudande arbete i hvarje gård där Lofotmän finnas. Mor och pigorna springa om hvar-andra. Far, drängarne och legdkarlarne gå af och till, fram och tillbaka mellan sjöbod och båtar. De larma och arbeta i “nöstet“, där fembӧringen Fembӧringen är den största typen af nordlandsbåt, oftast försedd med ett litet hus i aktern. Besättningen är vanligen 6 man, någon enda gång 7. Såsom alla nordlandsbåtar har den gammaldags råsegel, hvarför han icke kryssar så bra som han länsar undan, hvilket han gör storartadt.

Nordlandsbåten med de höga stäfvarne och det oandligt finbildade skrofvet är den vackraste båt man gärna ser på ett vatten, en sjoduglig båt, en båt med själ.

Jag skall senare skrifva om honom och hans vackra saga. ligger under tak; de syna näten och slamra med draggarne. Äror och skott kastas in eller ut. Smällarne gå meddoft ljud upp till gården förbi stubbar och fjös till vedbacken, där yxhuggen ljuda så att det ger eko mot den tvärbranta fjällvägen bakom gården.

Man tager ved med sig till Lofoten; där är det smått af den varan. Lofoten är ju nästan ett enda stort stenröse. Vanligen bränner man där engelskt stenkol såsom för det mesta efter hela kusten allt ifrån Helgeland.

Nu drager man alltså i sär dessa egendomliga tätt sammanlagda huggna lunder af björk, som från första snöföre så småningom rests på vedbacken med stammen ned och kronorna upp. Träden — gamla och knotiga, men små björkar — köras hela utför fjällsluttningarne med kronorna släpande såsom kraftiga bromsar. Mellan tunnor och allsköns bråte i femböringen staplas vedträden för att vid framkomsten till rorværet splintas i små stycken att göra upp eld med, innan kolen läggas in i den opraktiska norska triumfbåge-kaminen.

Så kommer den dag, då femböringen sättes på vattnet, försedd med sitt ankare och sina två draggar. De barkade garnen läggas in i tomma silltunnor och föras ombord. Glaskafveln — runda ihåliga glaskulor — glimmar i grönt och blått. De synas bräckliga och dyrbara, men äro ingendera. Det är det här allmänt använda flötet för garnen.

Strax därpå stufvas tolfbandstunnorna med sängkläder uti: en stråputa, en rya och en skinnfäll. Madrass begagnas icke af vanligt manskap i Lofoten. Man lägger ryan på britsens hårda bräder och sofver den arbetströttes tunga sömn.

Men mor och hennes pigor?

Hon och de ha det värre än männen. Bakningen och tvätten hålla dem i rörelse natt och dag. Man vet hur kvinnfolk säga, då de ha mycket att beställa.

Det baket är svårt. Flatbrödet, som är ackurat det svenska tunnbrödet med den skillnaden att det är bakadt af råg, tar det mesta besväret och den största tiden. Hvarje man skall hafva sina fem bismerpund eller 30 kilo. Af rågkafring (rågskorpor) skall han hafva 18 kilo och af mjukt stombröd (limpor) 12 kilo samt därtill 50 hvitlevser.

Dag och natt är bakugnen varm. Kvinnorna äro hvita af mjöl och röda af svett. Medan det ena gräddas, jäser det andra och så fortgår det veckan igenom dag och natt — i stora gårdar naturligtvis. Gårdsmannens “kona“ vet att hon lefver. Hon stickar på långa Lofotstrumpor, lappar ylleskjortor, går till kvinnfolken som baka och bjuder kaffe och till tvättkvinnfolken med brännvin. De sistnämda stackars människorna äro nere vid sjön och sticka oupphörligen sina röda händer i det kalla vattnet, medan frosten gör deras kjolar till styfva, knastrande is-krinoliner.

En dag inbäras männens matkistor i dagligstugan och mor packar dem med döttrars och pigors hjälp.

Flatbrödet, som hängt på ett loft att torka, bäres nu ned i stora korgar, och mor börjar det omsorgsfulla, rumbesparande inläggandet af de tunna bröden. Ett flatbröd är en lev. Två och två lever åt gången läggas på ett varmt järn att mjukna, vikas dubbla och placeras på kistbotten. Två lever är en skrok och hvarje skrok är beräknad för en måltid. Förhvarje nytt lager flatbröd klappar mor dem tillsammans med ett lock, så att intet utrymme skall gå förloradt — hon “linner“ brödet.

Efter flatbrödet komma rågkafringarne såsom slantar i en myntrulle, därpå levserna och sist stombrödet. Man frågar hvad en levs är.

Levsen bakas af råg i kakor så stora, att ett silltunneband nätt och jämt kan omsluta dem, och dubbelt så tjocka som flatbrödet. Med en röra af mjölk och hvetemjöl smetas ett öfverlag på bröden, som därpå gräddas, dunkas på baksidan med ljumt vatten och läggas, två och två med vackra sidan in. Skäras i lämpliga trianglar och äro färdiga.

Klädkistan, som också mor ombestyr, skall hafva en omgång hälgdagskläder, strumpor, fem par väldiga vantar,

skor, oljedräkt och en mängd småting till lappning, lagning och annat.

Då allt är färdigt och stufvadt i båten, blir en kort paus, så vidt icke vädret är gynnsamt för afseglingen.

Men i hvarje fall skall ungdomen ha en dans ofvanpå tillrustningarne. Det är en gammal sedvänja.

Där möter en mö sin gut, som skall till Lofoten, och tager sig en sväng med honom. Icke så sällan för sista gången. Hur mången käck gosse har icke “blifvit borta“ i Lofoten. Västfjorden är en stor kyrkogård med många hvitnade människoben i sitt djup. Där går icke en vecka utan att någon blir borta. Vågorna slå öfver honom och det stora äfventyret fortgår i væren. Han saknas knappt bland de 30,000 äfventyrarne, om icke i en stuga på ett naket skär af en moder eller käresta.

Midt i dansen kan den gynnsamma vinden blåsa upp. Höfvidsmannen samlar sitt folk, det är icke tal om att stanna ännu en timme. En liten jolle ror fram och tillbaka mellan stranden och femböringen. Flickorna följa gossarne ombord och trakteras med “kistebetten“: en levs, en bit spickekött, en kringla och ett glas vin.

Gossarne lofva bref, de efterlängtade Lofotbrefven. Flickorna lofva trohet, ändock det icke behöfves: det finns nästan ingen manlig ungdom kvar.

Strax därpå stå de alla i land och se huru jollen dragés upp på femböringens “farm“ (midt), seglet hissas och färden äntrades. Mor står i fjæren (ebb-landet) och ser på. Hon grät icke, då mannen tog farväl af henne. I denna landsände får man aldrig se känslosamhet och tårar, då man och hustru skiljas. Han smeker henne icke då folk ser på: hon visar honom icke att det kostar tårar att se honom draga bort.

*

Men männen segla mellan de branta fjällöarne inomskärs. Bakom ett svart, väldigt fjäll blir sällskapet ökadt af andra Lofotbåtar. Vid sidan af ett annat tindrande hvitt stöta flere till, och slutligen räknar sällskapet sjuttio, åttio, nittio båtar.

Kvinnfolken hemma få en väldig rengöring att begynna med, innan de få taga itu med ullspånaden och väfvarne. Pigorna tröska med handslagor de få tunnor korn, som växt och mognat vid gården, och så går lifvet enformigt till våren.

En enda gång, den 2 februari, Kyndelsmässodagen, ha kvinnfolken en liten festlighet, som kallas käringjulen. Då är rengöringen länge sedan öfverstånden och då är, men först då, julen slut. Öfver backar, efter stigar och på vägar gå från morgon till kväll käringar och flickor gård mellan och dricka kaffe, äta levser och läsa Lofotbref.

*

EN OLYCKSDAG I LOFOTEN.

Henningsvær, ombord å räddningssköjten Liv, påskmorgon.

När skall man glömma gårdagen?

En blågrå, iskall dag — gul, ett par förmiddagstimmar i snötjocka — blås vart med matta stjärnor och röd måne på kvällen. Skrikande hundratusen måsar; oroligt sträckande, giftasfärdig ejder; båtar så långt ögat såg på fiskehafvet; en stampande lifräddningssköjt — och så den olycka, som vi skulle hindrat.

Vi kunde icke.

Ombord föra vi med oss det största ansvar båt bär i Lofoten, en räddningssköjt ansvarar för de fiskandes lif och egendom. Det är icke juridiskt, men bjudande moraliskt. Ögon följa oss då vi gå ut, och möta oss, då vi gå in. Ögon tala till oss, då någonting kräfver hjälp ute på fiskehafvet; och så visst som vänliga ögon smeka vår skuta, kan också en mörk blick skjuta förebråelser öfver oss, då skötjen icke varit just där det hände, som galet var.

Dessa skäggiga Lofotfiskare äro dumdristiga våghalsar. De sitta vid sina åror och dra sina linor eller spela upp

sina fyllda garn, som om mannaåldrars torskfisken icke för hvarje år varnat på nytt, och på nytt, att snötjocka öfver Lofot väggen är en liksvepning.

Små öppna båtar lasta de med blöt torsk, till dess endast ett par tum af båtens rand står öfver vattnet. En och två mil kan det vara till land. De sätta sina segel och stryka i väg backe upp och backe ned på det backiga hafvet. Än ser man ingenting annat än ett segel, ofta endast masttoppen, pekande mot himmelen med ett smalt finger.

Jag följer en tid räddningssköjten Liv, för att se dess arbete och fisket.Räddningsskköjterna äro privat egendom: "Norsk selskab for skibbrudnes redning". Sällskapet, hvars verksamhet påkostas af frivilligt tillskjutna medel, lär nu hafva inallas 11 sköjter, värda mer än 100,000 kronor. Liv är en ny sköjt, byggd 1894 i Porsgrund, mäter några och 40 fot i längd, sticker 9 fot djupt, för storsegel, mesan, topp, fock och klyfvare och kostar något öfver 9,000 kronor. Man kan icke se någonting solidare flyta på ett vatten. Den har en uppsyn som en ilsken tjur. Dess stäf är som den elakt buktade profilen på en stenbit;Icke Jämtlands fagra stenbit, bäckarnes rödspräckliga skönhet. Nej, en ilsken saltvattensfisk, 3, 4, 5 fot lång, en blågrä fuling, som i raseri biter sig fast och följer med till vattenytan, om man sticker ner en åra och slår honom på käften. dess dubbla, solida eksidor äro trotsigt hvälfda; dess rigg är beräknad för storm; det är någonting att tvinga sig fram med — fram med våld. Den påminner migom en af våra främste konstnärers valspråk, det som hjälpt honom fram genom fattigdom och begabbelser: "Ta mig fan skall jag inte fram!"

Sköjten är stationerad i Henningsvær, ett af Lofotens största, beläget på öar under Lofotens största fjäll, sagans och verklighetens imponerande stenjätte, Vaagekallen.

Ur det trånga, stenkastbreda sund, där tusentals farkoster ligga, lämnande en spottbred ränna öppen, kryssade vi i går som vanligt ut till sjös. Vädret hade föregående dagar varit stillt med solsken. Nu var fiskets sista (officiellt) dag, påskafton. Luften tjock. Vinden stark SSV kuling, längre fram på dagen snöstorm.

Vaagekallens skyhöga vägg var borta — inne i tjockan. Fiskarebåtar voro ute för att draga garn och taga upp nattståndna linor. Nu sågo vi icke den härliga synen af tusenden på en gång milslånga sträckor utanför Lofotväggen, men en och en dykande upp med sitt oljeklädda folk och sina vippande master.

Sköjtens kapten, Sven Antonisen, en broder till den berömde föraren af den berömde räddningsskköjten "Colin Archer", stod i styrluckan och lät sin bitande blick gå rundt. Hans stora mustascher bildade samma profillinje som hans ta-mej-fan-skuta. Rodret låg säkert i hans hand. Seglen stodo fulla och det fräste framför bogen och sprutade öfver däcket.

Sjögångens tjusning grep oss, och vi sjöngo ombord, mellan störtsjöarne gingo öfver oss. Sörensen slog kana i den hala backe, som däcket bildade. I ett enda tag ratschade han från för till akter, gjordeeleganta hopp för skoten och satte sig framför styrluckan. Pedersen grinade med alla sina tänder och Oisen gick i det inre och snaskade smörrebröd.

Vi ha tänkt på det där sedan.

Icke en minut slappnade vår forskning efter fiskebåtar; icke en sekund gick, utan att flere par blickar borrade sig in i den jagande snön — men hvarför skulle vi sjunga?

Strax efter vår utsegling ströko vi förbi en arbetande nordlandsbåt. Fem män drogo linor och togo in torsk. Båten arbetade lätt i sjön, var ännu icke fylld med fisk. Seglen voro nere. Ett par tre af männen sutto vid årorna. Ingenting sade de, men sågo på skoj ten som om: "Är du i närheten, så är det ingen fara."

Strax därpå passerade vi ännu en båt och därpå en efter annan och flere tillhopa. Ingen gaf nödsignal, och vi läto i stormen alla våra klutar arbeta. Sköjten har nära 3 mil fiskehaf att vaka öfver och omkring 3,000 båtar att se efter. Vi styrde åt Balstadhållet, strängt följande ihlerna (glaskafvel och träbitar, som uppbära linorna till garn och lina), till dess det var tid att vända.

Ingenting förtärde vi på hela dagen. Sjögången vände upp och ned på allting ombord; hvem tänkte på mat?

Alltjämt ströko vi tätt förbi de båtar vi sågo för att se, om de kunde reda sig i den allt starkare sjögången, men ingen anropade oss, och ingen fara var det häller, så länge de ansågo sig fortfarande kunna draga sina linor och lasta båtarne med fisk.

Så seglade vi den långa dagen hungriga och genomvåta af störtsjöarne. Saltvattnet afsatte konstiga figurer i våra ansikten. Det luktade och smakade saltvatten af hela denna dag.

Då vi två gånger seglat öfver det viktigaste af vårt fiskehaf, var klockan 6 på aftonen, och stäfvén vändes inåt Vaagekallen.

Vinden gnisslade i riggen allt framgent. Allt framgent sökte vi med ögonen efter fiskebåtar: — ingen världens ting sågo vi.

Men då vi passerade utanför fyren, stodo där fyra män och riktade stadigt kikaren mot sköjten, följde oss envist, rörde sina händer i tunga gester, gingo fram och tillbaka, läto kikaren gå man emellan och talade ifrigt.

Var någon “borta?“

Vi längtade efter hamn och mat. Vi voro nu de enda som ströko omkring, sedan alla andra dragit sig in i fiske værets mångrenade hamn mellan öarne.

Bergknallarne på bägge sidor af vår farled voro tätt besatta af en oändlighet hvita fläckar: mås. Ett litet rundt skär som en näckros så hvit — af dessa jämrande orosfåglar.

Ett fält af flere hundrade tättpackade ej drar — ljusa hanar och gråbruna honor — jagades af sköjten så att skummet efter deras springande simfötter stod som en sky. De flyga icke gärna förr än i sista ögonblicket. Det vackra, lefvande, skarpt begränsade fågelfältet sträckte ut före oss. Fötter och vingar gingo i otrolig snabbhet. Ingen lyfte. Ingen gick ur fyrkanten. Så veko de in i en vik och snattrade.

Vi vågade icke kastar ankar. Vi ville vänta de män, som vi sett vid fyren — och de kommo.

Allvarliga och tysta rodde de fram till sköjtens sida: “har dokker noko nyt?“

De saknade sina kamrater, fyra man. På en annan båt hade två man blifvit borta. Flere båtar hade stjälpt och drifvit bort.

Medan vi som vår plikt bjöd, seglade ute på fiskehafvet, förolyckades våra vänner fiskarena tätt under land — där vi icke voro och där vi icke hade rättighet att ligga. Vår plats var ute på hafvet, men vår plats var också där olyckan var framme.

Sedan fiskarena berättat sin nyhet, sutto de tysta i sin båt, och vi stodo tysta på däck.

Aftonvinden stank af torsklukt, den torkande torskens fräna lukt från gällarne, och den ännu värre af hufvuden och ryggar från holmarne omkring oss.

En båt hade stjälpt i närheten af en annan, sade de skäggiga männen i båten. Men innan hjälpen hann komma, var allt förbi. Ett enda ögonblick hade de hållit sig kvar på båthvalfvet — det nästa sopades hvalfvet rent af en jättevåg — och ingenting syntes af dem, som lefvat nyss.

En båt hade kapsejsat icke så långt från land. Två man räddades strax; två strax därefter och sist båten, sedan den passerat några bränningar.

Några båtar sades drifva inåt Västfjorden, sedan dess folk räddats. En båt hade tagits in till Hopen. — Ja, en olyckans dag var det.

Hvad som skett vid de andra væren visste ingenoch vi veta det icke ännu. Men vi vänta olycksbud och ingenting annat.

Mörkret föll på, men vi kunde icke kasta ankar. Återigen styrde vi till hafs och sökte i alla riktningar tills klockan var tolf. Stämningen ombord var ohygglig. Oss var icke gifvet att se något denna dag. Icke ett båthvalf, icke ett

lif, ingenting mer än sjön och ovädersluften, Vaagekallen och det brinnande vargögat från det lilla fyrtornet.

*

STORMFARTYG.

Snön yrde den oktoberdag då vi tvä svenskar med näfverkontar på ryggen trängdes med flere hundra sillfiskarc, som skulle lämna Lofoten med “Raftsund“.

Fjällen stodo frysande hvita — men svarta och grå, där branter hindrade snön att fastna. Hafvet var svart som bläck.

Ett tjugutal sillångare lågo i hamnen och förlorade pengar hvarje dag, därför att sillen aldrig kom. Femtiotal af seglare redo för sina ankare. Femtiotal af roddbåtar svärmade kring “Raftsund“, och alla ville komma först.

Icke långt från oss låg ett litet fartyg af förnämt utseende. Elegant ordnadt däck, oljade eksidor, solid rigg.

Där lättades ankare och sattes segel. Det gick utan skrik och gnissel — och så snabbt som om osynliga händer hade skjutit på ilade “sköjten“ ur hamn.

Seglet var märkt med ett R. S. i en svart ring. Ofvanför var en etta.

“Nu seglar Colin Archer till Finnmarken“, sade en fiskare. “Det är en af Norges bäste seglare“, lade han till.

*

Solen sken och himmelen var blå och Lofoten var strålande vacker den vårdag jag kom till Henningsvær under det stora torskfiskets sista och brådaste tid.

Hamnen i været befanns vara ett långt och smalt sund mellan två öar under det 1,000 meter höga fjället, Vaagekallen. På ömse sidor lågo ångare, seglare och fiskarebåtar så tätt att segelrännan kunde öfver-spottas. Och hvad för en trafik! Den var så stark och örondöfvande, att jag icke — behöfver ljuga på den.

Vid hvart annat årtag stötte vi samman med mötande båtar. Där skreks och präjades. Där skällde Bergensare. Där bredde sig breda Trönder i breda årtag. Där kafvade Kväner och Lappar — och Helgeländare — och Vefsenværingar — och Statfjelddalin-gar — och Saltdalingar — och Gildeskålingar — och Senjeniter — och Svenskar — och klockjudar och frälsningsarmén!

På rännans ena sida låg en liten elegant ekskföjt med en stäf som om den velat stångas. En elak uppsyn i oljad ek.

Det var räddningssköjten “Liv“, som hade sig betrodt att vaka öfver fem tusen fiskares lif på fiskehafvet utanför.

*

En mulen stormdag i medlet af maj stampade sig en Hamburgerångare förbi det stora fågelfjället Sværholtklubben, i nordligaste Finnmarken.

Akterdäcket var vått at regn och sjöar. Ångaren raglade som en rusig man. Få passagerare. Allt det nöje jag hade, var att dricka pjolter med en gudsman och sedan gå upp och slå kana i de präktiga backarne på akterdäck.

Så kom en matros och rände förbi mig och kastades som en vante till akterdäcket. Han hissade flagg och halade den tre gånger upp och ned till hälsning.

Intet världens ting var att se på hafvet mer än en obetydlig seglare, som hoppade mellan skumkammarne som en springare.

Räddningssköjten “Bergen“.

Den sackade snart bakom oss och gömdes i den stora svans af stenkolsrök, hvilken vi släpade efter Östfinmarken.

*

Nu får du komma hvart du vill efter Norges kust, där storfiske drifves, och du skall se en af dessa solida farkoster bland fiskarbåtarne — såsom vallhunden följer hjorden. I stilla och vackert väder ligga de för ankar, men ingen storm är så stark och ingen orkan är så häftig, att icke räddningssköjterna ha ett väder som passar dem, precis.

De segla bra och äro så konstruerade, att ingen storm och ingen sjö kan krossa dem. Endast skär och grundbrott får en räddningssköjt ha respekt för.Åhja, — grundbrott? “Colin Archer“, den mest bekanta af dem, utförde i fjor sin stoltaste bragd midt bland grundbrotten i Havningberg, där ishafvet i hela sin kraft stormade in i hamnen.

Många gånger under årens lopp har storm tagit fiskarelif, somliga dagar intill ett hundratal. Båtarne ha i stora oväder icke kunnat reda sig, och ingen har kommit dem till hjälp. Svensk publik minnes säkert ännu den stora olyckan här nordpå för några år sedan.

Under Lofotfisket detta år var det en daglig stark trafik på räddningssköjterna. Fiskare, handlare, ämbetsmän och resande kommo i båtar, stego ombord, gjorde samma frågor, som förr under vinterns lopp gjorts och besvarats tusende gånger och alltid besvarats med samma tillmötesgående.

Inflytelserikt folk inbjödos på profseglingar, som ofta på “Liv“ aflöpte så, att sjösjuka grasserade bland gästerna under de något skarpa seglingarna.

En sköjtekapten vill nämligen ogärna göra lustseglatser med folk, om icke vinden är så pass att landtkrabborna få lära sig förstå hvad storm vill säga, och hvad en räddningssköjt duger till.

Rödlätta och modiga stiga gästerna ombord i nya oljekläder. Bleka och matta gå de i land, men ingen ångrar sig — ingen har ångrat sig mer än doktorn i Henningsvær!

Jag hade många gånger seglat med “Liv“ i storm och sett hur öfverlägset säker den var, men blef ändock förvånad den stora orkandagen i Finnmarken förliden maj.

Storm hade gått på från morgonen. Vi tyckte att det var ett präktigt väder att komma fram med, och vi tänkte nå Köllefjord den dagen — ifrån Hammerfest.

Inga seglare funnos på Västfinnmarkens haf den dagen och de stora kustångarne, som icke lägga sig inne för en vanlig storm, ville icke ut.

“Liv“ var mol allena och länsade för så stora segel som det bara var möjligt att föra. Molnen släpades på de ödsliga fjällen som ljusgrå slöjor, och hafvet gick svart och hvitt.

På en gång bryter orkanen fram — kastar sig utför fjällsidorna — jagar genom sunden — vrålar, skriker, larmar — gör vattnet svart och slätt — gör det hvitt och fräsande — kommer så våldsamt fort, att vi icke hinna refva. Nu gäller det riggen på “Liv“!

Bakom oss se vi stiga upp en hög hvit vägg, som blir allt högre, ju närmare den rullas fram mot oss på orkanens vagn: *Vattenrök!* Ty orkanstötarne skära af stora vågor, smula sönder dem och drifva dem som aska och damm före sig i vild fart. Nu gäller det om “Liv“ är lif!

Ombord taga vi saken med ro. Icke en enda blinkar. Tvärtom; vi spärra riktigt upp ögonen för att ingenting af skådespelet skall gå förloradt. En forskande blick af kapten på rigg och grejer — ett säkert tag i rorpinnen af bäste man. —

Sjö och orkan slå “Liv“ nästan öfver ända.

Vi se icke någonting för vattenrök och spolande sjöar. “Liv“ hvisslar långa melodier med sin rigg.Och så slängas vi fram en timme i ett orent farvatten . . . . . .

Det gick ypperligt.

Sköjten hade icke en enda skada, hur noga vi synade. Ingenting hade bekommit den — ingenting af skavank och missöde en slik dag, då vi fingo se den synen vid Finkirken: att en — bäck, som annars kastade sig rätt i hafvet från en fjällkant, nu dref som en rök tillbaka öfver fjället.

*

I MIDNATTSSOL.

Denna löfprydda väg från den norska kuststaden till det låga fjället har kejsar Wilhelm gått. Så långt det gick åkte han i vagn efter en bondmärr från Jensvold.

Bonden sade: — Stor ära för mig det här, ers majestät, men ännu större för märra!

Här på en naken skifferstensplatå är “kejsarvärden“ rest till en åminnelse af Tysklands oroligaste ande. Här satt han och njöt champagne medan Bodöjuristen, hvilken lupit som en röd hund en hel vecka för arrangementer och agrementer för kejsaren, fick nöja sig med ett torftigt vin tillsammans med tjänareflocken — afsides.

Man berättar att han led.

Genom löfskog och rara blomster har stigen gått i skugga, medan alla kullar brunnit och glödt i nattsol.

Här ha vi nu sett midnattssolen i snart två hela månader, men ännu göra inbyggarne hvarje vacker afton stora utvandringar till turisthyddans låga löffjäll.De ha öppet sinne för naturens härligheter, dessa norrmän här uppe. Gå de i mörker och storm under långa vintrar så veta de också att dricka sol, då sommaren kommer. De ha knappt tid att sofva.

Är midnattssolen så vacker?

Ett fullkomligt uppriktigt svar vore väl närmast: dess största märkvärdighet är, att den ses klockan 12 på natten, att det icke svider i ögonen att se på den och att den är så dyr för utländingar.

Det är svårt att säga, hvad den kostar kanonkungen Krupp, som nu ligger där nere på Bodö hamn med sin hvita lustjakt, full af gäster och tjänare, på väg till Nordkap.

Eller hvad den kostar engelsmännen på de andra lustjakterna, svarta svanor som flockat sig omkring den hvita.

De resa dyrt som furstar och föra med sig all den komfort, som får rum i ett 800-tons fartyg.

Undrar, om de icke alla känna sin stora förväntan något sviken såsom *den* gör, som ser midnattssolen för första gången och har burit i sitt minne de solglänsande rader som Björnstjerne Björnson skref om sin solresa efter nordlandens kust.

Många gånger har jag sett elden gå fram i de ångermanländska och jämtländska skogarne. Röken har legat öfver bygderna milalångt och milabredt, och solen har sett på eländet. Om man då med sitt ämbar och sin granruska har kommit midt in i historien och någon gång i brända skor fått löpa för det kära lifvet, har det händt, att man sett ett stort blodsprängdt öga stirra på sig genom röken.

Det har varit solen — mera röd än en midnattssol, mindre glänsande, mindre innerlig, men lika vacker.

Men midnattssolen är vacker — *här* från kejsarvarden på löpsfjället. Jag skulle likväl icke offra en rad på den, om det icke vore för landskapets skull, ett historiers och naturunders land. Först Atlanten, blickstilla och blank så långt ögat ser. Så denna kust mecl några af Norges originellaste fjäll, hvart med sin historia. Så Landegade fjällö i imposanta former, rosafärgad och violett. Och Västfjorden — och Lofoten!

Öarne därute på hafvet äro “fuglevær“, där ej der häckar i tusendetal, skattas som bondhöns och är tam, fastän vild. Nära kusten reser sig Fuglö, konstigt och trotsigt. Bakom står det runda Rota, som också heter Kunna, fastän man icke skall säga detta namn.

Fram ur fastlandet sticker en stor udde, slät och grön. Det är den stora Bodömyren, som nu är odlad, men där för endast tio år tillbaka stadens kossor drunknade lätt. Staden och hamnen äro på ena långsidan; Saltenfjord på den andra. Härifrån ser jag, hur gräset står grönt på hustaken i Bodö. — Nu ha de slutat att beta sina getter på taken.

Från staden går en hvit väg, som grenar sig. Hvita hus äro strödda kring på myren. Ett af dem är stortingspresidenten Sivert Nielsens, litet och anspråkslöst, envånings med frontespice. Där finns ungdom och glada viljor, och där kan man vara säker på att ha det koseligt — så länge gamlingen är borta på stortinget. Är han hemma, går det mera högtidligt tillväga. Han själf är en gammaldags man, som stigertidigt upp och går tidigt i säng — hvarje morgon redan klockan 9 på vandring till staden och sitt postkontor.

Följer man hans väg och viker af till vänster, där den grenar sig, kommer man på en kort stund till landtbruksskolan. Corps de logiets ena hörnrum var för hundrade år sedan bebodt af sedermera fransmännens konung Ludvig Filip den tid han lefde i landsflykt som prins. Hans rum är orördt och hans nordlandshistoria lefver än. Man vet mycket om hans äfventyr och hans illegitima afkomlingar i Salten och Ofoten.

Luften är i natt full af en åska, som aldrig kommer, och ett regn som vi vänta på i dessa solheta dagar.

Molnen äro violetta och röda. Fjälltopparne stå i ljusare rödt och deras eviga snö i illande rödt — i midnattssol.

Saltenfjords vatten är som blod, så ock Beierfjordens, Nordlands egendomligaste fjord, trång, märkvärdig, fylld af besynnerligheter. Det var där som en man för några år sedan på en natt stängde in sill för 40,000 kronor. Något platt, glänsande rödt och långt synes däröfver och bakom på fjällen.

Svartisen. En isbrä, som är femtio kilometer lång och tio bred, den andra i ordningen i Europa. Turister i tusental besöka den under sommaren och förvånas öfver att se kornet mogna och morötter bli stora alldeles intill den väldiga isen, som styckevis stupar i fjordvattnet. Där knäpper och bullrar det alltid, då den förfärliga massan skrider fram — och moränen rasslar.

Från Svartisen sträcker sig en kedja af de elegantaste fjäll, en del med pyramidsidor skurna efter linjal. Längst i öster — Saulo — i gamla Sverige! Toppen sticker upp bakom en låg och jämnskuren fjällrygg, vacker, naken och röd. Och i närheten Sulitjelmatopparne i snöns solbelysta karamellsfärg och fjällets allvarliga svarta, där stupen äro, och ingen snö kan fastna.

Detta griper — att långt ute i hafvet på andra sidan den 15 mil breda Västfjorden, se Lofotens sagoland i toppar och tinder, och i fjärran öster Sverige, därifrån de varma sommarvindarne komma. Saulo är som en rödlätt god vän, som ser öfver gränsen och hälsar mig hemifrån.

Där borta under Sulitjelmatopparne är en femårig svensk koloni — ett kopparverk, som ger arbete åt 800 människor. Midt i ödemarken ha svenskarne byggt järnväg och satt ångare på vattnen. Jag ser, hur på Saltenfjord en hvit, tvåmastad ångare rör sig framåt mot saltströmmen. Det är svenskarnes “Fortunatus“ med flaggor och vimplar i den dagsljusa natten. Antagligen gäster ombord. Ty svensk gästfrihet är medförd hit. Då den hvita “Fortunatus“ kommer in i hamnen, känna en del små damer försmaken af champagne och god mat på Grand.

Nu går ångaren mot saltströmmen, (det märkligaste vatten Norge äger) ett af de sund, som förbinda den inre stora Skjärstadfj orden med den yttre Salten och hafvet. Där trafikerar man endast under stilleståndet mellan ebb och flod, annars går det olyckligt. Ty då hafvet tränger in till Skjärstadfj ord genom de trångasunden, eller ebben suger vattnet tillbaka, är här en rytande fors, som intet fartyg och knappast hvalen reder sig med.

Detta landskap skall jag aldrig lyckas att beskrifva. Det skall målas. Hur annars visa, hur förtrollande fagert allting är i midnattssol: de löfklädda fjällen i närheten, de snöiga topparne i fjärran, de röda speglande vattnen, allt det gröna och violetta, som sofver, och allt det röda, som står vaket i solsken. Och Landegade, det stora fjället i hafvet, två mil från kusten, skall jag glömma det? Ingen som en gång sett dess stolta linjer, som haft det som segelmärke på femton mils afstånd, som sett det rodna i sol eller stå hvitt och frysande i det svarta vinterhafvet, kan glömma det. Nu är det fagert som en saga, och solen ser på det natt och dag.

Nu solen — —

Ni kan tro, att många ansikten äro vända mot henne en sådan natt som denna — sista midnatten detta år. Man sjunger glimtar här bland allt annat svenskt. Två andäktiga unge män ropa till henne “ack om du hjärta har — flyende sol dröj kvar!“ Barytonen är torr, men basen är mjuk och saftig och beder så innerligt.

Mossan är röd, stenarne röda, sanden, gräset, blommorna och alla ansikten som vändas mot norr, där solen ligger med sin nedrekant på hafvets yta.

Nu ser man på henne, utan att det smärtar ögonen, men gredelina fläckar får hon att dansa, hvart man än ser efteråt. Hon glöder, brinner och flammar, men skjuter ej strålar. All eld har hon inom sig. Gröna eldvågor och blåaktiga, gula, röda och violetta gå fram och tillbaka i evig oro inne i det brinnande ögat.Aldrig glömmer jag den natt, då hon steg ned mot Lofotens orimliga och otroliga fjäll och tog dess stoltaste stenjätte Vågekallen i sitt sköte, så att han genomglödgades och försvann i minuter — för att skymta fram ett ögonblick inne i solen — för att åter slukas af elden och brinna. Skyar lågo omkring, genomglödgades som trådar i en glödlampa, gingo därifrån i varma färger och döko in i den gulröda etern i allt kallare färg, ju längre de kommo från det brinnande äfventyret.

Annorlunda var Vågekallen under påsklördagsstormen i Lofotfiskets sista tid. Nära oss, där vi seglade på hafvet, reste den sig hotande med stormskyar omkring. Ovädret rasade omkring honom och kastade sig ned på Västfjorden, som den dagen tog många fiskarelif. Och Västfjorden, som nu ligger blickstilla och blank — jag har sett den, då tusenden af fiskarebåtar kämpat på den, med ref satta, medan öskaret varit i gång och oljekläderna isnat.

Vi gå nu mot mörkrets tid. Det är förbi med midnattssolen till nästa år — på dessa trakter. Ännu ses den en god tid från Nordkap, ett stycke in i augusti.

Om några månader är här ett middagsmörkrets land.

*

NED MED DEM SOM TALA OM KRIG.

Ned med dem, som tala om krig mellan Sverige och Norge!

Må tungan låda vid deras gom. Må man se till att skoningslöst tillämpa lagen på dem — då lag finnes!

Så hjärtligt jag detta år önskat att någon med kraftig penna velat hem till Sverige ideligen skrifva varma och försonande ord om våra bröder i Norge — det käcka präktiga folket!

Att någon, som kunnat se ifrån den gyttjepöl, där den politiserande fänaden trampat sig fast, velat med hög röst predika öfver gränsen att folket vill ha fred, att folket ingalunda vill strida om ting, som på tillmötesgåendets vägar kunna afgöras, utan att det ena lider något till sin själfständighet och det andra till sin hegemonis tvifvelaktiga ära.

Någon gång har jag väntat, att det här skolat väcka en förfärlig skämtare med ett förfärligt vapen, en penna doppad i gift och saft att därmed sticka hål på, peta sönder, plocka i småbitar de väderhanar, som talat stora ord och bakefter skramlat med sablarna.Han skulle ha följts af folkens bifall, då han för det här lifvet gjort dem till föremål för ett evinnerligt hån och grin.

Ja våra politiserande dårar ha gjort oss mycket ondt.

Res hvart du resa vill i detta landet, och jagar säker på att du skall få höra upprepas Åkerhjelms bekanta dumhet "tala svenska med norrmännen". Det svenska krigshotets pappa är hjärtligen hatad och beledd i detta land — och kan man undra på det? Du kan möjligen resa ifrån dina bekymmer, din nervosité och dina kreditorer, men om du reser i Norge rastlöst genom natt och dag, skall du aldrig lyckas resa ifrån hr Åkerhjelm! Jag lämnade honom i september vid Namsenälfs källor i högfjällen i en nybyggarestuga, där han serverades varm tillsammans med bättre mat — gula myrbär och röd öring — men han mötte mig i Vefsendalen, han steg ombord i Mosjöen och var i matsalen hos oss till Sannesjöen, pinade mig en half natt inne i Ravern — för att dyka upp i Bodö — för att spöka i Lofotens rorbodar — för att vändas och vridas på i Tromsö — för att snos och skärskådas i Hammerfest — för att under en solnatt hundrade gånger spottas mig i ansiktet af en rödhårig uppkomling i det yttersta

Finnmarken, ett stycke bakom Nordkap.

Jag kan på samtalet ackurat räkna ut den sekund, jag har att gapa för att få Åkerhjelm i halsen och för tiotusende gången svälja honom ned — i min egenskap af svensk. Men jag smälter honom icke. Jag skall aldrig lyckas smälta herr Åkerhjelm.

Här ler man godt åt en krigsminister, som tar sin friherrinna med sig och tackar Gud för ett ökadt krigskreditiv.

Stackars Gud! säger man. Vet han på hvilken sida han skall stå? I Sverige får han äran vara storsvensk. I Norge har ni sett den här poesin?

Hurra för det rene flag, det tegn paa himlens sag!

Nu fara onda andar i många af dem, som skrifva om unionsfrågorna — såsom de under den bibliska tiden foro in i andra svinahjordar. Ja, svinen i judalandet kunde man slakta ned och slå petroleum på.

Men . . .

Från ett bekant, lärdt håll, ha under årens lopp utgått försök till historia, som skolat visa Sveriges rätt att betrakta Norge som inkorporerad provins, om det funnit så för godt. Från andra håll ha gjorts uppmaningar till krig.

En riksdagsman har kallat Kielertraktaten en norsk lögn. Och så vidare.

Tror ni, att norrmännen känt broderkärleken ökas af slikt, eller tror någon att alla dessa funderingar i tal och skrift gjort någon nytta — — låtit saken avancera i det förnuftiga?

Hur är det i Sverige?

Har Björnsons politiska verksamhet — eller Ullmans — eller Lövlands — eller Arne Garborgs gjort Sveriges norskvänlighet större? Jag tänker, att ' ni ännu minnas Alexander Kiellands ord om Tordenskiöld och hans "lystige lattet". Och — är det icke ljufligtatt läsa den målsträfvande och svenskhatande skalden Per Sivles dumma vars, som detta år ideligen spottat på Sverige!

Så kommer en stor hop tidningar i bägge landen. Ha de troget gifvit sina läsare till lifs dessa enskildas brottsliga ord och skrifverier — eller ha de det icke?

Ha de svenska förtegat en norsk mans dåraktiga tal eller ha de norska förtegat en svensks? Nej. Allt, som kunnat såra folket, har fått trycksvärtans ödesdigra lif. Men det goda, rättvisa, sansade, som sagts, *det* har sällan kommit fram; *det* har icke hjälpts på väg, *det* har icke upprepats på torgen, *det* har icke bitit sig fast, *det* frågar ingen efter.

Stortingsmän och riksdagsmän ha vetat, att de icke talat för lykta dörrar, men att deras ord skolat nå fram till rikenas alla bygder.

Tidningsmännen ha vetat, att hvarje ondt ord, som de återgifvit eller själfva hittat på, varit en ond sådd till onda skördar.

Och likväl ha de förra förälskat sig i sitt stora mod att tala ur skägget eller lige fra leveren och bara gifvit hals — och de senare ha suttit på sina stolar och skrifvit med sina pennor och låtit de stora orden och det feta fläsket gå ut i världen och göra det ondt var.

*

Ni vill veta, hurudan stämningen mot Sverige är, här i Nordlanden.

Om man tänker på, att äfven hit nått allt, som kunnat hetsa och skapa hat, att äfven här finnasmissionärer för splitets lära — får man vara glad öfver, att *den är så genomgående svenskvänlig som den är!*

Nordlanden äro öfvervägande vänstersinnade landsändar, men ha icke på många år varit så politiskt intresserade som nu. Här har under de senaste åren agiterats mycket — själfve Sivert Nielsen har arbetat sig hes och svettig mången gång — och att vänstern är talrikare, får man icke undra på. Den har lockat med norsk utrikesminister, norska konsuler och allmän rösträtt. Jag tänker att Åkerhjelm på sin tid också hjälpte till med att i en hast

framställa en hop vänsterfolk.

Nu är det så, att de, som arbeta för något nytt, alltid gå fram med större våldsamhet än de som hålla tillbaka. De bullra mer, ty det ligger så nära till hands att göra det, då de ha viktiga ting att trumfa in i det tröga folket. Därför skall man också af anförarne för det nya få höra en mängd starka och väckande ord, som icke varit så illa menade som de höras, ty det starka och väckande har ofta i hastigheten blifvit det utmanande och skärande — därför att eftertanken råkat komma fem minuter efter tågets afgång.

Man må alltså se till rättvisan i den sak, som förfäktas, och icke fästa sig vid de yra och sårande orden. Här i staden finnes en jurist, som håller på att arbeta sig upp till en politisk person. Han hatar icke Sverige som man skulle tro af hans ord — ty det händer ingen enda gång att vi mötas utan att han mobiliserar norska krigsmakten emot mig och de andra svenskarne. Han anordnar gueriliakrig emot mig och dräper mig med ett Krag-Jörgensen-gevär från ettbakhåll. Han sänder Ryssland emot mig och jag kan ingenting annat göra än lida nederlag. Han förgiftar det vatten, som jag skall dricka och den mat som jag köper af honom. Han står på stranden och grinar godt, då jag kommer gående med en pansarbåt och söker farleden i en fjord.

Och då kriget är slut, och jag skall pacificera honom (om jag har vunnit), så säger han att han skall lönmörda mig, hvarhälst jag går i hans land.

Han har i det stora hela rätt, men hvarför skall han mobilisera, och hvarför vill han förgifta mig och lönmörda mig — och slätt icke låta sig pacificeras?

En rektor vid ett allmänt läroverk i Nordland redigerar också en vänstertidning. Det kan ju hända, att han vill sitt land allt väl i världen, men han bär sig illa åt emot just detsamma landet, därför att han tar munnen full — och låter hjärnan stå för tom. Han gaf tidigt i vinter plats i sin tidning för det där (Havigs?) telegrammet, att kungen skulle ge stortinget val mellan total underkastelse eller krig med Sverige, fastän han säkerligen insåg och visste, att telegrammet icke var värdt sitt porto en gång. Han lyckades få en del prenumeranter rasande på Sverige och uppmuntrade dem bakpå med en ledare, som slutade: “få vi krig med Sverige, reda vi oss nog“.

Han förde den 17 maj ett oförsonligt krig mot de svenska färgerna — ett krig, däri han hade en del af sina skolgossar emot sig. Seger och lagrar vann han icke, men han lyckades att reta folk.

Slika personer — slika stridslystna människor —slika krigförande män: ned med dem, antingen de äro svenskar eller norrmän!

Det egentliga folket här vill icke höra talas om ett krig med Sverige. De förstå att — om det också icke skall föra till seger för Sverige — det i alla fall skall ödelägga deras land, deras näringar och deras lycka för många år.

Hur många ha icke sagt mig: “hällre än ett krig — skall Sverige få sköta om både konsuler och utrikesminister och litet till. Det skall aldrig göra oss så stor skada som ett krig.“

Och de tro icke på möjligheten af krig.

I det nordliga Norge finnas många svenskar, och en ström af svenska arbetare går ständigt fram och tillbaka genom landsändan. De äro icke sin mors bästa barn. Sulitjelma stora kopparverk är deras hufvudstad.

Huru många gånger under arbetarnes resor fram och åter har det icke händt, att Bodö på en gång fått besök af stora hopar af dem. Då är det icke fred i staden. Jag skall icke fästa mig vid de kära landsmännens skrän och skrik, svordomar och okvädingsord — bara tala om att de äro farliga, om man icke går ur vägen för dem. Sitt hufvudkvarter i staden ha de hos en illa beryktad kvinna och hon är svenska.

Begås en våldsamhet här i trakten, är det icke sällsynt att vederbörande är svensk.

En och annan fockas naturligtvis, men det är nästan rörande att se, huru fördragsamma norrmännen äro emot dem. Låt det ske, att en landsända i Sverige blir föremål för invasion af norskt slödder (och ingahyggliga norrmän) år efter år. Låt det ske att de flesta fyllhundar och svärjande individer på gatorna äro norrmän och att en och annan af de få bildade, inflyttade norrmännen äro svärjande, drickande, nattsjungande gentlemän — och

säg mig sedan, att denna svenska landsända godt kan fördraga norrmän!

Men detta göra de här med svenskarne, trots allt. Hvad bevisar det?

Det hände sig i mars under Lofotfisket, att i fiskeværet Stamsund lönnkrögeriet gick öfver alla gränser för det fördragliga. Fiskarena samlade sig (de voro tusental) och stormade några af de värsta hålorna, slogo sönder brännvinsflaskorna och tömde faten. De nödgades själfva taga saken om händer för att få nattro i det stora fiskeværet. Fiskepolisen gjorde icke sin plikt.

Härunder hände sig att en af lönnkrögarne, som var svensk, sköt flera skott in i folkmassan och sårade en del. Han blef icke lynchad, icke ens genombultad — och nu är han frikänd af en norsk jury. Detta fastän han icke försvarade sitt lif mot fiskarena, som förut hade varnat honom som de andra och nu endast ville befria sig från hans handtering.

Jag kom till Stamsund några dagar efter detta. Det var landligge den dagen och mycket folk var i rörelse. Jag talade svenska öfverallt, men ingen enda sade mig ett ondt ord — ändock jag var midt ibland de minst hyfsade af landsändans befolkning.

*

Den som lefvat sig in i det svenska folkets lif och sett, huru alla krafter måste spännas för lifvets uppehälle — den, som lefvat sig in i norskt folks lif och sett och något deltagit i dess — särskildt nordpå — lifs-farliga gärning på hafvet — han har svårt att tänka sig, att någon kan ha hjärta att reta upp dem mot hvarandra till blodsutgjutelse och våldsdåd. De ha, hvar på sin kant, så tillräckligt af detta lifvets vedermödor; de följas under sitt lif af ett tungt arbetes ok utan återvändo; hvem vågar taga ansvaret på sig att ha spridt elände i tiotusenden af deras hem?

Hvad heter den, som efter slutadt broderkrig vågar stiga fram och säga: “Jag var en af dem, som dref saken därhän. Jag tar på mitt samvete, att ett tusen hus ryka, att socknar ligga för fäfot och ödehemman ligga tätt. Jag ser horder af tiggande människor stryka omkring; jag har ingenting att ge dem att äta — men jag tar ansvaret på mig. Jag är skulden till, att så många jordstycken blifvit kyrkogårdar och att så många ungdomar linka omkring på träben. De som skratta i vansinne, då de borde gråta om de hade förståndet i behåll, få skylla på mig. För min skull var det, som under kriget nödropen stego som en tjock sky mot himlen, och som de sårade lågo där och förbannade, till dess de blefvo svarta i halsen.»

Vågar någon komma fram med slikt och tillägga: min politiska chimär var värd så mycket.

De här orden höras litet storslagna och skrifna som i ett gå-bara-på. Men i händelse af ett krig: skall det lyckas alla dårarne och förbrytarne att så gömmasig bakom hvarann, att ingen syns, som dessa ord passa in på?

Norge är ett förrådt land och man har velat förråda Sverige.

Man har velat ödelägga Norges unga frihet och förstöra Sveriges historia,

Man har vågat tala om krig.

Ned med dem!

Gud skydde gamle Sverige! Gud bevara de? vackra Norge!

Bodö den 29 juni 1895.

*

»LEFVE GAMLA SVERIGE!»

Om du icke är längre utomlands än i Norge, där flere ting än tändstickor och Eskilstunaknifvar (från Tyskland) dagligen påminna om fosterlandet, skall alltid ett oväntadt rop — lefve gamla Sverige! — låta varma vågor gå

fram öfver din själ.

En majnatt i fjor hörde jag det i Hammerfest och blef hjärtligen stolt öfver den svenske landstrykare, som kom med det. Dess värre tappade jag bort honom i folkhopen och fick icke skaka hand med honom.

Jag kom från klubben, där den lilla stadens manliga grädda hade gjort mina timmar angenäma, och skulle nu ha en flottman att sätta mig ombord på det fartyg, som om ett par dagar skulle föra mig förbi Nordkap — kanske, om det ville sig väl, den natt då midnattssolen för första gången på vårsidan skulle stå med sin öfre rand öfver hafsytan. I stort följe hade vi seglat från Lofoten på knappa två dagar. Hela följet låg i Hammerfests hamn, jakter, jakter, galeaser, femböringar och allt slags, som flyter på norskt farvatten — och alla skulle de till olika fiskeplatser i Finnmarken.

I den stilla nattens timma gick folk omkring på gatorna och väntade Hamburgerångaren. Fiskare stöflade tungt. Grå fiskarelappar tassade omkring med veka knän. En och annan ryss syntes.

I Hammerfest har ingen ro att sofva en vacker majnatt — ändock där knappt gräs grönskar, intet löf spirar och ingen fågel sjunger i stenöknen.

Nu steg plötsligt ett härskri upp i nya staden. En bred våg af obegripliga okvädningsord forsade fram öfver hus och gator. Alla fötter fingo lif. En del ungdom sprang. Vi gamla gingo bara fortare för att se — mordet, som begicks, trodde jag.

Ju närmare vi kommo, desto intensivare skreks det. Någon skrattade i ilska. En basröst grät högt. Jag har aldrig hört så lidelsefulla röster här nordpå, där folk i säflighet sjunger sitt tal. De kokade och sjödo i brinnande hett raseri utan styrsel och sans.

På en brygga mellan två stora magasin, som badade sina många fötter i sjön, hade folket slagit en ring om fyra massiva figurer, som okvädade hvarandra på ett språk, som få förstodo, men som alla sade vara kvänska.

En stor kvän med tjurnacke och svarta släggor till händer var den förorättade. De tre andra höllo tillsammans och skreko massor af ord i munnen på hvarann. Han med tjurnacken dansade i raseri omkring dem under en ström af skrik och gråt. Hàn hoppade jämfota och slogo sina handsläggor tillsammans så att det small, och innan man visste ordet utaf, hade han kastat benen i vädret, slagit fötterna tillsammans och var på benen igen. Han kretsaderundt de tre, krafsade i den närmaste och ville ta honom, men de ryckte hvarann sorgfälligt ur den stores klor.

Här är icke knifven långt borta, tänkte jag. Ty lika väl som vi svenskar ha det ordet om oss i Norge, att vi gärna bruka knif — lika visst äro vi svenskar af samma åsikt om finnarne. Och kväner äro icke annat än sedan långa tider tillbaka i Norge invandrade finnar, naturaliserade, men icke sammansmälta med norrmännen. De äro ännu finnar till kropp och språk, hett humör och seg uthållighet.

Det var ett par män med ett slags ovanliga mössor, som försökte få dem stillsamma, men kvänerna togo för hotande miner för dessa Hammerfests poliskonstaplar. De fortsatte med sina indiantjut och sina bocksprång. Folket ledsnade till slut, då det icke blef annat än skrik, gråt och vigheter. En del föreslog, att man skulle drifva dem i sjön, en annan att man skulle "jule dem op". Och allt trängre blef det stora rummet mellan magasinen. Alla ville se så mycket som möjligt. Icke att undra på, — ty om jag skall vara uppriktig — bli af vanliga slagsmål dessvärre mindre än orden lofva, och man går ifrån dem besviken.

Huru det bar sig, troppade kvänerna nedför den breda trappan och klefvo under skrik öfver den mängd båtar, som bildade en brygga till deras femböring. Sist klef den gråtande basrösten, han med släggorna och den stora byxbaken.

På en jolle nära trappan stannade han och vände sig emot folkhopen. Han ropade någonting på sittvokalrika språk, fick fatt på jollens åra och slog den med ett väldigt slag i bitar.

Ögonblickligen skilde sig en jättelik norrman från hopen och tog trappan i ett par väldiga steg. Det var hans jolle

och hans åra. Jag var just färdig att gå därifrån, missnöjd med kvänernas stridssätt. Nu be-gynte det att bli intressant. Trots en månad bland massan fiskare i Lofoten, hade jag aldrig sett de väldiga norska fiskarena slåss. Det här var midt i krigsryktenas tid. Det skulle bli intressant att se. Här var en kraftig representant, för hvardera af de hårdföra folkslagen, kväner och norrmän.

“Betal aaren!“ skrek norrmannen. Han satte en stadig näfve under kvänens näsa.

Den andre vände sig och tjöt. Han satte en af sina mörka släggor emot norrmannens. Hans kamrater vände om från sin båt. Folket trängde sig ned på trappan. Det blef det allra lifligaste spektakel. Ur hvarenda båt kröpo fiskare upp i smutsnvita kalsonger och skjortor; alla med röd tupplufva. Det myllrade af nattklädda människor i mastskogen.

“Du maa betale — fan snuse mig!“

På kvänens åtbörder kunde jag förstå, att han lofvade att göra norrmannen till krympling på två röda minuter.

En och annan föreslog, att man gemensamt skulle löpa till storms mot kvänerna, som envist höllo de närmaste båtarne besatta. Men de, som gingo först, lupo till storms några få steg och sågo efter flere. Och så blef det ingenting.

Den store norrmannen, som såg sig allena, sänktetonen och blef beskedlig. Nu underhandlade han lågmäldt medan den andre ref upp himmel och jord och svängde näfven. Man förstod snart, att det icke skulle bli någon öfverenskommelse.

Jollar äro, som man vet, korta skålformiga båtar? bäriga men ranka. Den, som kvänen regerade i vaggade duktigt.

Ett-tu-tre sågs en fot sträckas fram. Jollen fick en puff, och kvänen gick hufvudstupa i sjön. Det var ingen fara. Vattnet var kanske 4 fot djupt.

Spottande kom han upp i jollen. Foten sträckte sig blixtsnabbt fram igen. Kvänen gick ånyo till små-flundrorna.

Han som ägde foten, sade både första och andra gången: “lefve gamla Sverige!“

Man kunde se, huru kvänen arbetade i det grunda och icke så rena vattnet för att komma på rätt köl. Jag var skälfvande rädd för att han, som talat svenska — en bred, långryggad och kortbent man — skulle få hvad han behöfde, då kvänen nu gjorde en stor ansats under härskri och spottande. Men förr än jag hunnit ögna det, hörde jag en klask, och där låg kvänen igen. Samma historia om igen några gånger. För hvarje smäll lät det i vanlig samtalston: “lefve gamla Sverige -- nu skall du lära dig veta hut!“

Nu stod också folket så skockande tätt, att kvänerna icke vågade rycka fram. De vände litet tvekande och sakta till sin femböring — basrösten sist och saktast. Men åran blef nog icke betalad.

Bragden var icke stor som bragd betraktad, handlingen icke så vacker som handling betraktad och riskenicke så stor som risk betraktad. Men denna oförfärade landstrykare värmde hjärtat, då han slog i rattan tid, stillsamt och beskedligt och med gamla Sveriges namn på sin tunga.

På alla båtar gick ett surrande sorl af fiskare i kalsonger och topplufva: — — “Ss-a dok at han var svenske. Nei, naa mein eg — —!“

*

NORGES MÄRKLIGASTE STRÖM.

Vi hade nästan glömt lögnerna af alla lögnhalsar i Nordland och Lofoten och hoppades ändtligen få utomordentliga ting af *Saltströmmen,* Norges mest storartade ström; Malströmmen öfverlägsen och snart dess like i rykte.

I Lofotens rorbodar hade sillfiskare berättat oss stycken ur Saltströmmens förskräckliga saga och spottat åt

Malströmmen — ändock att denne Edgar Allan Poes och Jules Vernes hiskliga hafshvirfvel, sade de, vid vissa tider icke af fiskarebåtar kunde passeras på kortare afstånd än två mil! Hvad skulle då icke Saltströmmen vara?

Kejsar Wilhelm besökte den här om året och Hohenzollerns avisoångare låg där flere timmar, medan kejsaren från Kungsstötten på Knaplundö såg strömmen gå galen och vild. Kungsstötten, därifrån han såg undret, är rest till minne af kung Oskar II:s besök där 1873 och smakar grafsten öfver en grosshandlare, trots att Bodö landsförsamling gjort allt för att få den prydlig och lagt ut 3,200 kronor för den.

Bodö stad är utgångspunkten för en resa till Saltströmmen. På en eller två timmar kommer man dit. Ångaren styr ut ur Bodö hamn, går rundt den udde, på hvars yttre sida staden af misstag blifvit byggd, och traskar sakta och makligt uppför Saltenfjord till Knaplundö.

Ejder, måsar, skarvar och andra sjöfåglar simma framför oss under färden. Innanför den nya molon förekomma de i flockar på trettio, fyratio, femtio — intill hundra.

Utanför molon bilda de formliga fält af rastlöst rörliga grå och hvita punkter. Man kan icke förebrå dem för feghet. Ångaren kan händelsevis ha sin kurs rakt på ett sådant där fält af ejder och nalkas obevekligt, trots att de snabbt simmande fåglarne nästan springa på vattnet och med mirakulös säkerhet klara alla små backar, som vågorna bilda. I allra sista stunden dyka de med hastiga knyckar och ett raskt slag af vingarne eller flyga de upp för att slå ned strax vid sidan.

Ett intressant skådespel var det, som bjöds vid mynningen af Saltenfjord. En god stund hade vi iakttagit en större fågel, som med slappa, långsamma vingslag hållit sig högt uppe i luften och nu sänkte sig öfver en flock ejder. Det var en hafsörn af största kaliber. Ejdrarne skockade sig tillsammans, men döko icke och flögo icke. Örnen kom allt närmare, fortfarande med slapp och slö flykt. Vi väntade hvarje ögonblick att han skulle lägga sina vingar tillsammans och störta sig öfver flocken. Spänningen ombord var lika stor som bland ejdern, men medan ejdrarnesummo hit och dit rådvilla, stodo vi som fastspikade och väntade katastrofen. Jag hade min lilla blixtkamera i beredskap, allting var på så nära håll, att de skarpsyntaste bland passagerarne kunde se örnens onda och stela blick. Men där hände icke något som vi väntade. Örnen flaxade och vinglade, var ovig och obeslutsam, ville gärna ha sin stek, men högg den icke. Slutligen var han endast några alnar från ejderflocken, och då flög den ifrån honom med snabba, hvinande vingslag. Örnen höjde sig genast, hade icke tanke på en förföljelse, utan började samma klumpiga attack på en annan flock och på en tredje, fjärde och femte under loppet af en fjärdedels timma. Slutligen ledsnade han och satte sig på ett skär. Då vi där passerade honom inom det präktigaste skotthåll, lade han sina vingar till rätta och gned näbbet emot sin klo.

Hvad denna vinterklädda kust är tryckande storslagen! Otto Sindings älskade Bodö myr ligger som ett liklakan och hans högt älskade fjällö står blåhvit i hafvet och fryser. Han har målat vackra taflor från dem bägge och skrifvit vers om dem. På myren med den första odlingens djupa diken kors och tvärs och med de vida vyerna vill han bli begrafven, då han blifvit färdig med sitt måleri och sina verk. Ja, det är en intressant grafplats. Midnattssolen gör denna låga platå på näset trolsk och fager, och vinterstormarne susa häröfver med ett till och med här i Nordland sällspordt raseri. Midnattssolen tittar upp mellan ett par djärft tecknade tinnar på Landegode och — snön myllrar från Borvastinden, Bejarens fjäll och detaflägsna Sulitjelma vid svenska gränsen. Man ser Sulitjelma härifrån under klara sommardagar och under solsken om vintern.

I söder står Sandhornets fjällrygg med skarpa linjer och bakom och ut på hafvet blånande fjäll af egendomlig byggnad.

Springare i dussintal följa oss från Saltenfjords mynning och visa sin vackra simkonst. Af och till plaskar det i vattnet på ömse sidor om ångaren; då en af de vackra fiskarne gjort ett bågigt, mjukt hopp öfver vattnet och nu i lättjefull lek smäller sin sida mot en våg. Vinterliggande seglare ligga i fjordens vikar med snöhvita branta fjäll öfver sig; vår kapten talar om Orientens hvitbarmade odalisker; bestyreren för Ankers marmorbrott talar om hvit marmor; den nordlandsbåt, som hämtar oss och för oss till land, är halffylld af snö och mellan soltindrande höga snödrifvor söka vi oss upp till en landthandlare, som bor midt i strömmen. Här och där i allt detta hvita brinna

gårdarne i ilsket gult och rödt i solskenet. På trappan står den halflame handlaren i Rembrandtsbelysning; en droppe under hans nässpets glänser som en diamant, darrar och faller.

Nu är ingenting att göra; strömmen är lugn. I natt blir ebb; då är det för mörkt att se något. I morgon vid flod blir det lämpligt.

Saltströmmens stora märkvärdighet är, att den är en *salt ström* till och från hafvet. Den stora Skjær-stadfjorden har en smal förbindelse med Saltenfjord och hafvet, och denna förbindelseled delas utaf två öar till tre smala sund. Då ebb eller flod inträffar,pressas vattnet våldsamt ut eller in genom dessa sund, som då bli som forsar, fulla af hvirflar, sugande stora vattenkittlar och små fall. Sex timmar går vattnet utåt och sex timmar inåt. Endast en kvarts timme vid full ebb eller flod ligger strömmarnes vatten stilla. Denna stund begagna lokalångarne för att slippa igenom. Det händer visserligen någon gång att strömmen kan passeras då den går stark, men då måste man gå *med* den och icke emot den.

Den mellersta strömmen är den starkaste, djupaste och obändigaste; det är den berömda Saltströmmen, en af Nordlands stora märkvärdigheter: fruktad, älskad och rik.

Stränderna på ömse sidor äro låga, delvis bestående af nakna hällar och delvis gräsbeväxta. Små hus stå uppklifna i sluttningarne, och i lä bakom en udde har ett dussin fiskarekåkar trängt sig tillsammans i en pittoresk grupp och se ned på det ständigt oroliga salta vattnet med det rika fågellifvet på sin yta, mången slags läcker fisk i djupet och hundratals väldiga jättegrytor i sin konstigt byggda stenbädd.

Vi kommo till Saltströmmen under en olämplig tid — i slutet af oktober. Vill man se naturundret som storslagnast bör man vara här i april. Då öfver-svärama alla vatten, som ha sitt inlopp i Skjærstadfjorden och strömmen ryter och rasar, då ebben suger den stora fjordens vatten genom sunden.

Här är ett rikedomens och olyckans vatten. Fisk och fågel trifs här och fröjdar sig vid lifvet. Olyckan drabbar Saltströmmens folk årligen; döden i sughvirflarne är icke så ovanlig. Här är ett sagors och“skrönersSkröner = Münchausiader.“ vatten: det konstiga här sker, och det olyckliga som händer, öfverdrifves, under det berättelserna gå man emellan. Här är ett vatten af ständigt intresse: de, som här bo, tröttna icke att tala om strömmens mångfaldiga ting, lefvande eller döda. Skäggiga och grönsvarta stenar stå blöta i “fjären“ (ebben; äfven den landremsa, som står torr under ebb), och jättegrytorna med sina hvilande svarfstenar äro föremål för kråkors och måsars undersökning och högljudda konversation. Ejdern, den romantiska fågeln, som på samma gång är leverantör till något så prosaiskt som dunhandlare, bor här i hundraden och lägger ägg och beskattas på ett litet skär här bredvid.

Springare besöka detta vatten och leda sig igenom det, ty deras simning — så förunderligt kraftig den är — är endast en lek. Grindhvalen kan gå hit in i stora skaror, hoppande efter hvaranclra under muntra åtbörder — och till och med hvalen!

Ja, om hvalen berättade Andreasson i Kapstö en historia. Detta jättedjur, denne storsimmare, som med en harpun i kroppen kan bogsera ett hundra hästkrafters ångfartyg en hel dag, trots att fartygets maskin arbetar back, detta väldiga hafsvidunder klarar sig icke i Saltströmmen, då den har godt om vatten från Skjærstadfjorden och är riktigt galen. Mången gång har Andreasson stått ute på gårdens trappa och haft storartadt nöje af väldiga hvalar, som försökt gå emot Saltströmmen. De ha piskat vattnet i raseri, sade han, och gjort vildsinta, stora hopp, men hvirflarneha fattat dem och lekt med dem och gifvit dem respass tillbaka.

Ett “skrön“ från Salten hade vi fått till lifs, och det hade berättat, att en stor lastpråm, som tillhörde Sulitjelmabolaget, på försök hade släppts i strömmen vid utgående ebb. Det gick bra ett långt stycke. Pråmen dansade och kastades emellan stränderna, men höll sig flott. Så nalkades den en skummande hvit fåll af upprördt vatten; en hvirfvel mötte och pråmen dök rätt ned och försvann. Den hade ett par timmar därefter kommit upp på Saltenfjords yta, mald till små smulor. Ett äkta Saltenskrön!

Det ges så mycken olycklig sanning om Saltströmmen, att det synes mig vara onödigt att ljuga på den. Under

fiske efter torsk, kvetja, sej, lax eller rödfisk kan det hända sig, att en smidigt fager salt-væring (nordlandsbåtens vackraste typ) kan våga sig för nära — kan ryckas med — kan klara sig några minuter — kan komma till en sughvirfvel och dragas ned. Om en stund komma spillrorna af båten upp till ytan, medan liken af familjefädren ännu svänga om i djupet bland hopar af kvetja och uhr. Olyckan blir strax bekant. Strömmen ligger strax under gårdarnes fönster. Sådana dagar gråter man vid Saltströmmen, men dagen efter är man där igen och fiskar — och kanske vågar lifvet.

En gång hände sig att en ångbåtskapten gick med sin ångare i Saltströmmen på olämplig tid. De, som från stränderna sågo försöket, väntade ångarens krossande och sjunkande och hvarje mans död, som ombord var. Men strömmen var nådig. Där det sågsom farligast ut och hvarenda man ombord väntade sig döden på ögonblicket — där togs ångaren af en kraftig våg och kastades helt lätt på en slät klippa vid ena stranden, där den blef liggande oskadd, men halfstjälpt.

Strömmen är lika stark vid utgående och ingående med undantag af vårtid. Skjærstadfjorden har då sina älfvar svällande af allt snövatten från fjällen omkring, och strömmen är då vid inträffande ebb som en låg, våldsam fors. Husen på stränderna lära darra. Rykande vattenskum stiger upp från de breda, men låga vattenfallen, och dånet hörs på långt håll. Så berättas.

Nu var här icke så intressant. Vi, som visste att vi här hade framför oss Norges mest storartade ström, kände oss besvikna och talade sakta med hvarandra om våra lögnhalsar i Lofoten.

Nu var här som ett kraftigt hvirfvelvatten mellan två fall i en fors. Men här och livar gingo elaka hvita strömmar mellan vågorna och hvirflarne, och det var nog så trolskt i alla fall. Här började en livirfvel svänga helt plötsligt, därpå draga sin periferi tillsammans, djupna till en tratt och så plötsligen fyllas och dö. Där slogo sig två svängande vattengrytor tillsammans och gjorde hvarandra om intet. Tusende sömmar och fållar fårade vattnets yta, men ingen af dess teckning bibehöll sig. Hvarje ögonblick förändrades strömmens riktning. Det var som en berättelse, huru onda andar i Saltströmmens djup jagade hvarandra i planlös ilska.

Ejdern låg och vaggade på de vanskligaste ställen,svängde med i hvirflarne, gungade på vågkammarne och snurrade mellan stenarne, men klarade sig och led ingen manspillan.

Midt i allt detta kom en listerbåt.

Då fingo vi se att en färd genom detta fruktade sund kunde vara vansklig nog — om också icke så farlig en oktoberdag.

Listerbåten sköt god fart för vind och ström, men gick icke långt, förr än han, trots att han hade väl skotadt, föll af betydligt, gick rundt och kovände till hälften. Med aktern före började han så en annan afdelning i sin seglats och gjorde lika god fart som kräftgångare. Han såg hjälplös och komisk ut.

Efter förtviflade ansträngningar lyckades männen få sin farkost upp i ett bakvatten under land. Där åstadkommo de något som skulle föreställa stagvänd-ning; båten låg på andra bogen ut i strömmen med samma resultat som förut, med den skillnad, att han hamnade vid andra stranden. Under nytt försök att stagvända rände han sig upp på ett skär och skrämde upp en väldig mängd ej der. Nu lät han gå pik- och försegelsfallen och inväntade bättre tider.

“Det där borde de ha tänkt sig“, sade folk.

*

LOFOTENS MÅLARE.

Svolvær i Lofoten i Norge var Gunnar Bergs hemort, och Gunnar Berg Var född i Svolvær den 21 maj 1863, utbildade sig i sin konst i Dtisseldorf, Berlin och Paris, dog i Berlin den 23 december 1893 på Elisabeth Krankenhaus. Från den tid — 1883 – då han första gången reste ut, gjorde han under loppet af de tio åren flere

resor till kontinenten, men vistades mest hemma i Lofoten, som för honom var allt. var Lofotens målare och dess högt älskade son.

Lofoten!

Ja, det är ett herrens under, antingen det står med tindrande fjällspetsar och midnattssol eller dess taggade fjällsamling står upp ur hafvet en solskensdag om vintern, hvit som den hvita, hvassa tandraden på ett sällsamt, sagostort vidunder till rofdjur. Det är ett enda stort sagoland, fattigdomens land och rikedomens, ett land af vänhet och fasa, alltid detsamma land, hvars namn är titeln på Norges största sagoäfventyr, som fortgått hundraden af år före våra dagar, och som skall locka och tjusa dem, hvilka kommaefter oss led för led i långa tider. Där finns ödslighet, som pressar ens sinne och väcker längtan bort; där skiner Guds klara sol öfver skönheter, som hålla en kvar i ständig växande kärlek till det förunderliga landet. Att vara född där är detsamma som att bära en målare och diktare inom sig, om de också icke ge sig tillkänna i skapelser.

Mellan dessa yttersta öar går ännu Malströmmen såsom den gått i tidernas tusentals år, visserligen icke Jules Vernes och Edgar Allan Poes Malström, med vidunderliga strömhvirflar och svängande, afgrundsdjupa trattar af vatten, men dock en ström, som måste tagas med i beräkningen, som inger mer än respekt.

På dess nyker (folgerberg) bygga milliarder fåglar. Det säges, att de skymma solen, då ett skott faller, och det är sant.

Torsken stiger hvarje nyår in i den stora Västfjorden och leker. 30,000 fiskare taga årligen på .3 månader 30 millioner, men man har icke märkt att fisket minskas. Lofotens fiskevær äro då som myllrande myrstackar. Hundraden af köpefartyg komma och gå. Telegrafapparaterna knacka ideligen. Fjären är full af fiskeaffall och måsarne skrika där nere hela dagen. Här utföras hjältebragder. Här spar man och här slösar man — och här är man ena dagen en asket och den andra ett njutningslystet djur. Många segla i kvaf under en stormdag och bli borta. Andra ödelägga sin hälsa för återstoden af lifvet: Lofoten ger hvar och en ett minne.

Allsköns parasitfolk strömmar till. Den ene harmanufakturer och brännvin. Den andre är en äcklig klockjude. Den tredje förevisar en dansande usling till björn, en raggig, vansläktad djäfvul.

Midt i detta land af underbar natur och äfventyrligt folklif lefde Gunnar Berg sitt korta målarelif.

Jag stod en dag i oktober förlidet år i hans präktiga atelier på Svinöen i Svolvær. Där var instängd luft, kallt, tyst, ängslande — såsom alltid där dödens natt efterträdt en härlig, solbelyst arbetsdag. All måleraglädje hos de brokiga friska taflorna stämde egendomligt mot de begrafningskransar, som hängde under den döde mästarens porträtt. Vid ett bord lågo lådor fulla af nya, svällande färgtuber. Bredvid låg paletten med hoptorkade färgklickar och de sist använda färgfyllda penslarne, som fallit den kraftige 30-åringen ur handen.

Allt är lämnadt som det var hos honom, som gått. Allt samladt pittoreskt målarbråte ligger i damm och gömmer på historier ur hans lif. Minnen från södern, fynd af järn och brons, lappgudar af trä, skeppsmodeller, gallionsbilder, konstiga fiskar — “han Gunnar“ hade många intressen.

Min följeslagarinna berättar mig om den dödes lefnad. Hon säger, att han var ett barn af Lofoten och var kärligt fastväxt här, såsom Lofotens folk hade växt fast i genkärlek till honom, den vackraste lofoting, som någonsin seglat i en nordlandsbåt. Flvarje fiskare kände honom och var hans gode vän, såg honom gärna sitta i sin femböring eller ottring och berättade honom sina besynnerliga historier, ty han förstod dem och hafvet. Han, som de, såg i nordlandsbåten detfagraste och bästa, som flyter på nordländskt vatten. Han var, som de, inne i allt och lifligt intresserad af allt det stora och lilla i lifvet häruppe. Karlakarl var han: kunde i köld och vinterdag sitta på ett skär och måla långa timmar; han kunde segla sin båt och visa ett kraftprof af det sega slag, som stormsjö kräfver. Talar man med en nordländing om Gunnar Berg, får man höra mycket om hans taflor, men med säkerhet också om huru stark och vacker han var. Ingen enda glömmer den sidan af saken.

Och den unge konstnär, som själf fröjdade sig af sitt öfvermått af krafter och gladde sig åt sin gärning och åt det fagra lifvet, — han dog som krympling ifrån alla sina tilltänkta arbeten och ifrån de landsmän, som kappades om

att beundra honom.

Hans far skrifver därom till mig: “han bar i längre tid på ett ondt i ena benet och då det efter flere operationer visade sig vara en kräftböld, blef han nödsakad att låta amputera det. I augusti 1893 blef det aftaget högt upp på låret under ett uppehåll på Trondhjems sjukhus. Gunnar var oss en kär son. Då han vände tillbaka till hemmet mottogo vi honom som krympling på två kryckor.“

Han bar sin olycka med tålamod och hade återvunnit lifslust och glädje, då han strax därpå reste till Berlin, där han dog dagen före julafton i lunginflammation, en svit af influensa. Fadern, som genom dag och natt rest dit ned, hann icke fram medan han lefde. Men liket förde han hem och begrof det i ett särskildt uppfördt grafkapell på sonens egen ö i Svolværs hamn “Gunnarholmen“.

— Och nu var historien slut.

Dock icke ännu. Så länge det finnes brokigt sagolif i Lofoten och ett stycke därutöfver, skola hans taflor berätta om en vaken sannskildrare därifrån. Och här i den öfvergifha ateliern finnas taflor, som kunna berätta, antingen de äro färdiga eller endast påbörjade. Äkta pärlor, käckt målade dukar, målareglada. Här fiskare, där fiskareskär, här en bit snöyra, där midnattssol och där — åh! — ett solbelyst fjäll med grönskande gräs från fot ti il topp, ett gräs fjäll, sådana som de kunna finnas i Lofoten, det jättestora stenröset!

Här ropar en brokig och glad tafla, att det låg sol öfver Lofoten, den dag han målade just detta skäret.

Här hviskar en älsklig skönhet, att mästaren vid nattens inbrott tagit posto så, att han haft Svolværgeita framför till vänster och fiskeskäret under sig. Då hade någonting oändligt vackert visat sig för honom. I lä för midnattssolen hade stenhällar och hus legat i skugga och sofvit. Gräset hade varit dunkelt och mörkt, hafvet stilla och alla brunbarkade segel på hamnen hängt slappa till torkning. Då hade händt, att en fjällspets på en gång blifvit yrvaken och illande röd af rodnad: solen hade sett på honom. Därpå hade ett helt fjäll färgats rödt af solen, medan de andra sofvit i sin blågrå och violetta midnattsfärg, och så hade de tindrat och glimmat i halfva landskapet, medan den andra hälften legat i skugga och sömn.

En stor skisserad duk — skada att den icke bleffärdig! berättar huru det går till en solig vintermorgon, då hundratals fiskebåtar vid uppseglingspolisens signal på en gång sätta ut i hamnen för att vittja linor och garn ute på Västfjorden.

En sådan morgon och en sådan syn lärer den aldrig glömma, som sett dem.

Så hafva vi *“Sjödrabbningen i Troldfjorden“,* som har sin märkliga historia.

Från kejsar Wilhelms älsklingsställe i Nordland — Raftsund — sticker sig en liten smal fjord in mellan höga nästan lodräta fjällväggar. Det är den berömda Troldfjorden.

Hände sig en dag 1890, att torsken, som detta år icke gjort så stort “insig“ som vanligt, gick upp efter Raftsund och stack i otaliga skaror in i Troldfjorden. Några fiskare stängde den med not och skulle just bereda sig till att på en enda gång bli rika män, då något annat hände.

Genom telegrafen blef “stänget“ snart känd t öfver halfva Lofoten. Fiskare kommo till i tusental och ville vara med. För att skydda de förstkomnes rätt hade liskeriuppsyningscheferna me]lertid låtit afspärra fjorden med fyra ångare, som surrats vid hvarandra och godt förtöjts vid stränderna med kättingar och kablar.

De anstormande fiskarena mottogos med vattensprutning och andra lämpliga medel och hejdades för några minuter. Men snart kokade det nordlän dsk a blodet. Angarne stormades Sprutorna riktades emot deras manskap. Kablarne kapades. Kedjan sprängdes. Rikligt med stryk bestods. Fiskarena sprängde sig igenom. Gnyet och larmet af striden hördes långa vägarInom en halftimme var den trånga fjorden full af fiskarebåtar. Små garn utsattes och drogos fulla upp och — sålunda fiskades där många dagar igenom innan fjorden började tömmas.

*

MOR UTRUSTAR LOFOTFISKARE.

Man har bakom sig jul och nyår, som man firat lika högtidligt som i Sverige med undantag af att matsedeln varit sämre och julotta icke förekommit.

Ja, den gamla julottan!

Ty här efter Nordlands kust seglar man icke gärna en lång väg till kjo-kan, medan mörkret ligger öfver jorden som en svart päls, svarta skär icke synas i svart vatten och lömska stormar när som hälst kunna kasta sig utför en fjällsida och utan varning stjälpa allt seglande på fjorden.

Mor i huset och pigorna ha sett med bäfvan helgens slut. Första delen af januari är för dem — i Helgeland, Nordland och Tromsö amt — den sträf-sammaste tiden på hela året. Far och hans folk skola utrustas för det kommande stora torskfisket i Lofoten. I midten af januari skall allt vara färdigt. I bästa fall böra de då vara stationerade i sitt vær.

Den 16 januari börjar torskfisket enligt Lofotlagen. Då äro alla för fisketiden tillförordnade läkare, telegrafister, uppsyningsmän, domare, polismän,länsmän o. s. v. stationerade på sina platser och alla gå i spänning. Skall fisket bli bra? Skall torsken bli fet eller mager? Är det lina eller garn, som blir mest vinstgifvande? Västlofoten eller Östlofoten? Prisen? Blir lefvern fet? Måtte det bli bra väder! Gud nåde oss för de kalla östanvindarne, fjällvindarne, de torskfördrifvande vindarne!

De första dagarne i januari, kanske redan i jul kommer ett telegram till tidningarne, det intressantaste och mest efterlängtade telegram. Det handlar om den första torsken. Nyheten kommer från Röst, den yttersta ön i Lofoten, brottslingarnes och lagfiendernas afsides liggande ö, strandningarnes och vrakplundringarnes ö med en arkipelag af farliga små öar och skär omkring sig.

I år är torsken mycket mager! Man skall således minnas om 1895 ^irs torskfiske, att garnmännen klagat medan linmännen varit belåtna. Ty då torsken är mager går den flitigt på lina, men obetydligt på garn. Den är svulten och biter med nöje på krokarne, antingen betet är salt sill, lödde, torskrom eller stycken af blækspröiten — ett slags bläckfisk.

Strax efter nyår sätter sig mor och hennes tjänsteandar i rörelse. De ränna i feberaktig hast mellan de många husen på gården. Mor har att göra, om hennes man är ägare af en femböring och har eget eller legdt folk ombord. Hon skall i så fall baka bröd till alla männen ombord, se om och förstärka deras ylleförråd, tänka på och fylla allas behof af smör, kött, levser och allt annat, som enligt hundraårig tradition skall höra till en Lofot-matsäck.

Den fattige fiskaren går ofta som legd man och får då utrustning af sin husbonde. Annars utrustar han sig själf och är lottägare i en båt. Utrustningen blir efter omständigheterna och tager icke så lång tid eller så mycket arbete.

Men är det hos en förmögen landthandlare, där mor skall ställa matsäck och kläder i ordning för flere båtlag — ibland med en sammanlagd besättning af t. ex. 30 man — får hon icke värma jorden med senfärdiga steg de fjorton dagarne efter nyår. Man har god matlust i Lofoten under de tre månaders aptitskapande arbetet på Västfjorden.

En förmögen landthandlare på dessa trakter har gärna kor för gårdens behof och litet därutöfver; han är ju också i regeln gästgifvare. Fjällbetet är rikligt och ger fet mjölk af stark gräddhalt. Myrarne mellan fjälltopparne ha rikligt med gräs, som slås och vinterbärgas med stort men lönande besvär. Fram på hösten bli smördrittlarne innehållsrika, men innehållet är tillsvidare fridlyst. Det är Lofotfararnes smör; de skola ha minst 5 kilo pr man.

En tid före jul har det varit storslakt och en mängd af gårdens stora får — man har stora bondfår i Norge — har fått släppa till lifvet. Hvarje man skall ha i sin kista ett “smalfald“, hvilket är bogarne, låren och sidorna af ett får — saltadt, rökt och torkadt kött.

Desslikes 3 mjölkostar af höstkokningen; desslikes 3 kilo gammal ost, 4 kilo hemfläsk och 3 à 4 talgljus pr man. Sillfjärdingen, med världens bästa sill uti, den sill som nordländingen icke säljer, är afsedd för hela båten. (Man äter icke så mycket sill här i sillensland. Aldrig steka de den i papper och aldrig äta de den med potatis till frukost. I en landsända, där punsch icke är aftondryck, är sillen icke så begärlig frukostmat. Man lägger den i ättika och lök eller kokar den till middag, då gärna serveras en soppa tillredd af sillspadet, kallad “sillgryn“ — en hemsk uppfinning.)

På hvarje båt beräknas ytterligare en viss mängd salt och ett halfankare “syre“ eller myse, kokad af sur mjölk, alltså mjölksyra. Nu mera är den ofta ersatt af ättika.

Kaffe beräknas till $^1/_2$ kilo pr vecka och båtlag. En del brännes och males; det är afsedt för själfva resan till Lofoten.

Under dessa januaridagar med det ofta otäcka vädret är det ett sjudande arbete i hvarje gård där Lofotmän finnas. Mor och pigorna springa om hvar-andra. Far, drängarne och legdkarlarne gå af och till, fram och tillbaka mellan sjöbod och båtar. De larma och arbeta i “nöstet“, där femböringen Femböringen är den största typen af nordlandsbåt, oftast försedd med ett litet hus i aktern. Besättningen är vanligen 6 man, någon enda gång 7. Såsom alla nordlandsbåtar har den gammaldags råsegel, hvarför han icke kryssar så bra som han länsar undan, hvilket han gör storartadt.

Nordlandsbåten med de höga stäfvarne och det oandligt finbildade skrofvet är den vackraste båt man gärna ser på ett vatten, en sjoduglig båt, en båt med själ.

Jag skall senare skrifva om honom och hans vackra saga. ligger under tak; de syna näten och slamra med draggarne. Äror och skott kastas in eller ut. Smällarne gå meddoft ljud upp till gården förbi stubbar och fjös till vedbacken, där yxhuggen ljuda så att det ger eko mot den tvärbranta fjällvägen bakom gården.

Man tager ved med sig till Lofoten; där är det smått af den varan. Lofoten är ju nästan ett enda stort stenröse. Vanligen bränner man där engelskt stenkol såsom för det mesta efter hela kusten allt ifrån Helgeland.

Nu drager man alltså i sär dessa egendomliga tätt sammanlagda huggna lunder af björk, som från första snöföre så småningom rests på vedbacken med stammen ned och kronorna upp. Träden — gamla och knotiga, men små björkar — köras hela utför fjällsluttningarne med kronorna släpande såsom kraftiga bromsar. Mellan tunnor och allsköns bråte i femböringen staplas vedträden för att vid framkomsten till rorværet splintas i små stycken att göra upp eld med, innan kolen läggas in i den opraktiska norska triumfbåge-kaminen.

Så kommer den dag, då femböringen sättes på vattnet, försedd med sitt ankare och sina två draggar. De barkade garnen läggas in i tomma silltunnor och föras ombord. Glaskafveln — runda ihåliga glaskulor — glimmar i grönt och blått. De synas bräckliga och dyrbara, men äro ingendera. Det är det här allmänt använda flötet för garnen.

Strax därpå stufvas tolfbandstunnorna med sängkläder uti: en stråputa, en rya och en skinnfäll. Madrass begagnas icke af vanligt manskap i Lofoten. Man lägger ryan på britsens hårda bräder och sofver den arbetströttes tunga sömn.

Men mor och hennes pigor?

Hon och de ha det värre än männen. Bakningen och tvätten hålla dem i rörelse natt och dag. Man vet hur kvinnfolk säga, då de ha mycket att beställa.

Det baket är svårt. Flatbrödet, som är ackurat det svenska tunnbrödet med den skillnaden att det är bakadt af råg, tar det mesta besväret och den största tiden. Hvarje man skall hafva sina fem bismerpund eller 30 kilo. Af rågkafring (rågskorpor) skall han hafva 18 kilo och af mjukt stombröd (limpor) 12 kilo samt därtill 50 hvitlevser.

Dag och natt är bakugnen varm. Kvinnorna äro hvita af mjöl och röda af svett. Medan det ena gräddas, jäser det andra och så fortgår det veckan igenom dag och natt — i stora gårdar naturligtvis. Gårdsmannens “kona“ vet att hon lefver. Hon stickar på långa Lofotstrumpor, lappar ylleskjortor, går till kvinnfolken som baka och bjuder

kaffe och till tvättkvinnfolken med brännvin. De sistnämda stackars människorna äro nere vid sjön och sticka oupphörligen sina röda händer i det kalla vattnet, medan frosten gör deras kjolar till styfva, knastrande iskrinoliner.

En dag inbäras männens matkistor i dagligstugan och mor packar dem med döttrars och pigors hjälp.

Flatbrödet, som hängt på ett loft att torka, bäres nu ned i stora korgar, och mor börjar det omsorgsfulla, rumbesparande inläggandet af de tunna bröden. Ett flatbröd är en lev. Två och två lever åt gången läggas på ett varmt järn att mjukna, vikas dubbla och placeras på kistbotten. Två lever är en skrok och hvarje skrok är beräknad för en måltid. Förhvarje nytt lager flatbröd klappar mor dem tillsammans med ett lock, så att intet utrymme skall gå förloradt — hon “linner“ brödet.

Efter flatbrödet komma rågkafringarne såsom slantar i en myntrulle, därpå levserna och sist stombrödet. Man frågar hvad en levs är.

Levsen bakas af råg i kakor så stora, att ett silltunneband nätt och jämt kan omsluta dem, och dubbelt så tjocka som flatbrödet. Med en röra af mjölk och hvetemjöl smetas ett öfverlag på bröden, som därpå gräddas, dunkas på baksidan med ljumt vatten och läggas, två och två med vackra sidan in. Skäras i lämpliga trianglar och äro färdiga.

Klädkistan, som också mor ombestyr, skall hafva en omgång hälgdagskläder, strumpor, fem par väldiga vantar, skor, oljedräkt och en mängd småting till lappning, lagning och annat.

Då allt är färdigt och stufvadt i båten, blir en kort paus, så vidt icke vädret är gynnsamt för afseglingen.

Men i hvarje fall skall ungdomen ha en dans ofvanpå tillrustningarne. Det är en gammal sedvänja.

Där möter en mö sin gut, som skall till Lofoten, och tager sig en sväng med honom. Icke så sällan för sista gången. Hur mången käck gosse har icke “blifvit borta“ i Lofoten. Västfjorden är en stor kyrkogård med många hvitnade människoben i sitt djup. Där går icke en vecka utan att någon blir borta. Vågorna slå öfver honom och det stora äfventyret fortgår i væren. Han saknas knappt bland de 30,000 äfventyrarne, om icke i en stuga på ett naket skär af en moder eller käresta.

Midt i dansen kan den gynnsamma vinden blåsa upp. Höfvidsmannen samlar sitt folk, det är icke tal om att stanna ännu en timme. En liten jolle ror fram och tillbaka mellan stranden och femböringen. Flickorna följa gossarne ombord och trakteras med “kistebetten“: en levs, en bit spickekött, en kringla och ett glas vin.

Gossarne lofva bref, de efterlängtade Lofotbrefven. Flickorna lofva trohet, ändock det icke behöfves: det finns nästan ingen manlig ungdom kvar.

Strax därpå stå de alla i land och se huru jollen dragés upp på femböringens “farm“ (midt), seglet hissas och färden äntrades. Mor står i fjæren (ebb-landet) och ser på. Hon grät icke, då mannen tog farväl af henne. I denna landsände får man aldrig se känslosamhet och tårar, då man och hustru skiljas. Han smeker henne icke då folk ser på: hon visar honom icke att det kostar tårar att se honom draga bort.

*

Men männen segla mellan de branta fjällöarne inomskärs. Bakom ett svart, väldigt fjäll blir sällskapet ökadt af andra Lofotbåtar. Vid sidan af ett annat tindrande hvitt stöta flere till, och slutligen räknar sällskapet sjuttio, åttio, nittio båtar.

Kvinnfolken hemma få en väldig rengöring att begynna med, innan de få taga itu med ullspånaden och väfvarne. Pigorna tröska med handslagor de få tunnor korn, som växt och mognat vid gården, och så går lifvet enformigt till våren.

En enda gång, den 2 februari, Kyndelsmässodagen, ha kvinnfolken en liten festlighet, som kallas käringjulen. Då är rengöringen länge sedan öfverstånden och då är, men först då, julen slut. Öfver backar, efter stigar och på vägar gå från morgon till kväll käringar och flickor gård mellan och dricka kaffe, äta levser och läsa Lofotbref.

*

EN OLYCKSDAG I LOFOTEN.

Henningsvær, ombord å räddningsskōjten Liv, påskmorgon.

När skall man glömma gårdagen?

En blågrå, iskall dag — gul, ett par förmiddagstimmar i snötjocka — blås vart med matta stjärnor och röd måne på kvällen. Skrikande hundratusen måsar; oroligt sträckande, giftasfärdig ejder; båtar så långt ögat såg på fiskehafvet; en stampande lifräddningsskōjt — och så den olycka, som vi skulle hindrat.

Vi kunde icke.

Ombord föra vi med oss det största ansvar båt bär i Lofoten, en räddningsskōjt ansvarar för de fiskandes lif och egendom. Det är icke juridiskt, men bjudande moraliskt. Ögon följa oss då vi gå ut, och möta oss, då vi gå in. Ögon tala till oss, då någonting kräfver hjälp ute på fiskehafvet; och så visst som vänliga ögon smeka vår skuta, kan också en mörk blick skjuta förebråelser öfver oss, då skōjten icke varit just där det hände, som galet var.

Dessa skäggiga Lofotfiskare äro dumdristiga våghalsar. De sitta vid sina åror och dra sina linor eller spela upp sina fyllda garn, som om mannaåldrars torskfisken icke för hvarje år varnat på nytt, och på nytt, att snötjocka öfver Lofot väggen är en liksvepning.

Små öppna båtar lasta de med blöt torsk, till dess endast ett par tum af båtens rand står öfver vattnet. En och två mil kan det vara till land. De sätta sina segel och stryka i väg backe upp och backe ned på det backiga hafvet. Än ser man ingenting annat än ett segel, ofta endast masttoppen, pekande mot himmelen med ett smalt finger.

Jag följer en tid räddningsskōjten Liv, för att se dess arbete och fisket.Räddningsskōjterna äro privat egendom: “Norsk selskab for skibbrudnes redning“. Sällskapet, hvars verksamhet påkostas af frivilligt tillskjutna medel, lär nu hafva inallas 11 skōjter, värda mer än 100,000 kronor. Liv är en ny skōjt, byggd 1894 i Porsgrund, mäter några och 40 fot i längd, sticker 9 fot djupt, för storsegel, mesan, topp, fock och klyfvare och kostar något öfver 9,000 kronor. Man kan icke se någonting solidare flyta på ett vatten. Den har en uppsyn som en ilsken tjur. Dess stäf är som den elakt buktade profilen på en stenbit;Icke Jämtlands fagra stenbit, bäckarnes rödspräckliga skönhet. Nej, en ilsken saltvattensfisk, 3, 4, 5 fot lång, en blågrä fuling, som i raseri biter sig fast och följer med till vattenytan, om man sticker ner en åra och slår honom på käften. dess dubbla, solida eksidor äro trotsigt hvälfda; dess rigg är beräknad för storm; det är någonting att tvinga sig fram med — fram med våld. Den påminner migom en af våra främste konstnärers valspråk, det som hjälpt honom fram genom fattigdom och begabbelser: “Ta mig fan skall jag inte fram!“

Skōjten är stationerad i Henningsvær, ett af Lofotens största, beläget på öar under Lofotens största fjäll, sagans och verklighetens imponerande stenjätte, Vaagekallen.

Ur det trånga, stenkastbreda sund, där tusentals farkoster ligga, lämnande en spottbred ränna öppen, kryssade vi i går som vanligt ut till sjös. Vädret hade föregående dagar varit stillt med solsken. Nu var fiskets sista (officiellt) dag, påskafton. Luften tjock. Vinden stark SSV kuling, längre fram på dagen snöstorm.

Vaagekallens skyhöga vägg var borta — inne i tjockan. Fiskarebåtar voro ute för att draga garn och taga upp nattståndna linor. Nu sågo vi icke den härliga synen af tusenden på en gång milslånga sträckor utanför Lofotväggen, men en och en dykande upp med sitt oljeklädda folk och sina vippande master.

Skōjtens kapten, Sven Antonisen, en broder till den berömde föraren af den berömde räddningsskōjten “Colin Archer“, stod i styrluckan och lät sin bitande blick gå rundt. Hans stora mustascher bildade samma profillinje som hans ta-mej-fan-skuta. Rodret låg säkert i hans hand. Seglen stodo fulla och det fräste framför bogen och sprutade öfver däcket.

Sjögångens tjusning grep oss, och vi sjöngo ombord, mellan störtsjöarne gingo öfver oss. Sörensen slog kana i

den hala backe, som däcket bildade. I ett enda tag ratschade han från för till akter, gjordeeleganta hopp för skoten och satte sig framför styrluckan. Pedersen grinade med alla sina tänder och Oisen gick i det inre och snaskade smörrebröd.

Vi ha tänkt på det där sedan.

Icke en minut slappnade vår forskning efter fiskebåtar; icke en sekund gick, utan att flere par blickar borrade sig in i den jagande snön — men hvarför skulle vi sjunga?

Strax efter vår utsegling ströko vi förbi en arbetande nordlandsbåt. Fem män drogo linor och togo in torsk. Båten arbetade lätt i sjön, var ännu icke fylld med fisk. Seglen voro nere. Ett par tre af männen sutto vid årorna. Ingenting sade de, men sågo på skoj ten som om: “Är du i närheten, så är det ingen fara.“

Strax därpå passerade vi ännu en båt och därpå en efter annan och flere tillhopa. Ingen gaf nödsignal, och vi läto i stormen alla våra klutar arbeta. Sköjten har nära 3 mil fiskehaf att vaka öfver och omkring 3,000 båtar att se efter. Vi styrde åt Balstadhållet, strängt följande ihlerna (glaskafvel och träbitar, som uppbära linorna till garn och lina), till dess det var tid att vända.

Ingenting förtärde vi på hela dagen. Sjögången vände upp och ned på allting ombord; hvem tänkte på mat?

Alltjämt ströko vi tätt förbi de båtar vi sågo för att se, om de kunde reda sig i den allt starkare sjögången, men ingen anropade oss, och ingen fara var det häller, så länge de ansågo sig fortfarande kunna draga sina linor och lasta båtarne med fisk.

Så seglade vi den långa dagen hungriga och genomvåta af störtsjöarne. Saltvattnet afsatte konstiga figurer i våra ansikten. Det luktade och smakade saltvatten af hela denna dag.

Då vi två gånger seglat öfver det viktigaste af vårt fiskehaf, var klockan 6 på aftonen, och stäfvén vändes inåt Vaagekallen.

Vinden gnisslade i riggen allt framgent. Allt framgent sökte vi med ögonen efter fiskebåtar: — ingen världens ting sågo vi.

Men då vi passerade utanför fyren, stodo där fyra män och riktade stadigt kikaren mot sköjten, följde oss envist, rörde sina händer i tunga gester, gingo fram och tillbaka, läto kikaren gå man emellan och talade ifrigt.

Var någon “borta?“

Vi längtade efter hamn och mat. Vi voro nu de enda som ströko omkring, sedan alla andra dragit sig in i fiske værets mångrenade hamn mellan öarne.

Bergknallarne på bägge sidor af vår farled voro tätt besatta af en oändlighet hvita fläckar: mås. Ett litet rundt skär som en näckros så hvit — af dessa jämrande orosfåglar.

Ett fält af flere hundrade tättpackade ej drar — ljusa hanar och gråbruna honor — jagades af sköjten så att skummet efter deras springande simfötter stod som en sky. De flyga icke gärna förr än i sista ögonblicket. Det vackra, lefvande, skarpt begränsade fågelfältet sträckte ut före oss. Fötter och vingar gingo i otrolig snabbhet. Ingen lyfte. Ingen gick ur fyrkanten. Så veko de in i en vik och snattrade.

Vi vågade icke kastar ankar. Vi ville vänta de män, som vi sett vid fyren — och de kommo.

Allvarliga och tysta rodde de fram till sköjtens sida: “har dokker noko nyt?“

De saknade sina kamrater, fyra man. På en annan båt hade två man blifvit borta. Flere båtar hade stjälpt och drifvit bort.

Medan vi som vår plikt bjöd, seglade ute på fiskehafvet, förolyckades våra vänner fiskarena tätt under land — där vi icke voro och där vi icke hade rättighet att ligga. Vår plats var ute på hafvet, men vår plats var också där olyckan var framme.

Sedan fiskarena berättat sin nyhet, sutto de tysta i sin båt, och vi stodo tysta på däck.

Aftonvinden stank af torsklukt, den torkande torskens fräna lukt från gällarne, och den ännu värre af hufvuden och ryggar från holmarne omkring oss.

En båt hade stjälpt i närheten af en annan, sade de skäggiga männen i båten. Men innan hjälpen hann komma, var allt förbi. Ett enda ögonblick hade de hållit sig kvar på båthvalfvet — det nästa sopades hvalfvet rent af en jättevåg — och ingenting syntes af dem, som lefvat nyss.

En båt hade kapsejsat icke så långt från land. Två man räddades strax; två strax därefter och sist båten, sedan den passerat några bränningar.

Några båtar sades drifva inåt Västfjorden, sedan dess folk räddats. En båt hade tagits in till Hopen. — Ja, en olyckans dag var det.

Hvad som skett vid de andra væren visste ingenoch vi veta det icke ännu. Men vi vänta olycksbud och ingenting annat.

Mörkret föll på, men vi kunde icke kasta ankar. Återigen styrde vi till hafs och sökte i alla riktningar tills klockan var tolf. Stämningen ombord var ohygglig. Oss var icke gifvet att se något denna dag. Icke ett båthvalf, icke ett lif, ingenting mer än sjön och ovädersluften, Vaagekallen och det brinnande vargögat från det lilla fyrtornet.

*

STORMFARTYG.

Snön yrde den oktoberdag då vi två svenskar med näfverkontar på ryggen trängdes med flere hundra sillfiskarc, som skulle lämna Lofoten med “Raftsund“.

Fjällen stodo frysande hvita — men svarta och grå, där branter hindrade snön att fastna. Hafvet var svart som bläck.

Ett tjugutal sillångare lågo i hamnen och förlorade pengar hvarje dag, därför att sillen aldrig kom. Femtiotal af seglare redo för sina ankare. Femtiotal af roddbåtar svärmade kring “Raftsund“, och alla ville komma först.

Icke långt från oss låg ett litet fartyg af förnämt utseende. Elegant ordnadt däck, oljade eksidor, solid rigg.

Där lättades ankare och sattes segel. Det gick utan skrik och gnissel — och så snabbt som om osynliga händer hade skjutit på ilade “sköjten“ ur hamn.

Seglet var märkt med ett R. S. i en svart ring. Ofvanför var en etta.

“Nu seglar Colin Archer till Finnmarken“, sade en fiskare. “Det är en af Norges bäste seglare“, lade han till.

*

Solen sken och himmelen var blå och Lofoten var strålande vacker den vårdag jag kom till Henningsvær under det stora torskfiskets sista och brådaste tid.

Hamnen i været befanns vara ett långt och smalt sund mellan två öar under det 1,000 meter höga fjället, Vaagekallen. På ömse sidor lågo ångare, seglare och fiskarebåtar så tätt att segelrännan kunde öfver-spottas. Och hvad för en trafik! Den var så stark och örondöfvande, att jag icke — behöfver ljuga på den.

Vid hvart annat årtag stötte vi samman med mötande båtar. Där skreks och präjades. Där skällde Bergensare. Där bredde sig breda Trönder i breda årtag. Där kafvade Kväner och Lappar — och Helgeländare — och Vefsenværingar — och Statfjelddalin-gar — och Saltdalingar — och Gildeskålingar — och Senjeniter — och Svenskar — och klockjudar och frälsningsarmén!

På rännans ena sida låg en liten elegant ekskött med en stäf som om den velat stångas. En elak uppsyn i oljad ek.

Det var räddningsskörjten “Liv“, som hade sig betrodt att vaka öfver fem tusen fiskares lif på fiskehafvet utanför.

*

En mulen stormdag i medlet af maj stampade sig en Hamburgerångare förbi det stora fågelfjället Sværholtklubben, i nordligaste Finnmarken.

Akterdäcket var vått at regn och sjöar. Ångaren raglade som en rusig man. Få passagerare. Allt det nöje jag hade, var att dricka pjolter med en gudsman och sedan gå upp och slå kana i de präktiga backarne på akterdäck.

Så kom en matros och rände förbi mig och kastades som en vante till akterdäcket. Han hissade flagg och halade den tre gånger upp och ned till hälsning.

Intet världens ting var att se på hafvet mer än en obetydlig seglare, som hoppade mellan skumkammarne som en springare.

Räddningsskötjten “Bergen“.

Den sackade snart bakom oss och gömdes i den stora svans af stenkolsrök, hvilken vi släpade efter Östfinmarken.

*

Nu får du komma hvart du vill efter Norges kust, där storfiske drifves, och du skall se en af dessa solida farkoster bland fiskarbåtarne — såsom vallhunden följer hjorden. I stilla och vackert väder ligga de för ankar, men ingen storm är så stark och ingen orkan är så häftig, att icke räddningsskötjterna ha ett väder som passar dem, precis.

De segla bra och äro så konstruerade, att ingen storm och ingen sjö kan krossa dem. Endast skär och grundbrott får en räddningsskötjt ha respekt för.Åhja, — grundbrott? “Colin Archer“, den mest bekanta af dem, utförde i fjor sin stoltaste bragd midt bland grundbrotten i Havningberg, där ishafvet i hela sin kraft stormade in i hamnen.

Många gånger under årens lopp har storm tagit fiskarelif, somliga dagar intill ett hundratal. Båtarne ha i stora oväder icke kunnat reda sig, och ingen har kommit dem till hjälp. Svensk publik minnes säkert ännu den stora olyckan här nordpå för några år sedan.

Under Lofotfisket detta år var det en daglig stark trafik på räddningsskötjterna. Fiskare, handlare, ämbetsmän och resande kommo i båtar, stego ombord, gjorde samma frågor, som förr under vinterns lopp gjorts och besvarats tusende gånger och alltid besvarats med samma tillmötesgående.

Inflytelserikt folk inbjödos på profseglingar, som ofta på “Liv“ aflöpte så, att sjösjuka grasserade bland gästerna under de något skarpa seglingarna.

En skötjtekapten vill nämligen ogärna göra lustseglatser med folk, om icke vinden är så pass att landtkrabborna få lära sig förstå hvad storm vill säga, och hvad en räddningsskötjt duger till.

Rödlätta och modiga stiga gästerna ombord i nya oljekläder. Bleka och matta gå de i land, men ingen ångrar sig — ingen har ångrat sig mer än doktorn i Henningsvær!

Jag hade många gånger seglat med “Liv“ i storm och sett hur öfverlägset säker den var, men blef ändock förvånad den stora orkandagen i Finnmarken förliden maj.

Storm hade gått på från morgonen. Vi tyckte att det var ett präktigt väder att komma fram med, och vi tänkte nå Köllefjord den dagen — ifrån Hammerfest.

Inga seglare funnos på Västfinnmarkens haf den dagen och de stora kustångarne, som icke lägga sig inne för en vanlig storm, ville icke ut.

“Liv“ var mol allena och länsade för så stora segel som det bara var möjligt att föra. Molnen släpades på de ödsliga fjällen som ljusgrå slöjor, och hafvet gick svart och hvitt.

På en gång bryter orkanen fram — kastar sig utför fjällsidorna — jagar genom sunden — vrålar, skriker, larmar

— gör vattnet svart och slätt — gör det hvitt och fräsande — kommer så våldsamt fort, att vi icke hinna refva. Nu gäller det riggen på “Liv“!

Bakom oss se vi stiga upp en hög hvit vägg, som blir allt högre, ju närmare den rullas fram mot oss på orkanens vagn: *Vattenrök!* Ty orkanstötarne skära af stora vågor, smula sönder dem och drifva dem som aska och damm före sig i vild fart. Nu gäller det om “Liv“ är lif!

Ombord taga vi saken med ro. Icke en enda blinkar. Tvärtom; vi spärra riktigt upp ögonen för att ingenting af skådespelet skall gå förloradt. En forskande blick af kapten på rigg och grejer — ett säkert tag i rorpinnen af bäste man. —

Sjö och orkan slå “Liv“ nästan öfver ända.

Vi se icke någonting för vattenrök och spolande sjöar. “Liv“ hvisslar långa melodier med sin rigg.Och så slängas vi fram en timme i ett orent farvatten . . . . . .

Det gick ypperligt.

Sköjten hade icke en enda skada, hur noga vi synade. Ingenting hade bekommit den — ingenting af skavank och missöde en slik dag, då vi fingo se den synen vid Finkirken: att en — bäck, som annars kastade sig rätt i hafvet från en fjällkant, nu dref som en rök tillbaka öfver fjället.

*

I MIDNATTSSOL.

Denna löfprydda väg från den norska kuststaden till det låga fjället har kejsar Wilhelm gått. Så långt det gick åkte han i vagn efter en bondmärr från Jensvold.

Bonden sade: — Stor ära för mig det här, ers majestät, men ännu större för märra!

Här på en naken skifferstensplatå är “kejsarvärden“ rest till en åminnelse af Tysklands oroligaste ande. Här satt han och njöt champagne medan Bodöjuristen, hvilken lupit som en röd hund en hel vecka för arrangementer och agrementer för kejsaren, fick nöja sig med ett torftigt vin tillsammans med tjänareflocken — afsides.

Man berättar att han led.

Genom löfskog och rara blomster har stigen gått i skugga, medan alla kullar brunnit och glödt i nattsol.

Här ha vi nu sett midnattssolen i snart två hela månader, men ännu göra inbyggarne hvarje vacker afton stora utvandringar till turisthyddans låga löffjäll.De ha öppet sinne för naturens härligheter, dessa norrmän här uppe. Gå de i mörker och storm under långa vintrar så veta de också att dricka sol, då sommaren kommer. De ha knappt tid att sofva.

Är midnattssolen så vacker?

Ett fullkomligt uppriktigt svar vore väl närmast: dess största märkvärdighet är, att den ses klockan 12 på natten, att det icke svider i ögonen att se på den och att den är så dyr för utländingar.

Det är svårt att säga, hvad den kostar kanonkungen Krupp, som nu ligger där nere på Bodö hamn med sin hvita lustjakt, full af gäster och tjänare, på väg till Nordkap.

Eller hvad den kostar engelsmännen på de andra lustjakterna, svarta svanor som flockat sig omkring den hvita.

De resa dyrt som furstar och föra med sig all den komfort, som får rum i ett 800-tons fartyg.

Undrar, om de icke alla känna sin stora förväntan något sviken såsom *den* gör, som ser midnattssolen för första gången och har burit i sitt minne de solglänsande rader som Björnstjerne Björnson skref om sin solresa efter nordlandens kust.

Många gånger har jag sett elden gå fram i de ångermanländska och jämtländska skogarne. Röken har legat öfver bygderna milalångt och milabredt, och solen har sett på eländet. Om man då med sitt ämbar och sin granruska har kommit midt in i historien och någon gång i brända skor fått löpa för det kära lifvet, har det händt, att man sett ett stort blodsprängdt öga stirra på sig genom röken.

Det har varit solen — mera röd än en midnattssol, mindre glänsande, mindre innerlig, men lika vacker.

Men midnattssolen är vacker — *här* från kejsarvarden på löpsfjället. Jag skulle likväl icke offra en rad på den, om det icke vore för landskapets skull, ett historiers och naturunders land. Först Atlanten, blickstilla och blank så långt ögat ser. Så denna kust mecl några af Norges originellaste fjäll, hvart med sin historia. Så Landegade fjällö i imposanta former, rosafärgad och violett. Och Västfjorden — och Lofoten!

Öarne därute på hafvet äro “fuglevær“, där ej der häckar i tusendetal, skattas som bondhöns och är tam, fastän vild. Nära kusten reser sig Fuglö, konstigt och trotsigt. Bakom står det runda Rota, som också heter Kunna, fastän man icke skall säga detta namn.

Fram ur fastlandet sticker en stor udde, slät och grön. Det är den stora Bodömyren, som nu är odlad, men där för endast tio år tillbaka stadens kossor drunknade lätt. Staden och hamnen äro på ena långsidan; Saltenfjord på den andra. Härifrån ser jag, hur gräset står grönt på hustaken i Bodö. — Nu ha de slutat att beta sina getter på taken.

Från staden går en hvit väg, som grenar sig. Hvita hus äro strödda kring på myren. Ett af dem är stortingspresidenten Sivert Nielsens, litet och anspråkslöst, envånings med frontespice. Där finns ungdom och glada viljor, och där kan man vara säker på att ha det koseligt — så länge gamlingen är borta på stortinget. Är han hemma, går det mera högtidligt tillväga. Han själf är en gammaldags man, som stigertidigt upp och går tidigt i säng — hvarje morgon redan klockan 9 på vandring till staden och sitt postkontor.

Följer man hans väg och viker af till vänster, där den grenar sig, kommer man på en kort stund till landtbruksskolan. Corps de logiets ena hörnrum var för hundrade år sedan bebodt af sedermera fransmännens konung Ludvig Filip den tid han lefde i landsflykt som prins. Hans rum är orördt och hans nordlandshistoria lefver än. Man vet mycket om hans äfventyr och hans illegitima afkomlingar i Salten och Ofoten.

Luften är i natt full af en åska, som aldrig kommer, och ett regn som vi vänta på i dessa solheta dagar.

Molnen äro violetta och röda. Fjälltopparne stå i ljusare rödt och deras eviga snö i illande rödt — i midnattssol.

Saltenfjords vatten är som blod, så ock Beierfjordens, Nordlands egendomligaste fjord, trång, märkvärdig, fylld af besynnerligheter. Det var där som en man för några år sedan på en natt stängde in sill för 40,000 kronor. Något platt, glänsande rödt och långt synes däröfver och bakom på fjällen.

Svartisen. En isbrä, som är femtio kilometer lång och tio bred, den andra i ordningen i Europa. Turister i tusental besöka den under sommaren och förvånas öfver att se kornet mogna och morötter bli stora alldeles intill den väldiga isen, som styckevis stupar i fjordvattnet. Där knäpper och bullrar det alltid, då den förfärliga massan skrider fram — och moränen rasslar.

Från Svartisen sträcker sig en kedja af de elegantaste fjäll, en del med pyramidsidor skurna efter linjal. Längst i öster — Saulo — i gamla Sverige! Toppen sticker upp bakom en låg och jämnskuren fjällrygg, vacker, naken och röd. Och i närheten Sulitjelmatopparne i snöns solbelysta karamellsfärg och fjällets allvarliga svarta, där stupen äro, och ingen snö kan fastna.

Detta griper — att långt ute i hafvet på andra sidan den 15 mil breda Västfjorden, se Lofotens sagoland i toppar och tinder, och i fjärran öster Sverige, därifrån de varma sommarvindarne komma. Saulo är som en rödlätt god vän, som ser öfver gränsen och hälsar mig hemifrån.

Där borta under Sulitjelmatopparne är en femårig svensk koloni — ett kopparverk, som ger arbete åt 800 människor. Midt i ödemarken ha svenskarne byggt järnväg och satt ångare på vattnen. Jag ser, hur på Saltenfjord en hvit, tvåmastad ångare rör sig framåt mot saltströmmen. Det är svenskarnes “Fortunatus“ med flaggor och

vimplar i den dagsljusa natten. Antagligen gäster ombord. Ty svensk gästfrihet är medförd hit. Då den hvita “Fortunatus“ kommer in i hamnen, känna en del små damer försmaken af champagne och god mat på Grand.

Nu går ångaren mot saltströmmen, (det märkligaste vatten Norge äger) ett af de sund, som förbinda den inre stora Skjärstadfj orden med den yttre Salten och hafvet. Där trafikerar man endast under stilleståndet mellan ebb och flod, annars går det olyckligt. Ty då hafvet tränger in till Skjärstadfj ord genom de trångasunden, eller ebben suger vattnet tillbaka, är här en rytande fors, som intet fartyg och knappast hvalen reder sig med.

Detta landskap skall jag aldrig lyckas att beskrifva. Det skall målas. Hur annars visa, hur förtrollande fagert allting är i midnattssol: de löfklädda fjällen i närheten, de snöiga topparne i fjärran, de röda speglande vattnen, allt det gröna och violetta, som sofver, och allt det röda, som står vaket i solsken. Och Landegade, det stora fjället i hafvet, två mil från kusten, skall jag glömma det? Ingen som en gång sett dess stolta linjer, som haft det som segelmärke på femton mils afstånd, som sett det rodna i sol eller stå hvitt och frysande i det svarta vinterhafvet, kan glömma det. Nu är det fagert som en saga, och solen ser på det natt och dag.

Nu solen — —

Ni kan tro, att många ansikten äro vända mot henne en sådan natt som denna — sista midnatten detta år. Man sjunger glimtar här bland allt annat svenskt. Två andäktiga unge män ropa till henne “ack om du hjärta har — flyende sol dröj kvar!“ Barytonen är torr, men basen är mjuk och saftig och beder så innerligt.

Mossan är röd, stenarne röda, sanden, gräset, blommorna och alla ansikten som vändas mot norr, där solen ligger med sin nedrekant på hafvets yta.

Nu ser man på henne, utan att det smärtar ögonen, men gredelina fläckar får hon att dansa, hvart man än ser efteråt. Hon glöder, brinner och flammar, men skjuter ej strålar. All eld har hon inom sig. Gröna eldvågor och blåaktiga, gula, röda och violetta gå fram och tillbaka i evig oro inne i det brinnande ögat.Aldrig glömmer jag den natt, då hon steg ned mot Lofotens orimliga och otroliga fjäll och tog dess stoltaste stenjätte Vågekallen i sitt sköte, så att han genomglödgades och försvann i minuter — för att skymta fram ett ögonblick inne i solen — för att åter slukas af elden och brinna. Skyar lågo omkring, genomglödgades som trådar i en glödlampa, gingo därifrån i varma färger och döko in i den gulröda etern i allt kallare färg, ju längre de kommo från det brinnande äfventyret.

Annorlunda var Vågekallen under påsklördagsstormen i Lofotfiskets sista tid. Nära oss, där vi seglade på hafvet, reste den sig hotande med stormskyar omkring. Ovädret rasade omkring honom och kastade sig ned på Västfjorden, som den dagen tog många fiskarelif. Och Västfjorden, som nu ligger blickstilla och blank — jag har sett den, då tusenden af fiskarebåtar kämpat på den, med ref satta, medan öskaret varit i gång och oljekläderna isnat.

Vi gå nu mot mörkrets tid. Det är förbi med midnattssolen till nästa år — på dessa trakter. Ännu ses den en god tid från Nordkap, ett stycke in i augusti.

Om några månader är här ett middagsmörkrets land.

*

NED MED DEM SOM TALA OM KRIG.

Ned med dem, som tala om krig mellan Sverige och Norge!

Må tungan låda vid deras gom. Må man se till att skoningslöst tillämpa lagen på dem — då lag finnes!

Så hjärtligt jag detta år önskat att någon med kraftig penna velat hem till Sverige ideligen skrifva varma och försonande ord om våra bröder i Norge — det käcka präktiga folket!

Att någon, som kunnat se ifrån den gyttjepöl, där den politiserande fänaden trampat sig fast, velat med hög röst

predika öfver gränsen att folket vill ha fred, att folket ingalunda vill strida om ting, som på tillmötesgåendets vägar kunna afgöras, utan att det ena lider något till sin självständighet och det andra till sin hegemonis tvifvelaktiga ära.

Någon gång har jag väntat, att det här skolat väcka en förfärlig skämtare med ett förfärligt vapen, en penna doppad i gift och saft att därmed sticka hål på, peta sönder, plocka i småbitar de väderhanar, som talat stora ord och bakefter skramlat med sablarna.Han skulle ha följts af folkens bifall, då han för det här lifvet gjort dem till föremål för ett evinnerligt hån och grin.

Ja våra politiserande dårar ha gjort oss mycket ondt.

Res hvart du resa vill i detta landet, och jagar säker på att du skall få höra upprepas Åkerhjelms bekanta dumhet "tala svenska med norrmännen". Det svenska krigshotets pappa är hjärtligen hatad och beledd i detta land — och kan man undra på det? Du kan möjligen resa ifrån dina bekymmer, din nervosité och dina kreditorer, men om du reser i Norge rastlöst genom natt och dag, skall du aldrig lyckas resa ifrån hr Åkerhjelm! Jag lämnade honom i september vid Namsenälfs källor i högfjällen i en nybyggarestuga, där han serverades varm tillsammans med bättre mat — gula myrbär och röd öring — men han mötte mig i Vefsendalen, han steg ombord i Mosjöen och var i matsalen hos oss till Sannesjöen, pinade mig en half natt inne i Ravern — för att dyka upp i Bodö — för att spöka i Lofotens rorbodar — för att vändas och vridas på i Tromsö — för att snos och skärskådas i Hammerfest — för att under en solnatt hundrade gånger spottas mig i ansiktet af en rödhårig uppkomling i det yttersta Finnmarken, ett stycke bakom Nordkap.

Jag kan på samtalet ackurat räkna ut den sekund, jag har att gapa för att få Åkerhjelm i halsen och för tiotusende gången svälja honom ned — i min egenskap af svensk. Men jag smälter honom icke. Jag skall aldrig lyckas smälta herr Åkerhjelm.

Här ler man godt åt en krigsminister, som tar sin friherrinna med sig och tackar Gud för ett ökadt krigskreditiv.

Stackars Gud! säger man. Vet han på hvilken sida han skall stå? I Sverige får han äran vara storsvensk. I Norge har ni sett den här poesin?

Hurra för det rene flag, det tegn paa himlens sag!

Nu fara onda andar i många af dem, som skrifva om unionsfrågorna — såsom de under den bibliska tiden foro in i andra svinahjordar. Ja, svinen i judalandet kunde man slakta ned och slå petroleum på.

Men . . .

Från ett bekant, lärdt håll, ha under årens lopp utgått försök till historia, som skolat visa Sveriges rätt att betrakta Norge som inkorporerad provins, om det funnit så för godt. Från andra håll ha gjorts uppmaningar till krig.

En riksdagsman har kallat Kielertraktaten en norsk lögn. Och så vidare.

Tror ni, att norrmännen känt broderkärleken ökas af slikt, eller tror någon att alla dessa funderingar i tal och skrift gjort någon nytta — — låtit saken avancera i det förnuftiga?

Hur är det i Sverige?

Har Björnsons politiska verksamhet — eller Ullmans — eller Lövlands — eller Arne Garborgs gjort Sveriges norskvänlighet större? Jag tänker, att ' ni ännu minnas Alexander Kiellands ord om Tordenskiöld och hans "lystige lattet". Och — är det icke ljufligtatt läsa den målsträfvande och svenskhatande skalden Per Sivles dumma vars, som detta år ideligen spottat på Sverige!

Så kommer en stor hop tidningar i bägge landen. Ha de troget gifvit sina läsare till lifs dessa enskildas brottsliga ord och skrifverier — eller ha de det icke?

Ha de svenska förtegat en norsk mans dåraktiga tal eller ha de norska förtegat en svensks? Nej. Allt, som kunnat såra folket, har fått trycksvärtans ödesdigra lif. Men det goda, rättvisa, sansade, som sagts, *det* har sällan kommit

fram; *det* har icke hjälpts på väg, *det* har icke upprepats på torgen, *det* har icke bitit sig fast, *det* frågar ingen efter.

Stortingsmän och riksdagsmän ha vetat, att de icke talat för lykta dörrar, men att deras ord skolat nå fram till rikenas alla bygder.

Tidningsmännen ha vetat, att hvarje ondt ord, som de återgifvit eller själfva hittat på, varit en ond sådd till onda skördar.

Och likväl ha de förra förälskat sig i sitt stora mod att tala ur skägget eller lige fra leveren och bara gifvit hals — och de senare ha suttit på sina stolar och skrifvit med sina pennor och låtit de stora orden och det feta fläsket gå ut i världen och göra det ondt var.

*

Ni vill veta, hurudan stämningen mot Sverige är, här i Nordlanden.

Om man tänker på, att äfven hit nått allt, som kunnat hetsa och skapa hat, att äfven här finnasmissionärer för splitets lära — får man vara glad öfver, att *den är så genomgående svenskvänlig som den är!*

Nordlanden äro öfvervägande vänstersinnade landsändar, men ha icke på många år varit så politiskt intresserade som nu. Här har under de senaste åren agiterats mycket — självfve Sivert Nielsen har arbetat sig hes och svettig mången gång — och att vänstern är talrikare, får man icke undra på. Den har lockat med norsk utrikesminister, norska konsuler och allmän rösträtt. Jag tänker att Åkerhjelm på sin tid också hjälpte till med att i en hast framställa en hop vänsterfolk.

Nu är det så, att de, som arbeta för något nytt, alltid gå fram med större våldsamhet än de som hålla tillbaka. De bullra mer, ty det ligger så nära till hands att göra det, då de ha viktiga ting att trumfa in i det tröga folket. Därför skall man också af anförarne för det nya få höra en mängd starka och väckande ord, som icke varit så illa menade som de höras, ty det starka och väckande har ofta i hastigheten blifvit det utmanande och skärande — därför att eftertanken råkat komma fem minuter efter tågets afgång.

Man må alltså se till rättvisan i den sak, som förfäktas, och icke fästa sig vid de yra och sårande orden. Här i staden finnes en jurist, som håller på att arbeta sig upp till en politisk person. Han hatar icke Sverige som man skulle tro af hans ord — ty det händer ingen enda gång att vi mötas utan att han mobiliserar norska krigsmakten emot mig och de andra svenskarne. Han anordnar gueriliakrig emot mig och dräper mig med ett Krag-Jörgensen-gevär från ettbakhåll. Han sänder Ryssland emot mig och jag kan ingenting annat göra än lida nederlag. Han förgiftar det vatten, som jag skall dricka och den mat som jag köper af honom. Han står på stranden och grinar godt, då jag kommer gående med en pansarbåt och söker farleden i en fjord.

Och då kriget är slut, och jag skall pacificera honom (om jag har vunnit), så säger han att han skall lönmörda mig, hvarhälst jag går i hans land.

Han har i det stora hela rätt, men hvarför skall han mobilisera, och hvarför vill han förgifta mig och lönmörda mig — och slätt icke låta sig pacificeras?

En rektor vid ett allmänt läroverk i Nordland redigerar också en vänstertidning. Det kan ju hända, att han vill sitt land allt väl i världen, men han bär sig illa åt emot just detsamma landet, därför att han tar munnen full — och låter hjärnan stå för tom. Han gaf tidigt i vinter plats i sin tidning för det där (Havigs?) telegrammet, att kungen skulle ge stortinget val mellan total underkastelse eller krig med Sverige, fastän han säkerligen insåg och visste, att telegrammet icke var värdt sitt porto en gång. Han lyckades få en del prenumeranter rasande på Sverige och uppmuntrade dem bakpå med en ledare, som slutade: “få vi krig med Sverige, reda vi oss nog“.

Han förde den 17 maj ett oförsonligt krig mot de svenska färgerna — ett krig, däri han hade en del af sina skolgossar emot sig. Seger och lagrar vann han icke, men han lyckades att reta folk.

Slika personer — slika stridslystna människor —slika krigförande män: ned med dem, antingen de äro svenskar eller norrmän!

Det egentliga folket här vill icke höra talas om ett krig med Sverige. De förstå att — om det också icke skall föra till seger för Sverige — det i alla fall skall ödelägga deras land, deras näringar och deras lycka för många år.

Hur många ha icke sagt mig: “hällre än ett krig — skall Sverige få sköta om både konsuler och utrikesminister och litet till. Det skall aldrig göra oss så stor skada som ett krig.“

Och de tro icke på möjligheten af krig.

I det nordliga Norge finnas många svenskar, och en ström af svenska arbetare går ständigt fram och tillbaka genom landsändan. De äro icke sin mors bästa barn. Sulitjelma stora kopparverk är deras hufvudstad.

Huru många gånger under arbetarnes resor fram och åter har det icke händt, att Bodö på en gång fått besök af stora hopar af dem. Då är det icke fred i staden. Jag skall icke fästa mig vid de kära landsmännens skrän och skrik, svordomar och okvädingsord — bara tala om att de äro farliga, om man icke går ur vägen för dem. Sitt hufvudkvarter i staden ha de hos en illa beryktad kvinna och hon är svenska.

Begås en våldsamhet här i trakten, är det icke sällsynt att vederbörande är svensk.

En och annan fockas naturligtvis, men det är nästan rörande att se, huru fördragsamma norrmännen äro emot dem. Låt det ske, att en landsända i Sverige blir föremål för invasion af norskt slödder (och ingahyggliga norrmän) år efter år. Låt det ske att de flesta fyllhundar och svärjande individer på gatorna äro norrmän och att en och annan af de få bildade, inflyttade norrmännen äro svärjande, drickande, nattsjungande gentlemän — och säg mig sedan, att denna svenska landsända godt kan fördraga norrmän!

Men detta göra de här med svenskarne, trots allt. Hvad bevisar det?

Det hände sig i mars under Lofotfisket, att i fiskeværet Stamsund lönnkrögeriet gick öfver alla gränser för det fördragliga. Fiskarena samlade sig (de voro tusental) och stormade några af de värsta hålorna, slogo sönder brännvinsflaskorna och tömde faten. De nödgades själfva taga saken om händer för att få nattro i det stora fiskeværet. Fiskepolisen gjorde icke sin plikt.

Härunder hände sig att en af lönnkrögarne, som var svensk, sköt flera skott in i folkmassan och sårade en del. Han blef icke lynchad, icke ens genombultad — och nu är han frikänd af en norsk jury. Detta fastän han icke försvarade sitt lif mot fiskarena, som förut hade varnat honom som de andra och nu endast ville befria sig från hans handtering.

Jag kom till Stamsund några dagar efter detta. Det var landligge den dagen och mycket folk var i rörelse. Jag talade svenska öfverallt, men ingen enda sade mig ett ondt ord — ändock jag var midt ibland de minst hyfsade af landsändans befolkning.

*

Den som lefvat sig in i det svenska folkets lif och sett, huru alla krafter måste spännas för lifvets uppehälle — den, som lefvat sig in i norskt folks lif och sett och något deltagit i dess — särskildt nordpå — lifs-farliga gärning på hafvet — han har svårt att tänka sig, att någon kan ha hjärta att reta upp dem mot hvarandra till blodsutgjutelse och våldsdåd. De ha, hvar på sin kant, så tillräckligt af detta lifvets vedermödor; de följas under sitt lif af ett tungt arbetes ok utan återvändo; hvem vågar taga ansvaret på sig att ha spridt elände i tiotusenden af deras hem?

Hvad heter den, som efter slutadt broderkrig vågar stiga fram och säga: “Jag var en af dem, som dref saken därhän. Jag tar på mitt samvete, att ett tusen hus ryka, att socknar ligga för fäfot och ödehemman ligga tätt. Jag ser horder af tiggande människor stryka omkring; jag har ingenting att ge dem att äta — men jag tar ansvaret på mig. Jag är skulden till, att så många jordstycken blifvit kyrkogårdar och att så många ungdomar linka omkring på träben. De som skratta i vansinne, då de borde gråta om de hade förståndet i behåll, få skylla på mig. För min skull var det, som under kriget nödropen stego som en tjock sky mot himlen, och som de sårade lågo där och förbannade, till dess de blefvo svarta i halsen.»

Vågar någon komma fram med slikt och tillägga: min politiska chimär var värd så mycket.

De här orden höras litet storslagna och skrifna som i ett gå-bara-på. Men i händelse af ett krig: skall det lyckas alla dårarne och förbrytarne att så gömmasig bakom hvarann, att ingen syns, som dessa ord passa in på?

Norge är ett förrådt land och man har velat förråda Sverige.

Man har velat ödelägga Norges unga frihet och förstöra Sveriges historia,

Man har vågat tala om krig.

Ned med dem!

Gud skydde gamle Sverige! Gud bevara de? vackra Norge!

Bodö den 29 juni 1895.

*

»LEFVE GAMLA SVERIGE!»

Om du icke är längre utomlands än i Norge, där flere ting än tändstickor och Eskilstunaknifvar (från Tyskland) dagligen påminna om fosterlandet, skall alltid ett oväntadt rop — lefve gamla Sverige! — låta varma vågor gå fram öfver din själ.

En majnatt i fjor hörde jag det i Hammerfest och blef hjärtligen stolt öfver den svenske landstrykare, som kom med det. Dess värre tappade jag bort honom i folkhopen och fick icke skaka hand med honom.

Jag kom från klubben, där den lilla stadens manliga grädda hade gjort mina timmar angenäma, och skulle nu ha en flottman att sätta mig ombord på det fartyg, som om ett par dagar skulle föra mig förbi Nordkap — kanske, om det ville sig väl, den natt då midnattssolen för första gången på vårsidan skulle stå med sin öfre rand öfver hafsytan. I stort följe hade vi seglat från Lofoten på knappa två dagar. Hela följet låg i Hammerfests hamn, jakter, jakter, galeaser, femböringar och allt slags, som flyter på norskt farvatten — och alla skulle de till olika fiskeplatser i Finnmarken.

I den stilla nattens timma gick folk omkring på gatorna och väntade Hamburgerångaren. Fiskare stöflade tungt. Grå fiskarelappar tassade omkring med veka knän. En och annan ryss syntes.

I Hammerfest har ingen ro att sofva en vacker majnatt — ändock där knappt gräs grönskar, intet löf spirar och ingen fågel sjunger i stenöknen.

Nu steg plötsligt ett härskri upp i nya staden. En bred våg af obegripliga okvädningsord forsade fram öfver hus och gator. Alla fötter fingo lif. En del ungdom sprang. Vi gamla gingo bara fortare för att se — mordet, som begicks, trodde jag.

Ju närmare vi kommo, desto intensivare skreks det. Någon skrattade i ilska. En basröst grät högt. Jag har aldrig hört så lidelsefulla röster här nordpå, där folk i säflighet sjunger sitt tal. De kokade och sjödo i brinnande hett raseri utan styrsel och sans.

På en brygga mellan två stora magasin, som badade sina många fötter i sjön, hade folket slagit en ring om fyra massiva figurer, som okvädade hvarandra på ett språk, som få förstodo, men som alla sade vara kvänska.

En stor kvän med tjurnacke och svarta släggor till händer var den förorättade. De tre andra höllo tillsammans och skreko massor af ord i munnen på hvarann. Han med tjurnacken dansade i raseri omkring dem under en ström af skrik och gråt. Hàn hoppade jämfota och slogo sina handsläggor tillsammans så att det small, och innan man visste ordet utaf, hade han kastat benen i vädret, slagit fötterna tillsammans och var på benen igen. Han kretsaderundt de tre, krafsade i den närmaste och ville ta honom, men de ryckte hvarann sorgfälligt ur den stores klor.

Här är icke knifven långt borta, tänkte jag. Ty lika väl som vi svenskar ha det ordet om oss i Norge, att vi gärna bruka knif — lika visst äro vi svenskar af samma åsikt om finnarne. Och kväner äro icke annat än sedan långa tider tillbaka i Norge invandrade finnar, naturaliserade, men icke sammansmälta med norrmännen. De äro ännu finnar till kropp och språk, hett humör och seg uthållighet.

Det var ett par män med ett slags ovanliga mössor, som försökte få dem stillsamma, men kvänerna togo för hotande miner för dessa Hammerfests poliskonstaplar. De fortsatte med sina indiantjut och sina bocksprång. Folket ledsnade till slut, då det icke blef annat än skrik, gråt och vigheter. En del föreslog, att man skulle drifva dem i sjön, en annan att man skulle "jule dem op". Och allt trängre blef det stora rummet mellan magasinen. Alla ville se så mycket som möjligt. Icke att undra på, — ty om jag skall vara uppriktig — bli af vanliga slagsmål dessvärre mindre än orden lofva, och man går ifrån dem besviken.

Huru det bar sig, troppade kvänerna nedför den breda trappan och klefvo under skrik öfver den mängd båtar, som bildade en brygga till deras femböring. Sist klef den gråtande basrösten, han med släggorna och den stora byxbaken.

På en jolle nära trappan stannade han och vände sig emot folkhopen. Han ropade någonting på sittvokalrika språk, fick fatt på jollens åra och slog den med ett väldigt slag i bitar.

Ögonblickligen skilde sig en jättelik norrman från hopen och tog trappan i ett par väldiga steg. Det var hans jolle och hans åra. Jag var just färdig att gå därifrån, missnöjd med kvänernas stridssätt. Nu be-gynte det att bli intressant. Trots en månad bland massan fiskare i Lofoten, hade jag aldrig sett de väldiga norska fiskarena slåss. Det här var midt i krigsryktenas tid. Det skulle bli intressant att se. Här var en kraftig representant, för hvardera af de hårdföra folkslagen, kväner och norrmän.

"Betal aaren!" skrek norrmannen. Han satte en stadig näfve under kvänens näsa.

Den andre vände sig och tjöt. Han satte en af sina mörka släggor emot norrmannens. Hans kamrater vände om från sin båt. Folket trängde sig ned på trappan. Det blef det allra lifligaste spektakel. Ur hvarenda båt kröpo fiskare upp i smutsnvita kalsonger och skjortor; alla med röd tupplufva. Det myllrade af nattklädda människor i mastskogen.

"Du maa betale — fan snuse mig!"

På kvänens åtbörder kunde jag förstå, att han lofvade att göra norrmannen till krympling på två röda minuter.

En och annan föreslog, att man gemensamt skulle löpa till storms mot kvänerna, som envist höllo de närmaste båtarne besatta. Men de, som gingo först, lupo till storms några få steg och sågo efter flere. Och så blef det ingenting.

Den store norrmannen, som såg sig allena, sänktetonen och blef beskedlig. Nu underhandlade han lågmäldt medan den andre ref upp himmel och jord och svängde näfven. Man förstod snart, att det icke skulle bli någon öfverenskommelse.

Jollar äro, som man vet, korta skålformiga båtar? bäriga men ranka. Den, som kvänen regerade i vaggade duktigt.

Ett-tu-tre sågs en fot sträckas fram. Jollen fick en puff, och kvänen gick hufvudstupa i sjön. Det var ingen fara. Vattnet var kanske 4 fot djupt.

Spottande kom han upp i jollen. Foten sträckte sig blixtsnabbt fram igen. Kvänen gick ånyo till små-flundrorna.

Han som ägde foten, sade både första och andra gången: "lefve gamla Sverige!"

Man kunde se, huru kvänen arbetade i det grunda och icke så rena vattnet för att komma på rätt köl. Jag var skälfvande rädd för att han, som talat svenska — en bred, långryggad och kortbent man — skulle få hvad han behöfde, då kvänen nu gjorde en stor ansats under härskri och spottande. Men förr än jag hunnit ögna det, hörde jag en klask, och där låg kvänen igen. Samma historia om igen några gånger. För hvarje smäll lät det i vanlig samtalston: "lefve gamla Sverige -- nu skall du lära dig veta hut!"

Nu stod också folket så skockande tätt, att kvänerna icke vågade rycka fram. De vände litet tvekande och sakta till sin femböring — basrösten sist och saktast. Men åran blef nog icke betalad.

Bragden var icke stor som bragd betraktad, handlingen icke så vacker som handling betraktad och riskenicke så stor som risk betraktad. Men denna oförfärade landstrykare värmde hjärtat, då han slog i rattan tid, stillsamt och beskedligt och med gamla Sveriges namn på sin tunga.

På alla båtar gick ett surrande sorl af fiskare i kalsonger och topplufva: — — “Ss-a dok at han var svenske. Nei, naa mein eg — —!“

*

INNEHÅLL.

ÅDALENS POESI.

VANDRINGSÅR

*